

VYSOKÁ ŠKOLA EKONÓMIE A MANAŽMENTU

VŠEM

**ŠTUDENTSKÝ ODBORNÝ ČASOPIS
VYSOKEJ ŠKOLY EKONÓMIE
A MANAŽMENTU V BRATISLAVE**

číslo 38, 1/2023, ročník XVIII.

ČASOPIS

1/2023

**ŠTUDENTSKÝ
ODBORNÝ
ČASOPIS**

BRATISLAVA UNIVERSITY OF ECONOMICS AND MANAGEMENT

BUEM

**BRATISLAVA UNIVERSITY
OF ECONOMICS AND MANAGEMENT
STUDENT JOURNAL**

No. 38, 1/2023, Volume XVIII.

VYSOKÁ ŠKOLA EKONÓMIE A MANAŽMENTU

VŠEM

ŠTUDENTSKÝ ODBORNÝ ČASOPIS
VYSOKEJ ŠKOLY EKONÓMIE
A MANAŽMENTU V BRATISLAVE

číslo 38, 1/2023, ročník XVIII.

ČASOPIS

1/2023

ŠTUDENTSKÝ
ODBORNÝ
ČASOPIS

BRATISLAVA UNIVERSITY OF ECONOMICS AND MANAGEMENT

BUEM

BRATISLAVA UNIVERSITY
OF ECONOMICS AND MANAGEMENT
STUDENT JOURNAL

No. 38, 1/2023, Volume XVIII.

Študentský odborný časopis

Časopis

Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave

Redakcia (Editorial Office):

Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave

Furdekova 16

851 04 Bratislava

E-mail: edita.kulova@vsemba.sk

Redakčná rada (Editorial Board):

Členovia:

Ľuboš Cibák, VŠEM – predseda (Chairperson of Editorial Board)

Monika Hudáková, VŠEM – šéfredaktor (Editor in Chief)

Lucia Balajová, VŠEM

Edita Kulová, VŠEM

Vydavateľ (Publishing House):

Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave

Furdekova 16

851 04 Bratislava

IČO vydavateľa: 35 84 70 18

Náklad: 100 ks

Dátum vydania: 30. júna 2023 – 1/2023

Periodicita vydávania: 2x ročne

Tlač (Printed by):

Vytlac.online s r. o.

Žitavská 14

821 07 Bratislava

E-mail: info@vytlac.online

EV 2949/09

ISSN 1337-9593

OBSAH

Vplyv priamych zahraničných investícií na regionálne disparity na Slovensku a úloha malých a stredných podnikov v tomto procese 5

Entity, forms and state of Foreign Direct Investments and their comparison in selected economies

Mgr. Frederik BENDULA

**Parížsky dohovor o klíme a jeho uplatňovanie v globálnej politike
Aktuálne otázky riešenia klimatických zmien, postoje EÚ
a globálnych veľmocí k implementácii dohovoru**

Implikácie pre SR 16

Paris Agreement and its application in global politics

Current issues of solving climate change, the position of the EU and global powers towards the implementation of the convention.

Implications for Slovakia.

Mgr. Peter ČUHÁK

Podnikateľské prostredie malých a stredných podnikov na Slovensku 40

Business environment of small and medium-sized enterprises in Slovakia

Mgr. Marko DANIŠ

Financovanie malých a stredných podnikov 61

Financing of small and medium enterprises

Mgr. Michaela ĎURČOVÁ

Aspekty spoločenskej zodpovednosti a ich vplyv na podnikové riadenie ... 70

Aspects of social responsibility and their impact on business management

Mgr. Anastázia FERIENČÍKOVÁ

**Strategické prístupy manažmentu pri dosahovaní udržateľného rozvoja
vybraného podniku 83**

Strategic approaches of management in achieving sustainable development of the selected company

Mgr. Diana FORNEROVÁ

**Využívanie sociálnych sietí vo vybraných komerčných poisťovniach
u nás 96**

Use of social networks in selected commercial insurance companies

Mgr. Michal GÁBEL

Trh a ekonomia v súčasnom zdravotníctve	103
<i>Market and economy in current conditions</i>	
Mgr. Matej KOLENČÍK	
Využívanie informačno-komunikačných technológií ako súčasť determinantov ekonomického rastu malých a stredných podnikov na Slovensku	116
<i>Use of Information and Communication Technologies As Part of Economic Growth Determinants of Small and Medium-Sized Enterprises in Slovakia</i>	
Mgr. Monika KUBJATKOVÁ	
Sociálna ekonomika podporujúca sociálny rozvoj v regiónoch	126
<i>Social economy supporting social development in the region of the Žilina</i>	
Mgr. Simona MATEJČÍKOVÁ LUTIŠANOVÁ	
Manažérstvo vzdelávania pri aplikácii online vzdelávania na vysokých školách	133
<i>Management of Education in the Application of Online Learning in Higher Education Institutions</i>	
Mgr. Lucia MAGYAROVÁ	
Posilňovanie sociálneho hľadiska EÚ prostredníctvom európskych fondov a programov	142
<i>Strengthening the social aspect of the EU through European programs and funds</i>	
Mgr. Martina PAKANOVÁ	
Postavenie Číny vo svetovej ekonomike a jej iniciatíva One Belt One Road	155
<i>China's position in the world economy and its One Belt One Road Initiative</i>	
Mgr. Peter PARMA	
Návrh efektívneho marketingového mixu vo vybranom podniku služieb ...	177
<i>Design of an effective marketing mix in a selected service company</i>	
Mgr. Veronika TAKÁCSOVÁ	
Nerovnosti v oblasti zdravia	185
<i>Inequalities in the field of health</i>	
Mgr. Lenka ZAJACOVÁ	

Esej rigorózneho práce na tému:

Vplyv priamych zahraničných investícií na regionálne disparity na Slovensku a úloha malých a stredných podnikov v tomto procese

Entity, forms and state of Foreign Direct Investments and their comparison in selected economies

Mgr. Frederik BENDULA*

Abstract

In the first part of the rigorous work, we defined international business and the forms of their implementation. Subsequently, we defined the concept of FDI and specific forms and determinants of influence. At the end of the subchapter, we address the advantages and disadvantages of FDI on the economy as a whole and on regional development in Slovakia. In the second part, we will present the objectives of the work and individual research methods, from which we will draw certain conclusions and research results. The third part of the work presents the results of the analysis based on the available statistical data, which we evaluate, present in tables and show on graphs. From those analyzed, we evaluate the given state from 2010 to 2020. In the last part of the work, we formulate possible recommendations and state our own attitudes towards the achieved results. We focus on the relationship between SMEs and FDI in individual forms and then evaluate it. At the end of the work, we present opportunities and recommendations for FDI within the regions of Slovakia, which could contribute to reducing regional disparities.

Keywords: *foreign direct investments, small and medium enterprises, international business, region, regional disparities*

Úvod

Súčasný vývoj internacionalizácie prináša možnosti pre jednotlivé svetové ekonomiky v rôznych smeroch. Vzhľadom na veľmi neistú situáciu ohľadne

* Mgr. Frederik Bendula, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: frederik.bendula@gmail.com

kolísajúceho sa svetového trhu je medzinárodný obchod vnímaný ako jeden z nástrojov, ktorý vie do určitej miery zabezpečiť stabilitu danej krajiny. Medzinárodný obchod prináša niekoľko foriem, prostredníctvom ktorých vytvára spoluprácu medzi jednotlivými krajinami. Dôležitý nástroj medzinárodného obchodu sú priame zahraničné investície (ďalej PZI), ktoré ovplyvňujú takmer každú ekonomiku prostredníctvom pozitívnych, alebo negatívnych vlastností. V mnohých prípadoch sú neodmysliteľnou súčasťou ekonomiky v krajine, a to hlavne z makroekonomického pohľadu. Prostredníctvom PZI vznikajú rôzne efekty na hostiteľskú krajinu v rôznych podobách, najmä v pozitívnom zmysle slova. Ide o prísun nových podnikateľských znalostí (know-how), vývoj v rámci technologického pokroku, rôzne zručnosti v oblasti manažmentu a riadenia funkcie podniku. PZI vplývajú aj na vývoj zlepšovania životnej úrovne obyvateľstva. Taktiež za pomoci PZI sa krajiny pýšia nízkou mierou nezamestnanosti. Okrem výhod v rámci podnikov prinášajú aj pozitívne vlastnosti pre obyvateľov hostiteľskej krajiny v podobe možnosti získania zamestnania, alebo zlepšovania v oblasti manažérskych zručností a mnohých iných. Ako každý proces aj PZI majú aj svoje negatíva, ktoré je nevyhnutné brať do úvahy a eliminovať ich.

Vplyv PZI na jednotlivé regióny SR

Na základe vyspelosti sa regióny členia na vyspelé a menej vyspelé. EÚ hodnotí rozdelenie regiónov podľa stupnice, kedy menej vyspelé regióny z ekonomického pohľadu patria pod hodnotu 80 % čo znamená, že daný región nedosahuje určité podmienky, ktoré sú stanovené EÚ. Menej rozvinuté regióny sa rozdeľujú na dve kategórie. Do prvej kategórie sa zaraďujú regióny, ktoré patrili v minulosti do rozvinutých regiónov, ale z určitého dôvodu sa im zhoršilo ekonomické prostredie. Ďalšou kategóriou sú regióny, ktoré sú už dlhodobo v ekonomicky zlej situácii. Regióny, ktoré tvoria hodnotu 80 %, alebo ju presahujú, sú zaradené do vyspelejších regiónov. Je to najmä z dôvodu ekonomickej rozvinutosti, kedy jednotlivé regióny sú v popredí z pohľadu niekoľkých znakov, ako je nízka nezamestnanosť, alebo sú technologicky vyspelejšie. Slovensko sa rozčleňuje do ôsmich regiónov, ktoré na základe jednotlivých prvkov majú veľké rozdiely medzi sebou, či už je to nezamestnanosť alebo príjem zahraničného kapitálu alebo iných faktorov ovplyvňujúce vývoj regiónov. Vplyv PZI začal postupne rozdeľovať jednotlivé regióny Slovenska z pohľadu sústredenia výrobného odvetia, vzhľadom na to, že sa zahraniční investori rozhodli zacieliť výrobu najmä na západnú časť Slovenskej republiky, kde majú väčšiu výhodu najmä z pohľadu logistiky. Niekoľko málo zahraničných firiem napomohlo aj východnému regiónu Slovenska, kde sa vďaka zahraničným investorm znižila úroveň nezamestnanosti. Zahraničné investície majú veľký vplyv aj na domáci trh, ide najmä o MSP, ktoré majú horšie podmienky sa uplatniť popri existujúcej konkurencii v rovnakom alebo podobnom odvetví. Hlavným faktorom horších

podmienok MSP na trhu je cena výrobku, ktorú v značnej miere ovplyvňuje väčší konkurenční podnik, ide najmä o zahraničné podniky.

Aj z pohľadu pracovnej sily, jej štruktúry a kvalifikovanosti sú západné regióny a ich podniky zaujímavejšie a majú lepšie mzdové podmienky. Mnoho ľudí je ochotných vzhľadom na lepšie uplatnenie cestovať z menej rozvinutých regiónov na západnú časť SR, resp. sa presťahovať. Medzi najväčších zamestnávateľov v rámci západných regiónov patria práve automobilový priemysel, ktorý zamestnáva prakticky viac ako 280 tisíc ľudí. Ide o najrýchlejšie sa rozvíjajúci sektor, ktorý je zaujímavý pre PZI a taktiež sa to týka aj subdodávateľských reťazcov. Vďaka dobrému geografickému umiestneniu je Slovensko vnímané z pohľadu PZI ako jedna z výhodných krajín pre zahraničný kapitál.

V západnej časti dominuje v oblasti zahraničného obchodu spoločnosť Volkswagen Slovakia, a.s., ktorá zamestnáva mnoho obyvateľov existujúceho územia. Vďaka veľkosti je spoločnosť Volkswagen Slovakia, a.s. zaradená medzi najväčších zamestnávateľov na Slovensku. Taktiež sem môžeme zaradiť podnik SLOVNAFT, a.s., ktorý patrí do kategórie najväčších podnikov nielen na území Bratislavského kraja, ale celého Slovenska. Druhým najväčším regiónom v oblasti PZI je Žilinský kraj, ktorý tvorí hodnotu na úrovni 9%. Tento kraj je vďaka spoločnosti Kia Slovakia, s.r.o. podporovaný zo strany PZI aj z pohľadu iných investorov, vzhľadom na vybudovanú infraštruktúru. Významným prispievateľom v oblasti PZI je aj spoločnosť Mondi SCP sídlia v Ružomberku, ktorý prispieva k zvyšovaniu úrovne PZI v tomto regióne a vďaka tejto spoločnosti sa daná oblasť radí medzi regióny s relatívne nízkou mierou nezamestnanosti. Ďalším významným regiónom v oblasti PZI je Trnavský kraj, ktorý je umiestnený za rok 2020 na úrovni 3. miesta s podielom 5% na celkových PZI. Na danom území sa nachádza známa automobilka Peugeot Trnava, ktorá tvorí vysoký podiel PZI na Slovensku. Do úrovne pod 4% sa zaradili regióny ako Nitriansky a Trenčiansky kraj, kde sídlia spoločnosti, ako Jaguar Land Rover Slovakia, s.r.o., Duslo, a.s., ale aj spoločnosti z oblasti Trenčianskeho regiónu, ako Continental Matador Rubber, s.r.o., HELLA Slovakia Lighting, s.r.o. a rôzne iné významné spoločnosti. Medzi najmenej rozvinuté regióny zaradíme Prešovský a Banskobystrický kraj, ktoré sa dostali pod úroveň 3%. Sem môžeme zaradiť Železiarne Podbrezová, a.s. (skrátene ŽP, a.s.) alebo spoločnosti, ako TATRAVAGÓNKA, a.s. a WHIRLPOOL SLOVAKIA, spol. s r. o.

Medzi najviac sa rozvíjajúce sa odvetvie z pohľadu PZI patrí automobilový priemysel. Na Slovensku pôsobia štyria automobilový výrobcovia značiek: Volkswagen v Bratislavskom kraji, Kia v Žilinskom kraji, Jaguar Land Rover v Nitrianskom kraji a Peugeot v Trnavskom kraji. Automobilový sektor vytvára celkový podiel HDP na Slovensku v hodnote 13%, ďalej 54% tvorí z celkovej priemyselnej výroby a 33% priemyselného exportu. Vzhľadom na veľkosť podielu na trhu automobilovej výroby

je ovplyvnený takmer každý región, ktorý vlastní jednu z automobilových tovární. Za najviac rozvíjajúci sa región považujeme Bratislavský kraj, vďaka veľkému záujmu zo strany PZI a rýchlejšiemu rastu a možnosti sa prispôsobovať zahraničným trhom. K rýchlejšiemu rozvoju v Bratislavskom kraji napomáha mnoho veľkých firiem, ktoré sú dôležité nielen pre región, ale aj pre ekonomiku krajiny. V rámci PZI medzi najväčšie spoločnosti patrí automobilka Volkswagen, ktorá dokopy zamestnáva viacej ako 11 000 zamestnancov, čo ju zaraďuje v rámci SR ako najväčšiu automobilku. Automobilový priemysel na Slovensku vytvára jednotlivé príležitosti nielen pre krajinu, ale aj pre samotných obyvateľov. Hlavným prínosom PZI pre krajinu a jej jednotlivé regióny je zvýšenie ekonomickej úrovne krajiny aj z pohľadu vstupu PZI. V rámci príležitostí je automobilový priemysel schopný vytvárať vhodné podmienky aj pre život ľudí z pracovného pohľadu. Automobilová výroba je veľmi dôležitá pre rozvoj jednotlivých regiónov a taktiež je prínosom v znižovaní miery nezamestnanosti. Vzhľadom na to, že sa slovenská ekonomika za pomoci PZI vyvíja smerom k lepšiemu, naďalej sú skutočnosti, ktoré obmedzujú tento vývoj. Vďaka prílevu nových PZI, je Slovensko schopné udržať krajinu v správnom fungovaní a to sa týka, jednotlivých regiónov, ale aj konkrétnych subjektov.

Regionálne disparity na Slovensku z pohľadu PZI

Na Slovensku vznikajú výrazné rozdiely v jednotlivých regiónoch, vznikajú regionálne disparity, ktoré majú viacero príčin. Niektoré regióny sú vyspelejšie a zároveň poskytujú lepšiu životnú úroveň pre dané obyvateľstvo. Naopak regiónom, ktoré sú menej vyspelé, čo znamená napr. nižší regionálny HDP, nižšie ekonomické aktivity a aj zvýšenú nezamestnanosť. Vzhľadom na vstup PZI sa podarilo niektorým regiónom dosahovať lepšie výsledky. Ide najmä o regióny západnej časti Slovenska, kde je lokalizovaný najväčší podiel z celkových PZI a pôsobí väčšina zahraničných investorov. Západné regióny dosahujú vyššiu úroveň vzhľadom na celkovo lepšie ekonomické podmienky, lepšiu vybavenú infraštruktúru a dominujú aj v oblasti modernizácie, vďaka väčšiemu podielu finančných prostriedkov PZI v SR. Naopak východné regióny sú v nevýhode z pohľadu menšieho záujmu investovania v týchto regiónoch. Nezáujem investovania vo východných regiónoch je spôsobený niekoľkými vplyvmi, či už vonkajšími alebo vnútornými. Vo väčšine prípadov ide o nepriaznivé vonkajšie podmienky zo strany krajiny, ktoré obmedzujú prísun nových PZI. Ide najmä o nepostačujúcu infraštruktúru, ktorá je z pohľadu PZI veľmi dôležitým faktorom. Ďalšou prekážkou pre zahraničných investorov je nižšia úroveň vzdelania obyvateľstva v daných regiónoch. Ďalším negatívnym nástrojom je vysoká nezamestnanosť a vysoká inflácia.

Vzhľadom na to, že aj Slovensko patrí ku krajinám, ktoré potrebujú doplniť svoje nedostatočné zdroje prostredníctvom PZI, je tu snaha podporovať vstup

zahraničných investorov, lokalizovať PZI do menej vyspelých častí krajiny. Práve prilákanie zahraničných investorov do týchto oblastí by mohlo pomôcť pri eliminácii regionálnych disparít. Ide o zníženie počtu nezamestnaných, zvýšenie ekonomickej aktivity vznikom nových subjektov, resp. zvýšením tzv. brown field investícií. V tejto súvislosti je potrebná pomoc štátu, ktorá vie ovplyvniť umiestnenie investorov v menej rozvinutých regiónov, napr. rôznymi opatreniami a investičnými stimulmi. Myslíme si, že existuje mnoho spôsobov, ako by sa mohlo pomôcť jednotlivým regiónom, či už z finančného pohľadu, alebo prostredníctvom inej pomoci. Je dôležité, aby vláda podporovala a nenechávala pozornosť len na regióny, ktoré sú vyspelejšie. Ale svojimi opatreniami by prispievala k znižovaniu regionálnych disparít. Krajina by mala robiť všetko preto, aby sa podarilo rozvíjať aj menej rozvinuté regióny prostredníctvom rôznych nástrojov.

MSP a ich úloha vo vzťahu k PZI

Slovenská republika je z pohľadu importu a exportu charakterizovaná ako významná ekonomika v určitých oblastiach pre ostatné krajiny. Z pohľadu výkonnosti dominuje SR najmä v oblasti exportu, kde ceny exportovaných tovarov a služieb, prispievajú do HDP SR, čo je vykázané v obchodnej bilancii a následne finančné toky v platobnej bilancii. Inými významnými menšími exportujúcimi krajinami v rámci EÚ sú už len štáty ako Malta a Írsko, v určitej miere aj Luxembursko. Tovary a služby vyrobené v rámci územia SR a určené na export sú zároveň náročné pre dovoz a z tohto pohľadu je významný aj objem dovozu. Jednou z komparatívnych výhod SR je jeho geopolitická poloha, ktorá krajinu predurčuje ako významného partnera pre vstup PZI. Realizácie medzinárodného podnikania formou PZI v SR je umiestnená prevažne vo veľkých podnikoch a MSP plnia najmä dodávateľské a subdodávateľské vzťahy pre veľké podniky. Vzhľadom na viditeľný nárast vyvezených tovarov a služieb sa MSP mierne dostali do deficitu, a to v objeme exportu o 9 % v rokoch 2010 – 2020. Naopak vývoz v rámci veľkých podnikov stúpol od roku 2013 takmer o polovicu pôvodnej hodnoty exportu. Významným obdobím bol rok 2014, keď nárast vyvezeného tovaru tvorili najmä veľké podniky, pričom MSP sa ťažšie spamätávali z obdobia krízy najmä z rokov 2010 a 2012. Za pomoci rastu vyexportovaných tovarov a služieb začali postupne naberať na raste aj spoločnosti so zameraním na vývoz. Z pohľadu roku 2019 sa exportu venovalo viac ako 32 tisíc subjektov, z čoho MSP tvorili hodnotu 98 %. V štruktúre jednotlivých odvetví v rámci podnikov MSP prevažuje najmä obchod, priemysel a služby.

Medzi najviac vyvezené tovary a suroviny v rámci MSP zaradujeme: stroje, prístroje a elektrické zariadenia, čo vytvára 30 % hodnotu z celkového exportu. Ako ďalšie významné suroviny a tovary v hodnote 16 % vývozu zaradujeme kovy a výrobky z nich. Ďalej sem patria aj vozidlá, dopravné zariadenia v hodnote 11 %, do

tejto skupiny patria tiež do určitej miery aj lietadlá. V rámci medziročného nárastu exportu MSP za rok 2020 bolo vidieť najvyšší podiel v textilnom priemysle zahrňujúc výrobky z textilného materiálu v hodnote 319 mil. Eur. Ďalším významným sektorom v oblasti exportu bol aj potravinársky priemysel, ktorý dosahoval hodnotu viac ako 77 miliónov Eur. Celkový medziročný úbytok nastal vo vývoze v priemyselnom odvetví zameranom na stroje, prístroje a el. zariadenia v hodnote viac ako 600 mil. Eur. Taktiež klesol aj vývoz drevárskeho priemyslu o viac ako 78 mil. Eur. Vzhľadom na výhodné umiestnenie a správne postavenú štruktúru zohrávajú MSP v rámci medzinárodného trhu EÚ kľúčové postavenie. Od roku 2016 dokázali zo Slovenska vyviešť viac ako 91 % tovarov a služieb v rámci krajín EÚ. Z perspektívneho pohľadu je tento trh EÚ významným a stabilným odbytovým miestom pre MSP pre Slovensko. Medzi najvýznamnejších zahraničných obchodných partnerov pre SR v rámci MSP zaraďujeme krajiny ako Nemecko s hodnotou exportu 21 % a taktiež aj susedná krajina Česká republika s rovnakou hodnotou 21 % celkového vývozu. K ďalším významným krajinám patrí Maďarsko s hodnotou 11 % alebo je to Poľsko a Rakúsko s hodnotou cca 9 %.

Ak by sme sa pozreli na SR z pohľadu regionálneho rozdelenia MSP medzi najvýznamnejšie regióny z pohľadu exportu sa umiestnili najmä západné regióny ako Bratislavský kraj s najvyššie dosahujúcou úrovňou 28 %, nasledoval Trnavský kraj so 14 % a ďalším prosperujúcim bol aj Nitriansky kraj s výškou 12 %. Vzhľadom na dostatočne vybudovanú infraštruktúru najmä na západnej časti SR sú jednotlivé regióny a MSP často prepojené s PZI, čo vytvára určitú regionálnu nerovnováhu v oblasti PZI a celkového prepojenia na zahraničný obchod. Môžeme konštatovať, že všade, kde vstúpil zahraničný investor sa vytvorila pomerne široká sieť MSP ako dodávateľov a subdodávateľov pre podniky s PZI. Táto skutočnosť pozitívne ovplyvnila daný región, čo viedlo k znižovaniu regionálnych disparít. Je to možné dokumentovať práve na príklade automobilového priemyslu. Z pohľadu importu tovarov a služieb má SR podobné postavenie ako to je pri exporte, na čom sa podieľajú najmä veľké podniky. Po prekonaní finančnej krízy sa ekonomike SR podarilo dostať späť na predkrízové obdobie. Netrvalo dlho a ekonomika sa začala rozvíjať vo viacerých smeroch, a to aj v importe, ktorý sa začal za posledné roky zvyšovať. Hodnoty dovozu medzi rokmi 2010 – 2020 sa zvýšili o viac ako 53 %, čo viedlo aj k vyššiemu prílevu PZI. MSP sa podarilo dosiahnuť určitý stav, kedy sa začal postupne zvyšovať ich počet, čo ovplyvnilo aj úroveň importu. Práve na rýchlorastúce veľké podniky mali MSP pomalší priebeh nárastu importu, čo bolo spôsobené najmä obdobím po roku 2015. Za rok 2019 predstavoval import MSP na území SR 41 %. Pri porovnaní s exportom má SR väčší podiel importu. V rámci komoditnej štruktúry importu má MSP v SR za rok 2020 vyššiu úroveň pri prístrojoch, elektronických a inak používaných zariadení, čo predstavuje cca 26 %. Môžeme sem zaradiť, aj dopravné vozidlá a iný druh vozidiel s výškou 14 %. Medzi významné

sektory patria aj výrobný priemysel zameraný na výrobky z kovu s hodnotou 12 % , alebo chemický priemysel na úrovni 9%. Z územného pohľadu sú MSP orientované na jednotný trh EÚ. Počas roku 2019 dosahovali hodnoty importu MSP z krajín EÚ približne 77 % hodnoty z celkového dovozu. Medziobjemovo najviac importu smeruje na územie SR z Českej republiky vo výške 24 %, druhé miesto patrilo Nemecku s 20 % dovozu a taktiež sú zahrnuté aj okolité štáty, ako Poľsko 10 % alebo Rakúsko s 9 % a Maďarsko 7 %.

Záver

Priame zahraničné investície sú dôležitým nástrojom v rámci jednotlivých ekonomík vo svete. Ide o hybnú silu, ktorá vytvára hodnoty, prostredníctvom ktorých dokáže do určitej miery ovplyvňovať pozíciu krajiny. Vďaka vplyvu PZI sa zvyšuje nielen ekonomická úroveň krajiny, ale napomáha aj v smere rozvoja ľudského kapitálu. PZI sú vnímané nielen ako podpora v oblasti ekonomiky, ale napomáhajú rozvíjať jednotlivé regióny, ale aj podniky v smere modernizácie a technologického posunu. Taktiež majú dopad na environmentálnu politiku, kde za pomoci využívania modernej technológie šetria do výraznej miery životné prostredie. PZI sú prínosom aj z pohľadu sociálneho vplyvu najmä pri vytváraní firemnej kultúry v podniku. Táto aktuálnosť a životnosť problematiky bola aj dôvodom výberu tejto témy na spracovanie rigorózneho práce.

Literatúra

Knihy:

- [1] ANTHONY, M. 2019. Effects of merger and acquisition on financial performance, Keňa : Serial Publishers, 2019. 26 s. ISBN 978-80-85635-78-9.
- [2] BALÁŽ, P. 2010. Medzinárodné podnikanie, Bratislava: Sprint. 2010. 546 s. ISBN 978-80-89393-18-3.
- [3] BALÁŽ, P. a kol. 2019. Medzinárodné podnikanie, Bratislava: Sprint dva. 2019. 172 s. ISBN 978-80-89-710-51-5.
- [4] BUČEK, M. a kol. 2011. Regionálny rozvoj, Bratislava: Ekonóm. 2011. 373 s. ISBN 978-80-225-3175-7.
- [5] CIBÁKOVÁ, V. – BARTÁKOVÁ, G. 2007. Základy marketingu, Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o.. 2007. 224 s. ISBN: 978-80-807-8156-9.
- [6] CIBÁKOVÁ, V. a kol. 2013. Verejná politika a regionálny rozvoj, Bratislava: Iura Edition. 2013. 330 s. ISBN 978-80-8078-657-1.
- [7] DUDÁŠ, T. 2010. Priame zahraničné investície v Slovenskej ekonomike. Bratislava: Ekonóm. 2010. 95 s. ISBN 978-80-225-3084-2.

- [8] DUNNING, J.H. 2014. *Multinational Enterprises and the Global Economy*. Northampton: Cheltenham. 2014. 960 s. ISBN 978-1-84720-122-5.
- [9] DVOŘÁČEK, J. 2006. *Medzinárodné podnikanie – Spoločné národné podniky*. Žilina: Poradca podnikateľa, spol. s.r.o. 2006. 184 s. ISBN 80-88931-59-2.
- [10] FERENČÍKOVÁ, S. 2013. *Medzinárodná expanzia firiem*, Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2013. 364 s. ISBN 978-80-80785-32-1.
- [11] FETISOVÁ, E. a kol. 2014. *Aktuálne trendy vo financiách malých a stredných podnikov*, Bratislava: EKONÓM. 2014. 261 s. ISBN 978-80-225-3990-6.
- [12] GREGOR, M. a kol. 2010. *Produktivita a inovácie*. Žilina: Slovenské centrum produktivity. 2010. 320. ISBN 978-80-89-16-5.
- [13] HABÁNIK, J. a kol. 2012. *Hospodárska politika*. Trenčín: Trenčianska univerzita. 2012. 285 s. ISBN 978-80-8075-552-2.
- [14] HEČKOVÁ, J. 2018. *Význam kvality podnikateľského prostredia pre priame zahraničné investície v európskom priestore*, Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity. 2018. 73 s. ISBN 978-80-555-2139-8.
- [15] CHAPČÁKOVÁ, A. a kol. 2013. *Podnikanie v malých a stredných podnikoch*. Košice: EQUILIBRIA, s.r.o., 2013. 410 s. ISBN 978-80-8143-076-3.
- [16] KRALOVÁ, K. 2016. *Ekonomika malých a stredných podnikov*. Trenčín: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne. 2016. 170 s. ISBN 978-80-8075-766-3.
- [17] LIPKOVÁ, Ľ. a kol. 2011. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava: Sprint dva. 2011. 433 s. ISBN 978-80-8939-337-4.
- [18] LISÝ, J. a kol. 2016. *Ekonomía*. Praha: Wolters Kluwer, s.r.o., 2016. 624 s. ISBN 978-80-7552-275-7.
- [19] OATLEY, T. 2018. *International political economy*. Londýn: Routledge, 2018. 538 s. ISBN 978-1138490741.
- [20] PROCHÁZKOVÁ, K. 2012. *Medzinárodný manažment a medzinárodné podnikanie*. Bratislava: EKONÓM, 2012. 116 s. ISBN 978-80-225-3493-2.
- [21] STRAŽOVSKÁ, H. a kol. 2016. *Malé a stredné podnikanie: zmeny obsahu ekonomických nástrojov*. Bratislava: Sprint 2. 2016. 323 s. ISBN 978-80-89710-8.
- [22] ŠIKULOVÁ, I. 2014. *Priame zahraničné investície v Slovenskej republike a súvislosti ich vplyvu na ekonomiku*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV. 2014. 31 s. ISBN 978-80-7346-9.
- [23] ŠTERBOVÁ, Ľ. a kol. 2013. *Medzinárodný obchod vo svetovej kríze 21. storočia*. Praha: Grada. 2013. 368 s. ISBN 978-80-247-4694-4.
- [24] TÁNCOŠOVÁ, J. 2004. *Medzinárodné ekonomické vzťahy*. Bratislava: EKONÓM, 2004. 280 s. ISBN 80-225-1841-7.
- [25] TÁNCOŠOVÁ, J., FABUŠ, M., LYNCÉNYI, M. 2021. *Vznik a vývoj medzinárodného podnikania a manažmentu*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2020. 140 s. ISBN 978-80-7598-999-4.

- [26] UBRIEŽOVÁ, I. 2013. Medzinárodný manažment a podnikanie. Nitra: Slovenská Poľnohospodárska Univerzita, 2013. 189 s. ISBN 978-80-552-1109-1.
- [27] VEBER, J, a kol. 2012. Podnikanie malých a stredných firiem. Praha: Grada Publishing, a.s. 2012. 336 s. ISBN 80-247-4520-8.
- [28] WOKOUN, R. a kol. 2010. Priame zahraničné investície v Slovenskej republike a súvislosti ich vplyvu na ekonomiku, Praha: Oeconomica. 2010. 212 s. ISBN 978-80-24-517-360.
- [29] ZAJKO, M. a kol. 2010. Riadenie malých a stredných podnikov. Bratislava: Slovenská technická univerzita. 2010. 277 s. ISBN 978-80-277-3344-1.

Časopisy a zborníky:

- [1] DATTA, D. a kol. 2020. Effects of board characteristics on post-acquisition performance: A study of cross-border acquisitions by firms in the manufacturing sector. In International Business Review. 2020. ISSN 0969-5931. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0969593120300123>.
- [2] FARAZMAND, H. 2014. Determinant of foreign direct investment. In Journal of international relations. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, 2014. ISSN 1339-2751, s. 318-333. Dostupnosť a prístup na: https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/medzinarodnevtahy/archiv-2014-MV_2014_4_318-333_Farazmand.pdf.
- [3] GABRIELOVÁ, H. 2013. Slabé stránky slovenskej ekonomiky. In Pohľady na štruktúrne problémy slovenskej ekonomiky. Bratislava: Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve VEDA, 2013. ISBN 978-80-7144-216-5, s. 48-76. Dostupnosť a prístup na: http://ekonom.sav.sk/uploads/journals/241_pohlady_na_strukturne_problemy_slo.
- [4] GOZORA, V. 2012. Spolupráca miestnych samospráv s podnikateľskými subjektami pri tvorbe kritických infraštruktúr obcí. In 17. medzinárodná vedecká konferencia: Riešenie krízových situácií v špecifickom prostredí. Žilina: Fakulta špeciálneho inžinierstva ŽU, 2012. ISBN 978-80-5540-535-3, s. 167-174. Dostupnosť a prístup na: <http://fbiw.uniza.sk/rks/2012/articles/clanky/gozora.pdf>.
- [5] IVANOVÁ, E. 2013. Priame zahraničné investície a ekonomický rast v regiónoch SR. In Sociálno-ekonomická revue. Trenčín : Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, 2013. ISSN 1336-3727, s. 26-35. Dostupné na internete: <https://fsev.tnuni.sk/revue/archive/REVUE-2014-03.pdf>.
- [6] OKÁLI, I. 2013. Verejné financie ako faktor štruktúrnych zmien v slovenskej ekonomike. In Pohľady na štruktúrne problémy slovenskej ekonomiky,

Bratislava: Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve VEDA, 2013. ISBN 978-80-7144-216-5, s. 7-47. Dostupnosť a prístup na: https://ekonom.sav.sk/uploads/journals/241_pohlady_na_strukturne_problemy_slo.

- [7] VIDOVÁ, J. 2010. Priame zahraničné investície a vývoj HDP. In Ekonomické spektrum. ISSN 1336-9105. s. 10-18.

Elektronické zdroje:

- [1] Regionálna a investičná pomoc. 2020. [online]. Bratislava: Ministerstvo hospodárstva SR. [2023-03-21]. Dostupné na internete: <https://www.economy.gov.sk/uploads/files/MUS9RKDu.pdf>.
- [2] BAČOVÁ, M. 2016. Priame zahraničné investície na Slovensku a ich vplyv na vybrané ekonomické ukazovatele, [online]. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislava. Dostupné na internete: https://www.ef.umb.sk/konferencie/kfu_2016/prispevky%20a%20prezentacie/Sek.
- [3] ČARNOGURSKÝ, J. 2014. Slovakia investment guide. [online]. Dostupné na internete: https://www.ulclegal.com/media/a542/file/item/sk/0000/slovakia_investment_guid.
- [4] KRZYSZTOF, O. 2013. Foreign Direct Investment and Foreign Portfolio Investment in the Contemporary Globalized World: Should They Be Still Treated Separately?. [online]. Lodž : University of Lodz, 10.10.2013. [2023-03-21]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/259581794_Foreign_Direct_Investment_and_Foreign_Portfolio_Investment_in_the_Contemporary_Globalized_World_Should_They_Still_Treated_Separately.
- [5] KUMAR, R. 2017. Strategick financial management Casebook. [online]. Cambridge : Academic Press, [2023-03-21]. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B978012805475800001X>.
- [6] NBS. 2021. Správa o finančnej stabilite. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska. [2023-03-21]. Dostupné na internete: <https://www.nbs.sk/publikacie/sprava-ofinancnej-stabilite/november-2021>.
- [7] PITTINGER, T. 2016. Factors that affect foreign direct investment, [online]. [2023-03- 21]. Dostupné na internete: <https://www.economicshelp.org/blog/15736/economics/factors-that-affect-foreigndirect-investment-fdi/>.
- [8] SARIO. 2021. Digitálna transformácia a príležitosti pre malé a stredné podniky. [online]. Bratislava: Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu. [2023-03-21]. Dostupné na internete: <https://www.sario.sk/sk/projekty-podujatia/digitalnatransformacia-prilezitosti-pre-male-stredne-podniky>.
- [9] SARIO. 2021. Sektorové a regionálne prehľady. [online]. Bratislava: Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu. [2023-03-21]. Dostupné na

- internet: <https://www.sario.sk/sk/investujte-na-slovensku/sektorove-regionalne-prehlady>.
- [10] SBA. 2021. Správa o stave malého a stredného podnikania v SR. [online]. Bratislava: Slovak Business Agency. [2023-03-21]. Dostupné na internete: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/sprava_o_stave_msp_2021.pdf.
- [11] SEGAL, T. 2021. Greenfield vs Brownfield Investments: What's difference?. [online]. New York : TROY SEGAL, 30.11.2021. [2023-03-21]. Dostupné na internete: <https://www.investopedia.com/ask/answers/043015/what-difference-between-greenfield-and-brown-field-investment.asp>.
- [12] Štatistický úrad slovenskej republiky. 2008. Elektronický zber údajov. [online]. Bratislava: Štatistický úrad slovenskej republiky, 2008. [2023-03-21]. Dostupné na internete: http://datacube.statistics.sk/#!/lang/sk/?utm_source=susr_portalHP&utm_medium=page_DATAcube&utm_campaign=DATAcube_portalHP.
- [13] URBANCOVÁ, H. a kol. 2020. Diversity management as a tool of sustainability of competitive advantage. [online]. [2023-03-21]. Dostupné na internete: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/12/5020>.
- [14] Zákon č. 513/1991 Zb. – Obchodný zákonník, § 2, ods. 1. [online]. Bratislava: 1991. [2023-03-21] Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1991/513/>.
- [15] Zákon č. 57/2018 Z. z. o regionálnej investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [online]. Bratislava: 2018. [2023-03-21] Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2018/57/20180401.html>.

Esej rigoróznejskej práce na tému:

Parižsky dohovor o klíme a jeho uplatňovanie v globálnej politike

Aktuálne otázky riešenia klimatických zmien, postoje EÚ a globálnych veľmocí k implementácii dohovoru.

Implikácie pre SR

Paris Agreement and its application in global politics

Current issues of solving climate change, the position of the EU and global powers towards the implementation of the convention. Implications for Slovakia.

*Mgr. Peter ČUHÁK**

Abstract

In our doctoral thesis, we apply the Paris Agreement in the European Union, the United States of America, China, and the Slovak Republic. The doctoral thesis aims to compare the economic growth of the United States, China and the USA and its possible impacts on the financing of the climate agreement. At the same time, we will compare the countries' attitudes towards the environmental approach to solving climate change and note the phenomenon of decoupling, which occurs mostly when the richer we are, the more CO₂ we emit. In the first part of the work, we define theoretical concepts for understanding the work, such as the Paris Agreement, cooperation with selected agreements, methods of financing the agreement and factors affecting its implementation. In the second part, there is a description of the method of conducting the research. Here are described the goals of the work, methods, research objects and their characteristics, sources of information and the way of interpreting the results of the research part of the work. In the third, research part of the work, we devoted ourselves to the description of individual states, the events that happened in these states in the compared years, and we compared their economic development and emissions. We also described the Slovak Republic. In the fourth part of the rigorous work, we deal with the results of

* Mgr. Peter Čuhák, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: cuhakpet@gmail.com

the research. We evaluate indicators, GDP values, year-on-year GDP growth and emissions. We deal with the verification of the established hypothesis and research questions. We interpret the found summarized information and proposals with possible solutions to the problem. At the end of the work, we address the possible implications of proposals and solutions for the Slovak Republic.

Keywords: *Paris Agreement, emissions, climate change*

Úvod

V rigoróznejšej práci sa zaoberáme uplatňovaním Parížskej dohody o zmene klímy v Európskej únii, Spojených štátoch amerických, Číne a v Slovenskej republike. Cieľom rigoróznejšej práce je porovnať hospodársky rast Spojených štátov amerických, Číny a USA a nájsť možné vplyvy na financovanie klimatickej dohody. Súčasne porovnáme postoje krajín k environmentálnym prístupom k riešeniu klimatickej zmeny a všimame si jav decoupling, ktorý nastáva zväčša vtedy, čím sme bohatší, tým viac CO₂ vypúšťame. V prvej časti práce vymedzujeme teoretické pojmy k pochopeniu práce ako Parížska dohoda, dodržiavanie dohody vybranými veľmocami, spôsoby financovania dohody a faktory ovplyvňujúce jeho implementáciu. V druhej časti sa nachádza popis spôsobu vykonávania výskumu. Sú tu popísané ciele práce, metódy, objekty skúmania a ich charakteristika, zdroje čerpania informácií a aj spôsob interpretácie výsledkov výskumnej časti práce. V tretej, výskumnej časti práce, sme sa venovali opisu jednotlivých štátov, udalostiam čo sa v porovnávaných rokoch stalo v týchto štátoch a porovnali sme ich hospodársky vývoj a tvorbu emisií. Popísali sme aj Slovenskú republiku. V štvrtej časti rigoróznejšej práce sa venujeme výsledkom z výskumu. Vyhodnocujeme ukazovatele, hodnoty HDP, medziročného rastu HDP a emisií. Zaoberáme sa overením stanovenej hypotézy a výskumných otázok. Interpretujeme zistené zhrnuté informácie a návrhy s možnými riešeniami problematiky. Na konci práce sa venujeme možnej implikácii návrhov a riešení pre Slovenskú republiku.

Parížska dohoda o zmene klímy a jej vlastnosti

Klimatická zmena sa v uplynulých rokoch stala jednou z politických priorít Európskej únie. Téma naberá na sile aj v iných častiach sveta. Hovorí sa o nej v parlamentoch, na univerzitách aj v centrálnych korporáciách, ktoré sa musia prispôbovať čoraz početnejším environmentálnym reguláciám. Prieskumy z Európy aj Spojených štátov uvádzajú, že väčšina obyvateľov považuje klimatickú zmenu za hrozbu. Environmentalista George Marschall však v minuloročnom rozhovore uviedol, že tieto prieskumy dávajú falošný pocit nádeje. Ľudia magnitúdu tejto hrozby

podľa neho naďalej podceňujú. „Neuvedomujú si, o akú masívnu vec ide, a ako je blízko,“ povedal. Klimatická zmena je nepochybne veľmi komplexná téma. Experti sa zhodujú, že ľudský mozog ju nedokáže plnohodnotne spracovať.

Parížska klimatická dohoda prináša monitorovanie emisií, vrátane ich reportovania a započítavania do záväzkov, čo sa týka všetkých strán. Záväzky znižovať emisie (nationally determined contributions) sa týkajú všetkých strán s tým, že každých päť rokov strany musia tieto záväzky aktualizovať tak, aby boli prísnejšie. Pre rozvojové krajiny platí prechodné obdobie. Text dohody neobsahuje povinnosť rozvinutých krajín prispievať ročne 100 miliárd dolárov na riešenie zmeny klímy v rozvojových krajinách. Najväčšia finančná záťaž však stále ostáva na pleciach rozvinutých krajín.

Parížska dohoda zaväzuje každú krajinu vrátane Slovenska k znižovaniu emisií skleníkových plynov. V druhej polovici storočia by mal nastať stav, kedy sa vypustí len toľko emisií, koľko bude schopná príroda spotrebovať, aby sa dosiahla klimatická neutralita.

Takéto dramatické zmeny nenastanú zo dňa na deň, ani z roka na rok. Pravdepodobne bude treba desaťročia, aby sme sa k takýmto hodnotám aspoň priblížili. Preto má nová dohoda zmysel: je nástrojom na to, aby sme postupne mohli prebudovať ekonomiku smerom k udržateľnej a nízkouhlíkovej budúcnosti.

Postoje EÚ, USA a Číny voči klimatickým zmenám

Európska únia

Európska únia je na čele v celosvetovom boji proti zmene klímy. Je lídrom pri zabezpečovaní prelomovej globálnej klimatickej dohody v Paríži. Je spoluvorcom noriem a cieľov dohody. Naším najväčším spojencom v boji proti zmene klímy, chorobám je príroda. Nebezpečná ľudská činnosť ohrozuje kolobeh prírody, od ktorého sme závislí. Preto EÚ v rámci Európskej zelenej dohody plánuje vybudovať sústavu chránených území na zemi, ale aj na mori – Natura 2000, kde vysadí viac ako miliardu stromov za súčasnej podpory udržateľných poľnohospodárskych postupov. Rieši stav potravinárstva s cieľom zdravých, cenovo dostupných potravín vyrobených šetrným spôsobom k prírode. Čiže zníženie škodlivých pesticídnych postrekov a podporu ekologických poľnohospodárskych postupov. Ambície EÚ sú stať sa prvým klimaticky neutrálnym kontinentom na svete do roku 2050, to znamená neprodukovať viac skleníkových plynov, ako dokáže naša príroda prirodzene prijať. Tento cieľ bol pevne stanovený kvôli prvému európskemu právnomu predpisu v oblasti klímy, vďaka ktorému sa stanovuje aj právna povinnosť prechodného

cieľa do roku 2030 znížiť emisie skleníkových plynov aspoň o 55%. Európska zelená dohoda je akčný plán Európskej únie k dosiahnutiu cieľa a k zmene EÚ na modernú konkurencieschopnú hospodársku spoločnosť, ktorá bude efektívne využívať svoje zdroje. Mimo týchto opatrení to bude znamenať ambiciózne zníženie emisií, investície do technológií a ochranu nášho životného prostredia. Samozrejmosťou je riešenie nezvratných následkov zmeny podnebia.

K dosiahnutiu záväzkov v oblasti klímy je potrebné vykonať opatrenia vo všetkých oblastiach. Táto činnosť bude zahŕňať zvýšenie využívania zelenej energie, znižovanie znečistenia, zvyšovanie energetickej efektivity budov a zavedenie čistejšej dopravy s palivami, ktoré sú podporované dohodou. Európska komisia v júli 2021 navrhla opatrenia v rôznych odvetviach s cieľom smerovania EÚ k dosiahnutiu cieľa v oblasti zmeny klímy do roku 2030. V roku 2020 Rada EÚ vyzvala na posilnenie iniciatívy zo strany finančných inštitúcií. Vo svojom vyhlásení výroku pripomína záväzok EÚ na urýchlenie zelenej transformácie. Tieto ich priority sa odzrkadľujú v Pláne obnovy pre Európu, dlhodobom rozpočte na roky 2021 – 2027 a nástroji Next Generation EU. V roku 2020 sa vyčlenilo 23,40 miliardy EUR, ktoré by mali podporiť rozvojové krajiny pri znižovaní emisií skleníkových plynov a adaptácií sa vplyvom zmeny klímy. Podľa údajov Európskej komisie sa v roku 2020 skoro 50% financií, ktoré boli určené pre rozvojové krajiny, rozdelilo na prierezové opatrenia a adaptáciu proti zmene klímy a ďalšia polovica bola rozdelená pomocou dotácií. EÚ chce stále zvyšovať financie v boji proti zmene klímy k cieľom dohody a pomocou rozvinutých krajín investovať 100 miliárd USD ročne až do roku 2025. Spomenuté krajiny sľúbili, že navýšia svoje financovanie v nasledujúcich rokoch podľa plánov financovania opatrení v oblasti zmeny klímy. Finančné opatrenia v tejto oblasti z verejných rozpočtov tvorí 2,5 miliardy EUR z rozpočtu EÚ a Európskeho rozvojového fondu a 2,7 miliardy EUR z Európskej investičnej banky. Suma finančných opatrení sa vypočíta na základe prijatých opatrení na bilaterálnu a multilaterálnu podporu. Rok 2020 sa teda nedá porovnávať s predchádzajúcimi rokmi nakoľko vychádza z inej metodiky vykazovania. V októbri 2021 pred COP 26 v Glasgowe Rada schválila závery o financovaní opatrení proti zmene klímy. Zdôrazňuje, že spoločnosť stále dôrazne podporuje naplnenie cieľov Parížskej dohody a potrebu zlepšovať mobilizáciu súkromných financií. Zdôrazňuje tiež úlohu ministrov financií pre opatrenia v oblasti klímy pri začleňovaní úvah o zmene klímy do tvorby makropolitiky a rozpočtových procesov a výhody mobilizácie a súladu financií potrebných na vykonávanie národných akčných plánov v boji proti zmene klímy. Podporuje rozvoj postupov, ako napríklad hodnotenie klimatických účinkov verejných financií a stratégií pre zelené projekty, financie a obstarávanie so zohľadnením klimatických rizík a slabých miest ekonomickom plánovaní. V polovici apríla 2022 sa rada dohodla k téme európske zelené dlhopisy, ktoré tvoria jeden z hlavných nástrojov financovania investícií týkajúce sa ekologických technológií,

efektívneho využívania zdrojov a energetickej účinnosti, ale aj výskumnej infraštruktúry s udržateľnou dopravnou infraštruktúrou. V tomto nariadení špecifikujú požiadavky na vlastníkov dlhopisov, ktorí chcú používať názov európsky zelený dlhopis na dlhopisy sprístupnené investorom v Únii. Pred COP 27 v Šarm aš-Šajchu pripomenula, že EÚ a členské štáty sú najväčším prispievateľom medzinárodného verejného financovania zmeny klímy a od 2013 viac ako zdvojnásobili svoje finančné prostriedky na podporu rozvojových krajín sveta. Tiež pripomenula, že v roku 2023 sa splní cieľ, a to mobilizácia finančných prostriedkov na opatrenia v oblasti zmeny klímy vo výške 100 miliárd USD ročne. Rada tiež vyčlenila 23,04 miliardy EUR z verejných zdrojov na financovanie opatrení za rok 2021 s cieľom podporiť rozvojové krajiny pri znižovaní emisií a adaptácii na vplyv zmeny klímy. Toto zasadnutie bolo spoločné s prípravami na COP 27 v Šarm aš-Šajchu.

Spojené štáty americké

Spojené štáty sú producentom 18% svetových emisií skleníkových plynov na svete. Od roku 1990 aj oblasti, ktoré bojovali proti zmene klímy zvýšili svoje investície na boj so skleníkovými emisiami približne o 14%. USA ako jeden z najväčších tvorcom emisií neratifikovali Kjótsky protokol. Produktivita emisií v USA je približne 11% podielu svetových emisií. Svoju časť na tom má doprava, ktorá tvorí 27%, výroba elektrickej energie s 25% a priemysel s 24%. Menšiu časť tvorí poľnohospodárstvo a podniky s domácnosťami. V roku 2020 USA vytvorili 5.981 miliónov ton emisií CO₂. Doprava v USA je tvorená hlavne zo spaľovania fosílnych palív z áut, nákladných automobilov, lodí, vlakov a lietadiel. Cez 90% paliva používaného na dopravu je na základe ropy, čiže benzín a nafta. Až 60% elektrickej energie vytvorenej v USA pochádza zo spaľovania fosílnych palív, zväčša uhlia a zemného plynu. Obchody a domácnosti sú založené na energii z fosílnych palív spaľovaných pre teplo. Poľnohospodárstvo s 11% podielu emisií USA je tvorené z chovu dobytka, poľnohospodárskej činnosti a pestovaním ryže. Lesníctvo tvorí v USA 13% a dá sa povedať, že je najekologickejšie zo všetkých, nakoľko od roku 1990 správa lesov a krajiny oznámila, že vytvoria len toľko emisií CO₂, koľko dokáže príroda absorbovať. Od roku 1990 sa emisie skleníkových plynov v USA znížili o 7%. Emisie môžu stúpať a klesať z dôvodu zmien v ekonomike, cien paliva a iných faktorov. Pokles emisií bol v poslednej dobe zaznamenaný v roku 2020. Energetický priemysel zahŕňa výrobu, prenos a distribúciu elektrickej energie. Prevažnú väčšinu tohto emisií skleníkových plynov v tomto priemysle tvorí CO₂, ale aj CH₄ a N₂O. Tieto plyny sa uvoľňujú pri spaľovaní fosílnych palív, ako je uhlie, ropa a zemný plyn. Menej ako 1% emisií pochádza z fluoridu sírového (SF₆) používaný v zariadeniach na prenos a rozvody elektrickej energie. Spaľovanie uhlia vytvára viac emisií ako spaľovanie zemného plynu alebo ropy na výrobu elektrickej energie. 20% elektrickej

energie v USA bolo v 2020 vyrobené z obnoviteľných zdrojov, ako napríklad vodné elektrárne, biomasa, veterná a solárna energia. Výroba elektrickej energie tvorila 25% a bol druhým najväčším producentom emisií v USA.

V júni v roku 2017 sa pod vedením prezidenta Donalda Trumpa USA rozhodlo odstúpiť od plnenia cieľov Parížskej klimatickej dohody a nepodporiť ju. Na to, aby bola Parížska dohoda platná stačí, aby bola ratifikovaná krajinami, ktoré produkujú viac ako 55% svetových emisií. Nakoľko túto dohodu doposiaľ ratifikovalo 194 krajín s viac ako 80% svetových emisií. Dohoda stále zostala v platnosti. V novembri 2019 sa začal proces odstúpenia z dohody o klíme, ktorý trval rok. USA sú tak prvým štátom, ktorý odstúpi od dohody. V roku 2020, deň po amerických voľbách nadobudlo platnosť rozhodnutie odstúpiť od Parížskej dohody. Toto opatrenie bolo v pravidlách Parížskej dohody, z dôvodu predchádzajúcich nezhôd v americkom senáte. Pred Parížskymi klimatickými rozhovormi chceli iniciátori dohody zabezpečiť Spojené štáty pod vedením prezidenta Baracka Obamu, že ak dôjde k zmene vedenia, potrvá nejaký čas, kým USA odstúpia od dohody. Žiadna krajina nemohla dať výpoveď, kým neuplynuli 3 roky od dátumu ratifikácie. A navyše si štát odslúži 12 mesačnú výpovednú lehotu. Americký prezident tento svoj krok obhajoval odbremením americkej ekonomiky od veľmi vysokých nákladov súvisiacich s opatreniami. Podobne sa vyjadril aj minister zahraničných vecí Mike Pompeo, že zotrvanie v tejto dohode by tvorilo ekonomickú záťaž na podniky, zamestnancov a daňových poplatníkov USA. Tieto postoje vyvolali v USA, ale aj vo svete obavy s plnenia klimatických záväzkov dohody a pobúrenie v organizáciách venujúcich sa zmene klímy. Podobná situácia nastala v roku 1997 pri Kjótskom protokole, kedy zohrávali hlavnú úlohu pri tvorbe dohody a vzápätí iniciovali, že ju nebudú plniť. Donald Trump dohodu nepodpísal, pretože verí v alternatívne fakty a obchodné záujmy USA. Proti tomu sa postavili aj veľké firmy so sídlom v USA ako Apple, Microsoft, Facebook, Google a Intel, ktorí napísali otvorený list Donaldovi Trumpovi. Písali v ňom, že podnikajú v globálnej ekonomike, a ak nebudú jej súčasťou, USA prídu o zisk a pracovné miesta, ktoré vytvorila Parížska dohoda. USA aj po odchode z Parížskej klimatickej dohody zostáva najsilnejšou a najväčšou svetovou ekonomikou. USA sa od roku 2017 do 2020 zúčastňovalo na rokovaní OSN o klíme, ale administratíva USA sa snažila využívať tieto udalosti na propagáciu fosílnych palív. USA sa mohli pripojiť k zmluve opätovne, ak sa nový prezident rozhodne. USA sa oficiálne vo februári 2021 pripojila ku Parížskej dohode o zmene klímy s cieľom vyhnúť sa potencionálnym katastrofickým dôsledkom. Opätovné pripojenie k Parížskej dohode bolo jednou z hlavných priorít prezidenta Joea Bidena. Len niekoľko hodín po zložení prísahy podpísal výkonný príkaz, ktorým inicioval 30-dňový proces opätovného vstupu do paktu. Biden chce urobiť zo zmeny klímy hlavnú položku zahraničnej politiky a začleniť sa do problematiky. Podľa podmienok dohody USA sľúbili, že do roku 2025 znížia svoje emisie v porovnaní s rokom 2005 o 25%.

Čína

V roku 2007 podporili Kjótsky protokol, ale nevzťahujú sa však na ňu záväzné emisné ciele. Čína odmietla aj americko-austrálsky klimatický plán. Čína podpísala Parížsku klimatickú dohodu 22. apríla 2016, ratifikovala 3. septembra 2016 s účinnosťou od 4. septembra 2016. Dôvodov, prečo Čína zmenila svoj postoj ku klimatickým zmenám je niekoľko. Čínska spoločnosť si začala viac uvedomovať zmenu klímy, a čo je najdôležitejšie, má vo vedení ľudí, ktorí sú šetrní ku klíme a odhodlaní implikovať opatrenia na zmenu klímy do politiky. Podmienky v Číne sú otvorené zmenám. Po roku 2012 sa tempo hospodárskeho rastu spomalilo, zatiaľ čo spotreba energie a emisii skleníkových plynov v mnohých oblastiach dosiahli vrchol. Čínska ekonomika prešla transformáciou a snažila sa prejsť ku vysokokvalitnému rozvoju. Čína sa stala krajinou s vysokými príjmami, pričom HDP na obyvateľa je v roku 2022 cez 12500 USD. Čínsky priemysel obnoviteľnej energie si vytvoril výhodu na celom svete. Obnoviteľná energia sa v Číne rýchlo rozvinula, čo výrazne znížilo náklady na propagáciu a využívanie obnoviteľnej energie na celom svete. Čína je pre nezhody o klíme v konflikte s USA a pod tlakom Európy. USA žiada prísnejšie zvyšovanie klimatických cieľov. Čína bojuje aj s nedostatočným zásobením obyvateľstva elektrickou energiou, a pri tom musia znižovať emisie skleníkových plynov.

Pred začiatkom COP 26 Čína predložila OSN svoj aktualizovaný klimatický záväzok do roku 2030 a novú dlhodobú klimatickú stratégiu. To znamená, že Čína oficiálne potvrdila, že záväzok bojovať proti zmene klímy v súlade s podmienkami Parížskej dohody dosiahne vrchol svojich emisií oxidu uhličitého do roku 2030 a dosiahne nulové čisté emisie do roku 2060. Predovšetkým hlavné ciele v revidovanom prísľube na rok 2030 zostávajú nedotknuté od vyhlásenia čínskeho vodcu Xi Jinping. Nešpecifikoval však dlho očakávaný dátum vrcholu, úroveň na ktorej emisie krajiny by dosiahli vrchol alebo ako dlho by sa ustálili, kým by začali klesať. Reakcia vyvolala rozsiahle medzinárodné sklamanie, keďže sa nezvýšili hlavné ambície Číny v oblasti klímy. Niekoľko dní pred COP 26 čínska vláda zverejnila dokument s názvom „Čínske úspechy, nové ciele a nové opatrenia pre národné určené príspevky“. Do roku 2030 a zaväzuje znížiť emisie CO₂ o viac ako 65% s úrovňou z roku 2005, zvýšiť podiel nefosílnej energie na približne 25% a zvýšiť objem lesných porastov o 6 miliárd m³ v porovnaní s rokom 2005. Čína zaznamenala v posledných plánoch prekročenie cieľov rozvoja obnoviteľnej energie.

Odkedy Čína prvýkrát zahrnula cieľ obnoviteľných zdrojov do svojho energetického plánu, väčšina týchto kvantitatívnych cieľov rozvoja tohto sektora zaznamenala nadmernú výkonnosť, najmä ciele rastu celkovej kapacity veternej a solárnej energie. Lacné obnoviteľné zdroje ponúkajú odpoveď na klimatické zmeny, energetickú krízu a nerovnosť. Podľa plánov pre obnoviteľné zdroje sa Čína zaviazala

vybudovať energetické základne pre veternú energiu na mori v piatich regiónoch. Plány energetického rozvoja šiestich pobrežných provincií naznačujú celkový nárast kapacity veternej energie na mori o 32GW od rokov 2021 až 2025, čo tvorí nárast až o 60% v porovnaní s rokom 2020. Ambiciózny plán rozvoja Číny znamená rastúci trh pre všetkých výrobcov veterných turbín, z ktorých západné spoločnosti stále vedú väčší podiel na trhu. Úspech plánu obnoviteľnej energie bude vo veľkej miere závisieť od budovania rozsiahlych základní obnoviteľnej energie a vytvárania trhových mechanizmov využívajúcich integráciu obnoviteľnej energie do užívania. Rastúce prenikanie veternej a solárnej energie do čínskeho energetického systému si medzitým bude vyžadovať flexibilne zdroje, ktoré sa dokážu vyvíjať a prispôbiť sa výkyvom produkcii obnoviteľných zdrojov.

Faktory ovplyvňujúce dodržiavanie klimatickej dohody

System Európskej únie obchodovania s emisiami (ETS – Emissions Trading System)

Tento systém vznikol v roku 2005 a je nástrojom na obchodovanie s emisnými povolenkami namiesto uhlíkovej dane, ktorá umožňuje ekonomicky napadnúť aktivity, ktoré vytvárajú emisie skleníkových plynov. Niekde je označovaný aj ako cap-and-trade. Systém bol prvým zavedeným riešením s cieľom podporiť znižovanie emisií skleníkových plynov ekonomicky účinným spôsobom na svete. Veľké spoločnosti musia nakúpiť zodpovedajúce množstvo povoleniek, pričom toto množstvo je stanovené vládou a firmy s nimi môžu voľne obchodovať. Množstvo povoleniek na postupne znižované s cieľom znižovania emisií a tým je ovplyvnený dopyt a trhovú cenu emisných povoleniek. Cena emisných povoleniek je hlavným parametrom celého systému ETS. Ak je parameter ceny veľmi nízky, odberateľ môže kúpiť potrebné kvóty lacno a cieľ zostáva nenaplnený, pretože odberateľ zaplatí za vytvorené znečistenie. Čím je na trhu menej kvót, tým je cena vyššia. Od zavedenia systému kvót bola cena povoleniek niekoľkokrát veľmi nízka čo bolo spôsobené napríklad prepadom ekonomickej produkcie počas finančnej krízy 2008-2009 alebo v čase začiatkoch koronavírusovej pandémie.

Pandémia COVID-19

Pandémia COVID-19 od roku 2020 ubližuje nielen ľuďom, ale aj ekonomikám sveta. Negatívny dopad na ekonomické ukazovatele sa podpísali pod nutnosť prehodnotiť a zmeniť aj štátny rozpočet Slovenskej republiky. Zmenili sa v ňom napríklad legislatívne úpravy reagujúce na situáciu s výrazným poklesom ekonomickej

aktivity vyvolané pandémiu COVID-19 s cieľom zabezpečiť finančné krytie opatrení na zmiernenie negatívnych následkov pandémie. Pandémia spustila jednu z najväčších globálnych kríz a viedla k drastickému zvýšeniu nerovnosti v rámci krajín a medzi nimi. Na rozdiel od predchádzajúcich kríz sa začiatok pandémie stretol s rozsiahlou a rozhodnou reakciou hospodárskej politiky, ktorá bola vo všeobecnosti úspešná pri zmiernení najhorších ľudských nákladov v krátkodobom horizonte. Reakcia na núdzovú situáciu však vytvorila aj nové riziká ako napríklad dramaticky zvýšenú úroveň súkromného a verejného dlhu vo svetovom hospodárstve, ktoré môžu ohroziť spravodlivé zotavenie z krízy, ak sa s nimi nebude nič riešiť.

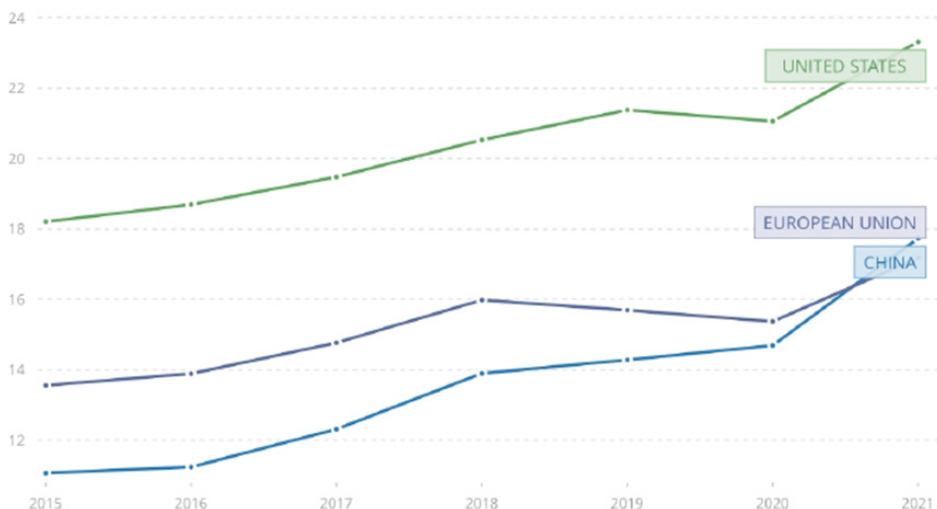
Vojnový konflikt Rusko – Ukrajina

Prebiehajúca vojna na Ukrajine „stmavila“ vyhliadky na postpandemickú obnovu pre rozvíjajúce sa a rozvojové ekonomiky v regióne Európy a Strednej Ázie. Ekonomická aktivita zostala počas roku 2022 potlačenejšia a v roku 2023 sa očakáva minimálny rast na úrovni 0,3%, nakoľko ceny energií stále ovplyvňujú región. Zatiaľ však región situáciu zvláda lepšie, ako sa pôvodne očakávalo. Globálna ekonomika je naďalej oslabená vojnou v dôsledku výrazného narušovania obchodu a šokov v cenách potravín a palív, čo všetko prispieva k vysokej inflácii a následnému sprísňovaniu podmienok globálneho financovania. Činnosť v eurozóne, ktorá je najväčším ekonomickým partnerom pre rozvíjajúce a rozvojové krajiny Európy a Strednej Ázie, sa v druhej polovici roku 2022 výrazne zhoršila v dôsledku narušených dodávateľských reťazcov, zvýšeného finančného napätia a poklesu spotrebiteľskej a podnikateľskej dôvery. Najškodlivejšími účinkami invázie sú však prudko rastúce ceny energie pri veľkom znížení dodávok energií z Ruska.

Globálna inflácia

Rok 2022 bol rok vysokého rastu celosvetovej inflácie. Rast inflácie za rok 2022 sa v poslednom kvartáli roku 2022 ustálil okolo 9%. Boj proti inflácii vedú centrálné banky vo vyspelých ekonomikách do poslednej chvíle. V decembri 2022 banky oznámili zvýšenie úrokových sadzieb. Sprísňujúce kroky prinášajú hlavnú úrokovú sadzbu americkej centrálnej banky 4,25% až 4,5%, čo je najviac od roku 2007. Inflácia roku 2022 bola najvyššia od roku 1993, kedy prekročila 23%. Rast cien sa prejavil do dvoch hlavných skupín výdavkov domácností, ako sú potraviny a nealkoholické nápoje spolu s výdavkami na bývanie a energie, ktoré spolu tvoria 47% výdavkov domácností.

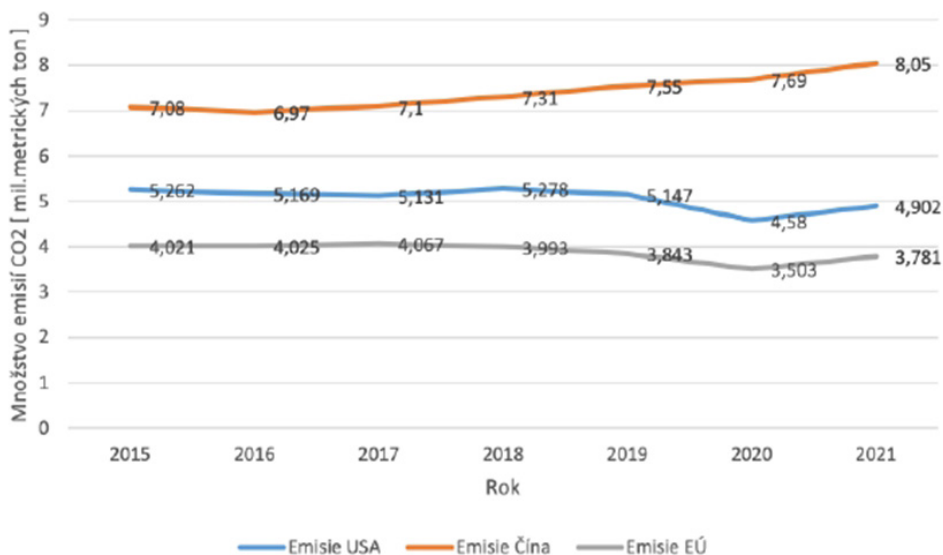
Obrázok 1 Porovnanie vývoja hodnoty HDP EÚ, USA a Číny

Zdroj: <https://data.worldbank.org/>

Na grafe môžeme sledovať hospodársky vývoj troch najväčších ekonomík sveta. Nakoľko svet stále zápasí s nedostatkami dodávateľského reťazca spôsobenými prísnyimi čínskymi politikami COVID-19, je zrejmé, aká je globálna ekonomika citlivá voči národným alebo regionálnym narušeniam, najmä ak dôjde v Číne, ktorá sa stala za posledné svetovým výrobným centrom a najväčším vývozcom tovaru s vysokým nárastom, čím sa z rozvíjajúcej ekonomiky stala ekonomická veľmoc. Podľa čísel z grafov bude Čína tvoriť 18,8% svetového HDP. Ide o nárast z 8,1%, kedy pred desiatkami rokov bola Čínska hospodárska produkcia veľmi ďaleko oproti USA a EÚ.

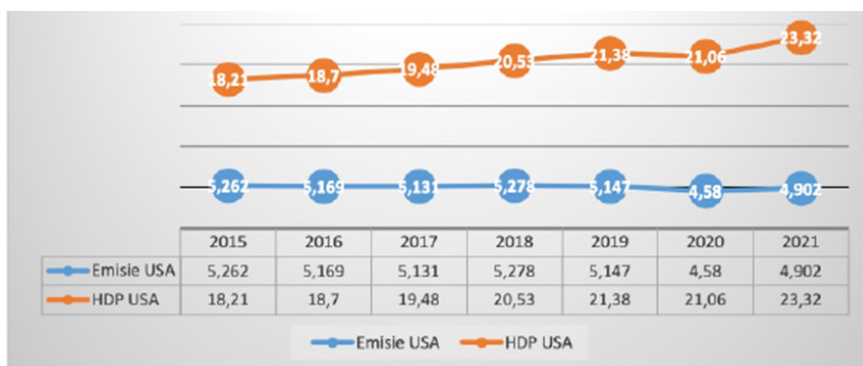
Obrázok 2 Porovnanie vývoja emisií veľmoci

Zdroj: vlastné spracovanie, <https://ec.europa.eu/eurostat>, <https://data.world-bank.org>

Medzinárodná spolupráca v oblasti zmeny klímy v posledných rokoch stratila na sile, ale rok 2021 znamenal začiatok užšej spolupráce medzi najväčšími producentmi emisií. Politická vôľa je pravdepodobne najsilnejšia za mnoho rokov. Úzkou spoluprácou by Čína, EÚ a USA mohli nielen rýchlejšie dosiahnuť svoje klimatické ciele, ale mohli by lepšie podporovať ostatné krajiny pri dosahovaní svojich cieľov, čo je úlohou Parížskej dohody.

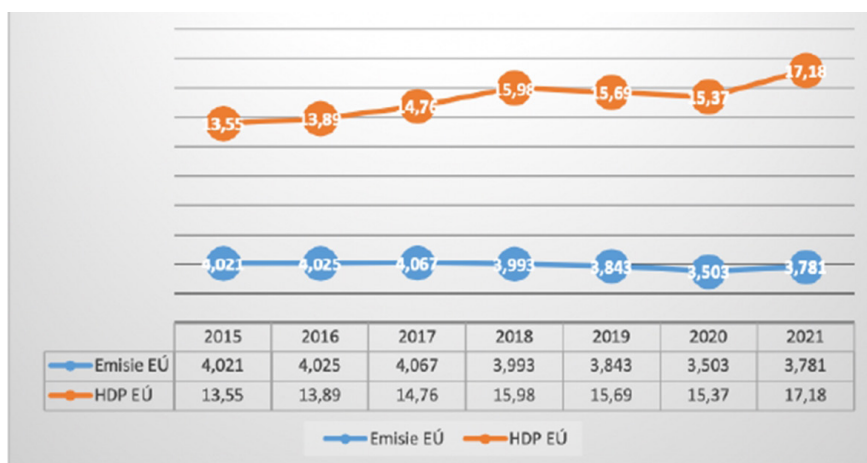
Obrázok 3 Porovnanie vývoja emisií s HDP USA

Zdroj: vlastné spracovanie, <https://ec.europa.eu/eurostat>, <https://data.world-bank.org>

V Spojených štátoch amerických môžeme sledovať na grafe, že vývoj emisií nie je veľmi závislý na vývoji HDP krajiny. V roku 2016, 2017 a 2019 môžeme sledovať jav decoupling, čo znamená že sa zvyšuje HDP a súčasne klesajú emisie krajiny. Ide o jav, ktorý oddeľuje smer smerovania HDP a emisií. V roku 2018 HDP krajiny stúpalo, čo sa prejavilo aj na emisiách, ktoré tiež stúpili. V roku 2020, počas pandémie COVID-19, klesla hodnota HDP krajiny, s čím poklesli aj emisie. Rok 2021 priniesol rastúci trend HDP, kde sa zvýšili aj emisie USA, ale dokázali sa udržať pod úrovňou 5 mil. metrických ton.

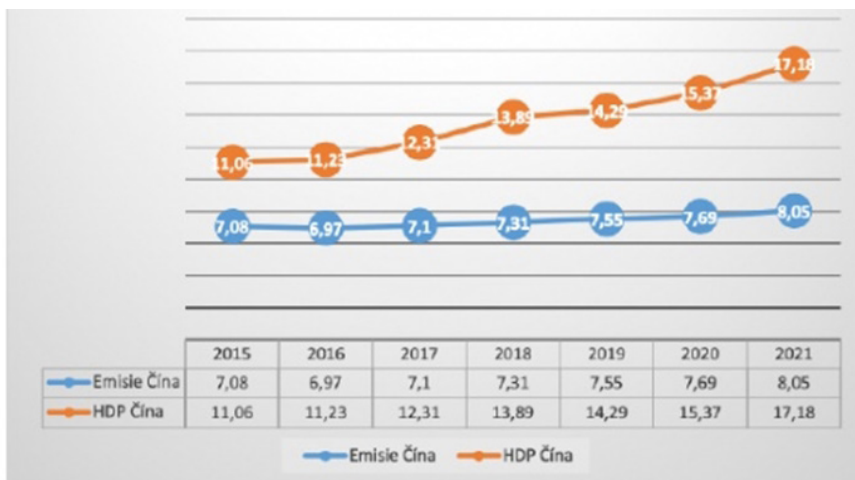
Obrázok 4 Porovnanie vývoja emisií s HDP EÚ

Zdroj: vlastné spracovanie, <https://ec.europa.eu/eurostat>, <https://data.worldbank.org>

V Európskej únii môžeme sledovať na grafe, že jav decoupling nastal v roku 2018. Ide o jav, kedy sa krajine podarí oddeliť spotrebu energie a hospodársky rast. Spotreba energie je spojená so zvyšovaním HDP, čím viac rastie, tým jej viac spotrebujeme, aj keď často pochádza zo spaľovania fosílnych palív. Na grafe vývoja, je vidieť stagnáciu vývoja HDP od 2018 do 2020, pričom klesali aj hodnoty emisií vytvorených Európskou úniou. Od roku 2018 klesla hodnota emisií pod 4 mil. metrických ton emisií skleníkových plynov.

Obrázok 5 Porovnanie vývoja emisií s HDP Číny

Zdroj: vlastné spracovanie, <https://ec.europa.eu/eurostat>, <https://data.worldbank.org>

V Číne môžeme sledovať na grafe porovnania vývoja emisií a HDP krajiny, že krajina od rokov 2017 do roku 2021 nenasleduje ciele Parížskej dohody. Decoupling, kedy sa krajine podarí oddeliť spotrebu energie a hospodársky rast sa podarilo naposledy v roku 2016, aj to len minimálnym zvýšením HDP krajiny a znížením emisií. Toto bolo spôsobené vzťahom medzi Čínou a USA a ich konfliktmi. Spotreba energie, ktorá je spôsobená zvyšovaním HDP sa prejavila na raste emisií Číny. Rok 2018 priniesol zvýšenie HDP Číny, ale aj postupné zvýšenie emisií skleníkových plynov. Tieto vzťahy medzi emisiami a HDP Číny nám ukazujú, že od roku 2017 má Čína trend zvyšovania HDP krajiny, pričom emisie Číny sa zvyšujú len pomaly.

Prvá výskumná otázka znela:

„Čo najviac ovplyvnilo financovanie cieľov Parížskej dohody, a teda zmeny klímy vo vybraných krajinách?“

Stručná odpoveď:

K získaniu odpovede na prvú výskumnú otázku, sme museli naštudovať udalosti medzi porovnávanými rokmi 2015 až 2021 a vzťahmi s vývojom hodnoty HDP a medziročného rastu HDP. Tieto informácie nás viedli kroku 2020, kedy vplyvom pandémie COVID-19 vznikla jedna z najväčších globálnych kríz a viedla k drastickému

zvýšeníu nerovnosti v rámci krajín a medzi nimi. Krajiny museli investovať financie do zdravotníctva a ochrany zdravia občanov, respektíve na protipandemické opatrenia. Vtedy sa finančné prostriedky určené na dosiahnutie cieľov Parížskej dohody presunuli na modernizáciu a vybavenie zdravotníctva. Odpoveďou na otázku je pandémia COVID-19.

Druhá výskumná otázka znela:

„Darí sa krajinám oddeľovať vývoj HDP krajiny od zvyšovania emisií ?“

Stručná odpoveď:

Na získanie odpovede k druhej výskumnej otázke, sme museli vypracovať grafické spracovanie porovnania hodnoty HDP a vývoja emisií medzi rokmi 2015 – 2021 pri každej krajine samostatne. Z grafov sme zistili, že krajiny dosiahli jav decoupling – oddelenie závislosti hodnoty HDP od emisií, len niekoľkokrát. Toto oddelenie vývoja hodnoty rastu HDP a emisií nastalo v Číne iba v roku 2017, odvtedy emisie rastú. Najlepší výsledok v oddeľovaní hodnoty rastu HDP od emisií dosiahlo USA, pričom v rokoch 2015 – 2021 dosiahli tento jav trikrát. Odpoveďou na otázku je, že krajinám sa darí oddeľovať vývoj HDP krajiny od zvyšovania emisií, ale k dosiahnutiu uhlíkovej neutrality by tento jav mal nastať pravidelne.

Pri tvorbe hypotézy sa predpokladalo, že vývoj emisií je závislý na hodnote HDP krajín. Zvyšovanie HDP krajiny je sprevádzané zvyšovaním energií, ktoré často pochádzajú z fosílnych palív, ktorých spaľovanie je škodlivé pre životné prostredie. Toto zistenie sme si preverili u všetkých skúmaných objektoch. Domnienka bola postavená na používaní zdrojov z fosílnych palív a podpory výroby a spotreby fosílnych palív.

Hypotéza znela:

„Predpokladáme, že zvyšovaním HDP krajiny vždy rastie aj množstvo vytvorených emisií.“

Odôvodnenie:

Pri overovaní hypotézy sme museli vypracovať grafické spracovanie porovnania hodnoty HDP a vývoja emisií medzi rokmi 2015–2021 pri každej krajine

samostatne. Na grafoch EÚ, USA a Číny môžeme sledovať vývoj hodnoty HDP, emisií v závislosti na roku. Tak si vieme porovnať každý rok samostatne a sledovať, či nám emisie rastú súčasne s hodnotou HDP alebo emisie klesajú. Na grafoch vidíme že nastávajú 4 možné situácie:

- HDP rastie – emisie rastú (nastal 10x)
- HDP rastie – emisie klesajú (nastal 4x)
- HDP klesá – emisie rastú (nenastal)
- HDP klesá – emisie klesajú (nastal 4x).

Z tohto zistenia môžeme tvrdiť, že táto hypotéza nie je pravdivá, pretože 4x nastala situácia, keď hodnota HDP rástla a emisie skleníkových plynov klesali. Stav, keď HDP klesá a emisie rastú nenastal ani jedenkrát, čo je znamenie, že rast emisií je závislý od rastu HDP.

Stručné zhrnutie návrhov a riešení problematiky

Emisie skleníkových plynov sa od konca minulého storočia zvyšovali, kým emisie skleníkových plynov v pomere HDP sa v niektorých prípadoch znížili. V niekoľkých prípadoch sa za posledné roky emisie znížili len z dôvodu finančných kríz, pandémie COVID-19 alebo vzťahov medzi politikami krajín. Odvtedy sa však vrátili na pôvodnú úroveň alebo zostali stagnovať na podobnej úrovni z dôvodu zvýšenej hospodárskej činnosti alebo zmeny politiky krajiny v oblasti jadrovej energetiky. Niektorým krajinám sa darí postupne znižovať svoje emisie, ale všetky štáty musia mať vyššie ciele v súlade so zásadami Parížskej dohody o zmene klímy na predchádzanie nebezpečnej zmeny klímy, ktorú spôsobil človek. Návrhom na zlepšenie environmentálneho prístupu krajín by mohla byť reorganizácia Európskej energetickej politiky. Svetové veľmoci by mali čo najskôr zmeniť zdroje energie. Svet by sa mal presunúť od fosílnych palív k obnoviteľnej energii. Je veľmi pravdepodobné, že obnoviteľná energia bude v energetike zohrávať kľúčovú úlohu. Používanie alternatívnych palív pre automobilovú dopravu je témou pre ďalší výskum. Ich používaním možno ovplyvniť tvorbu emisií uhlíka všade vo svete. Naskytajú sa možnosti pre zvýšenie počtu elektromobilov, aj napriek tomu, že elektrická energia pre ne je vyrobená aj z elektrární využívajúcich fosílnu palivá, ale aj energie z obnoviteľných zdrojov a jadrových elektrární. Tieto vozidlá by v krajinách nevypúšťali škodlivé látky spaľovaním fosílnych palív. Použitie obnoviteľného vodíka v automobiloch je zatiaľ len vo vývoji. Získava sa z vody a organických zlúčenín, čo je v súlade s obnoviteľnými zdrojmi energie, a preto stojí za zmienku, aby investori a krajiny podporili túto formu energie. Znečistenie životného prostredia závisí od

toho, ako je energia vyrobená. Palivá založené na báze zemného plynu by mohli pomôcť znížiť emisie, ale nie dosiahnuť nulové emisie z dopravy.

Podpora predaja vozidiel s ekologickým spôsobom využitia energie je spôsob, ktorý dokáže znížiť počet vozidiel so spaľovacím motorom. Zvyšovanie prísnejších limitov emisií CO₂ v automobilovom priemysle ako v roku 2023 nepovažujeme za cestu k dosiahnutiu cieľov. Ciele Slovenskej republiky súvisia s cieľmi Európskej únie v oblasti ochrany životného prostredia a dodržiavania Parížskej dohody o zmene klímy. Krajina sa doteraz snažila rozdeliť výdavky, nakoľko zmena klímy má široké zameranie. Najviac financií bolo zameraných na emisie z priemyslu, vykurovacie zariadenia a dopravu, ale aj na podporu fotovoltiky v domácnostiach. Nakoľko je Slovensko členom Európskej únie, riadi sa jej záväzkami a navyše má vypracované plány na zníženie emisií skleníkových plynov. Slovenská republika by sa mala v rámci ochrany životného prostredia zamerať na triedenie odpadu a zníženie skládkovania. Zvýšenie dôvery v Európsku zelenú dohodu by malo byť tiež úsilím krajiny. Zvýšenie pozornosti na témy životného prostredia v médiách je cestou na zvýšenie dôvery v zelenú krajinu. Problémy ochrany životného prostredia a zmeny klímy sú relatívne často preberané v politike, ale činy chýbajú. Investície do ekologických budov by mohli zvýšiť hospodársky rast, priniesť pracovné možnosti a iné. Súčasť prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo, ktoré bude mať dopad na trh práce a zamestnanosť. Obdobie pandémie COVID-19 prinieslo zvýšenie záujmu o ochranu životného prostredia a zmeny klímy. Pričom aj čísla emisií nasvedčujú, že Slovensko vytváralo menej emisií, ako v predchádzajúcich rokoch. Ešte sa ani pandémie neskončila a Slovenskú republiku zasiahla energetická kríza spojená s konfliktom na Ukrajine. Nakoľko je Rusko dovozcom zemného plynu na Slovensko, ľudia začali premýšľať nad obnoviteľnými energetickými zdrojmi ako je fotovoltika, veterné turbíny, tepelné čerpadlá a iné. Toto riešenie je cestou k zníženiu energetického vzniku škodlivých látok. Štát sa zaoberá podporou domácností prostredníctvom dotácií na obnoviteľné zdroje energie.

Záver

V práci sme sa venovali Parížskemu dohovoru o klíme, financovaním dohovoru a porovnaním vzťahu hodnoty HDP a hodnoty emisií. Parížska dohoda o klíme je dôležitým krokom k bezuhlíkovej budúcnosti. Cieľom rigorózneho porovnania hospodársky rast Spojených štátov amerických, Číny a USA a nájsť možné vplyvy na financovanie klimatickej dohody. Súčasne sme porovnali postoje krajín k environmentálnym prístupom k riešeniu klimatickej zmeny a všimli sme si jav decoupling, ktorý sa niektorým krajinám podarilo dosiahnuť, nakoľko nastáva situácia, čím sme bohatší, tým viac CO₂ vypúšťame.

Literatúra

Knihy:

- [1] BÖHRINGER, CH. – FINUS, M. 2005. The Kyoto protocol: success or failure? Oxford: Oxford University Press. ISBN: 9780199281459.
- [2] KEOHANE, R.O.2017. OXFORD UNIVERSITY PRESS.International politics and institutions in time. ISBN 978– 0–19–874402–3.
- [3] KIRTON, J. J. 2014. *The Global Governance of Climate Change_ G7, G20, and UN Leadership*. Ashgate Publishing. ISBN: 978-1-31-555762-5.
- [4] ŠAUER, P. 2017. *Kapitoly z environmentální ekonomie a politiky i pro neekonomy*, Praha:Centrum pro otázky životního prostředí ve spolupráci s KEŽP VŠE Praha. ISBN 978-80-87076-06-4.
- [5] *The European environment — state and outlook 2020 Knowledge for transition to a sustainable Europe*. 2019. ISBN 978-92-9480-090-9.
- [6] TURNER, B. 2013.UNFCCC. *The Statesman's Yearbook – THE POLITICS, CULTURES AND ECONOMIES OF THE WORLD – 2014*. Palgrave Macmillan, London. ISBN 978-1- 349-59643-0.
- [7] VAN DER GAAST, W.2017. *International Climate Negotiation Factors: Design, Process, Tactics*. Springer. ISBN 978-3-319-46798-6.

Elektronické zdroje:

- [1] ARDAL. 2023. *Základné informácie o SR*. [20.11.2022]. Dostupné na internete:<https://www.ardal.sk/sk/ekonomicke-informacie/zakladne-informacie-osr>.
- [2] ANYFANTIS, CH.2016.THE EUROPEAN STING. The COP22 is under full deployment while Donald Trump threatens openly to withdraw the US from the Paris agreement. [25.1.2023]. Dostupné na internete: <https://europeansting.com/2016/11/16/the-cop22-is-under-full-deploymentwhile-donald-trump-threatens-openly-to-withdraw-the-us-from-the-parisagreement/>.
- [3] BONNET, F. – SOARES, S. – BERQ, J. 2021. VOX EU CEPR. *Working from home during the COVID-19 pandemic: Updating global estimates using household survey data*. [8.1.2023]. Dostupné na internete: <https://cepr.org/voxeu/columns/working-home-during-covid-19-pandemicupdating-global-estimates-using-household>.
- [4] CENTER FOR CLIMATE AND ENERGY SOLUTIONS. 2021. *U.S. Emissions*. [18.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.c2es.org/content/u-semissions/>.
- [5] CENTER FOR SUSTAINABLE SYSTEMS. 2022. UNIVERSITY OF MICHIGAN. *U.S. Energy System*. [18.12.2022]. Dostupné na internete: https://css.umich.edu/sites/default/files/2022-09/U.S.%20Energy%20System_CSS03-11.pdf.

- [6] CLEAN ENERGY WIRE. 2023. *Understanding the European Union's Emissions Trading System (EU ETS)*. [2.2.2023]. Dostupné na internete: <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/understandingeuropean-unions-emissions-trading-system>.
- [7] CLIMATE ACTION TRACKER. 2022. *China*. [15.1.2023]. Dostupné na internete: <https://climateactiontracker.org/countries/china/>.
- [8] COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS. 2021. *China's Fight Against Climate Change and Environmental Degradation*. [23.1.2023]. Dostupné na internete: <https://www.cfr.org/backgrounder/china-climate-change-policiesenvironmental-degradation>.
- [9] COX, J. 2019. CNBC. *GDP Q4 final reading up 2.2%, as expected, but leaves full year short of Trump's goal*. [29.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.cnbc.com/2019/03/28/gdp-q4-2018-final-reading.html>.
- [10] ČERNAJ, T. 2022. EUROEKONÓM.sk. *Hrubý domáci produkt HDP a národohospodárske ukazovatele*. [28.11.2022]. Dostupné na internete: <https://www.euroekonom.sk/ekonomika/narodne-hospodarstvo/zakladnenarodohospodarske-ukazovatele-hdp-a-hnp/>.
- [11] DASGUPTA, S. – LAPLANTE, B. – WANG, H. a kol. 2002. *Confronting the Environmental Kuznets Curve*. *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 16, Number 1. [28.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.jstor.org/stable/2696580>.
- [12] DURKIN, E. 2018. THE GUARDIAN. *US government shutdown: what is it, will it happen and who's to blame?* [4.1.2023]. Dostupné na internete: <https://www.theguardian.com/us-news/2018/dec/19/us-government-shutdown-explainer-what-is-it-will-it-happen-and-whos-to-blame>.
- [13] ECONOMIC COMMISSION FOR LATIN AMERICA AND THE CARIBBEAN. 2020. *U.S. Economic Outlook – 2019 in review and early 2020 developments*. [4.1.2023]. Dostupné na internete: <https://www.cepal.org/en/notes/us-economic-outlook-2019-review-and-early-2020-developments>.
- [14] ECONOMIC COMMISSION FOR LATIN AMERICA AND THE CARIBBEAN. 2021. *United States economic outlook. Inflation trends post COVID-19*. [7.1.2023]. Dostupné na internete: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48514/S2201136_en.pdf?sequence=3&isAllowed=y.
- [15] ENVIROPORTAL. 2019. *Zelenšie Slovensko – Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030 (Envirostratégia 2030) (2019)*. [21.11.2022] Dostupné na internete: <https://www.enviroportal.sk/klimatickezmény/dokumenty>.
- [16] ENVIROPORTAL. 2023. *Dokumenty Slovenskej republiky*. [21.11.2022] Dostupné na internete: <https://www.enviroportal.sk/klimatickezmény/dokumenty>.

- [17] EUROPEAN PARLAMENT. 2021. *Climate action in Slovakia Latest state of play*. [23.11.2022] Dostupné na internete: <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698767/EPRS_BRI\(2021\)698767_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698767/EPRS_BRI(2021)698767_EN.pdf)>.
- [18] EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA. 2021. *Stručný pohľad na minulý rok 2020*. [12.1.2022]. Dostupné na internete:<https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2020~4960fb81ae.sk.html>.
- [19] EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA. 2022. *Prehľad*. [9.12.2022]. Dostupné na internete: https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202212_eurosystemstaff~6c1855c75b.sk.html.
- [20] EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA. 2022. *Riadenie klimatických rizík*. [12.12.2022]. Dostupné na internete:https://www.ecb.europa.eu/ecb/climate/managing_mitigating_climate_risk/html/index.sk.html.
- [21] EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA. 2022. *Základné informácie o ECB*. [10.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.sk.html>.
- [22] EURÓPSKA KOMISIA. 2016. *EÚ v roku 2015. Súhrnná správa o činnosti Európskej únie*. [19.12.2022]. Dostupné na internete: <https://op.europa.eu/webpub/com/generalreport-2015/sk/>.
- [23] EURÓPSKA KOMISIA. 2017. *EÚ v roku 2016. Súhrnná správa o činnosti Európskej únie*. [19.12.2022]. Dostupné na internete: <https://op.europa.eu/webpub/com/generalreport-2016/sk/>.
- [24] EURÓPSKA KOMISIA. 2018. *EÚ v roku 2017. Súhrnná správa o činnosti Európskej únie*. [19.12.2022]. Dostupné na internete: <https://op.europa.eu/webpub/com/generalreport-2018/sk/>.
- [25] EURÓPSKA KOMISIA. 2019. *EÚ v roku 2018. Súhrnná správa o činnosti Európskej únie*. [19.12.2022]. Dostupné na internete: <https://op.europa.eu/webpub/com/generalreport-2019/sk/>.
- [26] EURÓPSKA KOMISIA. 2016. *EÚ v roku 2015*. [6.1.2023]. Dostupné na internete: <https://op.europa.eu/sk/web/general-report>.
- [27] EURÓPSKA KOMISIA. 2020. *EU Emissions Trading System (EU ETS)*. [3.1.2023]. Dostupné na internete: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissionstrading-system-eu-ets_en.
- [28] EURÓPSKA RADA. 2022. *Financovanie klimatickej transformácie*. [24.11.2022] Dostupné na internete: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/climatefinance/>.
- [29] EURÓPSKY FOND REGIONÁLNEHO ROZVOJA, ZELENÁ DOMÁCNOSTIAM. 2022. *Fotovoltaické panely*. [2.1.2023]. Dostupné na internete: <https://zelenadomacnostiam.sk/sk/domacnosti/podporovanezariadenia/fotovoltaicke-panely/>.
- [30] EURÓPSKY PARLAMENT. 2022. *Prehľad rokovaní o klimatických zmenách*. [15.11.2022] Dostupné na internete: <https://www.europarl.europa.eu/infographic/climate-negotiationstimeline/index_sk.html>.

- [31] EUROSTAT STATISTICS EXPLAINED. 2021. *Eurostat and the European Statistical System*. [5.12.2022]. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Eurostat_and_the_European_Statistical_System.
- [32] FAKTA O KLIMATU. 2023. *Aktéři klimatických jednání* [13.11.2022] Dostupné na internete: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/akteri-klimatickych-jednani>.
- [33] FOR FIN. 2022. *Odborný mesačník pre financie a investovanie*. [18.1.2023]. Dostupné na internete: <http://www.forfin.sk/>. ISSN: 1339-5416.
- [34] G20 Leaders' Communiqué: *Antalya Summit*. G20. 2015. s. 6 [4.2.2023]. Dostupné na internete: <https://www.gpfi.org/sites/gpfi/files/documents/G20-Antalya-Leaders-Summit-Communiqu--.pdf>.
- [35] GLOBAL X. 2022. *China Sector Analysis: Energy*. [28.1.2023]. Dostupné na internete: <https://www.globalxetfs.com/china-sector-analysis-energy/>.
- [36] HE, L. 2022. CNN Business. China adds billions to its 2021 GDP estimate, but its economy is facing a big test this year. [17.1.2023]. Dostupné na internete: <https://edition.cnn.com/2022/12/27/economy/china-2021-gdp-revised-up-intlhnk/index.html>.
- [37] HSU, S. 2016. FORBES. *China's Stock Market Crash: One Year Later*. [27.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.forbes.com/sites/sarah-su/2016/07/13/chinas-stock-market-crashone-year-later/?sh=3f7c3ac95503>.
- [38] IEA. 2022. *How the European Union can avoid natural gas shortages in 2023*. [27.1.2023]. Dostupné na internete: <https://www.iea.org/news/how-the-european-union-can-avoid-natural-gas-shortages-in-2023>.
- [39] IPCC. 2018. Global Warming of 1.5 °C: Summary for Policymakers. [19.12.2022]. s. 6. Dostupné na internete: http://www.ipcc.ch/pdf/specialreports/sr15/sr15_spm_final.pdf. ISBN. 978-92-9169-151-7.
- [40] INVESTOPEDIA. 2021. *Coaseova veta*. [1.2.2023] Dostupné na internete: <https://investopedia.sk/2020/10/13/coaseova-veta/>.
- [41] KENNY, CH. 2022. *Center for global development. Climate change may have only small effects on long-run global gdp. So what?*. [23.1.2023]. Dostupné na internete: <https://www.cgdev.org/publication/climate-change-may-have-only-small-effects-longrun-global-gdp-so-what>.
- [42] KUZNETS, S. 1955. *Economic growth and income inequality. USA: The American Economic Review*. March, 1955. Vol. XLV, No.1. [2.2.2023]. Dostupné na internete: http://courses.nus.edu.sg/course/ecshua/eca5374/Economics%20growth%20and%20income%20inequality_Kuznets_AER55.pdf.
- [43] MARCU, A. 2015. CEPS. Paris 2015: *What's in it for the EU ?*. [18.12.2022]. Dostupné na internete: https://www.ceps.eu/system/files/Paris2015_0.pdf.
- [44] MATTHES, M. 2017. *Climate Diplomacy. EU – still a force for progress ?*. [27.1.2023]. Dostupné na internete: <https://climatediplomacy.org/magazine/environment/eu-still-force-progress>.

- [45] MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2016. *Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky*. [19.1.2023] Dostupné na internete: <<https://www.enviroportal.sk/uploads/report/sprava-2015-final-ep.pdf>>.
- [46] MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2019. *Zelenšie Slovensko Stratégia Environmentálnej Politiky Slovenskej republiky do roku 2030 Analýza vplyvov na životné prostredie, doložka vplyvov*. [25.1.2023] Dostupné na internete: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/23592/1>.
- [47] MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2020. *Zelenšie Slovensko Stratégia Environmentálnej Politiky Slovenskej republiky do roku 2030*. [25.11.2022] Dostupné na internete: https://www.min-zp.sk/files/iep/publikacia_zelensieslovensko-sj_web.pdf.
- [48] MINISTRY OF ENVIRONMENTAL PROTECTION THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA. 2017. *2016 Report on the State of the Environment in China*. [19.1.2023]. Dostupné na internete: https://d1bf23g64f8xve.cloudfront.net/sites/default/files/downloads/policydatabase//2016_Report_on_the_State_of_the_Environment_in_China.pdf.
- [49] MINISTRY OF ENVIRONMENTAL PROTECTION THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA. 2020. *2019 Report on the State of the Environment in China*. [12.1.2023]. Dostupné na internete: <http://english.mee.gov.cn/Resources/Reports/soe/SOEE2019/202012/P020201215587453898053.pdf>.
- [50] NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2017. *Správa o stave a vývoji finančného trhu za rok 2016*. [17.1.2023]. Dostupné na internete: https://www.nbs.sk/_img/documents/_dohlad/makropolitika/sprava_o_stave_a_vyvoji_slovenskeho_financneho_trhu_za_rok_2016.pdf.
- [51] 51. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2018. *Správa o stave a vývoji finančného trhu za rok 2017*. [18.1.2023]. Dostupné na internete: https://www.nbs.sk/_img/documents/_dohlad/makropolitika/sprava_o_stave_a_vyvoji_slovenskeho_financneho_trhu_za_rok_2017.pdf.
- [52] NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2022. *Výročná správa 2021*. [20.1.2023]. Dostupné na internete: <https://nbs.sk/dokument/9e098430-0201-43b0-ae6cd-05f64ec90fa/stiahnut?force=false>.
- [53] NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2016. *Správa o stave a vývoji finančného trhu za rok 2015*. [17.1.2023]. Dostupné na internete: https://www.nbs.sk/_img/documents/_dohlad/makropolitika/sprava_o_stave_a_vyvoji_slovenskeho_financneho_trhu_za_rok_2015.pdf.
- [54] NATIONAL BUREAU OF STATISTICS OF CHINA. 2017. *2016: A Good Start for China's Economy during the 13th Five-Year Plan Period*. [20.1.2023]. Dostupné na internete: http://www.stats.gov.cn/english/pressrelease/201701/t20170120_1455922.html.

- [55] NATIONAL BUREAU OF STATISTICS OF CHINA. 2017. *National Economy was Generally Stable in 2019 with Main Projected Targets for Development Achieved*. [21.1.2023]. Dostupné na internete: http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202001/t20200117_1723398.html.
- [56] NATIONAL BUREAU OF STATISTICS OF CHINA. 2018. 2016: *Statistical Communiqué of the People's Republic of China on the 2017 National Economic and Social Development*. [20.1.2023]. Dostupné na internete: http://www.stats.gov.cn/english/pressrelease/201802/t20180228_1585666.html.
- [57] NESLEN, A. 2015. The Guardian. *EU to launch diplomatic offensive ahead of Paris climate talks*. [2.12.2022].
- [58] NPR. 2020. *President Trump Wants to Reopen Economy Despite CDC Warnings*. [1.2.2023]. Dostupné na internete: <https://www.npr.org/2020/05/06/851631806/president-trump-wants-to-reopen-economy-despite-cdc-warnings>.
- [59] OECD ECONOMIC OUTLOOK. 2016. *United States*. [29.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.oecd.org/economy/outlook/economic-forecast-summary-united-states-oecd-economic-outlook-november-2016.pdf>.
- [60] OECD. 2022. *Economy Forecast Summary (November 2022)*. [14.1.2023]. Dostupné na internete: <https://www.oecd.org/economy/euro-area-and-european-union-economic-snapshot/>.
- [61] PUBMED. 2022. *Can Economic Growth and Environmental Protection Achieve a „Win-Win“ Situation? Empirical Evidence from China*. [26.11.2022] Dostupné na internete: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9408696/>.
- [62] RADA EÚ. 2022. *Členské štáty sa dohodli na nových pravidlách na zníženie emisií metánu*. [21.1.2023]. Dostupné na internete: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2022/12/19/member-states-agree-on-new-rules-to-slash-methane-emissions/>.
- [63] REILLY, J.M. – Chen, H. – Jacoby, D. 2021. *The COVID-19 effect on the Paris agreement*. [28.12.2022] Dostupné na internete: <https://www.nature.com/articles/s41599-020-00698-2.pdf>.
- [64] REUTERS STAFF. 2017. *2015 economic growth strongest since 2005*. [29.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-usaeconomy-gdp-idUSKBN1AD1JM>.
- [65] RICHTER, F. 2022. *China's Rise to Economic Superpower*. [29.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.statista.com/chart/27688/chinas-share-of-global-gdp-vs-the-us-and-the-eu/>.
- [66] RITCHEY, H. – ROSER, M. 2020. *Our World in Data. United States: Energy Country Profile*. [14.1.2023]. Dostupné na internete: <https://ourworldindata.org/energy/country/united-states>.
- [67] ROHÁČ, D. 2013. *Ronald Coase, praktický ekonóm*. Týždeň. Bratislava. [1.2.2023]. Dostupné na internete: <https://www.tyzden.sk/info/vseobecne/onas/>.

- [68] S&P GLOBAL. 2022. *Global Impacts of the Russian Invasion of Ukraine*. [11.12.2022]. Dostupné na internete: <<https://www.spglobal.com/en/enterprise/topic/ukraine-russiaconflict.html>>.
- [69] SHAFFER, L. 2016. CNBC. *China's economy grew 6.9 percent in 2015, a 25-year low*. [16.1.2023]. Dostupné na internete: <https://www.cnbc.com/2016/01/18/china-revealskey-q4-2015-gdp-data.html>.
- [70] SPROSS, H. 2015. DW. *China's economy in 2015*. [8.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.dw.com/en/the-good-and-bad-of-chinas-economy-in-2015/a-18918678>.
- [71] SUZIKU, CH., – CHAN, H. – YOUNG, E.P. 2023. BRITANNICA. *China*. [18.1.2023]. Dostupné na internete: <https://www.britannica.com/place/China>.
- [72] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2022. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2022*. [27.1.2023]. Dostupné na internete: <<https://slovak.statistics.sk/wps/portal>>.
- [73] TAN, H. 2019. CNBC. *China's economy grew 6.6% in 2018, the lowest pace in 28 years*. [21.1.2023]. Dostupné na internete: <https://www.cnbc.com/2019/01/21/china-2018-gdp-china-reports-economic-growth-for-fourth-quarter-year.html>.
- [74] THE NEW YORK TIMES STAFF. 2019. *Trump Signs Trade Deal With Canada and Mexico*. [27.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.nytimes.com/2020/01/29/business/economy/usmca-trump.html>.
- [75] THE WORLD BANK. 2022. *About us*. [4.12.2022]. Dostupné na internete: <https://data.worldbank.org/about>.
- [76] THE WORLD BANK. 2022. *The World Bank in China*. [8.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.worldbank.org/en/country/china/overview>.
- [77] TISEO, I. 2023. STATISTA. *Largest global emitters of carbon dioxide 2021, by country*. [6.2.2023]. Dostupné na internete: <https://www.statista.com/statistics/271748/the-largest-emitters-of-co2-in-the-world/>.
- [78] U.S. DEPARTMENT OF LABOR. 2022. *Delivering immediate relief to America's workers*. [2.1.2023]. Dostupné na internete: <https://www.dol.gov/general/americanrescue-plan>.
- [79] U.S. SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION. 2022. *EDGAR – Search and Access*. [7.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.sec.gov/edgar/search-and-access>.
- [80] UNITED NATIONS. 2014. Report of the Conference of the Parties on its nineteenth session, held in Warsaw from 11 to 23 November 2013. Part two: Action taken by the Conference of the Parties at its nineteenth session. s. 11. Dostupné na internete: <https://unfccc.int/documents/8105>.
- [81] UNITED NATIONS. 2022. *Introduction to Climate Finance*. [12.12.2022] Dostupné na internete: <https://unfccc.int/topics/introduction-to-climate-finance>.

- [82] UNITED NATIONS. 2022. *Paris Agreement*. [12.11.2022] Dostupné na internete: https://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf.
- [83] UNITED NATIONS. 2022. *Paris Agreement. Status of Ratification*. [12.11.2022] Dostupné na internete: <https://unfccc.int/process/the-paris-agreement/status-ofratification>.
- [84] UNITED NATIONS. 1998. *KYOTO PROTOCOL TO THE UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE*. [19.12.2022]. Dostupné na internete: <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>.
- [85] WOOD, J. – VARNER, M. 2023. *Burn Back Better*. USA: Perc, January 2023. [2.2.2023]. Dostupné na internete: <https://perc.org/wpcontent/uploads/2023/01/PERC-BBB-Report-UPDATED-230113-web.pdf>.
- [86] WORLD BENCHMARKING ALLIANCE. 2021. *State Power Investment Corporation (SPIC)*. [19.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.worldbenchmarkingalliance.org/publication/electricutilities/companies/state-power-investment-corporation-spic-2/>.
- [87] YANG, LI. – Wang, J. – Shi, J. 2020. *Can China meet its 2020 economic growth and carbon emissions reduction targets?* [20.1.2023]. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S095965261631143X>.
- [88] YAO, K. 2016. REUTERS. *China 2016 economic growth seen slowing to 6.6 percent, 6.5 percent in 2017: Reuters poll*. [3.12.2022]. Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-china-economy-idUSKBN12H09Q>.

Esej rigoróznejskej práce na tému:

Podnikateľské prostredie malých a stredných podnikov na Slovensku

Business environment of small and medium-sized enterprises in Slovakia

Mgr. Marko DANIŠ*

Abstract

In our thesis, we touch upon the problems of the business environment of small and medium-sized enterprises in the Slovak Republic. In the first part, we deal with the theoretical foundations of small and medium-sized enterprises and the business environment. The company's business environment is analysed in more detail thanks to the PESTLE analysis and also the evaluation of world rankings. The current state of the business environment is also examined through a questionnaire survey, the research sample of which is SMEs operating in the Slovak Republic. In the thesis, we also take a closer look at the impact of the environment on the selected company, and based on the results, there are recommendations for improving the situation.

Keywords: *business environment, enterprise, assessment, pandemic, war conflict*

Úvod

Od vzniku Slovenskej republiky sa v rámci podnikateľského prostredia u nás toho veľa zmenilo. Toto prostredie prešlo viacerými a zložitými ekonomickými, legislatívnymi a politickými zmenami a dnes môžeme jednoznačne povedať, že toto prostredie je dôležitou súčasťou ekonomiky štátu. Rovnako je aj rozhodujúcim faktorom hospodárskeho vývoja a tiež sociálnej stability a vďaka jeho efektívnemu fungovaniu je dosiahnutý vyvážený regionálny rozvoj a aj tvorba pracovných miest. Vo veľkej miere sa toto prostredie podieľa aj na aplikovaní inovácií a nových technológií v rámci hospodárskej praxe v dôsledku čoho môžeme

* Mgr. Marko Daniš, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: marko@markodanis.sk

jednoznačne povedať, že všetky jeho súčasti sú nevyhnutnými článkami celého hospodárskeho organizmu Slovenskej republiky. Každé jedno podnikateľské prostredie krajiny je ovplyvňované veľkým množstvom faktorov. Tieto faktory sa medzi krajinami líšia, preto je podnikateľské prostredie každej krajiny iné a jedinečné. Vplyv a dopady týchto faktorov výrazne ovplyvňujú samotný proces podnikania, preto je dôležité, aby jeho kvalita bola čo najvyššia. V dôsledku toho je pre každú krajinu veľmi dôležité, aby dokázala tieto jednotlivé faktory nielen skúmať, ale aj pomenovať. Je dôležité vedieť, aké hrozby a príležitosti sú súčasťou daného podnikateľského prostredia, aby dokázal každý podnikateľ na nich reagovať. Len tak dokážu podniky zvyšovať svoju konkurenčnú výhodu a ekonomicky rásť. Kvalitné podnikateľské prostredie vytvárajúce podmienky na dlhodobu udržateľné dosahovanie ekonomického rastu je základným predpokladom rozvoja podnikania a zvyšovania konkurencieschopnosti ekonomiky krajiny v medzinárodnom meradle. Zvyšovanie jeho kvality a podpora rozvoja podnikateľského prostredia nepochybne prispieva k zvyšovaniu životnej úrovne obyvateľstva, rastu hrubého domáceho produktu, posilňovaniu pozitívneho imidžu krajiny, prilákaní nových potenciálnych investorov a pod. V posledných rokoch vzniklo v rozličných krajinách množstvo organizácií, ktoré kvalitu podnikateľského prostredia kvantifikujú a detailne hodnotia. Okrem toho zostavujú rebríčky ekonomík a porovnávajú postavenie príslušnej krajiny v danom časovom úseku. Týmto hodnoteniam a rebríčkom sa venuje aj predkladaná práca, ktorej cieľom je vymedziť špecifiká malých a stredných podnikov a následne analyzovať faktory, ktoré pôsobia na túto skupinu podnikov z úrovne svetového a národného podnikateľského prostredia a diagnostikovať vplyv podnikateľského prostredia na vybraný podnik z kategórie malý a stredný podnik (MSP).

Politické a právne prostredie

Slovenská republika je parlamentnou demokraciou a v dôsledku toho považujeme politický systém našej krajiny za stabilný. Výhodou z pohľadu podnikateľského prostredia je, že sme ako krajina súčasťou medzinárodných organizácií ako EÚ, NATO, OECD, Svetová banka, Medzinárodný menový fond a Svetová obchodná organizácia.

Je treba ale dodať, že podnikateľské prostredie je v Slovenskej republike zaťažené vysokou mierou administratívy, čo komplikuje nielen začiatky podnikania, ale aj celkovú činnosť. Ak sa ale pozrieme na porovnanie nákladov, ktoré sú potrebné vynaložiť v začiatkoch podnikania s okolitými krajinami, tie sú nižšie. Na druhej strane, negatívom je čas potrebný na založenie spoločnosti z pohľadu administratívy. Negatívom tiež je, že dane a odvody v Slovenskej republike podnikateľom berú až 51,6 % výšky ročného zisku.

Za slabú stránku považujeme aj súdnictvo a vymožiteľnosť zmlúv. Nízka úroveň je spôsobená dlhými súdnymi procesmi a slabou vymožiteľnosťou práva. Podľa Svetovej banky v Slovenskej republike trvá súdne konanie v priemere 775 dní, čo je v porovnaní so susedným Rakúskom dvojnásobok. Vysoké sú aj náklady na vymáhanie zmlúv, ktoré slovenskému podnikateľovi zoberú až 20,5 % z celkovej vymáhanej sumy.

Zistili sme, že podľa Svetovej banky riešenie insolvenčie u nás v priemere trvá 4 roky, čo je veľmi dlhá doba. Veľmi nízka je aj výška odškodnenia, nakoľko táto miera je 47,3 centov na dolár. Keď sa pozrieme na náklady potrebné na riešenie insolvenčie, tie predstavujú až 18 % z celkovej hodnoty konkurznej podstaty. Na základe uvedeného konštatujeme, že v otázke procesu podnikania ako krajina za ostatnými štátmi Európskej únie zaostávame.

Podnikateľské prostredie na Slovensku je regulované veľkým množstvom právnych predpisov, ktoré neustále podliehajú zmenám, čo považujeme za ďalší nedostatok. Na základe dostupných prieskumov a analýz, ktoré boli vykonané v uplynulých rokoch, medzi najväčšie prekážky v podnikaní malých a stredných podnikov patrí aj nestabilita a nejednoznačnosť zákonov. Časté zmeny v zákonoch, rýchle a nie detailne premyslené schvaľovanie zákonov, ktoré si následne vyžiada novelizáciu predmetných ustanovení a absencia pohľadu praxe, patria k tým skutočnostiam, ktoré robia legislatívny rámec v SR pre podnikateľov neprehľadným a zložitým.

Ekonomické prostredie

V rámci analyzovania ekonomického prostredia Slovenskej republiky je potrebné spomenúť výhody, ktoré nám plynú z členstva v EÚ a iných medzinárodných spoločenstvách. Konkrétne to znamená, že ako krajina môžeme čerpať z rôznych podporných programov finančné príspevky, ktoré sú určené aj na podporu a zlepšovanie podnikateľského prostredia. Ako krajina využívame komplexný systém podpory v rôznych oblastiach, ako je výskum a inovácie, podpora zamestnanosti, poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, sociálne začlenenie, humanitárna pomoc, námorná a rybárska politika či rozvoj regiónov a miest. V tomto smere ide najmä o finančnú podporu.

Dôležitou súčasťou ekonomického prostredia je aj medzinárodný obchod. Ak chceme, aby bol tento obchod na dobrej úrovni, ako krajina musíme mať priaznivé podmienky v oblasti importu a exportu tovarov. V opačnom prípade je vývoz a dovoz nielen komplikovanejší, ale aj obmedzený. Výhodu v tomto smere nám dáva spomínané členstvo v Európskej únii, kde je medzi krajinami voľný pohyb tovarov

a služieb. Iná situácia je ale v prípade, ak sa k nám dovážajú výrobky z tretích krajín, obmedzenejšie je to aj v prípade vývozu do týchto krajín. V konečnom dôsledku ale v Slovenskej republike máme z pohľadu vzájomného obchodovania veľmi priaznivé prostredie, čo podporuje zvýšenie kvality podnikateľského prostredia.

Zahraničný obchod Slovenska v roku 2022 zaznamenal úplný zvrät vo svojom vývoji. 14 rokov vývoz tovaru prevyšoval dovoz, no vlani skončila bilancia s výrazne negatívnymi hodnotami. Slovensko zaznamenalo zápornú obchodnú bilanciu zahraničného obchodu, teda dovoz výrazne prevýšil hodnotu vývozu až o 4,3 mld.

Sociálne a kultúrne prostredie

Kvalitu podnikateľského prostredia ovplyvňuje aj situáciu na trhu práce a v oblasti zamestnanosti. Čím menej pracovných miest krajina ponúka, tým horšia je kvalita podnikateľského prostredia. Z dlhodobého hľadiska sa u nás z roka na rok zvyšuje nielen počet pracovných miest, ale znižuje sa aj nezamestnanosť. Samozrejme, pandémie negatívne túto situáciu ovplyvnila a nezamestnanosť sa v roku 2020 zvýšila, no negatívne scenáre sa nenaplnili.

Technologické prostredie

Ukazovateľom kvality podnikateľského prostredia je aj pomoc a podpora v oblasti technologického prostredia, a to najmä v prípade začínajúcich podnikateľov. V Slovenskej republike sú k dispozícii rôzne inkubátory, centrá, agentúry, výskumné a vývojové inštitúcie či technologické parky, ktoré poskytujú podnikateľom rôzne formy podpory.

Treba ale dodať, že táto forma podpory ešte u nás nie je v porovnaní so zahraničím dobre rozvinutá a to hlavne čo sa podpory startupov týka. Dôležité postavenie má Národné podnikateľské centrum, kde môžu podnikatelia získať rôzne služby ako napríklad vzdelávacie kurzy, stáže či odborné poradenstvo.

Ekologické prostredie

Samostatným pilierom podnikateľského prostredia je ekologické prostredie. To je v rámci spoločnosti a podnikania nazývané aj ako zelené podnikanie. Ide o rôzne formy ekologického správania zameraného na ochranu životného prostredia, ktoré si v rámci svojej činnosti volí každý MSP sám. Znamená to, že každý MSP na základe svojho uváženia vytvára opatrenia, ktorými dokáže zmierniť klimatické zmeny, znížiť spotrebu energií či ochrániť životné prostredie. Je ale potrebné

dodať, že čím viac ekologicky sa podnik správa, tým sa zvyšuje jeho konkurencieschopnosť. Dôvodom je, že stále viac zákazníkov, ale aj investorov, dodávateľov a partnerov zohľadňuje toto ekologické správanie.

Dopad pandémie Covid 19 na sektor MSP

Dopady pandémie na fungovanie MSP sú naozaj rozsiahle a rôznorodé. Medzi najväčšie problémy, ktoré pandémia spôsobila patria pokles dopytu, narušenie dodávateľských reťazcov, zrušenie exportných objednávok, nedostatok surovín a narušenie dopravy. Narušenie týchto základných procesov v podnikaní spôsobilo, že podniky po celom svete od roku 2020 zažívajú jedno z najhorších období alebo možno aj najhoršie obdobia podnikania. Najväčšími obeťami pandémie v oblasti podnikania sú práve MSP, ktoré v porovnaní s veľkými podnikmi vo väčšine prípadoch nemajú dostatočné finančné a ani manažérske zdroje, ktoré by im pomohli toto obdobie prežiť. Slabou stránkou MSP v tomto smere je skutočnosť, že sú vysoko závislé od malého počtu zákazníkov a bežných obchodných transakcií. Prežiť toto náročné obdobie dokázali len MSP, ktoré mali dostatočné finančné zásoby.

Vplyv vojenského konfliktu na Ukrajinu na MSP

Podľa správy, ktorá bola zostavená pod vedením vyslanca MSP pre Dánsko Torstena A. Andersena, priame hospodárske škody spôsobené vojnou budú pre európske MSP značné. Sankcie zavedené v dôsledku útoku Ruska na svojho suseda budú mať na európske podniky nepriaznivejší vplyv než na podniky v iných veľkých ekonomikách. Dôvodom je ich vyššia exponovanosť na ruskom trhu, ktorý je geograficky blízky a bol významným dodávateľom energie a iných surovín. Rusko je tiež dôležitým exportným trhom pre mnohé európske MSP.

V správe sa však ďalej uvádza, že nepriame dôsledky vojny sa môžu ukázať ako závažnejšie pre európske MSP. Ukrajina a Rusko sú kľúčovými dodávateľmi množstva komodít, ktoré sú nevyhnutné pre fungovanie modernej ekonomiky, od pšenice po nikel a platinu. Okrem toho Ukrajina produkuje približne polovicu svetového neónu, ktorý je potrebný na výrobu mikročipov. V správe sa tiež uvádza, že dopady vojny môžu byť neúmerne škodlivé pre MSP, ktorým často chýbajú zdroje a globálny dosah na hľadanie alternatívnych dodávateľov a diverzifikáciu svojich vstupov v reakcii na vyššie ceny a dlhšie čakacie doby. Navyše, keďže vyššie náklady sa prenášajú cez hodnotové reťazce, MSP môžu zistiť, že majú menšiu vyjednávaciu silu ako väčšie spoločnosti.

Návrhy a odporúčania

Ukázalo sa, že na ekonomickú aktivitu našej krajiny negatívne vplyvajú nielen pandemické opatrenia, ale aj vojnový konflikt na Ukrajine. Aj napriek tomu, že v roku 2020 a 2021 sme ako krajina zažili výrazný pokles ekonomiky, čiastočne sa nám ho podarilo zmeniť, no v dôsledku neustále pretrvávajúceho konfliktu na Ukrajine bude negatívnejší stav ekonomiky pretrvávať ešte nejaký čas.

Práve MSP sú najpočetnejšou skupinou podnikateľských subjektov pôsobiacich na trhu a aktuálne tvoria 99,89 % z celého počtu aktívnych subjektov v podnikateľskom prostredí. Je treba dodať, že v dôsledku pandémie a prijatých pandemických opatrení sa rast počtu MSP zastavil.

Medzi najväčšie silné stránky nášho podnikateľského prostredia radíme možnosť cezhraničného obchodovania, ktoré je u nás veľmi dobre hodnotené aj vo svetových rebríčkoch. Ďalším pozitívom je systém podpory z Európskej únie v rôznych oblastiach ako sociálne začlenenie, zamestnanosť, výskum a inovácie, rozvoj regiónov a miest, humanitárna pomoc a mnoho iných. Pozitívom podnikateľského prostredia na Slovensku je aj vysoká miera zamestnanosti, ktorá sa neustále zvyšuje. Prínosom je aj neustále sa zvyšovanie konkurencieschopnosti podnikateľského prostredia, čo je spôsobené najmä podporou zo strany Európskej únie. Silnou stránkou je aj Národné podnikateľské centrum, ktoré začínajúcim podnikateľom poskytuje rôzne formy podpory ako napríklad vzdelávacie kurzy, pobyty, stáže či odborné poradenstvo.

Na druhej strane nájdeme aj viacero slabých stránok a teda nedostatkov, ktoré bránia zvyšovaniu kvality podnikateľského prostredia. V prípade Slovenskej republiky ide najmä o administratívnu záťaž, nakoľko podnikateľ musí už v začiatkoch podnikania vykonať niekoľko administratívnych úkonov, ktoré mu podľa Svetovej banky trvajú približne 26,5 dní. Negatívom je aj výška základného imania pri spoločnostiach s.r.o., ktorý je nastavená na 5 000 eur. Za negatívum považujeme aj dlhé súdne procesy, v dôsledku čoho sa v hodnoteniach Svetovej banky objavujú na nižších pozíciách. Veľmi nákladné a časovo zdĺhavé je aj riešenie insolventie, ktoré u nás trvá približne 4 roky. Za negatívum považujeme aj nestabilitu legislatívneho prostredia, ktorá znižuje kvalitu podnikateľského prostredia. Problémom je z pohľadu podnikov aj prístup k financovaniu a tiež vysoké daňové a odvodové zaťaženie.

Podnikateľské prostredie na Slovensku má viacero príležitostí, ktoré by sme mali ako krajina využiť. Ide najmä o využívanie podporných programov Európskej únie, prostredníctvom ktorých sa dá priamo kvalita podnikateľského prostredia zvýšiť. Ide najmä o finančnú podporu v oblasti zvyšovania miezd a zvyšovania počtu pracovných miest. Príležitosťou pre slovenských podnikateľov je od vzniku

ozbrojeného vojnového konfliktu na Ukrajine aj zamestnávanie lacnejšej pracovnej sily. Pred vojnou k nám utieklo veľmi veľa ukrajinských občanov, ktorí tu chcú žiť a pracovať, preto by mali zamestnávateľia túto možnosť využiť. Pri odstránení viacerých nedostatkov má Slovensko príležitosť zlepšiť aj svoje umiestnenie v rámci hodnotenia v rôznych rebríčkoch.

Medzi hrozby podnikateľského prostredia patria všetky faktory, ktoré ho negatívne dokážu ovplyvniť z vonka a to v budúcnosti. Medzi najväčšie aktuálne hrozby radíme nekončiaci ozbrojený konflikt na Ukrajine, konkurenciu zahraničných trhov, nedostatočné využívanie inovácií a technológií, znižovanie počtu kvalifikovanej pracovnej sily a možný odchod iných krajín z Európskej únie.

Hoci sa podnikateľské prostredie v Slovenskej republike neustále zlepšuje, stále nájdeme oblasti, v ktorých je potrebné sa zlepšiť. Na základe získaných výsledkov navrhujeme niekoľko odporúčaní, prostredníctvom ktorých je možné kvalitu podnikateľského prostredia v Slovenskej republike zlepšiť.

- Zníženie administratívnej záťaže podnikateľov a zjednodušenie procesu získavania stavebného povolenia.
- Zjednodušiť administratívny proces v oblasti zamestnávania utečencov.
- Zjednodušiť proces začatia podnikania tým, že sa zlúči niekoľko úkonov, čo šetrí podnikateľom čas.
- Lepšia podpora štátu v oblasti výskumu a inovácií tak, aby ich dokázali implementovať aj MSP.
- Zlepšenie krízového manažmentu pre MSP tak, aby dokázali podniky za pomoci štátu prekonať rôzne krízy.
- Neprijímať zmeny zákonov a nariadení neustále počas roka, ale pravidelne k istému dátumu, a to od 1.1. a 1.7. čo zlepší prehľad nových zmien.

Na základe preskúmania stavu vybraného podniku Carlton Property, s.r.o. navrhujeme niekoľko odporúčaní, ktoré podniku pomôžu udržať si postavenie na trhu a konkurencieschopnosť aj v budúcnosti. Je treba dodať, že tak, ako v iných podnikateľských oblastiach, aj v hotelierstve každým rokom pribúdajú nové trendy v podobe rôznych vylepšení, ktoré žiadny podnik nesmie ignorovať. Práve hotelierstvo je veľmi výrazne ovplyvnené rôznymi inováciami a modernými technológiami, ktoré si musia jednotlivé podnikateľské subjekty osvojiť. Na základe týchto zistení odporúčame, aby sa Slovenská republika zamerala v oblasti technologického prostredia na lepšiu podporu MSP v oblasti inovácií. Práve tie sú totiž hnacou silou hospodárskeho rastu aj tých najmenších podnikov. Slovenská republika v inovačnej oblasti za zvyškom Európy zaostáva a preto by sme sa ako krajina mali zamerať na využívanie všetkých možných dostupných programov a finančných prostriedkov, ktoré dokážu zlepšiť fungovanie a postavenie našich podnikov v prostredí. Nami skúmaný podnik by v rámci inovácií mohol využívať robota, ktorý by v mnohých smeroch

dokázal nahradiť personál. Potenciál tohto robota je najmä do budúcnosti, nakoľko počet kvalifikovaných pracovných síl sa neustále znižuje, a to najmä v Slovenskej republike odporúčame a v oblasti hotelierstva a gastronómie. Tento robot sa osvedčil napríklad v prevádzkach hotelov Hilton, kde odpovedá na otázky klientov. Podobného robota odporúčame zaviesť aj v nami vybraných hoteloch v Bratislave, kde si bude vedieť klient vybrať zo služieb, ako sú napríklad check-in, výber jedál a podobne. Implementovať tieto novinky v rámci fungovania dokážu podniky len za predpokladu, že ako krajina zvýšime výdavky do oblasti výskumu a vývoja.

S technologickým prostredím súvisí aj ďalší návrh pre nami skúmaný podnik. Odporúčame, aby bol vytvorený koncept smart hotela, prostredníctvom ktorého dokáže podnik využívať nové možnosti pre hostí. Konkrétne navrhujeme, aby v rámci smart konceptu hotela si klient dokázal samostatne cez internet urobiť check-in, aby si dokázal otvoriť izbu, nastaviť klimatizáciu či kúrenie alebo dokonca osvetlenie len vďaka telefónu.

Veľmi dôležitou súčasťou podnikateľského prostredia v súčasnosti je aj ekologické prostredie a v dôsledku toho sa stále viac podnikov zameriava na zelené podnikanie. Dôvodom je nielen znižovanie náklady na energie či šetrenie životného prostredia, ale aj zvyšujúci sa záujem verejnosti a zákazníkov o tento spôsob fungovania. V dôsledku toho pre nami skúmaný podnik navrhujeme, aby zlepšoval svoju online reputáciu práve v oblasti ekologickosti. Práve udržateľnosť je v hotelierstve veľkým trendom a zákazníci po celom svete sa viac a viac zaujímajú o ochranu životného prostredia a dopady podnikateľov v oblasti prírody. V praxi to znamená, že zákazníci chcú stále viac vedieť o tom, či sa podniky ktorých produkty a služby využívajú správajú eticky a ekologicky. Podnik by sa mal nielen viac správať eco-friendly, ale mal by tento svoj postoj a aktivity aj viac komunikovať. Navrhujeme, aby obidva hotely patriace pod spoločnosť Carlton Property, s.r.o. znižovali odpad z jedál, znižovali spotrebu papiera, vody, električky, separovali odpad a integrovali udržateľnosť aj v rámci hotelovej architektúry. V dôsledku toho, že počet sociálne a ekologicky uvedomelých cestovateľov stále rastie, toto správanie je pre hotel nevyhnutnosťou. Výhodou toho, že je hotel „zelený“ nie je len zlepšovanie reputácie a budovanie vzťahov s verejnosťou, ale aj skutočnosť, že hostia môžu svojím správaním prispieť k zlepšovaniu kvality životného prostredia.

Na základe analyzovania sociálneho a kultúrneho podnikateľského prostredia Slovenskej republiky sme zistili, že problémom je u nás najmä nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. Aktuálne prebiehajúci konflikt na Ukrajine prinútil odísť státisíce obyvateľov tejto krajiny aj k nám, čo pre náš pracovný trh predstavuje veľký potenciál. V súvislosti s našim skúmaným podnikom navrhujeme, aby spoločnosť prijímala aj ukrajinských občanov s potrebnou kvalifikáciou. Týmto spôsobom pomôže hotel nielen konkrétnym zamestnancom uplatniť sa na trhu práce, ale zlepšiť

aj vlastné možnosti v oblasti ubytovania. Keďže na Slovensku žije aktuálne niekoľko tisíc Ukrajincov, hotel by mal prekonať jazykovú bariéru aj z dôvodu, že vďaka ukrajinským zamestnancom bude môcť ubytovať aj ukrajinských občanov, ktorí nevedia po slovensky a tiež neovládajú žiadny iný svetový jazyk.

Záver

Malé a stredné podniky sa stávajú čoraz dôležitejšou súčasťou hospodárskeho rozvoja a predstavujú podstatnú časť národných ekonomík na celom svete. V tejto súvislosti chápeme tieto podniky ako hlavný motor ekonomického rastu každej krajiny. Práve MSP sú zdrojom životaschopnosti hospodárstva, ktoré sú dominantnou súčasťou podnikateľskej komunity, nakoľko v Slovenskej republike tvoria 99,89 % z celého počtu aktívnych subjektov v podnikateľskom prostredí.

Podnikateľské prostredie MSP je aktuálnou oblasťou teoretického výskumu a praktických aplikácií po celom svete, a to najmä na úrovni Európskej únie. Kríza spojená s pandémiou a vojnovým konfliktom na Ukrajine priniesli zhoršenie podnikateľského prostredia v mnohých krajinách, a to aj na Slovensku. Znamená to, že MSP v súčasnosti pôsobia v náročnejšom ekonomickom prostredí a mnohé z nich bojujú už 3 roky o prežitie. Základným predpokladom úspešného riadenia a rozvoja všetkých podnikov je priaznivé podnikateľské prostredie, v ktorom štát podporuje a chráni hospodársku súťaž, vytvára jasné a stabilné pravidlá a efektívne zabezpečuje ich dodržiavanie všetkými účastníkmi trhu a zároveň minimalizuje administratívne prekážky voči podnikateľom. Pozitívne vnímanie podnikateľskej situácie spoločnosťou môže znamenať väčší záujem začať podnikáť, čo môže ďalej viesť k vyššej miere HDP a vyššej miere zamestnanosti. Vo všeobecnosti prevláda názor, že krajiny s lepšími podmienkami na podnikanie dosahujú aj vyššiu životnú úroveň.

Podnikateľské prostredie je v každej krajine iné a niečím iným špecifické, a preto sa podnikateľ v každej krajine musí riadiť inými pravidlami, zákonmi a musí zvládať iné prekážky. Určiť jeho kvalitu nie je jednoduché, no pomáhajú v tom výsledky rôznych svetových rebríčkov zaoberajúce sa fungovaním podnikateľského prostredia z rôznych aspektov. V súčasnosti je podnikanie v každej krajine stále viac významnejším javom, a práve jeho kvalita vo veľmi veľkej miere ovplyvňuje nielen konkurencieschopnosť podnikov, ale aj ich ekonomický rast. Cieľom každej krajiny by malo byť neustále zlepšovanie podnikateľského prostredia tak, aby malo čo najmenej slabých stránok a naopak, dokázalo vytvoriť silné stránky a príležitosti. Slovenské podnikateľské prostredie na tom nie je až tak zle, no určite má potenciál na zlepšenie.

Zistili sme, že ekonomickú aktivitu Slovenskej republiky aktuálne negatívne ešte stále ovplyvňujú dopady pandémie a tiež vojnového konfliktu na Ukrajine. Hoci situácia od roku 2020 je v tomto prostredí zlá, ekonomický a hospodársky pokles sa počas roku 2022 podarilo zmierniť. Je ale jasné, že v dôsledku neustále prebiehajúceho konfliktu na Ukrajine bude negatívnejší stav ešte nejaký čas pretrvávať.

Tieto negatívne vplyvy a najmä pandémia priniesli na MSP veľmi negatívne dopady a to najmä po ekonomickej stránke. V dôsledku toho sa rast počtu MSP v Slovenskej republike od roku 2020 zastavil. Cieľom Slovenskej republiky by malo byť zmeniť tento stav a podporiť nielen vznik nových MSP, ale aj udržanie na trhu tých existujúcich.

Prostredníctvom skúmania podnikateľského prostredia sme zistili, že silnými stránkami sú možnosť cezhraničného obchodovania, systém podpory z Európskej únie v rôznych oblastiach ako sociálne začlenenie, zamestnanosť, výskum a inovácie, rozvoj regiónov a miest, humanitárna pomoc a mnoho iných. Silnou stránkou podnikateľského prostredia je aj vysoká miera zamestnanosti, ktorá sa aj napriek kríze neustále zvyšuje. Prínosom je aj neustále sa zvyšovanie konkurencieschopnosti podnikateľského prostredia, čo je spôsobené najmä podporou zo strany Európskej únie. Dôležité postavenie v rámci podnikateľskej činnosti má aj Národné podnikateľské centrum, ktoré svojou činnosťou poskytuje podnikateľom rôzne formy podpory. Za najväčšie nedostatky považujeme administratívnu záťaž, ktorá bráni podnikateľom v lepšom rozvoji. V porovnaní s okolitými krajinami je u nás nedostatkom aj dĺžka súdnych procesov, čo bráni Slovensku získať lepšie hodnotenie vo svetových rebríčkoch. Negatívne vnímajú podnikatelia aj nestabilitu legislatívneho prostredia a skutočnosť, že zákony a nariadenia sa často menia. Spomenúť treba aj vysoké daňové a odvodové zaťaženie, v dôsledku ktorého nemôžu podnikatelia investovať financie do iných oblastí, ako sú napríklad inovácie.

Každá krajina by mala poznať aj príležitosti, ktoré má jej podnikateľské prostredie. V prípade Slovenskej republiky ide hlavne o lepšie a efektívnejšie využívanie podporných programov Európskej únie, ktoré dokážu zlepšiť kvalitu prostredia. Z pohľadu podnikateľov je príležitosťou aj zamestnávanie cudzincov, ktorí prichádzajú najmä za prácou, čo im umožňuje získať kvalifikovanú pracovnú silu za nižšie náklady. Samozrejme treba v tomto kontexte spomenúť aj hrozby, ktorými sú neustále prebiehajúci konflikt na Ukrajine, zahraničná konkurencia, znižujúci sa počet kvalifikovanej pracovnej sily, možný odchod iných krajín z Európskej únie a nedostatočné využívanie inovácií. Na základe získaných výsledkov sú v práci navrhnuté odporúčania na zlepšenie stavu. Tieto odporúčania sú rozdelené na dve časti a to odporúčania pre Slovensku republiku, kde je cieľom zlepšenie kvality podnikateľského prostredia a odporúčania pre vybraný podnik.

Na zlepšenie kvality prostredia odporúčame, aby bola v Slovenskej republike znížená administratívna záťaž, ktorá podnikateľom bráni v rozvoji. Rovnako odporúčame, aby bol zjednodušený proces získavania stavebného povolenia, ktorý je u nás veľmi zložitý a časovo nákladný nielen na získanie dôležitých podkladov, ale aj na získanie samotného rozhodnutia. Odporúčame tiež v aktuálnej situácii zjednodušiť administratívny proces v oblasti zamestnávania utečencov a zahraničných pracovníkov, čo by podnikateľov podporilo v zamestnávaní aj tejto skupiny ľudí. Odporúčame tiež zjednodušiť proces začatia podnikania tým, že sa zlúči niekoľko úkonov, čo šetrí podnikateľom čas. Slovenská republika by sa mala tiež zamerať na lepšiu podporu štátu v oblasti výskumu a inovácií tak, aby ich dokázali implementovať aj menšie podniky. Keďže sa ukázalo, že v dôsledku krízy mnoho podnikov ukončilo svoju existenciu, odporúčame, aby sa zlepšil krízový manažment riadenia MSP zo strany štátu, kde by bola jasná a rýchla podpora MSP počas rôznych kríz. Keďže kvalitu podnikateľského prostredia zhoršuje aj neprehľadnosť a neustále zmeny v legislatíve navrhujeme, aby zákony týkajúce sa podnikania, ktoré sú prijaté nezačali platiť kedykoľvek, ale len k dvom dátumom a to k 1.1. a 1.7., čo zlepší prehľad nových zmien. Samozrejme vo výnimočných prípadoch, akými bola napríklad pandémia by tento návrh neplatil, nakoľko v takých prípadoch je nevyhnutné prijať zmeny bez čakania.

V prípade vybraného podniku Carlton Property, s.r.o. sú navrhnuté odporúčania, ktoré podniku pomôžu udržať si postavenie na trhu a konkurencieschopnosť aj v budúcnosti. Tieto odporúčania sú prispôsobené aktuálnym trendom v hotelierstve a ide o zlepšovanie online reputácie, využívanie robota, vytvorenie konceptu smart hotela, zamestnávanie občanov z Ukrajiny.

Literatúra

Knihy:

- [1] BIELIK, P. – TURČEKOVÁ, N. 2013. *Podnikové hospodárstvo*. Nitra: slovenská SPU, 2013. ISBN 978-80-552-1028-5.
- [2] CIBÁKOVÁ, V. a kol. 2010. *Ako písať záverečnú prácu: Metodická príručka*. 1. vydanie. Bratislava: CRR.SK s.r.o., 2010. 44 s. ISBN 978-80-970272-5-4.
- [3] DOBIŠOVÁ, M. – LUŠŇÁKOVÁ, Z. – ŠAJBIDOROVÁ, M. 2016. *K vybraným otázkam v podnikaní malých a stredných podnikov v SR*. Nitra: SPU, 2016. s. 43 – 47.
- [4] DVOŘÁČEK, J. – SLUNČÍK, P. 2012. *Podnik a jeho okolí: jak přežít v konkurenčním prostředí*. 1. Vydanie. Praha: C. H. Beck, 2012. 173 s. ISBN 978-80-7400-224-3.
- [5] EURÓPSKA KOMISIA. 2015. *Príručka pre používateľov k definícii MSP*. Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie. ISBN 978-92-79-45313-7.

- [6] FETISOVOVÁ, E. et al. 2012. *Aktuálne problémy financií malých a stredných podnikov*. Bratislava: Ekonóm, 2012. ISBN 978-80-225-3366-9.
- [7] HÁJEK, L. – KRÁLÍK, J. 2012. *Ekonomía a hospodárska politika v ekonomike SR a ČR*. Banská Bystrica: Bratia Sabovci s.r.o., 2012. 290 s. ISBN 978-80-557-0473-9.
- [8] HAMBÁLKOVÁ, M. – LUŠŇÁKOVÁ, Z. 2012. *Manažment obchodnej firmy*. Nitra: Vydavateľstvo SPU, 2012. 157 s. ISBN 978-80-552-0894-7.
- [9] CHAPČÁKOVÁ, A., a kol. 2013. *Podnikanie malých a stredných podnikov*. Košice: Equilibria, 2013. ISBN 978-80-81430-076-3.
- [10] CHAPČÁKOVÁ, A. a kol. 2021. *Podnikanie malých a stredných podnikov*. Košice: EQUILIBRA, s.r.o.. ISBN 978-80-8143-303-0.
- [11] IŽOVÁ, K. 2016. *Vybraná problematika podnikania malých a stredných podnikov*. 1 vydanie. Praha: Martin Koláče, 2016. 85 s. ISBN 978-80-7512-778-5.
- [12] KASSAY, Š. 2014. *Podnik a podnikanie*. Bratislava: Veda, 2014. 729 s. ISBN 978-80-224-1368-8.
- [13] KOTULIČ, R. – KIRÁLY, P. – RAJČÁNIOVÁ, M. 2018. *Finančná analýza podniku*. 3. Vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2018. 232 s. ISBN 978-80-8168-888-1.
- [14] KOVÁČ, M. a kol. 2013. *Small and medium enterprises*. Košice.
- [15] MAJDÚCHOVÁ, H. – NEUMANNOVÁ, A. 2014. *Podnik a podnikanie*. Bratislava: Sprint 2, 2014. 227 s. ISBN 978-80-89710-04-1.
- [16] MAJTÁN, Š. 2012. *Aktuálne problémy podnikovej sféry*. Bratislava: Ekonóm, 2012. 698 s. ISBN 978-80-225-3427-7.
- [17] MAJTÁN, M. a kol. 2014. *Podnikové hospodárstvo*. Bratislava: Sprint dva, 2014. ISBN 978-80-8971-005-8.
- [18] MAREŠ, M. et al. 2013. *Krízový management: prípadové bezpečnostní studie*. Praha: Ekopress, s.r.o., 2013. ISBN 978-80-86929-92-7.
- [19] MARTINOVIČOVÁ, D. et al. 2014. *Úvod do podnikové ekonomiky*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5316-4.
- [19] PAPULA, J. a kol. 2015. *Podnikanie a podnikateľské myslenie I*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 987-80-7478-950-2.
- [20] PAPULA, J. 2016. *Podnikanie a podnikateľské myslenie II*. 1. Vydanie. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 236 s. ISBN 978-80-7478-994-6.
- [21] PAPULA, J. 2018. *Ako začať a úspešne podnikat'*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-985-5.
- [22] PAVLÍK, M. 2016. *Podpora lokální ekonomiky*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-390-7.
- [23] PILKOVÁ, A. a kol. *Podnikanie na Slovensku: vysoká aktivita, nízke rozvojové ašpirácie*. Bratislava: UK, FM, 2012. ISBN 978-80-223-2823-4.
- [24] 2018. *Planning Commission of Pakistan, Ministry of Planning, Development & Reform, Government of Pakistan (Ed.)*, Framework for SME sector development in Pakistan.

- [25] SLAVÍK, J. *Marketing a strategické řízení veřejných službách*. Praha: Grada Publishing, 2014. 192 s. ISBN 978-80-247-4818-1.
- [26] STOKES, D. – WILSON, N. 2016. *Small business management and entrepreneurship*, 7th edition. Hampshire: Cengage Learning EMEA, 2016. ISBN 978-1-4737-2973-5.
- [27] a kol. 2017. *Obchodné podnikanie na prahu 21. storočia*. Bratislava: Sprint dva s.r.o., 2017. 284 s. ISBN 978-80-89710-35-5.
- [28] TYLL, L. 2014. *Podniková strategie*. Praha: C. H. Beck, 2014. 304 s. ISBN 978-80-7400-507-7.

Časopisy a zborníky:

- [1] ADDISON, T. – SEN, K. -TARP, F. 2020. COVID-19: Macroeconomic Dimensions. In *the Developing World*. UNU-WIDER Working Paper 2020/74. Helsinki: United Nations University World Institute for Development Economics Research.
- [2] ANDRONICEANU, A. – POPESCU, C. R. 2017. An inclusive model for an effective development of the renewable energies public sector. In *Administratie si Management Public*, (28), 81–96.
- [3] ARDIC, O., P., et al. 2012. Access to Finance by Small and Medium Enterprises: a Cross–Country Analysis with A New Data Set. In : *Pacific Economic Review*. Volume 17, Issue 4. P. 491-513.
- [4] BAKER, S. – BLOOM, N. – DAVIS, J. 2016. Measuring Economic Policy Uncertainty. In *Quarterly Journal of Economics*, 131, 4, s. 1593 – 1636.
- [5] BARTÍK, A., et. al 2020. *How are small businesses adjusting to COVID-19?* In Early evidence from a survey Harvard Business School Working Paper, 20 (102), 2020. pp. 1-37.
- [6] BUSINESS TRAVELLER. 2023. [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné na: <https://www.businesstraveller.com/features/radisson-hotel-group-celebrates-presence-in-10-new-uk-destinations/>.
- [7] ČABINOVÁ, V. a kol. 2020. Podnikateľské prostredie Slovenska v kontexte globálnej konkurencieschopnosti. In *Mladá Veda/Young Science*, Vol. 8 (2), pp 316-332, ISSN 1339-3189.
- [8] HAMZEH, M. et al. 2019. Strategic Decision Making and Organization Performance: A Literature Review. In *International Review of Management and Marketing*, 2019, 9(4), 95-99.
- [9] KHALID, H. M., et al. 2018. BUSINESS ENVIRONMENT AND SUPPLY CHAIN EFFECTIVENESS OF MANUFACTURING INDUSTRY: LITERATURE REVIEW, In *Lapai International Journal Of Management And Social Sciences* (LIJOMASS), Vol. 9 No. 2, 2018. ISSN:2006-647.

- [10] KPMG. 2020. *Pandémia priniesla nárast tržieb iba pre 42% e-shopov*. [online]. [cit. 2023-03-14]. Dostupné na internete: <https://home.kpmg/sk/sk/home/media/press-releases/2020/05/pandemia-priniesla-narast-trzieb-iba-pre-42percent-eshopov.html>.
- [11] KRÁSNA, D. 2021. Ekonomické dopady súčasnej globálnej pandémie COVID-19 so zreteľom na ekonomiku Slovenskej republiky. In: *Verejná správa a regionálny rozvoj*, 2021, roč. 17, č. 2, s. 25 – 33. ISSN 1337-2955.
- [12] LACOVÁ, Ž. – ŠUPLATA, M. 2021. Pandémia covid-19 ako impulz testovania odolnosti a flexibility nástrojov hospodárskej politiky v Európskej únii. IN: KINER, A. et al. (ed.). 2021: *Medzinárodné vzťahy 2021: Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky. Zborník vedeckých prác z 22. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava : Ekonomická univerzita v Bratislave, 2021, s. 456 – 466. ISBN 978-80-225-4904-2.
- [13] MAJWADA, B. Y. – KHALID, H. M. 2012. The Effects of Environmental Factors on the Performance of Micro and Small Enterprises (MSEs). In *International Journal of Advancement in Development Studies*, 8(2), 29 – 34.
- [14] NEAGU, C. 2016. *The importance and role of small and medium sized businesses*. In: *Theoretical and Applied Economics*. Volume XXIII (2016). No. 3 (608), pp 331-338.
- [15] NEUMANOVÁ, A., a kol. 2012. *Podniková diagnostika*. Bratislava: IURA Edition, 2012, 201 s. ISBN 978-80-8078-464-5.
- [16] SARDAK, S.E. – MOYCHANENKO, I.V. 2018. BUSINESS ENVIRONMENT OF ENTERPRISE. In *1st International Scientific and Practical Conference*, Batumi, Georgia, Volume II, December 13-14, 2018.
- [17] ŠTOFOVÁ, L. – SZARYSZOVÁ, P. 2021. Sociálno-ekonomické dopady na trhu práce počas pandémie COVID-19. In: *Manažment v teórii a praxi*, 2021, roč. 17, č. 4, s. 41 – 48. ISSN 1336-7137.
- [18] WASHINGTON, O. et al. 2016. Entrepreneurial Orientation, Business Development Services, Business Environment, and Performance: A Critical Literature Review. In *European Scientific Journal*. vol.12, No.28 ISSN: 1857-7431.
- [19] WILLIAMS, S. – SCHAEFER, A. 2013. *Small and medium-sized enterprises and sustainability: Managers' values and engagement with environmental and climate change issues* *Business Strategy and the Environment*, 22 (3). 2013, pp. 173-186.

Elektronické zdroje:

- [1] ALIANCIAPAS. 2020. *SR na 42. mieste v rebríčku konkurencieschopnosti*. [online]. 2020. [cit. 2023-02-25]. Dostupné na: <https://www.alianciapas.sk/2019/10/09/sr-na-42-mieste-v-rebricku-konkurencieschopnosti/>.
- [2] BAH, E. – FANG, L. 2015. Impact of the business environment on output and productivity in Africa. In *Journal of Development Economics*, 114, 159–171. [online]. 2015. [cit. 2023-01-17]. Dostupné na: <http://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2015.01.001>.
- [3] BELANOVÁ, K. 2014. *Komparácia kvality podnikateľského prostredia v krajinách Vyšehradskej štvorky s osobitným akcentom na dostupnosť finančných zdrojov*. [online]. 2014. [cit. 2022-12-25]. Dostupné na: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2014/01-2014/03_biatec14-1_belanova.pdf.
- [4] BELÁS, J., et. al. 2015. The business environment of small and medium sized enterprises in selected regions of the Czech Republic and Slovakia. E+M In *Ekonomie a Management*, 18 (1), 95–110. [online]. 2015. [cit. 2022-12-20]. Dostupné na: <https://doi.org/10.15240/tul/001/2015-1-008>.
- [5] BRIS, A. 2019. IMD WORLD COMPETITIVENESS CENTER. [online]. 2019. [cit. 2022-12-21.10]. Dostupné na: <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-mission/Overview/>.
- [6] BUSH, T. 2020. *What is macro Environment? 2 New Examples You Cant Miss*. [online]. Pestleanalysis.com. 2020. [cit. 2022-12-21.10]. Dostupné na: <https://pestleanalysis.com/macro-environment/>.
- [7] CANN, O. 2016. *What is competitiveness?* [online]. 2016. [cit. 2022-12-21]. Dostupné na: <https://www.weforum.org/agenda/2016/09/what-is-competitiveness/>.
- [8] CARLTON SAVOY. 2023. *O nás*. [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné na: <https://www.carlton.sk/o-n%C3%A1s>.
- [9] DATACUBE. 2023. *Miera evidovanej nezamestnanosti*. [online]. [cit. 2022-12-21]. Dostupné na: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pr3108rr/v_pr3108rr_00_00_00_sk.
- [10] DIDIER, T. et al. 2020. *Financing firms in hibernation during the COVID-19 Pandemic*. *World Bank*. [online]. 2020. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1596/33611>.
- [11] DOBROVIČ, et al. 2018. Non-financial indicators and their importance in small and medium-sized enterprises. In *Journal of Competitiveness*. Volume 10, Issue 1, pp. 41-55. ISSN 1804-1728. [online]. 2018. [cit. 2022-12-20]. Dostupné na: <https://www.cjournal.cz/files/284.pdf>.
- [12] DOING BUSINESS. 2020. *Doing Business Report*. [online]. 2020. [cit. 2023-02-11]. Dostupné na: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf>.

- [13] EURÓPSKA KOMISIA. 2022. *SMEs and the war in Ukraine*. [online]. 2022. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: <<https://blogs.ec.europa.eu/promotingenterprise/smes-and-the-war-in-ukraine/>>.
- [14] EURÓPSKA KOMISIA. 2021. *Definícia malého a stredného podniku podľa Európskej komisie*. [online]. Grant up. 2021. [cit. 2022-12-20]. Dostupné na: <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/63/male-a-stredne-podniky>>.
- [15] EURÓPSKA KOMISIA. 2021. *Program Digitálna Európa*. [online]. 2021. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/digital-europe-programme_sk.
- [16] FINANČNÝ KOMPAS. 2023. *Vývoj priemernej mzdy*. [online]. 2023. [cit. 2023-03-11]. Dostupné na: <<https://www.financnykompas.sk/grafy/vyvoj-priemernej-mzdy>>.
- [17] GHOST, J. 2020. *The Pandemic and the Global Economy*. [online]. 2020. [cit. 2023-01-15.] Dostupné na: https://www.macrosan.org/spfea/apr20/pdf/Global_Economy.pdf.
- [18] GLOBAL ENTREPRENEURSHIP MONITOR. 2020. *Diagnosing COVID. Impacts on Entrepreneurship*. Global Entrepreneurship Research Association (GERA). [online]. 2020. [cit. 2023-01-13]. Dostupné na: <https://www.gemconsortium.org/file/open?fileId=50521>. ISBN: 978-1-9160178-5-6.
- [19] GLOBAL SME POLICY NETWORK (GSPN). 2020. *Global Survey: Impact of Covid -19 on Small and Medium Enterprises (SME)*. [online]. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: <<https://psu.edu.sa/en/global-sme-policy-network>>.
- [20] GRAY, R. S. 2020. Agriculture, transportation, and the COVID-19 crisis. Canadian Journal of Agricultural Economics. In *Revue Canadienne d'agroéconomie*, 68(2), 239-243. [online]. 2020. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/cjag.12235>.
- [21] HANSJORG, H. – NETTEKOVEN, Z., M. 2018. *The Role of Small and Medium-sized Enterprises in Development: What Can be Learned from the German Experience?*, [online]. 2018. [cit. 2022-12-20]. Dostupné na: http://www.global-labouruniversity.org/fileadmin/GLU_Working_Papers/GLU_WP_No.53.pdf.
- [22] HEGER, E. 2022. *Heger: SR by mala do roku 2030 investovať do výskumu a vývoja takmer trojnásobne*. [online]. 2022. Úrad vlády Slovenskej republiky. [cit. 2023-03-20]. Dostupné na: <https://www.vlada.gov.sk/heger-sr-by-mala-do-roku-2030-investovat-do-vyskumu-a-vyvoja-takmer-trojnashobne/?c-srt=14312166301843204776>.
- [23] HERČKO, J. 2014. *Globálny index konkurencieschopnosti 2013-2014*. [online]. 2014. [cit. 2022-12-12]. Dostupné na: http://www.academia.edu/6014537/Globalny_index_KONKURENCIESCHOPNOSTI_2013_-_2014.
- [24] HERITAGE. 2022. *2022 Index of Economic Freedom*. [online]. 2022. [cit. 2023-02-12]. Dostupné na: <https://www.heritage.org/index/>.

- [25] HEUREKA GROUP. 2021. *Medziročný rast slovenského e-commerce dosiahol 19%. Vývoj počas roka opätovne ovplyvnila pandémia*. [online]. [cit. 2023-03-14]. Dostupné na internete: <https://heureka.group/sk-sk/o-nas/tlacove-centrum/tlacove-spravy/medzirocny-rast-slovenskeho-e-commerce-dosiahol-19-vyvoj-pocas-roka-opatovne-ovplyvnila-pandemia/>.
- [26] HEUREKA GROUP. 2021. *Pandémia vyhnala e-commerce takmer k tretinovému rastu*. [online]. [cit. 2023-03-14]. Dostupné na internete: <https://heureka.group/sk-sk/o-nas/tlacove-centrum/tlacove-spravy/pandemia-vyhнала-e-commerce-k-takmer-tretinovemu-rastu/>.
- [27] ILO. 2020. *COVID-19 and the world of work: Updated estimates and analysis. ILO Monitor*. [online]. 2020. [cit. 2023-08-11]. Dostupné na: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_767028.pdf.
- [28] IMD. 2020. *IMD World Competitiveness Ranking*. [online]. 2020. [cit. 2022-12-15]. Dostupné na internete: https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/world_competitiveness_center_brochure.pdf.
- [29] KINANGE, U. – PATIL, N. 2020. Business Environment: The Concept and A Literature Review. In *11th International Conference on SHIFTING PARADIGM IN BUSINESS ECONOMY AND SOCIETY: VISION 2050*. [online]. Researchgate. 2020. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/346381732_BUSINESS_ENVIRONMENT_The_Concept_and_A_Literature_Review.
- [30] KLAMOVIČ, S., 2020. *Podnikateľské prostredie v EÚ*. [online]. 2020. [cit. 2022-12-19]. Dostupné na: <http://www.ekonom.sav.sk/sk/podujatia/podnikatelske-prostredie-v-eu>.
- [31] KLJUČNIKOV, A. 2016. The role of risk-taking and competitive aggressiveness in management of SMEs. In *Polish Journal of Management Studies*, 14 (1), 129–139. [online]. 2015. [cit. 2022-12-20]. Dostupné na: <https://doi.org/10.17512/pjms.2016.14.1.1>.
- [32] KJUCNIKOV, A. et al. 2016. The Entrepreneurial Perception of SME Business Environment Quality in the Czech Republic. In *Journal of Competitiveness*, 8(1), 66–78. [online]. 2016. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: <10.7441/joc.2016.01.05>.
- [33] KOPEČNÝ, P. 2014. *Analýza, monitor kvality podnikateľského prostredia v SR a konkurencieschopnosť ekonomiky*. [online]. 2014. [cit. 2022-12-20]. Dostupné na: https://www.ia.gov.sk/data/files/np_csd_I/AZZZ/Analýza_monitor_kvality_podnikatelskeho_prostredia_v_SR_a_konkurencie_s....pdf.
- [34] LEE, N. – SAMEEN, H. – COWLING, M. 2015. *Access to finance for innovative SMEs since the financial crisis. Research Policy*. 44(2), 370-380. [online]. 2015. [cit. 2023-01-06]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2014.09.008>.

- [35] LIBERTO, D. 2022. *Small and Mid-sized Enterprises (SME) Defined: Types around the World*. [online]. Investopedia. 2022. [cit. 2022-12-17]. Dostupné na: <https://www.investopedia.com/terms/s/smallandmidsizeenterprises.asp>.
- [36] ALPASS, D. 2020. *Who we are*. [online]. 2020. [cit. 2022-12-19]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/who-we-are>.
- [37] MAKSIMOV, V. et al. 2017. Reducing poverty in the least developed countries: The role of small and medium enterprises. In *Journal of World Business*. [online]. Science Direct. 2017. [cit. 2022-12-20]. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1090951616302656>.
- [38] MALEGA, P. 2017. Small and Medium Enterprises in the Slovak Republic. In: *Optimal Management Strategies in Small and Medium Enterprises*. [online]. Research gate. Január. 2017. [cit. 2022-12-20]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/312529241_Small_and_Medium_Enterprises_in_the_Slovak_Republic.
- [39] MIKLIAN, J. – HOELSCHER, K. 2021. *SMEs and Exogenous Shocks: A Conceptual Literature Review and Forward Research Agenda*. [online]. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: <https://www.prio.org/publications/12811>.
- [40] MORHÁČOVÁ, J. 2013. *Ekonomická sloboda Slovenska sa zlepšila. Zrejme prechodne*. [online]. 2013. [cit. 2022-12-11]. Dostupné na: <http://ekonomika.etrend.sk/ekonomika-slovensko/ekonomicka-sloboda-slovenska-sa-zlepsila-zrejme-prechodne.html>.
- [41] NASCIMENTO-E-SILVA, D., et al. 2019. Influence of The External Environment on The Logistics Strategies of Industrial Organizations. In *International Journal for Innovation Education and Research*, Vol:-7 No-12, pp.628-643. [online]. 2019. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: <https://doi.org/10.31686/ijer.Vol7.Iss12.2117>.
- [42] PALAN, A. 2022. *Business Enabling Environment*. [online]. [cit. 2023-01-13]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/programs/business-enabling-environment>.
- [43] PAPADOPPULOS, T. – BALTAS, K. N. – BALTA, M. E. 2020. *The use of digital technologies by small and medium enterprises during COVID-19: Implications for theory and practice*. *International Journal of Information Management*, [online]. 2020. [cit. 2023-01-13]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2020.102192>.
- [44] PEDRAZA, J. M. 2021. The Micro, Small and Medium-Sized Enterprises and Its Role In the Economic Development of a Country. In *Business and Management Research*. [online]. Researchgate. 2021. [cit. 2022-12-13]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/349440585_The_Micro_Small_and_Medium-Sized_Enterprises_and_Its_Role_in_the_Economic_Development_of_a_Country.

- [45] PSILLAKI, M. – ELEFThERIOU, K. 2015. *Trade Credit, Bank Credit, and Flight to Quality: Evidence from French SMEs*. Journal of Small Business Management, 53(4), 1219-1240. [online]. [cit. 2023-01-12]. Dostupné na: <<https://doi.org/10.1111/jsbm.12106>>.
- [46] PRASAD a kol. 2015. *Building disaster-resilient microenterprises in the developing world*. [online]. 2015. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/disa.12117>.
- [47] RAHMAN, N. – DE FEIS, G. L. 2009. Strategic decision-making: Models and methods in the face of complexity and time pressure. In *Journal of General Management*, Vol. 35 No. 2, Winter. [online]. 2009. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: <2009/2010, 43-60>.
- [48] SACHS, J. 2020. *How Inequality Fuels COVID-19 Deaths*. Project Syndicate, New York. [online]. 2020. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: <https://www.project-syndicate.org/commentary/inequality-fuels-covid19-mortality--by-jeffrey-d-sachs-2020-06?barrier=accesspaylog>.
- [49] SBA. 2021a. *Správa o stave malého a stredného podnikania v SR*. [online]. [cit. 2022-12-11]. Dostupné na: http://www.sbagency.sk/sites/default/files/sprava_o_stave_msp_2020_final.pdf.
- [50] SBA. 2021b. *Zelený akčný plán pre MSP a podpora zeleného podnikania v SR*. [online]. 2022. [cit. 2023-03-11]. Dostupné na: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/zeleny_akcny_plan_pre_msp_a_podpora_zeleneho_podnikania_v_sr.pdf.
- [51] SBA. 2022. *Výsledky prieskumu: Ako vplýva konflikt na Ukrajinu na našich podnikateľov?* [online]. 2022. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: <https://www.sbagency.sk/vysledky-prieskum-ako-vplyva-konflikt-na-ukrajine-na-nasich-podnikatelov#.Y75nvH3MLIU>.
- [52] SBA2022. *Dopady vojenského konfliktu na Ukrajinu na slovenských podnikateľov*. [online]. 2022. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2022/03/Vysledky-prieskumu_dopady-konfliktu-na-Ukrajine-na-podnikatelov-1.pdf.
- [53] SBA. 2022c. *Správa o stave malého a stredného podnikania v SR*. Bratislava. [online]. 2022. [cit. 2023-01-16]. Dostupné na: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/sprava_o_stave_msp_2021.pdf.
- [54] SINGH, L. 2009. *Meaning of business*. [online]. 2009. [cit. 2023-01-16]. Dostupné na: <<http://www.scribd.com/doc/38619893/Meaning-of-Business-Environment-2009-New>>.
- [55] SITA. 2022. *Cudzincov pracujúcich na Slovensku pribudlo, najpočetnejšou skupinou sú Ukrajinci*. [online]. 2022. [cit. 2023-03-20]. Dostupné na: <<https://www.trend.sk/spravy/socialne-pocet-cudzincov-pracujucich-slovensku-stupa-oktobri-ich-bolo-cez-85-tisic>>.

- [56] STANKOVIC, M. et al. 2018. *The Importance of Small and Medium Enterprises in modern Economy*. [online]. Research gate. 2018. [cit. 2022-12-20]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/335041904_THE_IMPORTANCE_OF_SMALL_AND_MEDIUM_ENTERPRISES_IN_MODERN_ECONOMY.
- [57] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2022. *Veda, technika a inovácie*. [online]. 2023. [cit. 2023-03-10]. Dostupné na: <https://slovak.statistics.sk>.
- [58] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2023. *Inflácia za rok 2022*. [online].2023. [cit. 2023-03-10]. Dostupné na: <https://slovak.statistics.sk>.
- [59] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2023. *Vývoj zahraničného obchodu v decembri a za 12 mesiacov v roku 2022*. [online]. 2023. [cit. 2023-03-10]. Dostupné na: <https://slovak.statistics.sk>.
- [60] THE WORLD BANK. 2022. *About us*. [online]. [cit. 2022-12-20]. Dostupné na: <https://archive.doingbusiness.org/en/about-us>.
- [61] THEIS, D. 2021. *World Bank Group to Discontinue Doing Business Report*. [online]. 2021. [cit. 2023-02-18]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/news/statement/2021/09/16/world-bank-group-to-discontinue-doing-business-report>.
- [62] TOPPR, 2020. *Introduction, Meaning & Importance of Business Environment*. [online]. 2020. [cit. 2022-12-18]. Dostupné na: <https://www.toppr.com/guides/business-studies/business-environment/introduction-meaningimportance-of-business-environment/>.
- [63] TRANSPARENCY INTERNATIONAL SLOVENSKO. 2014. [online]. 2014. [cit. 2020-01-16]. Dostupné na: <http://www.transparency.sk/>.
- [64] TRANSPARENCY INTERANTIONAL. 2022. *Plán posunúť Slovensko v rebríčku vnímania korupcie sa naplnil spoločne*. [online]. 2022. [cit. 2020-02-16]. Dostupné na: <https://transparency.sk/sk/plan-posunut-slovensko-v-rebricku-vnimania-korupcie-sa-naplnil-spolovice/>.
- [64] TÝŽDEŇ.SK. 2022. *Ako sa hotely a služby na Slovensku pasujú s pandemiou?* [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné na: <https://www.tyzden.sk/promotion/80225/ako-sa-hotely-a-sluzby-na-slovensku-pasuju-s-pandemiou/>.
- [65] VASCONCELOS, F. C. – RAMIREZ, R. 2011. Complexity in business environments. In *Journal of Business Research*, 64(3), 236–241. [online]. 2011. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: <http://doi.org/10.1016/j.jbusres.2009.11.007>.
- [66] WEO. 2020. *World Economic Outlook Reports. World Economic Outlook, The Great Lockdown*. International Monetary Fund. [online]. 2020. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>.
- [67] Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník. [online]. [cit. 2023-01-11]. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1991-513>.

Vedecko-kvalifikačné práce:

- [1] DANIŠ, M. 2023. *Podnikateľské prostredie malých a stredných podnikov na Slovensku*: rigorózna práca. Bratislava: Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, 2023. 134 s.

Esej rigorózneho práca na tému:

Financovanie malých a stredných podnikov

Financing of small and medium enterprises

Mgr. Michaela ĎURČOVÁ*

Abstract

In our work, we will deal with the current issue of financing small and medium-sized enterprises, which we will draw from domestic as well as foreign sources. In the first chapter, we will focus on theoretical concepts, where we will explain what financing is, what SMEs are, what their legislation and definition are. In the second chapter, we will focus on real businesses, which we will describe in more detail what they are dedicated to. Next, we will deal with their financing and analysis of the comparison of finances in companies. The third chapter will deal with the analysis of the issue in both companies, where we will take a closer look at their internal, external and alternative sources of financing. In the fourth chapter, we will present the possibilities of improving financing in both companies and we will also provide an assessment of the impact on financing in both companies.

Keywords: *financing, small and medium business, legislation*

Úvod

Malé a stredné podniky sú hnacím motorom pre svetovú ekonomiku. Tento dôležitý význam si uvedomujú všetky štáty, pretože práve malé a stredné podniky vytvárajú pracovné miesta, zvyšujú hrubý domáci produkt a v neposlednom rade zvyšujú zamestnanosť v štáte, čím sa zvyšuje aj životná úroveň obyvateľstva v štátoch. Preto sa rozhodla aj Európska únia pomáhať malým a stredným podnikom v členských štátoch, pretože chce, aby jej členské štáty boli na prvom mieste v podnikaní a zamestnanosti, preto vyčleňuje mnoho finančných zdrojov na ich rozvoj. Môžeme vidieť, že práve tieto malé a stredné podniky prinášajú nové inovácie a technológie. V tejto práci sme sa zamerali na financovanie malých a stredných podnikov,

* Mgr. Michaela Ďurčová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: mich.durcova@gmail.com

pretože financovanie je dôležitým faktorom pri malom a strednom podnikaní a taktiež financovanie hovorí o tom, či podniky majú dostatok financií na rozvoj svojej podnikateľskej aktivity. Ak podniky zistia, že nemajú dostatok finančných zdrojov, vtedy môžu použiť cudzie zdroje, ktoré vedia získať internými, externými alebo alternatívnymi spôsobmi. My sme sa zamerali na dve analyzované spoločnosti, kde sme sa orientovali na ich zisk, ktoré sme analyzovali za určité roky. Taktiež sme sa zamerali aj na financovanie chodu podnikania v týchto analyzovaných spoločnostiach. V týchto analyzovaných spoločnostiach sme zacieliili na financovanie exter-ného prostredia, kde sme spravili rôzne analýzy. V neposlednom rade sme taktiež sa zamerali aj na alternatívne zdroje financovania pre analyzované spoločnosti a to tak, ako by mohli získať finančnú pomoc od štátu.

Financovanie NATURA ART a FLÓRANKA

Orientovali sme sa na dve analyzované spoločnosti, a to je NATURAART a FLÓRANKA, tieto dve analyzované spoločnosti sú kvetinárstva, ktoré sídlia na strednom Slovensku.

NATURA ART sídli v meste Brezno a je už na trhu cca 16 rokov. V tejto analyzovanej spoločnosti sme sa dozvedeli, že má svoju majiteľku, ktorá je zapísaná v živnostenskom registri. Táto analyzovaná spoločnosť má taktiež aj svoje daňové číslo, pretože musí odvádzať DPH kvôli predajú svojich výrobkov. Analyzovaná spoločnosť ponúka rozšírený sortiment kvetov, darčiekov a rôznych dekorácií.

Z pohľadu financovania tak majiteľka na začiatku svojho podnikania nečerpala žiaden úver, mala dostatok svojho vlastného kapitálu. Po čase, ako sa jej darilo a mala dostatok zisku, začala investovať do vzhľadu podniku a taktiež prerábala interiér podniku. Podľa vykonanej analýzy zisku za určité analyzované roky sme zistili, že podniku sa darí a je v zelených číslach, ale taktiež sme zistili aj to, že pandémie COVID-19 zapríčinila úpadok zisku, pretože boli rôzne opatrenia a majiteľka ich dodržiavala.

Podľa vykonanej analýzy sme zistili, že v analyzovanej spoločnosti NATURA ART sa zvyšovali ceny za určité analyzované roky za energiu a vodu, ktorá sa využíva v analyzovanej spoločnosti, ktorá je dôležitá taktiež pre chod podniku. Tu sme zistili, že ak chce podnik dosahovať zisky, tak si musí vedieť majiteľka stanoviť tak ceny v podniku, aby vedela vyplatiť náklady a ešte k tomu dosiahnuť aj zisk v podniku.

Z vykonanej analýzy, ktorá sa zamerala aj na výsledok hospodárnosti pre analyzovanú spoločnosť NATURA ART sa zistilo, že spoločnosť je stále v zisku aj po náročných rokoch, keď bol COVID-19. Za určité analyzované roky, kde sme

vykonávali analýzu výnosov a nákladov sme zistili, že najvyššie náklady mal analyzovaný podnik v analyzovanom roku 2019, kde ich hodnota bola 8 790 Eur a najnižšie náklady boli v analyzovanom roku 2016, kde ich hodnota bola na úrovni 2 490 Eur. My sme analyzovanej spoločnosti navrhli, aby sa dohodla so svojimi dodávateľmi na cene, ktorá by bola platná na celý rok a nebola by navýšená, taktiež sme poradili si skúsiť nájsť nových dodávateľov z bližších miest.

Najvyššie výnosy boli zaznamenané v analyzovanom podniku v analyzovanom roku 2019, kde ich výška bola na úrovni 12 340 Eur a najnižšie výnosy boli zaznamenané v analyzovanom roku 2021, kde ich hodnota bola 5 230 Eur. Za následok nízkych výnosov môže aj epidémia COVID-19, ktorá zasiahla aj túto analyzovanú spoločnosť, pretože musela dodržiavať opatrenia z vlády Slovenskej republiky. Keďže boli vydané opatrenia tak musela ich rešpektovať.

Najvyššie tržby analyzovaná spoločnosť NATURA ART dosiahla v analyzovanom roku 2016 a naopak najnižšie tržby mala v roku 2019. Tržby boli nižšie aj z hľadiska dovozu materiálu, pretože všetky ceny začali rapídne rásť, a to zapríčinilo, že ceny neboli vopred dohodnuté.

V analyzovanej spoločnosti NATURA ART sme vykonali aj analýzu zameranú na rast cien za určité analyzované roky 2018, 2020 a 2022, kde graf ukázal, ako ceny rástli alebo boli ustálené. Majiteľka sa rozhodla zviditeľniť aj svoj podnik tým, že vytvorila webovú stránku, ale sme jej poradili, nech si vytvorí aj účet na sociálnych sieťach, pretože tam je veľmi veľa ľudí a tým vie prilákať ďalších potencionálnych zákazníkov, ktorý jej prinesú tržby do podniku. Taktiež sme poradili, že ak by mala záujem v najbližšej dobe o alternatívne zdroje, tak môže požiadať štát o financie a o rôzne dotácie, ktoré poskytuje Európska únia pre malé a stredné podniky pre ich rozvoj. Informácie bývajú pomerne často zverejňované na ich webovej stránke, kde si treba prečítať podmienky na ich získanie. My sme sa dozvedeli z analýzy, ktorá bola zverejnená, že najčastejšie tieto malé a stredné podniky využívajú z alternatívneho financovania dotácie, ktoré boli poskytnuté v rozsahu 49%. Ak by chceli analyzované spoločnosti NATURAART a FLÓRANKA riešiť dotácie od štátu, musia čím skôr podať návrh o podporu.

Ďalej sme sa zamerali aj na druhú analyzovanú spoločnosť FLÓRANKA, ktorá sídli taktiež na strednom Slovensku, ale v obci Heľpa. V tejto analyzovanej spoločnosti sme taktiež zistili, že majiteľka odvádza DPH, pretože predáva svoje výrobky a rôzny iný sortiment. Majiteľka je zapísaná v živnostenskom registri. Analyzovaná spoločnosť FLÓRANKA je na trhu už vyše 27 rokov. Taktiež sme v analyzovanej spoločnosti FLÓRANKA zistili, že ceny energií a vody každým analyzovaným rokom stúpali, čo tiež zapríčinilo, že majiteľka musela upravovať ceny tovarov, aby vedela vyplatiť náklady a taktiež, aby mala aspoň nejaký zisk.

V analyzovanej spoločnosti FLÓRANKA sme spravili analýzu nákladov za určité analyzované roky a zistili sme, že najvyššie náklady mala v analyzovanom roku 2016, kde ich hodnota bola na úrovni 3 500 Eur, pričom najnižšie náklady boli zaznamenané v analyzovanom roku 2021, kde ich hodnota bola len 320 Eur. Z tohto vyplývalo, že náklady boli vyššie v analyzovanom roku 2016 kvôli tomu, že majiteľka sa rozhodla rozšíriť svoj sortiment o ďalší tovar. Naopak nízke náklady v analyzovanom roku 2021 sú nízke aj preto, že aj výnosy boli nízke.

V analyzovanom podniku sme sa zamerali aj na analýzu výnosov, kde sme zistili, že najvyššie výnosy v analyzovanej spoločnosti boli v analyzovanom roku 2010, kde ich hodnota bola na úrovni 6 500 Eur pričom najnižšie výnosy boli zaznamenané v analyzovanom roku 2021, kde ich hodnota bola len 900 Eur. Môžeme konštatovať, že výnosy poklesli aj vďaka epidémii COVID-19, ktorý zasiahol aj malé kvetinárstvo v obci Heľpa, pretože boli vydané určité opatrenia, ktoré majiteľka musela striktné dodržiavať. Ak by porušila takéto opatrenie a došla by kontrola, tak pokuta by bola vysoká a možno by to jej malý podnik finančne nezvládol.

Najvyššie tržby analyzovaná spoločnosť mala v analyzovanom roku 2021, a to kvôli tomu, že svoj sortiment ponuky rozšírila aj o cukrárenský tovar. Taktiež z vykonanej analýzy, kde sme sa zamerali na analyzovanie ponúkaného tovaru sme zistili, že niektoré produkty a ich ceny stúpili len o pár centov. Z tejto analýzy vyplývalo, že majiteľka sa veľmi dobre dohodla s dodávateľom a tým pádom boli aj dobre dohodnuté ceny za dovezený tovar, čo znamenalo, že ceny nerástli.

Podľa vykonanej analýzy sme zistili, že cena stúpila najviac na jednom tovare, ktorý zákazníci najčastejšie nakupujú. Majiteľke sme odporučili nájsť si dodávateľa iného a aj z bližšieho mesta, pretože tento dodávateľ bol zo vzdialeného mesta a tým pádom aj cena za tovar bola vyššia každým rokom, lebo ceny stúpali aj za pohonné hmoty.

Zamerali sme sa aj na analýzu rovnakých tovarov, ktoré poskytujú analyzované spoločnosti NATURA ART a FLÓRANKA, kde sme zistili, že ceny sú rozdielne približne o 3 Eurá pričom najdrahšie rovnaké tovary mala analyzovaná spoločnosť NATURA ART, preto sme tejto spoločnosti poradili, aby si našla lacnejšieho dodávateľa aj z bližšieho mesta, aby sa vedeli dohodnúť aj na ustálenej cene tovarov. Pretože rozdiel ceny kvetín v analyzovanej spoločnosti NATURA ART s porovnaním FLÓRANKA bol viditeľný.

Ďalej sme poradili analyzovaným spoločnostiam NATURA ART a FLÓRANKA zapájať sa do rôznych súťaží o dotácie alebo odmeny, ktoré poskytuje štát na rozvoj malým a stredným podnikom. Odporučili sme obom analyzovaným spoločnostiam taktiež využívať digitálny marketing, ktorý nie je pre analyzované spoločnosti nákladný stačí im len vytvoriť si stránku na sociálnej sieti, kde by prezentovali svoje

vyrobené produkty na všetko čo poskytujú, a tak by mali dosah na väčšiu skupinu potencionálnych zákazníkov.

Záver

Z analýz sme zistili, že analyzované podniky NATURAART a FLÓRANKA, ktoré sídlia na strednom Slovensku, majú väčšinu dodávateľov z iných a ďalekých miest, a to ich stojí veľmi draho za dovoz tovarov a materiálu, ktorý potrebujú na výrobu svojich konečných tovarov pre svojich zákazníkov. Preto dúfame, že návrhy, ktoré sme im poskytli, si pozrú a popremýšľajú, že by to bolo výhodné pre nich. Odporučili sme im taktiež sledovať rôzne webové stránky, ktoré sa zameriavajú na rozvoj malých a stredných podnikov a dúfame, že tieto analyzované podniky spracujú podklady na to, aby získali od štátu dotácie na rozvoj svojej podnikateľskej aktivity. Z nášho pohľadu je taktiež výhodné pre tieto analyzované podniky používať digitálny marketing, ktorý nie je príliš drahý a stačí len vedieť pekne odfoťiť svoje výrobky a zdieľať na svojich sociálnych stránkach, o ktoré sa budú starať a pridávať nové výrobky, ktoré vznikli v ich podniku.

Literatúra

Knihy:

- [1] ADAMKO, J. – KRIŽO, P. a kol.: 2017 *FINANČNÝ MANAŽMENT*, 2017, 1. vyd. Trenčín: Inštitút aplikovaného manažmentu, 2017. 239 s. ISBN: 978-80-896-0031.
- [2] BABČÁK, V.: 2022 *Dane a daňové právo na Slovensku*, 2022, 1. vyd. Epos, 832 s. ISBN:978-80-5620-339-2.
- [3] BACULÍKOVÁ, N. – KRIŽO, P. a kol.: 2021 *Podnikové hospodárstvo*, vyd. Wolters Kluwer s.r.o. 2021. 144 s. ISBN:978-80-5710-420-9.
- [4] BUGRI, Š. – PRIBIŠOVÁ, E.: 2017 *Podniková ekonomika*, 2017 Key publishing, 158 s. ISBN: 978-80-7418-280-8.
- [5] CIBÁKOVÁ, V.: 2010 *Ako písať záverečnú prácu: Metodická príručka* 1. vyd. Bratislava: ccr.sk.s.r.o., 2010. 44 s. ISBN: 978–80–970272–5–4.
- [6] ČAPLÁNOVÁ, A.: 2022 *Ekonomía*, Wolters Kluwer 2022. 588 s. ISBN: 978-80-7676-490-3.
- [7] ČIERNIK, A. a kol.:2018 *Finančná kontrola a riadenie v trhovej ekonomike*, vyd. Milliard Media 2018, 168 s. ISBN: 978-80-9730-170-5.
- [8] DAŇKOVÁ, A. – KRIŽO, P. a kol.: 2015 *Podpora malého a stredného podnikania – záruka rozvoja regiónov*, 1. vyd. Ružomberok: Verbum – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku 2015. 124 s. ISBN: 978-80-561-0263-3.

- [9] DEÁKOVÁ, S. a kol.: 2021 *Podnik a podnikanie*, 3. vyd. Wolters Kluwer 280 s. ISBN: 978-80-571-0405-6.
- [10] DVOŘÁČEK, J. – SLUNČÍK, P.: 2012 *Podnik a jeho okolí*, vyd. C. H. Beck, 192 s. ISBN: 978-80-7400-224-3.
- [11] FETISOVÁ, E. a kol.: 2012 *Aktuálne problémy financií malých a stredných podnikov*, vyd. EKONÓM 2012, 258 s. ISBN: 978-80-225-3366-9.
- [12] GOZORA, V.: 2017 *Krizový manažment podniku*, 1. vyd. Wolters Kluwer 2017. 184 s. ISBN: 978-80-7552-805-6.
- [13] HAFNER, N. a kol.: 2021 *Marketing Klausuren, Übungen und Lösungen* De Gruyter Oldenbourg 2021, 211 s. ISBN: 978-3-11-051679-1.
- [14] HRDÝ, M. – KRECHOVSKÁ, M.: 2013 *Podnikové finance v teorii a praxi*, 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer 268 s. ISBN: 978-80-7478-077-0.
- [15] IŽOVÁ, K.: 2016 *Vybraná problematika v malých a stredných podnikov*, vyd. E – knihy jedou, 85.s ISBN: 978-80-7512-778-5.
- [16] JAKUBÍKOVÁ, D.: 2013 *Strategický marketing: Strategické a trendy*, 2. rozšírené vydanie Praha: Grada Publishing a.s. 2013, 368 s. ISBN: 978-80-247-4670-8.
- [17] KASSAY, Š.: 2015 *Podnik a podnikanie* 5. vyd. Veda, vydavateľstvo SAV 2015. 290 s. ISBN: 978-80-2241-368-8.
- [18] KITA, J. a kol.: 2017 *Marketing* s. 424 Bratislava: Wolters Kluwer 2017 ISBN: 978-808168-550-7.
- [19] KOZUBÍKOVÁ, Z.: 2016 *Podnikové financie* 1. vyd. EDIS 2016, 149 s. ISBN: 978-80-554-1209-2.
- [20] KUBALA, P. a kol.: 2019 *Dlhové financovanie* 2019. EDIS 2019, 160 s. ISBN: 978-80-5541-536-9.
- [21] LISÝ, J. a kol.: 2016 *Ekonomía* Wolters Kluwer 624 s. ISBN: 978-80-7552-470-6.
- [22] MACHEK, O.: 2017 *Rodinné firmy* 2017 vyd. C.H. Beck 160 s. ISBN: 978-80-7400-638-8.
- [23] MAJDÚCHOVÁ, H. – NEUMANNOVÁ, A.: 2013 *Podnik a podnikanie pracovný zošit* 1. vyd. Iura Edition 232 s. ISBN: 978-80-8078-621-2.
- [24] MAJDÚCHOVÁ, H.: 2014 *Podnik a podnikanie*, 1. vyd. Sprint 2014. 215 s. ISBN: 978 – 80-8971-004-1.
- [25] MAJKOVÁ, M.: 2011 *Ako financovať malé a stredné podniky*, 2011. Wolters Kluwer 228 s. ISBN: 978-80-8078-413-3.
- [26] MAJTÁN, Š.: 2014 *Podnikové hospodárstvo* Bratislava: Sprint 2, s.r.o. vyd. 6. 323 s. ISBN: 978-80-8971-005-8.
- [27] NEUMANNOVÁ, A.: 2012 *Podniková diagnostika*, 1. vyd. Iura Edition 2012. 204 s. ISBN: 978-80-8078-464-5.
- [28] NEUMANNOVÁ, A. – MAJDÚCHOVÁ, H.: 2012 *Podnik a podnikanie*, 1. vyd. Sprint 2, s.r.o. 215 s. ISBN: 978-80-89393-83-1.

- [29] ORESKÝ, M. – REHÁK, R.: 2020 *Finančná a ekonomická analýza obchodného podniku*, 2. vyd. Wolters Kluwer, 200 s. ISBN: 978–80–571–017 –1.
- [30] PACZKOWSKI, W.R.: 2019 *Pricing analytics: Models and advanced quantitative techniques for product pricing USA*: Routledge, 2019, 318 s. ISBN: 978-138-03675-8.
- [31] PAPULA, J. a kol. 2015. *Podnikanie a podnikateľské myslenie I. Kto a prečo podniká*. 1.vyd. Wolters Kluwers s.r.o., 2015. 240 s. ISBN: 978-80-7478-951-9.
- [32] PAPULA, J. a kol.: 2016 *Podnikanie a podnikateľské myslenie II. Ako smerovať a viesť podnik k udržateľnému úspechu začať a úspešne podnikáť*. 1. vyd. Wolters Kluwer s.r.o., 2016. 236 s. ISBN: 978-80-7478-994-6.
- [33] PAPULA, J. a kol.:2017 *Podnikanie a manažment korene podstata, súvislosti a trendy*. 1. vyd. Wolters Kluwer s.r.o., 2017. 320 s. ISBN: 978-80-7552-580-2.
- [34] PAULÍK, D. a kol.: 2012 *Základy financií a meny*, 1. vyd. Trenčín: Inštitút aplikovaného manažmentu 2012. 313 s. ISBN: 978-80-89600-06-9.
- [35] POSPÍŠIL, R.: 2019 *Ekonomika veřejných rozpočtů*, 1. vyd. Professional Publishing, 264 s. ISBN: 978–80–88260–32–5.
- [36] REISS, M. – BLENKERS, F.: 2012 *Geschichte der Betriebswirtschaftslehre*, 2. vyd. Spinger Book Archive, 438 s. ISBN: 978-3-322-84745-4.
- [37] SIVÁK, R. a kol.: 2018 *Riziko vo financiách a v bankovníctve*, vyd. Sprint 2, 486 s. ISBN: 978-80-8971-045-4.
- [38] SOBEKOVÁ, M.: 2011 *Ako financovať malé a stredné podniky*, Wolters Kluwer 2011, 228 s. ISBN: 978-80-8078-413-3.
- [39] STRÁŽOVSKÁ, H. 2016 *Malé a stredné podnikanie*, vyd. Sprint 2, 324. s ISBN: 978-80-8971-021-8.
- [40] ŠTOFKOVÁ, J. a kol.: 2015 *Finance Dolis*, 2015, 152.s. ISBN: 978-80-8181-005-3.
- [41] ŠTOFKOVÁ, K. a kol.: 2018 *Financie a finančné riadenie*, 2018, vyd. EDIS, 160 s. ISBN: 978-80-5541-481-2.
- [42] ŠTOFKOVÁ, K. a kol.: 2020 *Financie a finančné riadenie*, 2. vyd. EDIS – Žilinská univerzita 2020, 245 s. ISBN: 978-80-554-1772-1.
- [43] VOCHÁZKA, M. a kol. 2021 *Finance podniku: Komplexní pojetí*, vyd. 1, Praha: Grada Publishing, a.s. 2021, 312 s. ISBN: 978-80-271-3267-6.
- [44] WEBER, W. – KABST, R.: 2012 *Einführung in die Betriebswirtschaftslehre* 7. vyd. Gabler Verlag, 495 s. ISBN: 978–3834919946.
- [45] ZALAI, K. a kol.: 2016 *Finančno - ekonomická analýza podniku* 2016, 9. vyd. Sprint 2. 482 s. ISBN: 978-80-8971-022-5.

Časopisy a zborníky:

- [46] MALÝ, I. – CIBÁKOVÁ, V.: 2012 *Dopady vybraných veřejných politik na regionální rozvoj v České a Slovenské republice*, 251 s. ISBN: 978-80-210-8172-7.

Elektronické zdroje:

- [47] Zákon o podnikaní § 2 [cit. 5.11. 2022] Dostupné na webovej stránke 513/1991 Zb. Obchodný zákonník | Aktuálne znenie (zakonypreludi.sk).
- [48] Zákon o podnikateľovi § 2 ods. 2 [cit. 5.11.2022] Dostupné na webovej stránke Podnikateľ | Lewik.
- [49] Zákon č. 562/2004 Z. z. o európskej spoločnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov [cit. 5.11.2022] Dostupné na webovej stránke 562/2004 Z. z. Zákon o európskej spoločnosti | Aktuálne znenie (zakonypreludi.sk).
- [50] Zákon o účtovníctve [cit. 6.11.2022] Dostupné na webovej stránke 431/2002 Z. z. Zákon o účtovníctve | Aktuálne znenie (zakonypreludi.sk).
- [51] Zákon o daní z príjmov [cit. 6.11.2022] Dostupné na webovej stránke 595/2003 Z. z. Zákon o dani z príjmov | Aktuálne znenie (zakonypreludi.sk).
- [52] Prístup malých a stredných podnikov k financiam [cit. 6.11.2022] Dostupné na webovej stránke european-semester_thematic-factsheet_small-medium-enterprises-access-finance_sk.docx (europa.eu).
- [53] Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky *Malé a stredné podnikanie 2020* [cit. 11.11.2022] Dostupné na webovej stránke MALÉ A STREDNÉ PODNIKANIE V BBSK 2020 (monitoringmsp.sk).
- [54] Odporúčanie Komisie 2003/361/ES o definícií *malých a stredných podnikov* [cit. 11.11.2022] Dostupné na webovej stránke Microsoft Word - 10_Definicia_mikro-malych-strednych_podnikov_1-5.doc (sbagency.sk).
- [55] Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky *Malé a stredné podnikanie v číslach* [cit. 11.11.2022] Dostupné na webovej stránke Male-a-stredne-podnikanie-v-cislach-2020.pdf (monitoringmsp.sk).
- [56] Príručka pre používateľov k definícii malých a stredných podnikov [cit. 11.11.2022] Dostupné na webovej stránke Príručka pre používateľov k definícii MSP (gov.sk).
- [57] Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky pridalo viac peňazí na podporu podnikov [cit.12.11.2022] Dostupné na webovej stránke MH SR pridalo viac peňazí na podporu podnikov – InnoNews.blog.
- [58] Zákon č. 290/2016 Z. z. o podpore malého a stredného podnikania [cit. 12.11.2022] Dostupné na webovej stránke 290/2016 Z. z. Zákon o podpore malého a stredného podnikania | Aktuálne znenie (epi.sk).

- [59] Európska únia, Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky *Prehľad zmien v legislatívnom prostredí s dopadom na malé a stredné podniky* [cit. 12.11.2022] Dostupné na webovej stránke Prehľad-zmien-v-legislative_3Q-2020-1.pdf (monitoringmsp.sk).
- [60] Európsky parlament *Malé a stredné podniky* [cit. 12.11.2022] Dostupné na webovej stránke Malé a stredné podniky | Informačné listy o Európskej únii | Európsky parlament (europa.eu).
- [61] Vyhlásenie vlády Slovenskej republiky [cit. 13.11.2022] Dostupné na webovej stránke 2. 2 Podnikateľské prostredie, malé a stredné podniky | Úrad vlády SR (gov.sk).
- [62] Ministerstvo hospodárstva [cit. 13.11.2022] Dostupné na webovej stránke Vláda schválila nový zákon o podpore malého a stredného podnikania | Tlačové správy | MHSR (gov.sk).
- [63] Ministerstvo hospodárstva *Startup* [cit. 13.11.2022] Dostupné na webovej stránke StiahnutPrilohu.ashx (gov.sk).
- [64] Ministerstvo hospodárstva *rodinné podnikanie* [cit. 13.11.2022] Dostupné na webovej stránke StiahnutPrilohu.ashx (gov.sk).
- [65] Ministerstvo hospodárstva *podpora podnikateľského vzdelávania* [cit.13.11.2022] Dostupné na webovej stránke StiahnutPrilohu.ashx (gov.sk).
- [66] Ministerstvo hospodárstva *schéma na podporu malého a stredného podnikania* [cit. 13.11.2022] Dostupné na webovej stránke Schéma na podporu malého a stredného podnikania v SR (opvai.sk).
- [67] Národné podnikateľské centrum *test pre malé a stredné podniky* [cit. 13.11.2022] Dostupné na webovej stránke Test pre malé a stredné podniky | Slovak Business Agency (sbagency.sk).
- [68] Zákon o DPH §4 [cit. 12.12.2022] Dostupné na webovej stránke 222/2004 Z. z. Zákon o dani z pridanej hodnoty | Aktuálne znenie (zakonypreludi.sk).
- [69] ŠVÁČ, V.: 2014 *Analytická štúdia Analýza spolupráce verejných a súkromných fondov v SR a návrh odporúčaní na efektívnejšie využitie možnosti spolupráce* 55 s. [cit. 15.1.2023] Dostupné na webovej stránke Microsoft Word - Studia_c 2_FINAL-rev.doc (sbagency.sk).

Esej rigoróznejskej práce na tému:

Aspekty spoločenskej zodpovednosti a ich vplyv na podnikové riadenie

Aspects of social responsibility and their impact on business management

Mgr. Anastázia FERIEŇČÍKOVÁ*

Abstract

The thesis deals with the topic of corporate social responsibility and focuses on a holistic view of the essential aspects of social responsibility, which belong to the field of systematic management in the field of social responsibility. The basic system framework is the ISO 26000 standard which contains an international recognized set of good practices in the field of social responsibility.

Keywords: *social responsibility, management, business, enterprise*

Úvod

Podnikanie, ako cieľavedomá činnosť podnikateľa s cieľom vytvárať zisk podľa svojich najlepších schopností a možností, je zamerané na budovanie podnikových a hospodárskych hodnôt. Okrem zodpovednosti voči sebe, rodine, zamestnancom, dodávateľom, odberateľom, štátu a ďalším prvkom externého a interného prostredia prináša aj zodpovednosť voči okoliu, v ktorom podnik pôsobí. Toto okolie je úzko spojené s veľkosťou podniku, pretože malý podnik s regionálnou pôsobnosťou nemá toľko možností a priestoru, ako veľký podnik realizujúci svoju podnikateľskú činnosť v celosvetovom meradle. Morálne a etické konanie je však v obidvoch prípadoch postavené na rovnakých základoch a podnik v rámci svojich možností dokáže pristupovať k externému a internému okoliu spoločensky zodpovedne bez ohľadu na svoju veľkosť a rádius pôsobnosti. Do popredia spoločenských a ekonomických tém sa stále viac dostáva spoločenská zodpovednosť, či spoločenská zodpovednosť podnikania. Ide o koncept, ktorý prešiel významným vývojom, kde jeho trvalým pilierom je uvedomenie si, že jednotlivci, ako aj skupiny,

* Mgr. Anastázia Ferienčíková, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdeková 16, 851 04 Bratislava, e-mail: stazka173@gmail.com

kde patria aj podniky, sú súčasťou širšieho systému a ich správanie má dopad na tento systém.

Spoločenská zodpovednosť a riadenie podniku

Howard R. Bowen, jeden z popredných amerických ekonómov už začiatkom päťdesiatych rokov minulého storočia definoval základy spoločensky zodpovedného podnikania úvahou o tom, že podnikatelia by mali rozvíjať svoju činnosť v súlade so stratégiami urobenými tak, aby nebrali ohľad len na seba, ale aj na spoločnosť, v ktorej podnik pôsobí a aby tieto rozhodnutia boli spoločensky prijateľné. Problematika spoločensky zodpovedného podnikania je oblasťou, ktorá je mimoriadne široká. Uvažovanie podnikov v zmysle toho, ako sa správať ekonomicky zodpovedne v prístupe k internému a externému prostrediu a zároveň v súlade s morálnymi a etickými princípmi bola importovaná na slovenský podnikateľský trh najmä zahraničnými podnikmi. Dnes je už štandardom, že domáce podniky uvažujú zodpovedne, a to najmä vo vzťahu k životnému prostrediu. Na environmentálny prístup ku svojmu okoliu je kladený najväčší dôraz vzhľadom na situáciu s globálnym otepľovaním a zmenou klimatických podmienok. K zhoršeniu týchto faktorov výraznou mierou prispeli podniky, a preto je logické, že začať s nápravou musia práve najväčší znečisťovatelia. Spoločensky zodpovedné podnikanie však nie je iba úlohou veľkých podnikov, ale týka sa všetkých podnikov a podnikateľov od najväčších až po jednoosobové podniky. Prispieť k lepšiemu podnikateľskému prostrediu založenému na princípoch etiky a morálky je úlohou každého jednotlivca. Rovnako je potrebné zamerať sa aj na ostatné oblasti spoločensky zodpovedného podnikania eliminovaním korupcie počnúc a filantropiou končiac. Malé podniky na regionálnej úrovni môžu pracovať s využitím znalostí a postupov veľkej nadnárodnej korporácie.

Takýmto podnikom je napríklad popredný svetový výrobca a distribútor dioptrických rámov, slnečných okuliarov, športových okuliarov a prilieb so sídlom v Taliansku. Tento podnik má v prevádzke okrem fabriky v Taliansku ďalšie výrobné podniky v Slovinsku, USA a Číne, rozsiahlu distribučnú sieť po celom svete a v oblasti spoločenskej zodpovednosti ho môžeme zaradiť medzi lídrov s celosvetovým dosahom. Podnik v decembri 2019 predstavil niekoľko kľúčových stratégií, ktoré položili základ pre udržateľný rast do budúcnosti. Cieľom bolo zabezpečiť rast predaja prostredníctvom moderného obchodného modelu orientovaného na zákazníka a spotrebiteľa, ktorý je poháňaný novou stratégiou digitálnej transformácie. Hlavnými stratégiami sa stala transformácia podnikania a operácií na udržateľný a ziskový rast. Udržateľnosť znamená dlhodobý pohľad a prijímanie obchodných rozhodnutí, ktoré sú prospešné pre všetky zainteresované strany a prispievajú k rastu sociálneho, ekonomického a environmentálneho kontextu. Aby podnik dokázal

vyhodnotiť, ktoré oblasti sú dôležité k dosiahnutiu stanovených cieľov, vytvoril tzv. hodnotenie významnosti, ktoré prebehlo v dvoch etapách. Najskôr sa do procesu zapojilo niekoľko predstaviteľov vedenia podniku. Po analýze trendov udržateľnosti, sektorových a špecifických položiek bol vybraný súbor relevantných tém a vyhodnotený prostredníctvom prieskumu. Vzhľadom na to, že toto bola prvá analýza významnosti, proces nezahŕňal externé zainteresované strany. Druhý proces zapojil externé aj interné zainteresované strany s cieľom aktualizovať posúdenie významnosti analyzujúce súvisiace výsledky z hľadiska kľúčových tém a vznesených obáv. Prieskum sa uskutočnil pomocou webového formulára google s hodnotiacou stupnicou od 1 („nie je dôležité“) do 5 („veľmi dôležité“) a každá téma trvalej udržateľnosti bola hodnotená z dvoch hľadísk: *relevantnosť pre podnik* a *relevantnosť pre zainteresované strany*. Zozbieraná spätná väzba potvrdila ako podstatné a veľmi relevantné všetky témy už identifikované v predchádzajúcom hodnotení významnosti. Okrem toho prieskum potvrdil umiestnenie matice závažnosti pre témy trvalej udržateľnosti s iba niekoľkými zmenami, pokiaľ ide o mierny nárast relevantnosti (hlavne spokojnosť klientov a dôvera poskytovateľa licencie) a mierne pokles relevantnosti (hlavne priemyselné vzťahy, rozmanitosť a začlenenie, sociálne vplyvy, riadenie a riadenie rizík). Z vyhodnotených údajov vyplynulo, že hoci stakeholderi nekládli vysoký dôraz na zodpovedné správanie podniku v oblasti ochrany životného prostredia, je pre nich dôležitá kombinácia dodržiavania ľudských práv, ekonomickej výkonnosti, obchodnej etiky a spokojnosti klientov, čo je dosiahnuteľné najmä formou etického podnikania, ktoré je zároveň udržateľné iba zodpovedným spoločenským správaním. Z pohľadu podniku bola matica významnosti zoradená približne rovnako, predstava stakeholderov a vedenia podniku sa teda zhoduje v takmer všetkých bodoch.

Pokiaľ ide o environmentálne témy, podnik sa zameriava na ochranu životného prostredia a zachovanie prírodných zdrojov. Hlavné riziká environmentálnej zodpovednosti sa týkajú možných prípadov nesúlady s environmentálnou legislatívou platnou v krajinách, v ktorých pôsobí. Environmentálna zodpovednosť je cieľom, ktorý preniká do všetkých aspektov každodenných operácií podniku na celosvetovej úrovni a preto zaradil do svojho manuálu časť venovanú rešpektovaniu životného prostredia a súčasných predpisov, ktoré podporujú udržateľný obchodný model a zaviedol mechanizmy podávania správ zamerané na riadenie akýchkoľvek kritických tém vznikajúcich v kontexte environmentálnej zodpovednosti.

Podnik zohľadňuje klimatické zmeny vo svojom systéme riadenia a monitoruje riziká týkajúce sa environmentálnych tém. Z krátkodobého až strednodobého hľadiska momentálne neexistujú žiadne významné riziká súvisiace s výrobnými procesmi alebo trhmi, na ktorých pôsobí. Zameriava sa na riziká súvisiace s klimatickými zmenami s ohľadom na potenciálne dopady v strednodobom až dlhodobom horizonte. Riziká zmeny klímy identifikované podnikom súvisia s nesprávnym

riadením zdrojov energie a emisií, s rizikami súvisiacimi so zmenami regulácie spojenými s bojom proti klimatickým zmenám a fyzickými rizikami, ako sú riziká vyplývajúce z progresívnej zmeny klimatických podmienok súvisiace s dlhodobými zmenami (chronické riziká) a z extrémnych poveternostných udalostí (akútne riziká), ktoré vystavujú podnik poškodeniu alebo zničeniu hmotného kapitálu, ako sú priemyselné budovy, stroje a infraštruktúra, potenciálne prerušenia základných dodávok a potenciálne zníženie výrobných kapacít. Závody skupiny, ktoré sa nachádzajú v Taliansku, Číne, Slovinsku a USA, spolu so svojou rozsiahlou sieťou dodávateľov disponujú nadbytočnou kapacitou na zmiernenie, ak je to potrebné, poklesu objemu výroby iných lokalít ovplyvnených extrémnymi poveternostnými udalosťami alebo prírodnými katastrofami, čím sa zmiernia riziká zmeny klímy, jej finančné dôsledky a akékoľvek nové nariadenia.

Energetickými zdrojmi podniku sú elektrina, zemný plyn, benzín a nafta. Hlavným využívaným zdrojom energie je elektrina, ktorá predstavuje 62 % jej celkovej spotreby energie. Úspory energie sa dosiahli investíciami do riešení energetickej účinnosti a implementáciou postupov energetickej účinnosti zameraných na nízku spotrebu energie. Jednalo sa napríklad o renováciu svetelného systému vďaka implementácii LED osvetlenia namiesto neónových svietidiel, postupnú výmenu zastaraných kompresorov za nové a účinnejšie vzduchové kompresory s nižšou spotrebou energie, výmenu vykurovacích systémov a TUV (teplá úžitková voda) za kotol na zemný plyn a tepelné čerpadlo, inštaláciu pohybového senzora a svetelného automatického zapínania osvetlenia v málo frekventovaných priestoroch, úpravu zapnutia a vypnutia vzduchových systémov: zapnutie systémov bolo optimalizované a zosúladené so začiatkom pracovného dňa, pričom sa počítalo s odstavením, aby sa využila tepelná zotrvačnosť pracovného prostredia. Okrem toho, s cieľom znížiť emisie CO₂ v doprave, podnik investoval do vozového parku a začal ho obnovovať v prospech hybridných vozidiel. Vďaka týmto iniciatívam v oblasti energetickej účinnosti znížila spoločnosť v roku 2022 svoju celkovú spotrebu energie o 14,4 % a vypustila do vzduchu o 15,9 % emisií menej, ako v roku 2020.

Osobitná pozornosť sa venuje rozvoju moderného a úspešného obchodného modelu implementovaného vďaka novej stratégii digitálnej transformácie. Za týmto účelom došlo k investíciám do procesov automatizácie a digitalizácie, ktoré umožňujú aj zníženie spotreby papiera a primárnych zdrojov v kanceláriách a továrňach. Príkladom je zavedenie technológie RPA (Robot Process Automation), ktorá umožňuje automatizáciu účtovného procesu časti správy dodávateľských faktúr a aplikácie venovanej podnikovým výkazom. Od roku 2019 sú všetky materiály dodávané spoločnosťou certifikované FSC (Forest Stewardship Council). Udržiateľnosť certifikácie FSC sa stáva čoraz dôležitejšou na globálnej úrovni a u spotrebiteľov, ktorí sú citliví na produkty vyrábané s ekologickými značkami. Certifikácia FSC zaisťuje, že položky pochádzajú zo zodpovedne obhospodarovaných lesov,

ktoré poskytujú environmentálne, sociálne a ekonomické výhody. FSC, skratka pre Forest Stewardship Council, je nezávislá nezisková organizácia, ktorá chráni lesy pre budúce generácie.

Cieľom podniku je využiť svoju vedúcu pozíciu v okuliarovom priemysle na iniciovanie takých zmien v hodnotovom reťazci, aby sa systematicky znižovalo množstvo odpadu. Takéto zníženie odpadu bude mať významný a merateľný vplyv na vlastnú environmentálnu stopu, ako aj na celé odvetvie. V roku 2020 bol vyprodukovaný odpad v objeme 4 616 ton v porovnaní so 6 428 tonami v roku 2019, pričom pokles o približne 28 % súvisí najmä s nižším množstvom odpadovej vody vyprodukovanej v roku 2020 po zavedení nového systému čistenia vody v talianskom podniku. Vodu je možné využiť na sanitárne aj výrobné účely, kde sa využíva najmä v galvanických a príbuzných procesoch. Primárnym zdrojom odberu je verejná sieť, pričom taliansky podnik využíva na výrobné účely aj podzemnú vodu zo studne v jeho blízkosti. Voda na sanitárne účely sa zvyčajne vypúšťa do kanalizácie, zatiaľ čo odpadové vody vznikajúce vo výrobných závodoch likvidujú ako odpad špecializovaní prevádzkovatelia. S cieľom posúdiť jeho vplyv v citlivých oblastiach skupina identifikovala spoločnosti, ktoré sa nachádzajú v oblastiach s nedostatkom vody, na základe indikátora vodného stresu, ktorý poskytuje Atlas vodných rizík pre akvadukty Svetového inštitútu zdrojov. Z tejto analýzy vyplynulo, že jediným výrobným podnikom skupiny, ktorý sa nachádza v oblastiach s vysokým nedostatkom vody, je podnik spoločnosti v Suzhou (Čína), ktorý využíva výlučne vodné zdroje z verejnej siete pochádzajúce z Yangcheng a jazera Taihu neďaleko továrne. V roku 2020 sa odber vody rovnal 1.157 000 m³ (z toho 94 % z vody tretích strán a 6 % z podzemnej vody) so znížením o 15 % v porovnaní so 1.365 000 m³ v roku 2019. Odber vody sa týka len sladkej vody vrátane odberu vody v oblastiach s vysokým vodným stresom, ktorý sa v roku 2020 rovnal 531 000 m³ (476 000 m³ v roku 2019) v súvislosti so závodom v Suzhou (Čína).

Závazky podniku v oblasti spoločensky zodpovedného podnikania sú definované v príručke Worldwide Business Conduct Manual (WBCM), ktorá definuje princípy a štandardy správania, ktoré musia dodržiavať všetci zamestnanci a podnik očakáva, že ich budú rovnako rešpektovať aj dodávatelia a obchodní partneri. Podnik garantuje rešpektovanie rozmanitosti, výberový a prijímací proces v súlade s princípom rovnosti príležitostí a zabezpečením ochrany osobných údajov. Okrem toho sa podnik zaviazal garantovať primerané priemyselné vzťahy. Hlavné riziká z hľadiska riadenia, obchodnej etiky a dodržiavania predpisov súvisia s možnými chybami alebo podvodmi, prípadne s nedodržiavaním zákonov a nariadení na národnej a medzinárodnej úrovni. Témy súvisiace s etikou podnikania a dodržiavaním platných zákonov a predpisov, boja proti korupcii, spravodlivej hospodárskej súťaže a prania špinavých peňazí sú pokryté prijatím modelu organizácie, riadenia a kontroly podľa legislatívneho dekrétu 231/01 pre talianske subjekty, ako

aj uplatňovaním zásad uvedených v celosvetovej príručke obchodného správania o protikorupčných zásadách prijatých spoločnosťou v roku 2020. Etický kódex nahradený novým WBCM prenáša princípy správy a riadenia skupiny do noriem obchodného správania, ktoré riadia každodenné činnosti a rozhodnutia skupiny interne aj externe. Stanovuje celosvetové referenčné štandardy, ktoré sa uplatňujú v každej krajine. Podčiarkuje dôležitosť, ktorú skupina prikladá čestnému a zodpovednému jednaniu voči zamestnancom, akcionárom, obchodným partnerom, vládam a vo všeobecnosti ku všetkým ľuďom. V roku 2020 podnik prijal politiku boja proti úplatkárstvu a korupcii, ktorá predstavuje ďalší krok vpred pri zlepšovaní všeobecnej kultúry dodržiavania pravidiel v spoločnosti a je v súlade s etickými normami správania stanovenými v príručke. Cieľom politiky je jasne uviesť záväzok podniku k nulovej tolerancii úplatkárstva a korupcie v súlade s miestne platnými protikorupčnými zákonmi, definovať princípy, ktoré slúžia na odhaľovanie a prevenciu možných činov úplatkárstva a korupcie, zabezpečiť efektívne uplatňovanie prístupu nulovej tolerancie spoločnosti. Okrem toho, model organizácie, riadenia a kontroly podľa legislatívneho dekrétu 231/01, ktorý sa vzťahuje na talianske spoločnosti, zahŕňa všeobecné pravidlá správania, ako aj špecifickejšie protokoly vrátane kontrolných činností, ktoré je potrebné rešpektovať pri vykonávaní súvisiacich činností, ktoré boli definované na predchádzanie páchania trestných činov, okrem iného súvisiacich s úplatkárstvom a korupciou. Zamestnanci spoločnosti sa pravidelne zúčastňujú na školeniach. Akékoľvek prijaté hlásenia o nevhodnom správaní sú riadené oddelením vnútorného auditu a vyhodnocované hodnotiacim výborom. Program whistleblowingu je aktívny na celosvetovej úrovni s dvoma rôznymi kanálmi: vyhradená e-mailová adresa dostupná na celom svete a webový a telefonický systém hlásení EthicsPoint dostupný v niektorých krajinách.

Podnik nakupuje hotové výrobky, komponenty a suroviny na použitie vo vlastnej výrobe (priame materiály). Okrem toho nakupuje produkty a služby na podporu podnikania vo všetkých oblastiach (nepriame výdavky). Hotové výrobky pozostávajú zo slnečných a optických rámov, športových prilieb, lyžiarskych okuliarov a puzdier. Komponenty pozostávajú väčšinou z kovových komponentov (pánty, skrutky atď.) a šošoviek. Suroviny tvoria plechy, acetátové plechy a plasty na výrobu vstrekovacích foriem. Nepriame nakupované produkty a služby pozostávajú najmä z logistiky, marketingu, informačno-komunikačných technológií a všeobecných služieb.

Podnik nakupuje materiály od približne 350 dodávateľov. Títo dodávatelia sa nachádzajú predovšetkým v Číne a Taliansku. Najväčšími dodávateľmi skupiny sú čínski výrobcovia rámov. Okuliare dnes do značnej miery zostávajú „ručným“ výrobkom a ako také sú veľmi náročné na výrobu, preto podnik spolupracuje so svojimi dodávateľmi na zabezpečení spravodlivých, etických a udržateľných pracovných podmienok v celom dodávateľskom reťazci. Dodávatelia sú povinní dodržiavať

príručku WBCM, ktorá obsahuje zásady, ako zákaz nútenej práce, sloboda vstupu do odborov a právo na kolektívne vyjednávanie, zákaz detskej práce a vykorisťovania, zákaz diskriminácie v zamestnaní, povinnosť garantovať a udržiavať bezpečné a zdravé pracovné prostredie. Výrobní partneri a dodávatelia skupiny sú starostlivo vyberaní na základe prísnych kritérií, aby sa zabezpečila spoľahlivosť a udržateľnosť počas celého výrobného procesu. Podnik nakupuje zlato a paládium od talianskeho dodávateľa, ktorý je certifikovaným a auditovaným členom Responsible Jewelry Council (RJC). RJC je neziskový orgán stanovujúci normy a certifikačný orgán, ktorého členovia sa zaväzujú dodržiavať Kódex postupov RJC – medzinárodný štandard zodpovedných obchodných praktík pre diamanty, zlato a kovy platinovej skupiny – a sú podľa toho nezávisle kontrolovaní. Dodávateľ spoločnosti akceptuje iba bezkonfliktné zlato vysledovateľné od rafinérií alebo bánk na aktuálnom zozname dobrých dodávok na London Bullion Market (LBMA) a akceptuje iba bezkonfliktné paládium vysledovateľné od RJC Chain of Custody, štandard pre dodávateľský reťazec drahých kovov, ktorý sa vzťahuje na certifikované spoločnosti pre zlato a kovy skupiny platiny (platina, paládium a ródium). Podnik sa snaží riadiť svoje vzťahy s dodávateľmi zodpovedným spôsobom, aktívne vyhľadáva obchodné vzťahy s partnermi, ktorí sú v súlade s hlavnými medzinárodnými štandardmi, zdieľajú rovnaké hodnoty a podporujú uplatňovanie týchto vysokých štandardov. V súlade so svojimi princípmi a hodnotami podnik v roku 2017 prijal Manuál dodávateľov zodpovedných za získavanie zdrojov, ktorý formálne upravuje vzťahy s dodávateľmi. Manuál zachytáva a popisuje princípy a nemenné minimálne štandardy, ktoré Skupina žiada od svojich dodávateľov rešpektovať a dodržiavať, aby mohli spolupracovať. Navyše očakáva, že jej dodávatelia budú tieto štandardy kopírovať ďalej v rámci dodávateľského reťazca. Pred uzavretím akýchkoľvek obchodných zmlúv s potenciálnymi dodávateľmi podnik vyžaduje od dodávateľov, aby vyplnili dotazník sebahodnotenia (SAQ), nástroj určený na zhromažďovanie základných informácií týkajúcich sa rizík na makroúrovni, odvetvových a špecifických rizík závodu a na získanie celkového obrazu o prevádzkovom štýle dodávateľa. Každý dodávateľ môže byť požiadaný, aby sa podrobil auditu. Rozsah, načasovanie a rozšírenie auditu sa určuje každoročne na základe stupňa rizika priradeného každému dodávateľovi na podklade prvkov získaných z údajov SAQ, objemu nákupu, veľkosti zmluvy. Rozsah hodnotenia je založený na platných zákonoch a nariadeniach v krajinách, kde sa dodávateľ nachádza. Proces hodnotenia pozostáva z počiatočného úplného auditu na mieste a v prípade potreby z následného auditu, čo je opätovné posúdenie vykonané ako skrátená verzia úplného procesu auditu. Cieľom následného auditu je zistiť, či obavy z počiatočného hodnotenia boli prekonané alebo sa stali vážnejšími. Načasovanie následného auditu je určené typmi zistených problémov a vykonáva sa v súlade s termínmi dohodnutými na implementáciu nápravných opatrení.

Sektor okuliarov zohráva pre spoločnosť životne dôležitú úlohu. Zrak nie je len hlavným ľudským zmyslovým orgánom, ktorý je základom pre objavovanie sveta okolo nás, ale tiež umožňuje každému definovať vlastné vnímanie sveta. Zdravý zrak je nevyhnutnou súčasťou zdravia a môže prispieť k vyššej kvalite života. Podnik sa preto snaží pomáhať chrániť a zachovávať zrak pre ľudí na celom svete, a to nielen prostredníctvom okuliarov, ale aj prostredníctvom podpory pozitívneho životného štýlu a zmien správania v spoločnosti. Presadzuje mnohé iniciatívy, akými sú napríklad prevencia potenciálneho poškodenia očí prostredníctvom prístupu k vysokokvalitným rámom a slnečným šošovkám, používanie ekologických materiálov a procesov na biologickej báze na pomoc pri ochrane životného prostredia, kampane na zvyšovanie povedomia zamerané na populáciu, ktorá je najviac ohrozená a ktorá najviac potrebuje pomoc a riešenia v oblasti očnej starostlivosti. Od roku 2003 aktívne podporuje Special Olympics, globálnu neziskovú organizáciu, ktorá sa venuje transformácii života ľudí s mentálnym postihnutím. V decembri 2021 sa podnik opätovne zaviazal podporovať špeciálne olympijské. V priebehu rokov podpory bolo športovcom zo špeciálnych olympiád na celom svete darovaných viac ako 1,3 milióna rámov a slnečných okuliarov. Angažovanosť nie je reprezentovaná len darovaním optických rámov, ale aj osobným zainteresovaním zamestnancov podniku, ktorí sa v posledných rokoch ako dobrovoľníci podieľali na konkrétnych iniciatívach spojených s organizáciou podujatí Opening Eyes v prospech športovcov s mentálnym postihnutím.

Spoločensky zodpovedné správanie stredných a veľkých podnikov v zahraničnom vlastníctve na slovenskom trhu môžeme označiť za štandard. Je to dané hlavne trendom, ktorý v posledných rokoch prevláda na celom svete a je ovplyvnený globálnym otepľovaním. Podniky sa začali viac zaujímať o to, čo môžu a sú schopné urobiť so svojim externým prostredím, aby na jednej strane zabránili poškodeniu životného prostredia, ale zároveň si udržali pozitívny obraz v očiach širokej verejnosti a neprišli tak o svojich existujúcich, ako aj potenciálnych zákazníkov. V spoločensky zodpovednom správaní podnikov teda najviac rezonuje environmentálna téma nad ostatnými témami. Celosvetovo, a súčasne teda aj v slovenských realitách existuje najväčší počet podnikov v kategórii malých a stredných podnikov. Stredné podniky venujú veľkú mieru pozornosti aj spoločensky zodpovednému správaniu, či už je to z vlastného presvedčenia ich manažmentu a zamestnancov alebo sú do takého správania dotlačení zo strany dodávateľov a odberateľov. Poznanky z nadnárodných podnikov je možné aplikovať aj na ten najmenší podnik. Spoločensky zodpovedný prístup podnikov na regionálnej úrovni považujeme za nevyhnutný, pokiaľ chceme dosiahnuť zlepšenie všetkých ukazovateľov zodpovedného podnikania v globálnom meradle. Každý jednotlivec by okrem morálneho a etického správania sa mal aj svojimi činmi znižovať negatívny vplyv ľudstva na životné prostredie. Z tohto dôvodu by aj podniky v regiónoch nezávisle od svojej

veľkosti mali pristupovať ku svojmu podnikaniu v zmysle spoločensky zodpovedných princípov. Aj v malom podniku sa spoločensky zodpovedné podnikanie môže zamerať na ochranu životného prostredia znižovaním energetickej závislosti od tradičných zdrojov a orientáciou na obnoviteľné zdroje energie, zmenu politiky nakladania s odpadmi, znižovanie produkcie CO₂, preskúvanie postupov dodávateľských podnikov v oblasti ľudských práv, bezpečnosť a ochranu zdravia na pracovisku, transparentné podnikanie a filantropiu.

Aplikácia poznatkov z veľkého podniku s celosvetovou pôsobnosťou do regionálneho malého podniku priniesla zmeny vo viacerých oblastiach spoločensky zodpovedného podnikania. Regionálny podnik pod vedením majiteľa s dlhoročnými skúsenosťami z nadnárodnej korporácie zaviedol výmenu klasických žiaroviek za úsporné LED osvetlenia, ktoré doplnil montážou niekoľkých svetlovodov za účelom privedenia prirodzeného svetla do prevádzkových priestorov. Ďalším krokom bola montáž fotovoltaičného systému na strechu budovy za účelom postupného znižovania závislosti od elektrickej energie externého dodávateľa, čím sa podarilo znížiť spotrebu. V priebehu prvých troch mesiacov roka 2023 podnik niekoľko dní dokázal pokryť spotrebu elektrickej energie na 100 % z obnoviteľných zdrojov. V nadväznosti na tento fakt sa v súčasnosti uvažuje nad prechodom na elektrické automobily, ktoré by boli z tohto systému dobíjané, a tak by sa znížila aj priamo produkovaná uhlíková stopa. Cieľom podniku je stať sa úplne energeticky sebestačným. Na túto skutočnosť sa podnik nepozera optikou návratnosti, ale ako na investíciu do ochrany životného prostredia a vytvárania hodnôt pre nasledujúcu generáciu majiteľov. Zároveň informovanosť širokej verejnosti a obchodných partnerov o prístupe k zodpovednému podnikaniu zlepšuje meno podniku a predpokladá sa, že prinesie v konečnom dôsledku vyššie zisky.

V oblasti nakladania s odpadmi podnik produkuje neškodný odpad, ktorý sa triedi v zmysle platnej legislatívy a časť z neho sa skládkuje. Jedná sa o produkciu odpadu z obalových materiálov, odpad vzniknutý výrobnými postupmi, ale aj o odpad z jedla, keďže v zamestnaní sa stravujú piati zamestnanci, ktorým je zabezpečené jedno teplé jedlo denne. Za odpad v zmysle platnej smernice považujeme všetko, čoho sa chce spotrebiteľ zbaviť, alebo je povinný sa toho zbaviť. Dôležitým je, akým spôsobom sa tento odpad zbavuje. Vedenie podniku sa uvedenú situáciu rozhodli riešiť analýzou vlastného odpadového hospodárstva a následným zavedením prísnych podmienok pre nakladanie s odpadmi. Zistilo sa napríklad, že zamestnanci nedôsledne separujú odpad a v tuhom komunálnom odpade mnohokrát končia aj plasty, papier, sklo. Ďalej sa zistilo, že zvyšky jedál sa v mnohých prípadoch nevyhadzovali do kuchynského odpadu, ale tiež medzi tuhý komunálny odpad. Nápravu tohto nepriaznivého stavu podnik vykonal edukáciou zamestnancov a zakúpením elektrického domáceho kompostéra do podnikovej kuchynky, kde sa zamestnanci stravujú. Tento kompostér dokáže spracovať v priebehu 3 hodín až

2 litre kuchynského odpadu a vyrobiť z neho 0,3 litra kompostu, ktorý si následne zamestnanci nosia domov a používajú ako hnojivo na prírodnej báze, čím tiež prispievajú k znižovaniu tvorby odpadov. Zavedením týchto opatrení, ako aj investíciou do technológie na spracovanie odpadu z kuchyne, sa podniku podarilo zredukovať objem tuhého komunálneho odpadu z pôvodných 440 litrov za mesiac na aktuálnych 90 litrov za rovnaké obdobie.

Súčasťou zodpovedného prístupu k podnikaniu je aj férové ohodnotenie zamestnancov. Okrem základnej mzdy sú zamestnanci odmeňovaní podielom na obrate podniku. Podnik považuje za dôležité, že pokiaľ sa darí celému podniku, je to aj vďaka tímovej spolupráci, kde kvalita produktov závisí od výkonu každého jedného zamestnanca a taký prístup je odmenený zo strany vedenia podniku. Zamestnanci sú následne spokojní, klesá fluktuácia a podnik tým nestráca investície vložené do zamestnancov.

Záver

Morálka a z nej plynúce etické správanie je zakódované v každom z nás. Tie to predispozície máme v sebe od narodenia a ich uvedomovanie si už v minulosti potvrdzujú slová nemeckého fyzika a filozofa Immanuela Kanta, ktorého udivovali na svete dve veci. Hviezdy alebo nad nami a mravný zákon v nás. Táto myšlienka prenesená z minulosti do súčasnosti, je neustále aktuálna a pravdepodobne bude tomu tak aj v budúcnosti. Každý človek má v sebe neustále fungujúci morálny kompas, ktorý upozorňuje, že niečo robí nesprávne alebo by niečo mohol robiť ináč, lepšie. Orientácia týmto kompasom v podnikaní je veľmi dôležitá. V dnešnej dobe je totiž bežné, že podnikanie nie je len činnosť vykonávaná za účelom vlastného prospechu, ale zodpovedný podnikateľ sa usiluje aj o prospech interného a externého prostredia, v ktorom podnikateľskú činnosť vykonáva. Zodpovedný prístup je v tejto oblasti dôležitý aj preto, lebo podnik funguje v celku ako stroj zložený z viacerých dielov. Pokiaľ niektorý diel nefunguje, tak sa môže celý stroj pokaziť a pre svoje okolie sa môže stať nepoužiteľným.

Literatúra

- [1] BACULÍKOVÁ, N. – KRIŽO, P. 2021. *Podnikové hospodárstvo. Vybrané kapitoly*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021. 144 s. ISBN 978-80-571-0420-9.
- [2] BACULÍKOVÁ, N. – SOCHULÁKOVÁ, J. 2016. *Finančno-ekonomická analýza*. Trenčín: TnUAD, 2016. 120 s. ISBN 978-80-8075-740-3.
- [3] BARTOKOVÁ, L. 2011. *Podpora spoločensky zodpovedného podnikania na Slovensku*. In *Aktuálne pohľady na konkurencioschopnosť a podnikanie*. Bratislava : Ekonóm, 2011. 22 s. ISBN 978-80-225-3200-6.

- [4] BELÁS, J. a kol. 2014. *Ekonomika a management podniku*. Žilina: Georg, 2014. 161 s. ISBN 978-80-8154-088-2.
- [5] BIELIK, P. – TURČEKOVÁ, N. 2013. *Podnikové hospodárstvo*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2013. 414 s. ISBN 978-80-552-1028-5.
- [6] BIELIK, P. a kol. 2018. *Podnikové hospodárstvo*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2018. 363 s. ISBN 978-80-552-1903-5.
- [7] CIBÁKOVÁ, V. 2010. *Ako písať záverečnú prácu: Metodická príručka*. Bratislava: crr.sk s.r.o., 2010. 67 s. ISBN 978-80-970272-5-4.
- [8] ČUNDERLÍK, D. 1996. *Lexikon podnikania a manažmentu*. Bratislava: Epos, 1996. 304 s. ISBN 808-88-1069-8.
- [9] DAŇKOVÁ, A. – KRIŽO, P. 2015. *Podpora malého a stredného podnikania – záruka rozvoja regiónov*. Ružomberok: VERBUM, 2015. 124 s. ISBN 978-80-561-0263-3.
- [10] DEÁKOVÁ, S. – MAJDÚCHOVÁ, H. – KUFELOVÁ, I. 2021. *Podnik a podnikanie – príklady a prípadové štúdie. Pracovný zošit*. 3. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021. 280 s. ISBN 978-80-571-0405-6.
- [11] FILIP, S. – ŠIMÁK, L. – KOVÁČ, M. 2011. *Manažment rizika*. Bratislava : Sprint dva, 2011. 199 s. ISBN 978-80-89393-49-7.
- [12] GRÜNWARD, R. – HOLEČKOVÁ, J. 2007. *Finanční analýza a plánování podniku*. Praha: Ekopress, 2007. 318 s. ISBN 978-80-86929-26-2.
- [13] GURČÍK, Ľ. 2018. *Podnikateľská analýza a kontroling*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2018. 319 s. ISBN 978-80-552-1944-8.
- [14] IŽOVÁ, K. 2016. *Vybraná problematika podnikania malých a stredných podnikov*. Praha: E-knihy jedou, 2016. 85 s. ISBN 978-80-7512-778-5.
- [15] JANIŠOVÁ, D. – KRIVÁNEK, M. 2013. *Velká kniha o řízení firmy: [praktické postupy pro úspěšný rozvoj]*. Praha: Grada, 2013. 400 s. ISBN 978-80-247-4337-0.
- [16] JANKELOVA, N. a kol. 2022. *Manažment*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2022. 552 s. ISBN 978-80-76762-63-3.
- [17] KABÁT, L. – SOBEKOVÁ MAJKOVÁ, M. – VINCUROVÁ, Z. 2013. *Hodnotenie podniku*. Bratislava: Iura Edition, 2013. 160 s. ISBN 978-80-8078-608-3.
- [18] KACHAŇÁKOVÁ, A – STACHOVÁ, K. – STACHO, Z. 2013. *Riadenie ľudských zdrojov v organizáciách pôsobiach na Slovensku*. Prvé vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2013. 132 s. ISBN 978-80-8078-607-6.
- [19] KOLLÁR, V. – MATÚŠOVÁ, S. 2020. *Manažment kvality*. Bratislava: VŠEMVS, 2020. 272 s., ISBN 978-80-89654-68-0.
- [20] KOLLÁR, V. – MATÚŠOVÁ, S. 2019. *Manažment inovácií*. Výber základných poznatkov. Bratislava: VŠEMvs, 2019. 110 s. ISBN 978-80-89654-55-0.
- [21] KOLLÁR, V. 2016. *Manažment kvality: Praktikum*. 1. vyd.- Bratislava: Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, 2016. 129 s. ISBN 978-80-89654-29-1.

- [22] KOTLER, P., KELLER, L. K. 2013. *Marketing management*. 14. Vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. 816 s. ISBN 978-80-247-4150-5.
- [23] KOTULIČ, R. – KIRÁLY, P. – RAJČÁNIOVÁ, M. 2018. *Finančná analýza podniku*. 3. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. 232 s. ISBN 978-80-81688-88-1.
- [24] KRAUSE, J. 2019. *Podniková environmentální strategie*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 248. ISBN 978-80-7598-560-6.
- [25] KUBÍČKOVÁ, D. – JINDŘICHOVSKÁ, I. 2015. *Finanční analýza a hodnocení výkonnosti firmy*. Praha: C. H. Beck, 2015. 368 s. ISBN 978-80-74005-38-1.
- [26] LESÁKOVÁ, Ľ. a kol. 2015. *Finančno-ekonomická analýza podniku*. 1. Prvé vydanie. Banská Bystrica : Belianum, 2015. 142 s. ISBN 978-80-557-0982-6.
- [27] MAJDÚCHOVÁ, H. – NEUMANNOVÁ, A. 2012. *Podnik a podnikanie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint 2, 2012. 215 s. ISBN 9788089393831.
- [28] MAJDÚCHOVÁ, H. – NEUMANNOVÁ, A. 2014. *Podnik a podnikanie*. 2. vyd. Bratislava: Sprint 2, 2014. 215 s. ISBN 978-80-89710-04-01.
- [29] MAJDUCHOVÁ, H. a kol. 2020. *Podnikové hospodárstvo*. 2. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer, 2020. 424 s. ISBN: 978-80-57102-71-7.
- [30] MAJTÁN, Š. a kol. 2012. *Podnikové hospodárstvo*. Bratislava: SPRINT 2, 2012. 323 s. ISBN 978-80-89393-3.
- [31] MARTINOVIČOVÁ, D. – KONEČNÝ, M. – VAVŘINA, J. 2014. *Úvod do podnikové ekonomiky*. 2. vyd. Praha: Grada, 2014. 208 s. ISBN 978-80-2475-316-4.
- [32] MATÚŠOVÁ, S. 2012. *Integračné procesy v Európe*. Prvé vydanie. Trenčín: Crr. 2012. 32 s. ISBN: 978-80-89600-03-8.
- [33] MIHOK, J. – JANEKOVÁ, J. – VIDOVÁ, J. 2005. *Podnikové hospodárstvo – ekonomika podniku*. Košice: Strojnícka fakulta TU, 2005. 212 s. ISBN 80-8073-406- 2.
- [34] ORESKÝ, M. 2019. *Finančná a ekonomická analýza obchodného podniku*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2019. 198 s. ISBN 978-80-571-0174-1.
- [35] PAPULA, J. a kol. 2015. *Podnikanie a podnikateľské myslenie I*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2015. 240 s. ISBN 978-80-7478-950-2.
- [36] PAPULA, J. a kol. 2016. *Podnikanie a podnikateľské myslenie II*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2016. 236 s. ISBN 978-80-7478-994-6.
- [37] PAPULA, J. a kol. 2017. *Manažérska ekonomika ako teória obohatovaná skúsenosťami a trendmi v manažmente*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2017. 258 s. ISBN 978-80-7552- 807-0.
- [38] PAPULA, J. a kol. 2017. *Manažérska ekonomika*. Prvé vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017. 258 s. ISBN 978-80-755-2807-0.
- [39] PAPULA, J. a kol. 2017. *Podnikanie a manažment*. Prvé vydanie. Praha : Wolters Kluwer, 2017. 320 s. ISBN 978-80-7552-579-6.

- [40] REMIŠOVÁ, A. 2015. *Súčasný trendy podnikateľskej etiky. Od teórie k praxi*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 260 s. ISBN 9788091682131.
- [41] ROMANČÍKOVÁ, E. 2015. *Ekonomía a životné prostredie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 224 s. ISBN 978-80-8078-426-3.
- [42] RŮČKOVÁ, P. 2011. *Finanční analýza*. 4. vyd. Praha: Grada, 2011. 144 s. ISBN 978- 80-247-3916-8.
- [43] RŮČKOVÁ, P. 2015. *Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi*. 5. vyd. Praha: Grada, 2015. 160 s. ISBN 978-80-247-5534-2.
- [44] STACHO, Z. – STACHOVÁ, K. 2017. *Organizácia manažérskej práce*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 304 s. ISBN 978-80-8168-719-8.
- [45] STRÁŽOVSKÁ, H. a kol. 2013. *Podnikanie malých a stredných podnikov*. Prvé vydanie. Bratislava : Sprint, 2013. 320 s. ISBN 978-80-89393-88-6.
- [46] STRÁŽOVSKÁ, H. a kol. 2016. *Podnikanie malých a stredných podnikov*. Prvé vydanie. Bratislava : Sprint dva, 2016. 324 s. ISBN 978-80-89710-21-8.
- [47] SVOZILOVÁ, A. 2011. *Zlepšování podnikových procesů*. Praha: Grada, 2011. 232 s. ISBN 978-80-24739-38-0.
- [48] ŠÚBERTOVÁ, E. a kol. 2011. *Podnikanie v malých a stredných podnikoch*. Prvé vydanie. Bratislava : Kartprint, 2011. 119 s. ISBN 978-80-88870-95-1.
- [49] VANGUILDER, C. 2014. *Environmenal audits*. Dulles : Mercury learning and information, 2014. 183 s. ISBN: 978-1-9385-49-60-1.
- [50] VIESTOVÁ, K. a kol. 2014. *Marketing, Výklad pojmov*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014. 184 s. ISBN: 978-80-8168-136-3.
- [51] WAGNER, J. 2009. *Měření výkonnosti*. Praha: Grada, 2009. 256 s. ISBN 978-80-247- 2924-4.

Elektronické zdroje:

- [52] FINSTAT. 2023. [online]. [2023]. Dostupné na internete: <<https://finstat.sk/>>.
- [53] MALEGA, P. 2014. *Podstata efektívnosti podnikových procesov*. In *The 17th International Scientific Conference, Trends and Innovative Approaches in Business Processes „2014“*. [online]. [2023]. Dostupné na internete: <<https://www.sjf.tuke.sk/>>.
- [54] SABADKA, D. 2023. *Transfer inovácií s. 42*. [2023]. Dostupné online.
- [55] SAFILO. 2023. [online]. [2023]. Dostupné online. <https://www.safilogroup.com/en/>.

Esej rigoróznejšej práce na tému:

Strategické prístupy manažmentu pri dosahovaní udržateľného rozvoja vybraného podniku

Strategic approaches of management in achieving sustainable development of the selected company

Mgr. Diana FORNEROVÁ*

Abstract

The subject of the thesis was to examine the issues aimed at evaluating the strategic approaches of top management in the formation of long-term goals and business strategies in a selected business entity, as well as proposing measures to implement business and functional strategies by 2025. The first part was focused on the theoretical definition of basic concepts related to established issues. In the second part of the thesis goals and methodology of the work are set. The third part examines the selected company. The content of the fourth chapter was the elaboration of a survey for the application of long-term goals and business strategies, the formation of long-term goals, proposals for business strategies and strategic approaches, and we concluded the chapter with measures to implement the proposed strategies in the selected company.

Keywords: *top management, strategy, company, managerial functions*

Úvod

Prostredie, v ktorom dnes podniky pôsobia, je mimoriadne náročné a kladie dôraz na zvyšovanie výkonnosti. Pri súčasnom stále väčšom otváraní sa ekonomiky svetu musia podniky stále hľadať nové spôsoby zvyšovania svojej konkurencieschopnosti. Existencia a úspešný rozvoj podniku na trhu v dnešnom globálnom trhovom hospodárstve sú podmienené celým radom faktorov. Za jeden z najdôležitejších faktorov môžeme považovať jasnú stratégiu podniku a jeho schopnosť

* Mgr. Diana Fornerová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: diana.fornerova@gmail.com

primerane reagovať na neustále sa meniace podmienky trhu, či už sa jedná o ekonomické, politické či sociálne činitele. Každá zmena prináša so sebou pre podniky nielen riziká, ale aj príležitosti. Ako zvládnuť riziká a naučiť sa využívať príležitosti v prospech rozvoja podniku umožňuje stratégia. Práca so stratégiou je kľúčovou úlohou top manažmentu a je podstatou riadenia, ktoré môže podnikom zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj a plnenie stanovených cieľov. Preto sa mnohí odborníci usilujú o nájdenie najvhodnejšieho systému, ktorý umožní proces tvorby, implementácie a realizácie dlhodobých cieľov.

Analýza ekonomickej a sociálnej činnosti spoločnosti Tepláreň Košice, a. s.

Vrcholový manažment tvoria ľudia, ktorí vykonávajú vrcholovú úroveň riadenia a sú zodpovední za celý chod konkrétnej organizácie. Aby sa tak dialo, vrcholový manažment musí prijať zodpovednosť za efektívnosť zavedeného systému v organizácii. Systém musí byť účinný, aby bolo zabezpečené jeho správne fungovanie a tým fungovanie spoločnosti. Vrcholový manažment musí zabezpečiť vypracovanie politiky a cieľov organizácie, ktoré sú pre danú organizáciu vhodné. Taktiež musí zabezpečiť ich kompatibilitu s kontextom organizácie, s jej smerovaním, aby nedochádzalo k rozporuplným cieľom, situáciám, aby bolo napr. technologicky možné ciele naplniť a aby boli v konečnom dôsledku efektívne. V dôsledku spomínaného platí, že vrcholový manažment musí byť dokonale oboznámený s podnikateľskými procesmi a interným aj externým prostredím danej spoločnosti.

Prepojenie aktuálnej situácie podniku, toho kam sa chce podnik ďalej posúvať a smerovať a ako mu v tom môže a vie pomôcť systém manažérstva kvality sú dôležité otázky. Vedenie spoločnosti si musí osvojiť uvažovanie založené na riziku a presadzovať procesný prístup. Definovať riziká a príležitosti je v dnešnej dobe pre každú organizáciu nevyhnutnosťou. Pripraviť sa na prípadné negatívne udalosti a rovnako aj na tie pozitívne je potrebné, aby podnik vedel okamžite zareagovať a bez zaváhania plniť potreby zákazníkov a dodržiavať stanovené termíny. Vrcholový manažment musí vedieť zabezpečiť potrebné zdroje pre bezproblémovú prevádzku podniku.

Rovnako veľmi dôležitým prvkom, ktorý musí vrcholový manažment zvládať na vysokej úrovni je komunikácia. Podľa nášho názoru ide o základ fungujúceho systému medzi vrcholovým vedením, pracovníkmi, dodávateľmi, inštitúciami, investormi a ďalšími zainteresovanými stranami. Spôsob komunikácie vrcholového manažmentu musí byť zvolený primerane a musí mať správnu formu, aby bola komunikácia prínosná, úspešná a podporila a uľahčila fungovanie podniku smerom do vnútra i von.

Dôležitosť témy zameranej na zhodnotenie prístupov vrcholového manažmentu pri formovaní dlhodobých cieľov a podnikových stratégií vrcholového manažmentu musí spočívať aj v zabezpečení dosiahnutia zamýšľaných výsledkov. Dosiahnutie týchto výsledkov záleží od zamerania spoločnosti a typu činnosti. Ciele si však podnik stanovuje sám, preto sa očakáva, že jeho rozhodnutia a výber cieľov bude v smere dosiahnutia pozitívnych výsledkov.

Nároky na vrcholový manažment sú kladené aj pri usmerňovaní, zapájaní a podpore osôb, ktoré majú vplyv na efektívnosť systému organizácie. To môžu dosiahnuť vhodne zvolenými komunikačnými prostriedkami, ale i vhodným obsahom komunikácie. Pri problematike zameranej na top manažment je dôležité spomenúť aj jeho neodškriepiteľný význam pri presadzovaní zlepšovaní dôležitých zameraní organizácie prostredníctvom vedenia spoločnosti. Neustále zlepšovanie kvality jednotlivých organizačných procesov, ponúkaných výrobkov alebo služieb je podľa nášho názoru to, čo prinesie nielen viac zákazníkov a pomôže rozšíriť trhy, ale buď aj dobré meno a povedomie o spoločnosti. Vedenie spoločnosti sa musí zamerať na zákazníka, na jeho potreby a požiadavky, aby bol stále spokojný a opätovne sa vracal.

Správny vrcholový manažér by mal okrem všetkých už spomínaných činností podporovať manažérov nižšej úrovne, čím sa preukáže jeho vlastná vodcovská rola a manažéri pochopia zodpovednosť a právomoci za relevantné úlohy. S rastúcou zodpovednosťou narastie aj podiel práce manažérov nižšej úrovne na činnosti podniku, zlepši sa podávanie správ o príležitostiach na zlepšovanie a zamýšľaných výstupoch.

Všetky nami spomínané úlohy sú v každej organizácii navzájom prepojené. Neexistujú organizácie, v ktorých procesy fungujú bez potrebných zdrojov, či vedúcich pracovníkov, ktorí chápu všetky súvislosti z jednotlivých oddelení. Preto je potrebné sa danou témou zaoberať a aj my chceme prostredníctvom tejto práce poukázať na dôležitosť strategických manažérov v rámci organizácie.

Pre nami realizovaný výskum sme si vybrali spoločnosť Tepláreň Košice, a. s. v skratke TEKO, a. s., ktorá patrí medzi najväčších výrobcov a distributérov tepla v centralizovanom zásobovaní teplom na Slovensku. Spoločnosť vznikla zrušením Slovenských elektrární, a. s. Bratislava a jej rozdelením do novozaložených akciových spoločností. Akcionárom Spoločnosti bol Fond národného majetku Slovenskej republiky, ktorého právnym nástupcom sa od 1.1.2016 stala spoločnosť MH Manažment, a. s., ktorej jediným zakladateľom je štát.

Hlavným odberateľom tepla je Tepelné hospodárstvo, s. r. o. Košice (TEHO), prostredníctvom ktorého TEKO, a. s. zásobuje 78 000 košických domácností. Z celkového ročného odberu tepla 721 469 MWh tvoria 64 % domácnosti a 36 %

ostatní odberatelia. Spoločnosť TEKO, a. s. okrem tepla vyrába aj elektrickú energiu a poskytuje podporné služby a regulačnú elektrinu pre potreby elektrizačnej sústavy Slovenskej republiky. Spoločnosť TEKO sa pri výrobe svojich produktov snaží správať v maximálnej možnej miere ekologicky a využíva modernú technológiu kombinovanej výroby elektriny a tepla, známu pod skratkou KVET, ktorá má mimoriadne pozitívny vplyv na zníženie produkcie emisií, účinnosť výroby a tým aj konečnú cenu pre spotrebiteľov spomínaných komodít.

Prípravy na realizovanie teplárenského systému pre zásobovanie mesta Košice teplom siahajú, podľa dostupných údajov, do roku 1950. S realizáciou zámeru sa však začalo až po rozhodnutí o výstavbe Východoslovenských železiarní v roku 1959. V januári 1960 odsúhlasilo vtedajšie Ministerstvo palív a energetiky realizáciu zámeru a následne sa mohli začať práce na komplexnom riešení rozvodu tepla v Košiciach. Prvá dodávka tepla z tohto teplárenského systému sa uskutočnila v septembri 1963. Výstavba 1. etapy teplárne začala v máji 1964. Technologické vybavenie tvorili parné aj horúcovodné kotly a palivom bol spočiatku donecký antracit, ktorý bol neskôr nahradený zemným plynom. Prvé teplo dodala Tepláreň v Košiciach v novembri 1967. Súbežne s výstavbou teplárne sa budovali aj tepelné rozvody, ktoré sú riešené ako kruhová mrežová sieť. Výstavba rozvodov tepla prebieha podľa potrieb aj v súčasnosti.

Vízia spoločnosti Tepláreň Košice, a. s. je súborom cieľov, ktoré definujú to, na čom si spoločnosť zakladá. Vízia je postavená na základných hodnotách, t. j. podstatných a trvalých princípoch, ktoré spoločnosť vyznáva. Racionálna zložka vízie sa v Teplárňach Košice realizuje ako predvídateľná budúcnosť. Poukazuje na fakt, čím sa chce spoločnosť v budúcnosti stať, čo chce dosiahnuť a vytvoriť. Vo vízii spoločnosť vyjadruje svoju súdržnosť a dlhodobu nemennú identitu. Formuláciu vízie spoločnosti Tepláreň Košice, a. s. môžeme ponímať ako odvážny cieľ stanovený na najbližších 10 až 30 rokov, ktorý má zjednotiť všetko úsilie spoločnosti, vyvolať nadšenie, pritiahnúť a udržať zamestnancov a celkovo podporiť pokrok v podniku. Vízia spoločnosti Tepláreň Košice, a. s. predstavuje budúci príťažlivý obraz teplárenskej spoločnosti z hľadiska interného aj externého prostredia. Hlavnými cieľmi spoločnosti je zabezpečiť pre mesto Košice spoľahlivé, stabilné a bezpečné zásobovanie tepelnou energiou prostredníctvom vysoko účinnej kombinovanej výroby tepla a elektrickej energie pri dodržiavaní environmentálnych požiadaviek na znižovanie uhlíkovej stopy.

Najvyšším orgánom spoločnosti je valné zhromaždenie, štatutárne orgány a manažment spoločnosti tvoria predstavenstvo, dozorná rada a výkonné vedenie. Vrcholový manažment spoločnosti tvoria generálny riaditeľ, riaditeľ výrobného úseku a riaditeľ finančného úseku, ktorí zabezpečujú riadenie procesov a činností vyplývajúcich z predmetu činnosti spoločnosti.

Strategický prístup v teplárenskej spoločnosti má vrcholový manažment rozdelený na jednotlivé časti, ktoré na seba navzájom nadväzujú a súvisia spolu. Skladajú sa z formulovania cieľov (vízia, ciele, poslanie spoločnosti), formulovania stratégie (analýza interného a externého prostredia, tvorba a výber stratégie) a implementácie stratégie a sú spojené s návrhmi na organizačné zmeny, administratívnymi opatreniami a zostavením kontrolného systému na kontrolu realizácie stratégie. Súbor týchto krokov na zavedenie a uskutočnenie stratégie môžeme označiť spoločným názvom ako stratégia teplárenskej spoločnosti. Prostredníctvom nej teplárenská spoločnosť rieši najzávažnejšie, zásadné a rozhodujúce problémy týkajúce sa prosperity a existencie podniku. Strategické prístupy majú všeobecný a dlhodobý charakter.

Vízia má smerovať k harmonizácii a zjednocovaniu fungovania celej spoločnosti. Ide o predstavu, ktorú sa snaží naplniť vrcholový manažment práve použitím zadaných strategických prístupov. Poslanie spoločnosti zase odpovedá na otázku, prečo teplárenská spoločnosť existuje a aké kroky by mala robiť pre naplnenie vízie v budúcnosti. Prostredníctvom strategických cieľov, ktoré sú následne rozpracované do funkčných cieľov, vrcholový manažment konkretizuje poslanie spoločnosti. Na presné definovanie cieľov spoločnosti musí vrcholový manažment vykonať internú a externú analýzu prostredia. Prostredníctvom internej analýzy manažment zistí silné a slabé stránky, ktoré podnik má a nedostatky sa následne snaží ovplyvniť správnymi rozhodnutiami. Rovnako pomocou nej manažment identifikuje aj kvalitu a kvantitu disponibilných zdrojov. Externá analýza zase slúži manažmentu na identifikáciu príležitostí a hrozieb v danom odvetví až v globálnom rozsahu. Aktuálna politická aj ekonomická situácia vo svete prináša celý rad zmien a rizík, na ktoré musí byť vrcholový manažment neustále pripravený, a ak má byť podnik úspešný, musí vedieť reagovať efektívne a prispôbovať sa meniacim sa potrebám. Voľba najvhodnejšej stratégie potom znamená, že manažment musí vytvoriť na základe internej a externej analýzy, celý rad variantov, vymedzených cieľmi podniku a analýzou SWOT, z ktorých potom vedenie podniku zvolí najvhodnejší variant, respektíve kombináciu variantov. Následne podnikovú stratégiu manažment rozpracuje do jednotlivých funkčných stratégií a postupov implementácie s hlavným cieľom dlhodobej maximalizácie zisku teplárenskej spoločnosti ako celku.

Významnou časťou procesu zavádzania stratégie je pre vrcholový manažment aj samotná implementácia a realizácia stratégie, od ktorej závisí jej celkový úspech. Tu sa dokonale prejaví schopnosť strategického myslenia, ako aj vodcovské roly manažérov každej úrovne, pretože úspešná realizácia závisí jednak od analýzy zdrojov moci, tak aj predvídaní zdrojov možných problémov a konfliktov. Nakoniec, ak je stratégia už implementovaná, pre bezchybné fungovanie si vyžaduje neustálu kontrolu, aby bolo zrejmé, do akej miery sa vytýčené ciele reálne plnia,

prípadne, aby ju bolo možné v správnej chvíli zmeniť. Môžeme teda povedať, že strategické riadenie je pre vrcholový manažment nepretržitý proces.

Z hľadiska vyrovnávania sa problémami s aktuálnou politickou a ekonomickou situáciou spôsobenou vojnou na Ukrajine, ktorá priniesla energetickú krízu, sa spoločnosť TEKO, a. s. snaží prispôbiť meniacim sa podmienkam, a preto svoju pozornosť sústreďuje na rozpracovanie a realizáciu projektu GEOTERM, ako alternatívneho zdroja s potenciálom jeho začlenenia do sústavy CZT. V spoločnosti TEKO, a. s. vrcholový manažment vychádza z predpokladov, že konkurencia je v dnešnej dobe všadeprítomná a preto sa snaží strategicky myslieť a byť vždy pripravený.

Pri hodnotení strategického manažmentu spoločnosti TEKO, a. s sme sa zamerali na vybrané ukazovatele zo súvahy vybranej spoločnosti za posledné sledované obdobie piatich rokov. V roku 2020 dosiahla spoločnosť výsledok hospodárenia z hospodárskej činnosti vo výške 9 703 986 EUR a tržby z predaja vlastných výrobkov a služieb v hodnote 83 088 482 EUR. Výsledok hospodárenia spoločnosti TEKO, a. s. významne ovplyvnili náklady na spotrebu materiálu, energie, opravy a rekonštrukcie, náklady na emisné kvóty a úroky z úverov, ktoré boli spojené najmä s investičnými projektmi (Rekonštrukcia vonkajších primárnych rozvodov sústavy centrálného zásobovania teplom, Ekologizácia horúcovodného kotla HK3 apod.).

Tabuľka 1 Vývoj výsledku hospodárenia (v EUR) s indexom rastu v % (2018 – 2020)

Výsledok hospodárenia	2018	Index rastu	2019	Index rastu	2020	Index rastu
EAT	1281227	85,44	2267005	176,94	6166232	272
EBIT	2075821	58,17	4138852	199,38	9604691	232,06
EBITDA	11614480	82,97	13512093	116,34	20848399	154,29

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe interných materiálov TEKO, a. s.

Vysvetlivky:

EAT – výsledok hospodárenia za účtovné obdobie po zdanení

EBIT – výsledok hospodárenia za účtovné obdobie po zdanení plus nákladové úroky

EBITDA – výsledok hospodárenia za účtovné obdobie po zdanení plus nákladové úroky plus odpisy

Z hľadiska finančnej stratégie je pre spoločnosť dôležité zabezpečiť dostatočné množstvo finančných prostriedkov a zároveň udržať optimálny pomer vlastných a cudzích zdrojov financovania na pokrytie rizika nedostatočnej likvidity. Najviac finančne náročnou časťou je realizovanie modernizácie výrobných zariadení. Investičné projekty sú financované z vlastných i cudzích zdrojov, t. z. podieľa sa na nich jednak spoločnosť prostredníctvom vlastných zdrojov, jednak sa využívajú externé zdroje pochádzajúce z nenávratných finančných príspevkov štátu a Európskej únie, ale aj úvery z bánk. Spoločnosť je vystavená riziku zmien úrokovej sadzby v dôsledku čerpania dlhodobých úverov alebo aktuálnej inflácie. Úvery s pohyblivou úrokovou sadzbou predstavujú pre Spoločnosť riziko variability peňažných tokov v budúcnosti.

Aby sme vedeli určiť druh stratégie vhodný pre spoločnosť TEKO, a. s. museli sme vykonať SWOT analýzu, ktorá nám pomohla jednoducho a prehľadne zhodnotiť výkonnosť a perspektívu firmy. Následne sme vykonali syntézu výsledkov analýzy, z ktorej sme následne určili štyri základné modelové typy stratégie podniku: SO (strengths – opportunities), ST (strengths – threats), WO (weaknesses – opportunities) a WT (weaknesses – threats) stratégiu. Po vypracovaní SWOT analýzy spoločnosti TEKO, a. s. a syntézy výsledkov tejto analýzy sme konštatovali, že pre nami analyzovanú spoločnosť TEKO, a. s. so sídlom v Košiciach je najviac vhodná práve ofenzívna stratégia.

Zo sekundárnych údajov získaných v spoločnosti sme zhodnotili strategický manažment a konštatovali sme, že spoločnosť TEKO, a. s. patrí medzi veľké podniky, v danom trhovom segmente spoločnosť pôsobí dlhší čas a má aj výraznú históriu. Podľa nášho názoru ide o stabilnú spoločnosť s pomerne veľkým trhovým podielom vo svojom odvetví. Spoločnosť má pevne stanovené riadiace, ale aj kontrolné orgány, ktoré sa pravidelne stretávajú a majú striktné dohodnuté kompetencie. Následne sme sa zamerali na zhodnotenie strategických prístupov podnikového manažmentu pri formovaní dlhodobých cieľov a podnikateľských stratégií, prostredníctvom prieskumu realizovanom so zamestnancami (212 respondentov z celkového počtu 339 zamestnancov) spoločnosti. Výsledky uvedeného prieskumu nám odhalili aktuálnu situáciu a pomohli nám pri návrhoch stratégií pre spoločnosť TEKO, a. s.

Na základe skúmania sme spoločnosti TEKO, a. s. pri tvorbe podnikovej stratégie odporučili tzv. stratégiu konfrontácie, pri ktorej spoločnosť musí včas identifikovať hrozby a premeniť ich pomocou silných stránok na príležitosti:

- Zaujať vedúcu pozíciu v danom odvetví v regióne.
- Systematicky a sústavne zvyšovať efektívnosť výrobných a distribučných systémov.
- Zvyšovať výkon podnikového portfólia.

- Neorientovať sa na jediného dodávateľa surovín, ale dodávateľov aktívne vyhľadávať a vytvoriť si portfólio dodávateľov.
- Zamerať sa na ekologizáciu a inováciu výroby.

Pre marketingovú stratégiu odporúčame zamerať sa na marketingovú komunikáciu:

- Zosúladiť propagačné kampane s podnikovou stratégiou.
- Zvýšiť obrat podniku zvyšovaním počtu odberateľov prostredníctvom využívania internetu.
- Udržiavať dobré vzťahy s dodávateľmi.

Záver

Strategický manažment je v dnešnom globalizovanom svete nenahraditeľný a ak chce byť podnik úspešný a presadiť sa v neustále meniacom sa trhovom prostredí musí sa ním zaoberať a zvládať ho. Strategický manažment je aktuálnou reakciou na súčasné meniace sa podmienky a nastupujúce tendencie vývoja trhovej ekonomiky, v ktorých sa aktuálne nachádzame. V tomto ponímaní strategický manažment akceptuje najmä otvorenosť podnikov a firiem a chápe ich ako akýsi systém. Poskytuje nám zmenu pohľadu na samotnú činnosť podnikov a prácu jednotlivých manažérov, ale poukazuje aj na využívanie metód a techník umožňujúcich riešenie daných problémov a zmien. Medzi zásadné úlohy vrcholových manažérov patrí hľadanie a stanovenie správnej cesty, ktorou sa má podnik uberať, teda strategické plánovanie, od ktorého závisí úspech podniku ako celku. Neustále sa meniace hospodárske, politické a spoločenské prostredie prináša so sebou celý rad nových výziev, na ktoré sa podniky musia pripraviť, aby si zabezpečili dlhodobejšiu a komplexnejšiu pozíciu na trhu. V práci sme sa snažili poukázať na fakt, že dobre teoreticky a prakticky zvládnutý strategický manažment umožňuje podniku nielen udržať sa na trhu a zvládnuť konkurenčný boj, ale umožňuje mu získať aj úspech a popredné postavenie v danom odvetví. Dobre zvládnutý manažment teda vyvoláva túžbu víťaziť, klásť si smelé ciele a voliť odvážne stratégie.

Literatúra

Knihy:

- [1] ARMSTRONG, M. 2007. *Řízení lidských zdrojů*. 10. vyd. Praha : GRADA PUBLISHING, a. s., 2007. 800 s. ISBN 978-80-247-1407-3.
- [2] BARAN, D. 2008. *Finančno-ekonomická analýza podniku v praxi*. 2. vyd. Bratislava : Iris, 2008. 132 s. ISBN 80-89238-13-2.

- [3] BORSÍKOVÁ, B. 2010. *Od manažéra k lídrovi*. Bratislava : Raabe, 2010. 90 s. ISBN 80–89182–49.
- [4] BURÁK, E. 2016. *Daňová kontrola*. 1. vyd. Ružomberok : Tesfo, 2016. 210 s. ISBN 80-89253-73-9.
- [5] CIBÁKOVÁ, V. et. al. 2012. *Ekonomika verejného sektora*. Bratislava: Iura Edition, 2012. 356 s. ISBN 80-8078-473-7.
- [6] CIBÁKOVÁ, V. – KACHAŇÁKOVÁ, A. – TÁNCOŠOVÁ, J. – STACHOVÁ, K. – KIRCHMAYER, J. – NOVÁ, J. 2010. *Ako písať záverečnú prácu: Metodická príručka*. 1 vyd. Bratislava : crr.sk, 2010. 45 s. ISBN 80-970272-5-4.
- [7] CIBÁKOVÁ, V. et. al. 2012. *Ekonomika verejného sektora*. Bratislava: Iura Edition, 2012. 356 s. ISBN 80-8078-473-7.
- [8] CIBÁKOVÁ, V. – MALÝ, I. a kol. 2013. *Verejná politika a regionálny rozvoj*. Bratislava : Iura Edition, 2013. 330 s. ISBN 80-8078-657-1.
- [9] CÍSKO, Š. – KLIEŠTIK, T. 2009. *Finančný manažment podniku I*. Žilina : EDIS – vydavateľstvo Žilinskej univerzity, 2009. 511 s. ISBN 80-554-0076-1.
- [10] CEJTHAMR, V. – DĚDINA, J. 2010. *Management a organizační chování*. Praha : Grada, 2010. 352 s. ISBN 80-2473-348-7.
- [11] ČERNOHORSKÝ, J. – TEPLÝ, P. 2011. *Základy financí*. 1. vyd. Praha : Grada, 2011. 304 s. ISBN 80-247-3669-3.
- [12] DAŇKOVÁ, A. a kol. 2010. *Malé a stredné podnikanie*. 1 vyd. Bratislava : crr.sk, 2010. 270 s. ISBN 80-97049-52-2.
- [13] DRUCKER, P. F., – MACIARIELLO, J. A. 2008. *Management*. Boston: Harper Business, 2008. 608 s. ISBN 00-6125-266-2.
- [14] DUDOVÁ, I. 2013. *Ekonomika vzdelávania*. Bratislava : Iura Edition. 2013. 312 s. ISBN 80-8078-668-7.
- [15] FETISOVOVÁ, E. a kol. 2009. *Podnikové financie – praktické aplikácie a zbierka príkladov*. Bratislava : Iura Edition, 2009. 177 s. ISBN 80-8078-259-7.
- [16] FOTR, J. – SOUČEK, I. 2010. *Investiční rozhodování a řízení projektu*. Praha: Grada Publishing, 2010. 408 s. ISBN 98024732930.
- [17] GLUECK, W. F. 1980. *Business Policy and Strategic Management*. New York: McGraw-Hill, 1980. In: HITTMÁR, Š. – JANKAL, R. 2013. *Strategický manažment*. s.13.
- [18] GOZORA, V. 2017. *Krízový manažment podniku*. 1. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer, s. r. o., 2017. 184 s. ISBN 80-7552-805-6.
- [19] GOZORA, V. a kol. 2013. *Regionálne disparity v malom a strednom podnikaní*. Bratislava : Mercury, 2013. 144 s. ISBN 80-89458-29-5.
- [20] GOZORA, V. 2000. *Krízový manažment*. Nitra: STU Nitra, 2000. 171 s. ISBN 80-7137-802-X.
- [21] HANZELOVÁ, A. – KERKOVSKY, A. – ODEHNALOVA, M. – VÝKYDEL, O. 2009. *Strategický marketing*. Praha: C. H. Beck. 2009. 170 s. ISBN 80-7400-120-8.

- [22] HITTMÁR, Š. – JANKAL, R. 2013. *Strategický manažment*. Žilina : EDIS, 148 s. ISBN 80-554-0734-0.
- [23] CHANDLER, A. 1962. *Strategy and Structure*. Cambridge: MIT Press, 1962. In: ANTOŠOVÁ, 2007. *Strategický manažment*. s. 3.
- [24] JAKUBÍKOVÁ, D. 2013. *Strategický marketing*. Praha: Grada, 2013. 370 s. ISBN 80-247-4670-8.
- [25] JENČOVÁ, S. 2011. *Finančno-ekonomická analýza podnikateľských subjektov*. 1. vyd. Prešov : Grafotlač Prešov, 2011. 256 s. ISBN 80-970485-7-0.
- [26] KITA, J. a kol. 2015. *Nákup a predaj*. Bratislava : Iura edition, 2010. 216 s. ISBN 80-8078-380-8.
- [27] KROŠLÁKOVÁ, M. 2013. *Rodinné podnikanie*. Bratislava : Ekonóm, 2013. 131 s. ISBN 80-225-3697-4.
- [28] KNÁPKOVÁ, A. – PAVELKOVÁ, D. 2010. *Finanční analýza – Komplexní průvodce s příklady*. Praha : Grada Publishing, 2010. 208 s. ISBN 80-247-3349-4.
- [29] KURATKO, D. F. – HODGETTS, R. M. 2007. *Entrepreneurship. Theory, Process, Practice*. 7th ed. Mason, Melbourne : Nelson Australia, 2007. 672 s. 017-012-880-6.
- [30] KOLLÁR, V. 2013. *Manažment kvality*. Bratislava : IAM press, 2013. 210 s. ISBN 80-89600-11-3.
- [31] KOTLER, P. a kol. 2007. *Marketing management*. Praha : Grada Publishing, 2007. s. 928. ISBN 80-247-1359-5.
- [32] LOJDA, J. 2011. *Manažerské dovednosti*. Praha: Grada, 2011. 184 s. ISBN 80-247-3902-1.
- [33] MAJDÚCHOVÁ, H. NEUMANNOVÁ, A. 2015. *Podnikové hospodárstvo pre manažérov*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2015. 264 s. ISBN 80-8168-169-1.
- [34] MAJDÚCHOVÁ, H. – NEUMANNOVÁ, A. 2014. *Podnik a podnikanie*. Bratislava: Sprint 2, 2014. 2215 s. ISBN 80-89710-04-1.
- [35] MAJKOVÁ, M. 2008. *Možnosti financovania malých a stredných podnikov v SR*. Brno: Tribun, 2008. 206 s. ISBN 80-73995-90-4.
- [36] MAJTÁN, M. a kol. 2016. *Manažment*. Bratislava : Sprint2, 408 s. ISBN 80-89710-27-0.
- [37] MARTINOVIČOVÁ, D. – ČEJKOVÁ, V. 2013. *Poistenie rizík malých a stredných podnikov*. 1. vyd. Bratislava : Iura Edition, 250 s. ISBN 80-8078-672-4.
- [38] MINTZBERG, H. 1978. *Patterns in Strategy Formulation*. *Management Science* 24, 1978. In: MAJTÁN, M. a kol. 2016. *Manažment*. s. 138.
- [39] MULLINS, L. J. 2010. *Management and Organisational Behavior*. 9th ed. Prentice Hall, Harlow, England. 897 p. ISBN 978-0-273-72408-7.
- [40] PAPULA, J. a kol. 2017. *Podnikanie a manažment. Korene, podstata, súvislosti a trendy*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017. 320 s. ISBN 80-7552-580-2.
- [41] PAPULA, J. a kol. 2018. *Ako začať úspešne podnikat'*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018. 280 s. ISBN 80-7552-985-5.

- [42] PAPULA, J. a kol. 2015. *Podnikanie a podnikateľské myslenie 1*. 1. vyd. Bratislava: Wolter Kluwer, 2015. 203 s. ISBN 80-7478-951-9.
- [43] PAPULA, J. – PAPULOVA, Z. 2012. *Stratégia a strategický manažment*. Bratislava: Iura Edition, 2012. 276 s. ISBN 80-8078-533-8 .
- [44] PAPULOVÁ, Z. 2015. *Healthcare management*. Cambridge Open University Press, 2015. 520 s. ISBN 03-3526-352-3.
- [45] PORVAZNÍK, J. a kol. 2007. *Celostný manažment*. 3. vydanie. Bratislava: Poradca podnikateľa, 540 s. ISBN 9788088931737.
- [46] REJNUŠ, O. 2011. *Finanční trhy*. 3. vyd. Ostrava : KEY Publishing. 2011. 689 s. ISBN 80-7418-128-3.
- [47] REKTOŘÍK, J. – et al. 2007. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení*. 2. aktualiz. vyd. Praha : Ekopress, 2007. 187 s. ISBN 8086929255.
- [48] RŮČKOVÁ, P. 2010. *Finanční analýza*. Praha : GRADA Publishing, 2010. 139 s. ISBN 80-247-3308-1.
- [49] RŮČKOVÁ, P. 2011. *Finanční analýza – 4. aktualizované vydání*. Praha: Grada Publishing, 2011. 144 s. ISBN 80-247-3916-8.
- [50] RŮŽIČKOVÁ, R. 2009. *Neziskové organizace: vznik – účetnictví – daně*. 10. vyd. Olomouc : ANAG, 2009. 247 s. ISBN 80-7263-538-2.
- [51] SEDLÁČEK, J. 2007. *Finanční analýzy podniku*. 1 vyd. Brno : Computer Press, 2007. 154 s. ISBN 80-251-1830-6.
- [52] SEDLÁK, M. a kol. 2010. *Podnikové hospodárstvo*. 1. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2010. 352 s. ISBN 808-8078-317-4.
- [53] SEDLÁK, M. 2009. *Manažment*. 4. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2009. 434 s. ISBN 80-8078-283-2.
- [54] SEDLÁK, M. a kol. 2012. *Základy manažmentu*. 2. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2012. 329 s. ISBN 80-8078-455-3.
- [55] SEDLÁK, M. a kol. 2007. *Podnikové hospodárstvo*. 2007. 1. vyd. Bratislava : Iura Edition, 255 s. ISBN 80-8078-093-7.
- [56] SIVÁK, R. et al. 2011. *Slovník znalostnej ekonomiky*. Bratislava : Sprint, 2011. 434 s. ISBN 80-89393-45-9.
- [57] SLÁVIK, Š. 2013. *Strategický manažment*. Bratislava : Sprint 2, 390 s. ISBN 80-89393-96-1.
- [58] SMEJKAL, V. 2010. *Řízení rizik ve firmách a jiných organizacích*. Praha: Grada Publishing, 2010. 360 s. ISBN 80-2473-051-6 .
- [59] SOBEJKOVÁ MAJKOVÁ, M. 2011. *Ako financovať malé a stredné podniky*. 1. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2011. 228 s. ISBN 80-8078-413-3.
- [60] SRPOVÁ, J. – ŘEHOŘ, V. a kol. 2010. *Základy podnikání*. Praha: Grada Publishing, 2010. 432 s. ISBN 80-247-3339-5.
- [61] STACHO, Z. – STACHOVÁ, K. 2017. *Organizácia manažérskej práce*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 304 s. ISBN 80-8168-719-8.

- [62] STACHO, Z. – STACHOVÁ, K. 2020. *Základy manažmentu*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda Trnava, 2020. 121 s. ISBN 978-80-572-0110-6.
- [63] STAŇKOVÁ, A. 2007. *Podnikáme úspešne s malou firmou*. Praha: C. H. Beck, 2007. 199 s. ISBN 80-7179-926-9.
- [64] STRÁŽOVSKÁ, H. a kol. 2015. *Ekonomické procesy v obchodnom podnikaní*. Bratislava : Sprint 2, s.r.o., 2015. 420 s. ISBN 80-897-1015-7.
- [65] STRÁŽOVSKÁ, H. – STRÁŽOVSKÁ, L. KROŠLÁKOVÁ, M. 2008. *Podnikanie formou rodinných podnikov*. Bratislava : Sprint 2, 2008. 240 s. ISBN 896992706.
- [66] SVOZILOVÁ, A. 2011. *Zlepšenie podnikových procesov*. Praha: Grada, 2011. 232 s. ISBN 80-247-3938-0.
- [67] SYNEK, M. a kol. 2011. *Manažerská ekonomika*. 5. vyd. Praha : Grada Publishing, 2011. 480 s. ISBN 80-247-3494-1.
- [68] ŠTANGOVÁ, N. – VÍGHOVÁ, A. – HAJDUCHOVÁ, E. 2015. *Zmeny v účtovníctve rozpočtových organizácií po vstupe do EÚ a ich vplyv na využívanie verejných financií*. Bratislava : Merkury, 104 s. ISBN 80-89654-19-2.
- [69] ŠEDIVÝ, M. – MEDLÍKOVÁ, O. 2009. *Úspešná nezisková organizace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 154 s. ISBN 80-247-2707-3.
- [70] TÁNCOŠOVÁ, J. a kol. 2013. *Ekonomía*. 1. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2013. 295 s. ISBN 80-8078-598-7.
- [71] VEBER, J. a kol. 2014. *Management: základy, moderní manažerské přístupy, výkonnost a prosperita*. Bratislava : Management press, 2014. 736 s. ISBN 80-7261-274-1.
- [72] VLACHYNSKÝ, K. a kol. 2009. *Podnikové financie*. 1. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2009. 524 s. ISBN 80-8078-258-0.
- [73] VODÁK, J. – KUCHARČÍKOVÁ, A. 2011. *Efektivní vzdělávání zaměstnanců*. Praha : Grada, 2011. 237 s. ISBN 80-2473-651-8.
- [74] WOJČÁK, E. a kol. 2017. *Manažment*. Bratislava: Ofprint JH, 2017. 354 s. ISBN 9788089037582.
- [75] ZALAI, K. a kol. 2010. *Finančno-ekonomická analýza podniku*. Bratislava : Sprint 2, 2010. 448 s. ISBN 80-89393-15-2.
- [76] ZELENKA, J. – PÁSKOVÁ, M. 2012. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Linde Praha, 2012. 768 s. ISBN 80-239-0152-4.

Časopisy:

- [77] BURÁK, E. 2010. Najväčšie bariéry lepšieho riadenia na Slovensku. In *Trend*. Bratislava : Trend, 34/2010, 73 s. ISSN 1336-2674.

Elektronické zdroje:

- [78] ANTOŠOVÁ, M. 2007. *Strategický manažment*. [online]. Koaiace: TU v Koaiaciach, 2007. 80 s. [cit. 2022-08-10]. Dostupné na internete: <http://www.bergke.netkosice.sk/BERG/skripta_sm.pdf>.
- [79] BIRKNEROVÁ, Z. – BIRKNER, M. 2014. *Efektívne rozvíjanie manažérskych zručností prostredníctvom koučingu a motivácie*. [online]. [cit. 2022-08-10]. Dostupné na internete: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Sojka1/subor/Birknerova_Birkner.pdf>.
- [80] DRAVECKÝ, J. 2014. *Základy manažmentu*. [online]. Levoča : Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku, Inštitút Juraja Páleša v Levoči, 2014. [cit. 2021-11-10]. Dostupné na internete: <<https://adoc.pub/pedagogicka-fakultakatolickej-univerzity-v-ruomberku-intitu.html>>.
- [81] OUCHI, W. 1981. *Theory Z: How American Business Can Meet the Challenge*. [online]. [cit. 2022-08-10]. Dostupné na internete: <<https://www.euroekonom.sk/teoria-z/>>.
- [82] PRUKNER, V. 2014 *Manažérské dovednosti*. [online]. Olomouc : UPOL. 2014 [cit.2021-11-10]. Dostupné na internete: <<https://publi.cz/books/114/Prukner.html>>. ISBN 80-244-4329-4.
- [83] TEKO. 2020. *Výročná správa 2020. Tepláreň Košice, a. s. v skratke TEKO, a. s.* [online]. Košice : TEKO, a. s., 2020. [cit. 2022-08-20]. Dostupné na internete: http://www.teko.sk/documents/20147/0/210507__VS+TEKO+2020_VZ_TEKO.pdf/1e5c7ecf-2c04-c724-1741-b7b7211981bb.

Zákony:

- [84] ZÁKON č. 513/1991 Z. z. *Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov*.
- [85] ZÁKON č. 245/2008 Z. z. *o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov*.
- [86] ZÁKON č. 250/2012 Z. z. *Zákon o regulácii v sieťových odvetviach*.
- [87] VYHLÁŠKA URSO 248/2014 Z. z. *o cenovej regulácii v tepelnej energetike*.

Esej rigoróznejšej práce na tému:

Využívanie sociálnych sietí vo vybraných komerčných poisťovniach u nás

Use of social networks in selected commercial insurance companies

*Mgr. Michal GÁBEL**

Abstract

The doctoral work is carried out on the issue of the use of social networks. We apply the mentioned issue to the conditions of commercial insurance companies. We analyze their created profiles and customer channels for selected insurance companies. The part of doctoral work is the implementation of a questionnaire survey, too. We analyze the respondents' opinions in this questionnaire survey about using social networks by selected commercial insurance companies. Correspondence analysis is an integral part of the work. In the correspondence analysis, we examine the relationship between the age category and the frequency of respondents' visits to selected commercial insurance companies' profiles or customer channels. We establish proposals and recommendations regarding the improvement or increase in the quality of the use of social networks by commercial insurance companies in the last part of the work.

Keywords: *marketing, online marketing, social networks, insurance companies, insurance*

Úvod

Sociálne siete sú v súčasnosti pre mnohých užívateľov dôležitou súčasťou života a mnohí z nich ich používajú v každodennom živote. Sociálne siete sú prostriedkom, prostredníctvom ktorého vieme, okrem iného, komunikovať s veľkým počtom osôb a prostredníctvom ktorého si vieme zdieľať rôzne informácie, poznatky, obrázky a pod. Rovnako však sociálne siete vedia používať nielen jednotlivci, t. j.

* Mgr. Michal Gábel, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: michal.gabel@gmail.com

fyzické osoby, ale rovnako ich vo svoj prospech vedia využívať tiež aj spoločnosti, resp. podnikateľské subjekty, ktoré práve pomocou sociálnych sietí vedia osloviť svojich potenciálnych klientov.

Využitie sociálnych sietí k výkonu podnikateľskej činnosti je možné i v prípade komerčných poisťovní, kedy aj komerčné poisťovne, v prípade, ak vedia využiť potenciál sociálnych sietí, môžu zvyšovať svoju marketingovú aktivitu, môžu prostredníctvom sociálnych sietí komunikovať so svojimi klientmi, ale tiež i s potenciálnymi klientmi a pod. Hovoríme o využívaní sociálnych sietí komerčnými poisťovňami.

Marketing a jeho prepojenie so sociálnymi sieťami

Marketing je veľmi známy pojem, ktorý si veľa ľudí spája najmä s propagáciou a rôznymi marketingovými aktivitami súvisiacimi so zvyšovaním povedomia jednotlivcov, či skupín ľudí, resp. širokej verejnosti o danom produkte či službe.

Veľmi výstižnou je tiež medzinárodne zavedená definícia marketingu, ktorá je podľa Americkej asociácie marketingu nasledovná: *„Marketing je aktivita, súbor inštitúcií a procesov na vytváranie, komunikáciu, doručovanie a výmenu ponúk, ktoré majú hodnotu pre zákazníkov, klientov, partnerov a spoločnosť ako celok.“*¹

Nevyhnutnou súčasťou takto definovaného marketingu je marketingový mix, ktorý pozostáva v jeho základnej verzii zo štyroch základných oblastí, resp. zložiek, ktorými sú produkt, miesto, resp. distribúcia, cena a podpora predaja.²

V rámci takto definovaného marketingového mixu je nemenej dôležitou časťou podpora predaja, ktorej súčasťou je napr. reklama či propagácia a komunikácia, ktorá poukazuje na spôsob prenosu určitého poznatku či informácie od jej zdroja, t. j. subjektu komunikácie ku konečnému príjemcovi. Ide o proces, ktorý prebieha medzi dvoma alebo viacerými stranami formou rozličných aktivít (kódovanie, prenos, dekódovanie) vedúcich k odoslaniu a prijatiu tejto informácie.³

Marketingový mix slúži na kategorizáciu prijatých informácií o trhu a jeho aktéroch. Na základe získaných informácií predajcovia navrhujú a následne implementujú zvolené marketingové aktivity tak, aby dosiahli splnenie nielen marketingových, ale najmä celkových podnikových cieľov. V prípade zavádzania čoraz vyššej digitalizácie, ktorá je v súčasnosti už neoddeliteľnou súčasťou našich životov v podobe napr. online nákupov, online skupín, v ktorých sa zapájame do diskusií, či

¹ AMERICAN MARKETING ASSOCIATION. 2017. *Definitions of Marketing*. s. 1

² 50MINUTES. 2015. *The marketing Mix: Master the 4 Ps of marketing*. s. 3

³ PŘÍKRYLOVÁ, J. A KOL. 2019. *Moderní marketingová komunikace*. s. 24

online fór, ktoré sa zameriavajú na posudzovanie kvality a funkčnosti vybraných produktov a pod., je logické, že aj klasický marketingový mix prešiel novelizáciou a rôznymi zmenami. Aby podnik správne nastavil marketing, resp. marketingový mix, bolo ho nutné tiež presunúť do online priestoru a tomu prispôsobiť nasadenie vhodných strategických a taktických krokov tak, aby došlo k uspokojeniu oboch strán. Je ale zrejmé, že klient bude vždy hľadať pre neho ten najvhodnejší produkt, ktorý príde v správnom čase a bude na správnom mieste. Ak by sa tieto podmienky prepojili, môžeme vraviť o vyváženom marketingovom mixe. Hovoríme tu potom o vhodne nastavenom koncepčnom rámci, ktorý umožňuje manažérom dobre riadiť prístup k spotrebiteľskému trhu. Takto zostavený marketingový rámec je potom vhodný aj na využitie v online prostredí. Nie vždy bola forma marketingového mixu ale využiteľná aj v online priestore.⁴

V prípade využitia propagácie a marketingovej komunikácie prostredníctvom novších či modernejších spôsobov, t. j. formou využitia internetu dochádza k prenosu a tiež k výmene informácií o produktoch a službách, o spokojnosti, resp. nespokojnosti zákazníkov a pod. Uvedeným spôsobom je komunikácia v online priestore s využitím jej online nástrojov či online foriem marketingu rýchlejšia, efektívnejšia a predávajúci vie takmer okamžite reagovať na zmeny v zákazníckom prostredí. K tomu vedú spoločnosti či akékoľvek podnikateľské subjekty využiť napr. digitálny marketing či mobilný marketing. Rovnako je možné k tomu využiť sociálne siete, ktoré sú v súčasnosti veľmi dôležitým a účinným nástrojom marketingovej komunikácie.

Za posledné obdobie práve sociálne siete zaznamenali taký významný rast, aký sa v histórii internetu objavuje len málokedy. Užívatelia na internete zmenili svoje správanie a posunuli sa od reálnych kontaktov smerom k tým virtuálnym. Marketingoví pracovníci sa zamerali práve na túto, pre nich zaujímavú cieľovú skupinu, nakoľko sa jedná vo väčšine prípadov o mladých, technicky zdatných a hlavne formovateľných ľudí, ktorí na tieto marketingové stimuly aktívne reagujú.⁵

Využívanie sociálnych sietí komerčných poisťovníami

Sociálne siete sú v súčasnosti už bežným prostriedkom komunikácie medzi ľuďmi. Rovnako však populárne sú k propagácií podniku, jeho produktov alebo služieb, kedy mnohé podniky zakladajú na sociálnych sieťach svoje profilové kontá pod názvom spoločnosti a aj touto formou sa snažia presadiť či zviditeľniť sa v očiach verejnosti. Uvedenú formu komunikácie, t. j. sociálne siete tiež využívajú

⁴ KOMAN, G. – HOLUBČÍK, M. – KUBINA, M. 2020. *Digitálny marketing, vybrané nástroje prezentácie podniku v online priestore*. s. 13

⁵ MIKLOŠÍK, A. 2014. *Informačné systémy marketingu v praktických príkladoch*. s. 255

čoraz viac i mnohé komerčné poisťovne, ktoré majú vytvorené používateľské profily či kontá na rozličných sociálnych sieťach. Tie potom využívajú za účelom šírenia informácií o produktoch a službách, za účelom pravidelného kontaktu s klientmi, resp. sledovateľmi a pod. Využívanie týchto sociálnych sietí je typické i tým, že vytvorené verejné profily môžu sledovať či odoberať i takí jednotlivci, ktorí nie sú primárne klientmi, ale do určitej miery ich obsah verejného profilu, v tomto prípade profilu komerčnej poisťovne, zaujíma. Miera pôsobenia sociálnych sietí na okolie je teda z tohto pohľadu veľmi veľká a práve ich prostredníctvom vedia komerčné poisťovne, ale nielen tie, osloviť veľké spektrum ľudí.

Medzi komerčnými poisťovňami patria k najpopulárnejším, resp. najčastejšie využívaným sociálnym sieťam najmä Facebook, Youtube, Instagram, TikTok či Twitter. Spomedzi týchto sietí najčastejšie viaceré komerčné poisťovne používajú najmä Facebook a Instagram, kde veľmi rýchlo a jednoducho vedia nielen komunikovať so sledovateľmi či potenciálnymi klientmi a kde, dovoľme si tvrdiť, majú aj najvyšší počet sledovateľov.

Sociálne siete teda hodnotíme ako prvok súčasnej modernej doby. Aby sme však zistili, či ich potenciál vedia vybrané komerčné poisťovne aj využiť, realizovali sme komplexnú analýzu ich využívania medzi oslovenými respondentmi.

Ako prvé, na čo sme sa zamerali, bolo zisťovanie, či majú vybrané komerčné poisťovne vytvorené užívateľské profily, resp. kontá na vybraných sociálnych sieťach. Vykonanou analýzou sme zistili, že takmer všetky poisťovne majú vytvorený profil alebo kanál na vybraných sociálnych sieťach, s výnimkou jednej, ktorá nemá na Instagrame založený svoj užívateľský profil. Uvedenou analýzou sme tiež zistili, že vybrané komerčné poisťovne majú nielen výrazne odlišný počet sledovateľov na každej sociálnej sieti, ale i celkovo na všetkých vybraných troch sociálnych sieťach spolu.

Prostredníctvom vykonanej analýzy a prieskumu medzi náhodne vybranými sledovateľmi na vybraných sociálnych sieťach vybraných komerčných poisťovní sme tiež zistili, že vybrané komerčné poisťovne vykonávajú na vybraných sociálnych sieťach rôzne aktivity, nielen také, ktoré poukazujú na ich produkty a služby, ale taktiež aktivity súvisiace so sponzorstvom, dobrovoľníctvom, podporou zdravia človeka a pod. Okrem toho sme sa tiež zamerali na to, či majú vybrané komerčné poisťovne vytvorené užívateľské profily alebo odberateľské kanály na vybraných troch sociálnych sieťach, t. j. na Facebooku, Youtube a Instagrame. Na vzorke 250 klientov sme formou online prieskumu zisťovali pohľad sledovateľov, resp. často aj samotných klientov vybraných poisťovní na to, čo si myslia o využívaní sociálnych sietí týmito poisťovňami. Prehľad, ktorý sme si vďaka výsledkom realizovaného prieskumu vytvorili, nám pomohol vytvoriť si komplexný obraz o využívaní sociálnych sietí komerčnými poisťovňami.

Nevyhnutnou a azda najdôležitejšou časťou analýzy, zameranej na využívanie sociálnych sietí komerčnými poisťovňami, bolo vykonanie korešpondenčnej analýzy. Pri korešpondenčnej analýze nás zaujímalo predovšetkým to, ako často navštevujú respondenti užívateľský profil na sociálnej sieti pri vybraných komerčných poisťovniach. Využili sme dve hlavné premenné, kedy okrem frekvencie návštev daného užívateľského profilu vybranej komerčnej poisťovne na sociálnej sieti ako prvej premennej sme tiež využívali aj druhú premennú, ktorou bol vek respondenta. To znamená, že sme v konkrétnej vekovej kategórii analyzovali, ako často títo respondenti navštevujú profil na sociálnej sieti pri vybraných komerčných poisťovniach. Realizovali sme teda jednoduchú korešpondenčnú analýzu s cieľom analyzovať rozličné vekové kategórie v spojitosti s frekvenciou návštev užívateľských profilov vybraných komerčných poisťovní na sociálnych sieťach. Prostredníctvom takto zvolenej korešpondenčnej analýzy sme špecifikovali vzťah, či možné prepojenie medzi vopred vymedzenou vekovou kategóriou respondentov a frekvenciou návštev sociálnych sietí vybraných komerčných poisťovní.

Pre výpočet, spracovanie údajov a vykonanie korešpondenčnej analýzy sme využili program SPSS, v ktorom je možné korešpondenčnú analýzu spracovať ako jeden celok v prípade, ak správne vložíme základné vstupné údaje. Uvedené vstupy sme do programu importovali a následne vedeli vyhodnocovať príslušné výsledky korešpondenčnej analýzy. Postupnými krokmi a presne špecifikovanými výsledkami, bez ktorých nie je možné spracovať korešpondenčnú mapu výsledkov sme dospeli k vyhodnoteniu nami analyzovaných premenných, t. j. vekovej kategórie a frekvencie návštev sociálnych sietí vybraných komerčných poisťovní.

Pri vykonaní komplexnej korešpondenčnej analýzy sme zistili, že najčastejšie navštevujú sociálne siete vybraných komerčných poisťovní ľudia vo veku 26-35 rokov viackrát týždenne. Zároveň sme korešpondenčnou analýzou zistili, že mladšie vekové kategórie navštevujú sociálne siete vybraných komerčných poisťovní častejšie oproti tomu, ako často ich navštevujú staršie vekové kategórie. Ďalším zistením bolo, že vekové kategórie 18–25 rokov a 26–35 rokov majú podobnú frekvenciu návštevnosti užívateľských profilov alebo odberateľských kanálov komerčných poisťovní, t. j. navštevujú ich 1 x týždenne, resp. niekoľkokrát týždenne. Zároveň z korešpondenčnej mapy vyplýva, že kategória vo veku 55 rokov a viac má v tomto prieskume, ktorý sme realizovali, veľmi špecifické postavenie v rámci výsledkov ako celku, nakoľko jej zobrazenie na mape je úplne mimo ostatných skúmaných kategórií.

Celkovo z mapy vyplýva, že mladšie vekové kategórie navštevujú sociálne siete, resp. užívateľské profily vybraných komerčných poisťovní na sociálnych sieťach častejšie v porovnaní so staršími vekovými kategóriami.

Celková analýza využívania sociálnych sietí komerčnými poisťovňami tiež poukázala na to, že vybrané komerčné poisťovne využívajú pri výkone svojej činnosti,

okrem iných nástrojov marketingovej komunikácie, tiež sociálne siete. Z analýzy sme tiež zistili, že niektoré vybrané komerčné poisťovne ich používajú menej, niektoré viac a častejšie.

Z celkového pohľadu však môžeme uviesť, že vybrané komerčné poisťovne potenciál sociálnych sietí nevyužívajú plnohodnotne, nakoľko počet sledovateľov či odberateľov môže byť ďaleko vyšší ako v súčasnosti na týchto sociálnych sieťach evidujú. Zamerali by sme sa preto na dôraznejšie cielenie kampaní vybraných komerčných poisťovní a snažili sa získať čo najviac sledovateľov či odberateľov na sociálnych sieťach.

Záver

Marketingovú komunikáciu je v súčasnosti možné realizovať rôznymi spôsobmi. Čoraz viac sa stretávame s tým, že v marketingovej komunikácii sa využívajú modernejšie, novodobejšie či inovatívnejšie prostriedky vedúce k jej efektívnej a cieľenejšej realizácii.

K jedným z týchto prvkov marketingovej komunikácie tiež patria sociálne siete. Tie v súčasnosti predstavujú akýsi novodobý fenomén, cez ktorý je možné komunikovať veľmi jednoducho, rýchlo a tiež efektívne. Takúto formu komunikácie však dnes nevyužívajú iba jednotlivci, ale čoraz viac sa s ňou môžeme stretnúť aj pri využívaní podnikateľských aktivít rôznych podnikov či spoločností. I podnikatelia si vytvárajú užívateľské profily, na ktorých uverejňujú mnohé informácie o svojej činnosti, o svojich produktoch alebo službách, o ostatných aktivitách a pod. Aj komerčné poisťovne môžu potenciál sociálnych sietí využívať k tomu, aby sa propagovali, resp. aby propagovali širokému okruhu ľudí svoje produkty a služby. Môžu ich využívať na to, aby nielen upevňovali už existujúce obchodné vzťahy so svojimi klientmi, ale tiež na to, aby oslovili cieľene veľké množstvo potenciálnych klientov.

Využívanie sociálnych sietí komerčnými poisťovňami sme vykonanou analýzou aj potvrdili, t. j. sme poukázali na to, že vybrané komerčné poisťovne využívajú pri výkone svojej činnosti, okrem iných nástrojov marketingovej komunikácie, tiež sociálne siete. Z analýzy sme tiež zistili, že niektoré vybrané komerčné poisťovne ich používajú menej, niektoré viac a častejšie.

Z celkového pohľadu však môžeme uviesť, že vybrané komerčné poisťovne potenciál sociálnych sietí nevyužívajú plnohodnotne, nakoľko počet sledovateľov či odberateľov môže byť ďaleko vyšší ako v súčasnosti na týchto sociálnych sieťach evidujú. Zamerali by sme sa preto na dôraznejšie cielenie kampaní vybraných komerčných poisťovní a snažili sa získať čo najviac sledovateľov či odberateľov na sociálnych sieťach.

Literatúra

- [1] 50MINUTES. 2015. *The marketing Mix: Master the 4 Ps of marketing*. Business, 2015. 33 str. ISBN 978-28-0626-612-5.
- [2] PŘIKRYLOVÁ, J. a kol. 2019. *Moderní marketingová komunikace*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2019. 344 str. ISBN 978-80-271-0787-2.
- [3] KOMAN, G. – HOLUBČÍK, M. – KUBINA, M. 2020. *Digitálny marketing: Vybrané nástroje prezentácie podniku v online priestore*. 1. vyd. Žilina: Vydavateľstvo EDIS – vydavateľské centrum Žilinskej univerzity, 2020. 200 str. ISBN 978-80-554-1702-8.
- [4] MIKLOŠÍK, A. 2014. *Informačné systémy marketingu v praktických príkladoch*. 1 vyd. Bratislava: Ekonóm, 2014. 282 str. ISBN 978-80-225-4032-2.
- [5] 2017. *Definitions of Marketing*. [online]. 2022. [cit-2022-08-12]. Dostupné na: <https://www.ama.org/the-definition-of-marketing-what-is-marketing/>.

Esej rigorózneho práca na tému:

Trh a ekonomia v súčasnom zdravotníctve

Market and economy in current conditions

Mgr. Matej KOLENČÍK*

Abstract

The rigorous work is devoted to the issue of health insurance. In the introduction, it provides an overview of the development of healthcare, its history, and important milestones in its development up to the present day. In the next part, it analyzes health and the market in current conditions. It represents the possibilities of the organization of the health system and the factors that influence the level, financing and overall state of the health system. The next part provides an insight into the organization of healthcare in Slovakia, its current problems, and their causes. The research is focused on the sustainability of the financing of the health system in Slovakia. The analytical part of the rigorous work is devoted to the products and services of health insurance companies in Slovakia. Assessing the current state of functioning of the health insurance system, it brings proposals and possibilities for reform in order to ensure its sustainability and financial stability. The questionnaire provides insight into the society's readiness and willingness to accept a fundamental health insurance reform.

Keywords: *health, health system, public health, health care, health insurance*

Úvod

Zdravotníctvo má v rámci verejnej správy dominantné postavenie, preto je táto oblasť citlivo vnímaná, predovšetkým v otázke kvality a dostupnosti. Napriek uvedenému je tento sektor na Slovensku bez koncepcie a bez dlhodobej vízie. Slovenské zdravotníctvo potrebuje nevyhnutne reformu a táto reforma bude takmer určite nepopulárna. Odkladanie reformy zdravotníctva prináša v konečnom dôsledku stále vyššie finančné náklady na jej realizáciu v budúcnosti. Systém zdravotného

* Mgr. Matej Kolenčík, Vysoká škola ekonomie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: matejkolencik@gmail.com

poistenia potrebuje víziu, odpolitizovanie a nastavenie spravodlivých pravidiel. V súčasnosti je najzásadnejšou otázkou financovanie zdravotného systému, ktorého najvýraznejšou súčasťou je príjem zo zdravotného poistenia. Je potrebné hľadať odpovede na otázku, ktorý spôsob financovania je dlhodobu udržateľný a vhodný pre súčasnú spoločnosť. Táto rigorózna práca stanovuje prevzatie zodpovednosti každého jedinca za svoje zdravie ako elementárny predpoklad udržateľnosti a efektivity riadenia zdravotného systému. Posilňovanie role jedinca je opatrenie s výrazným benefítnym účinkom pre celú spoločnosť s dôsledkami pre systém financovania zdravotného poistenia.

Slovenské zdravotníctvo a zdravotné poistenie

Pojem zdravie a jeho obsahový význam je možné charakterizovať ako stav kompletnej fyzickej, mentálnej a sociálnej pohody, nielen absencia choroby alebo telesného postihnutia. Postupným vývojom starostlivosti o zdravie, vznikom vedy a inštitucionálnizáciou zdravotníctva vzniklo vertikálne a horizontálne členenie zdravotného systému, kedy sa starostlivosť o zdravie stala predmetom ponuky v rámci trhového mechanizmu. V tomto ohľade sa stáva zásadý model systému zdravotného poistenia, ktorý je dominantným zdrojom financovania zdravotníctva. Na svete existuje niekoľko modelov zdravotného poistenia, pričom na Slovensku funguje Bismarckov model, s prvkami Enthovenovho modelu, kde formou povinných odvodov priamo do poisťovni odvádza každý pracujúci občan a výška odvodu je závislá na výške príjmu poistenca.

Slovenská spoločnosť v súčasnosti stojí pred otázkou ako zachovať, prípadne reformovať súčasný model zdravotného a sociálneho systému. Predlžujúci sa vek dožitia, resp. počet rokov strávených v starobe a s tým spojené zvýšené náklady na zdravotnú starostlivosť, výrazne kolidujú s počtom ľudí v produktívnom veku. Je nevyhnutné a zodpovedné priznať, že nie je možné pri súčasnom vývoji zabezpečiť bezplatnú zdravotnú starostlivosť pre všetkých a zadarmo. Verejné zdroje sú limitované a požiadavky na zdravotnú starostlivosť neobmedzené. Vývoj prírastku obyvateľstva na Slovensku dosahoval po zmene spoločenských pomerov v roku 1989 kontinuálny pokles s vyvrcholením v období rokov 2001-2003, kedy dosiahol historicky najnižšie hodnoty. Spolu s návrhmi technických riešení je preto potrebné meniť spoločensky zakorenenú dogmu ohľadom nároku na zdravotnú starostlivosť. Reforma zdravotníctva prináša vysoké politické náklady a prijímanie nepopulárnych opatrení.

Do procesu vstupuje štát, trh a občan, v ktorom každý zastáva iné záujmy. Pre štát je nutné hľadať rovnováhu medzi potrebami ľudí a možnosťami systému. Kvalita zdravotníctva vypovedá o tom, ako si štát váži vlastných obyvateľov. Z dôvodu

nielen populačného rastu je nevyhnutné zabezpečiť alternatívne zdroje financovania zdravotných systémov a tieto prispôbovať strednodobým a dlhodobým cieľom reforiem.

Slovensko bude do roku 2070 jednou z najrýchlejšie starnúcich krajín EÚ. Preto slovenské zdravotníctvo stojí pred závažnými dopadmi na systém financovania. Najzásadnejšie problémy sú v nedostatočných finančných zdrojoch a neefektívnom nakladaní s nimi. Okrem nevyhnutných investícií do zdravotníctva, ktoré by mali priniesť modernizáciu zdravotníckych zariadení a zvýšenie platov, je potreba zvýšiť atraktivitu zdravotníckeho povolania, predovšetkým sestier. Pri navrhovaní scenárov vývoja zdravotnej politiky je nevyhnutné zdefinovať úlohy štátu, priority a ciele. K vyhodnocovaniu indikátorov a kvalifikovanému hodnoteniu doterajších krokov vznikol systém pravidelného monitorovania cieľov a vydávania monitorovacích správ. V tomto smere má Slovensko zadané cieľové hodnoty do roku 2030 stanovené Strategickým rámcom starostlivosti o zdravie, jeho aktualizáciou a ďalších pridružených dokumentov. Zároveň Strategický rámec starostlivosti o zdravie definuje prioritné oblasti, ako verejné zdravotníctvo, integrovaná ambulantná zdravotná starostlivosť, ústavná zdravotná starostlivosť a dlhodobá starostlivosť. V rámci plnenia záväzkov vyplývajúcich z národných záujmov a medzinárodných zmlúv sa stanovili ukazovatele kvality zdravotníctva, ktorými je možné posudzovať kvalitu zdravotných systémov. Medzi tieto patria odvrátiteľné úmrtia, stredná dĺžka života a počet zdravotníckych pracovníkov. V tejto oblasti sa Slovensko vo všetkých ukazovateľoch umiestňuje na posledných miestach v rámci krajín EÚ.

V záujme zlepšenia ukazovateľov zdravotníctva na Slovensku sa pozornosť tiež koncentruje na digitalizáciu zdravotníctva. Táto oblasť by mala ekonomicky zefektívniť fungovanie zdravotného systému a inovácie prispieť k hospodárnejšiemu využívaniu finančných zdrojov v zdravotníctve.

V slovenskom právnom poriadku je zdravotné poistenie povinné pre všetky ekonomicky aktívne osoby. Týmto je zdravotná starostlivosť v prípade ujmy poskytovaná poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti, u ktorých si zdravotnú starostlivosť nakupujú zdravotné poisťovne. V oblasti legislatívy slovenské zdravotníctvo, predovšetkým systém zdravotného poistenia, potrebuje zmeny s prihliadnutím na súčasný stav a predpokladaný vývoj zdravotného poistenia. Súčasná zdravotnícka legislatíva dostatočne neupravuje mnohé vzťahy a súvislosti v oblasti zdravotníctva. Ako nevyhnutné východisko, zo súčasného systému financovania zdravotného poistenia, je vytvorenie legislatívnej úpravy, pre ktorú táto práca poskytuje teoretické východiská. Napriek zaužívanej predstave o bezplatnej zdravotnej starostlivosti, jej rozsah upravuje príslušný zákon, ktorý špecifikuje výnimky. V praxi to znamená, že pacient prostredníctvom priamej platby môže doplácať za poskytnutú zdravotnú starostlivosť, za podmienok, ktoré stanovuje zákon. Slovenské zdravotníctvo je tak

financované okrem povinných odvodov, tiež z doplatkov a poplatkov za zdravotnú starostlivosť.

Súčasná situácia si vyžaduje, aby reformnou zmenou prešiel najmä systém zdravotného poistenia. V slovenských podmienkach je veľmi citlivo vnímaná otázka nároku na zdravotnú starostlivosť. Solidarita za predpokladu rozdelenia finančného rizika je hlavná premisa budúcej podoby moderného zdravotného poistenia. Spravodlivosť a solidarita budú musieť nevyhnutne prejsť transformáciou vnímania ich obsahovej stránky. V návaznosti na to bude musieť byť zadefinované, aké skupiny obyvateľstva budú odvádzať povinné odvody za zdravotné poistenie a v akej výške. V trhovu orientovanom systéme by na trhu so zdravotným poistením mala úloha štátu spočívať v nastavovaní pravidiel prostredníctvom prijímanej legislatívy, podľa ktorej prebieha interakcia na trhu so zdravotným poistením. Za súčasného stavu, kedy na Slovensku nie je definovaný minimálny zákonný nárok a existuje len verejné zdravotné poistenie, prichádza otázka regulácie zisku právne i spoločenské kontroverzie. Slovenské zdravotníctvo by sa malo nevyhnutne zamerať na kvalitu a efektívnosť poskytovanej zdravotnej starostlivosti a nastavovať spravodlivé a transparentné podmienky na trhu so zdravotným poistením.

Výdavky na zdravotníctvo rastú rýchlejšie ako slovenská ekonomika. V posledných siedmich rokoch vzrástli o 49%, pričom výška HDP len o 36%. V dôsledku tzv. populačnej krízy vo väčšine krajín EÚ, rovnako na Slovensku je dôležité sa zamerať na výdavky na zdravotnú starostlivosť. Vo vyspelých krajinách výdavky na zdravotníctvo medziročne rastú. V niektorých krajinách EÚ tento rast výdavkov dokonca predbieha ekonomický rast. Financovanie zdravotníctva na Slovensku by mala byť jedna z najdôležitejších politických a odborných tém. Cieľom by okrem iného malo byť prehodnotenie systému platby za poistenca štátu. Je nevyhnutné si uvedomiť, že kvalitné zdravotníctvo vyžaduje dostatok finančných prostriedkov. V tejto situácii stále nie je politická vôľa vytvoriť legislatívne prostredie a umožniť financovanie z iných zdrojov. Súčasne je potreba vytvoriť efektívny mechanizmus trhovej kontroly, aby trhové správanie aktérov neohrozilo nízkopríjmové skupiny obyvateľov. Najzásadnejšou koncepciou zmenou by malo byť definovanie základného nároku, ktorý stanoví podmienky úhrady za zdravotnú starostlivosť a nastavenie flexibilného mechanizmu určovania výšky platby za poistenca zo strany štátu. Vytvorenie základného nároku poistenca, ktorý bude definovaný ako poistný produkt zdravotnej poisťovne. Tým, že základný nárok nie je definovaný, nie sú definované ani nadštandardné služby, ktoré by mohli zdravotné poisťovne poskytovať. Základný nárok musí reflektovať solidaritu zdravotníckeho systému a obsahovať etický prvok, na ktorom je slovenské zdravotníctvo historicky založené. Jeho hlavnou obsahovou zložkou musí byť poskytovanie bezplatnej zdravotnej starostlivosti v stanovenom rozsahu. Tento aspekt musí byť zohľadnený najmä v situáciách, pri ktorých nie je možné postupovať trhovým spôsobom.

Pri súčasnom prístupe hľadania najnižšej možnej platby z poistenca sa nemôže úroveň slovenského zdravotníctva zvyšovať. Súčasnú platbu sú dostatočné len na zabezpečenie fungovania aktuálneho stavu a nemôžu mať potenciál prispieť k zlepšeniu systémovej úrovne. Za tejto rokmi trvajúcej situácie bez perspektívy zlepšenia je riešením zväčšiť objem financií v systéme cez súkromné zdroje. Tieto môžu byť cez priame platby, súkromné poistenie alebo pripoistenie. Tento reformný zámer sa javí ako optimálnym riešením na základe dedukcie súčasného stavu a s odhadom na budúci vývoj verejných financií. Je prinajmenšom diskutabilné, aby štát naďalej vytváral obmedzenia a trval na súčasnej podobe financovania. Pravidelné dofinancovanie zdravotníctva postačuje len na nevyhnutné pokrytie akútnych požiadaviek, nemá však potenciál vytvárať podmienky pre koncepčné zmeny pre kvalitnejšie služby. Z dôvodu zanedbania rozvoja ambulantného sektora hrozí v niektorých regiónoch nedostupnosť zdravotnej starostlivosti. Situácia si vyžaduje okamžité zásahy, nakoľko ju nie je možné riešiť komplexnou, časovo náročnou reformou zdravotníctva. V prospech týchto záverov svedčia jednotlivé popísané ukazovatele kvality zdravotníctva, v ktorých Slovensko výrazne zaostáva za priemerom EÚ. Na základe skutočností zistených pri skúmaní slovenského zdravotníctva je možné konštatovať, že úloha štátu pri plnení služby občanom, konkrétne zabezpečením dostupnej zdravotnej starostlivosti začína byť nedostatočná.

Pre vytvorenie vhodného modelu financovania na Slovensku je potrebné zachovať solidárnosť verejného zdravotného poistenia v súčasnej podobe so stanovením zákonného nároku a vytvoriť podmienky pre vznik pripoistenia, ktoré bude predmetom zákonnej úpravy. Zdravotné poistenie by sa skladalo zo štatutárneho zdravotného poistenia, ktoré by bolo povinné pre všetky zárobkovo činné, ktorého nevyhnutným predpokladom je stanovenie základného nároku. Ďalšia zložka by bola privátne zdravotné poistenie, ktoré by bolo dobrovoľné na základe zmluvného vzťahu medzi zdravotnou poisťovňou a klientom. Zámerom pripoistenia je vyriešiť nedostatočnosť a neudržateľnosť zdravotného poistenia pri súčasnom demografickom vývoji, odľahčiť financovanie zdravotníctva zo strany štátu a konkurenciou dosiahnuť zlepšenie zdravotníckych služieb. V trhovom orientovanom hospodárstve je konkurencia zdravý element prispievajúci k zlepšeniu služieb. Bez konkurencie nie je možné porovnávať kvalitu služieb a preto je veľmi náročné hodnotiť zlepšovanie a vyššiu kvalitu služieb. Základným unitárnym nástrojom by sa malo stať motivovanie poistenca k zodpovednosti za vlastné zdravie. V slovenských podmienkach je tento faktor jedným z najzásadnejších, nakoľko Slovensko dlhodobo v prevencii zaostáva. Nízka adhérenca poistenca na prevencii spojená s vyšším poistným plnením je jedným z kľúčových determinantov súkromného pripoistenia.

Z výsledkov dotazníkového prieskumu vyplývajú následovné závery. Viac ako polovica opýtaných, tj. 56,7%, nepovažuje systém zdravotného poistenia na Slovensku za efektívny, pričom len 16,7% opýtaných ho za efektívny považuje.

Uvedený výstup pomerne jednoznačne potvrdzuje záver rigoróznej práce o nevyhnutnosti reformy zdravotného systému. Rigorózna práca poskytuje návrhy, akým spôsobom by táto reforma mohla byť koncipovaná. Z prieskumu vyplynulo, že až 83,2% respondentov je ochotných si za zdravotnú starostlivosť priplácať, čo je signál, ktorým spôsobom by sa systém zdravotného poistenia mohol vyvíjať. Na základe uvedených výstupov je zrejmé, že reforme financovania zdravotného systému by mala predchádzať celospoločenská diskusia. Získané odpovede na položené otázky v prieskume a ich percentuálny rozsah sú dostatočným potvrdením, že by prieskum dopadol podobne i v prípade väčšieho počtu respondentov. Stanovené otázky vychádzajú v prospech navrhovanej reformy s prípustnými odchýlkami v otázke jej obsahu.

Záver

Cieľom tejto rigoróznej práce bolo zhodnotiť súčasný stav slovenského zdravotníctva a predstaviť návrhy a riešenia v oblasti systému zdravotného poistenia. Definuje úlohy a kompetencie štátu a tiež nevyhnutné opatrenia potrebné na dosahovanie stanovených cieľov v oblasti zdravotníctva. Identifikuje základné premisy pri teoretických východiskách budúceho vývoja. Rigorózna práca poskytuje hypotetické východiská v kontexte navrhovanej reformy. Na základe subjektívnych a objektívnych argumentov, dostupných analytických údajov je zrejmé, že slovenské zdravotníctvo potrebuje nevyhnutne reformu. Táto práca poskytuje teoretické a praktické východiská pre prípravu reformného procesu. Odkladaním komplexnej reformy zdravotníctva sa úmerne zvyšujú náklady na jej realizáciu v budúcnosti. Obsahovo je práca určená odbornej, ako i širokej laickej verejnosti, ktorej podáva objektívne informácie o stave slovenského zdravotníctva. Spolu s návrhmi riešení môžu tieto informácie poslúžiť ako inšpirácia pri formovaní názorov na fungovanie zdravotníctva. Návrhy konkrétnych opatrení na zlepšenie financovania zdravotníctva môžu slúžiť ako opora pri vytváraní možných koncepcií reformy. Tematická a praktická rovina tejto rigoróznej práce môže poslúžiť ako zodpovedný zdroj pri spoločenskom diškurze.

Literatúra

- [1] BOKESOVÁ-UHEROVÁ, M. 1973. *Zdravotníctvo na Slovensku v období feudalizmu*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006. 362 s.
- [2] BOKESOVÁ-UHEROVÁ, M. 1989. *Dejiny zdravotníctva na Slovensku*. Martin: Osveta, 1989. 370 s. ISBN 80-217-0004-1.
- [3] BOYLE, S. 2011. *Health Systems In Transition, United Kingdom Health system review*, 2011. 514 s. ISSN 1817–6127.
- [4] BUSSE, R. – RIESBERG, A. 2004. *Germany*, 2004. 242 s., ISSN 1020-9077.
- [5] ETRAGAKES, E. – LESSOF S. 2003. *Russian Federation*, 2003. 212 s., ISSN 1020-9077.
- [6] JUHAS, J. – BOKESOVÁ-UHEROVÁ. M. 1985. *Dejiny medicíny a zdravotníctva*. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 1989. 568 s. ISBN 70-098-85.
- [7] JUNAS, J. 1990. *Lekári a spoločnosť v 19. storočí na Slovensku*. 1990. Martin: Osveta, 316 s. ISBN 80-217-0122-6.
- [8] JURČOVÁ, D. 2005. *Slovník demografických pojmov*, Bratislava, 2005. 72 s., ISBN 80-85659-40-9.
- [9] LUTZ, W. – KEBEDE, E.: *Education and health: Redrawing the Preston Curve*, 2018, 361 s. ISSN 0098-7921.
- [10] ONDRUŠ, P. 2014. *Svetové zdravotnícke systémy v čase globalizácie*, Bratislava, 2014. 320 s. , ISBN 97-88089057-47-4.
- [11] PAŽITNÝ, P.: 2020. *Zdravotný systém Slovenskej republiky*, Wolters Kluwer: 2020. 176 s. , ISBN 978-80-571-0281-6.
- [12] PAŽITNÝ, P., ZAJAC, R. 2021. *Slovenské zdravotníctvo v post- covidovej ére 2020 – 2025 – 2030*, Bratislava: 2021, 160 s. ISBN 978–80–556–4723–4.
- [13] PAŽITNÝ, P., ZAJAC, R. 2004. *Ozdravené zdravotníctvo v službách občanov*, Bratislava: Združenie pre reformu zdravotníctva, 2004, 136 s. ISBN 80-969201-2-X.

Elektronické zdroje:

- [14] BALÍK, P. 2013 *Financovanie zdravotníctva – spôsoby a mechanizmy financovania* [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete: <<http://www.hpi.sk/2013/11/financovanie-zdravotnictva-sposoby-a-mechanizmy-financovania/>>.
- [15] BARIOVÁ, E. 2021. *Študenti medicíny svoje meno na chodníku majú. Keď získajú titul, odchádzajú však do zahraničia*[online].[cit. 15.4.2022]. Dostupné na internete.

- [16] BILOUSOVÁ, D. 2020 *Ministerstvo predstavilo rozdelenie nemocníc. Pozrite sa, v ktorej kategórii je tá vo vašom meste*[online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete:<https://tvnoviny.sk/domace/clanok/401490-ministerstvo-predstavilo-rozdelenie-nemocnic-pozrite-sa-v-ktorej-kategorii-je-ta-vasa?campaignsrc=tn_clipboard>.
- [17] CONLEY SMITH, M. 2022 *Sleep*. [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete:<.
- [18] ČUNDRLÍKOVA, J. 2022, *Viac slovenských medikov? Áno, ale 500 je veľa, hovoria ľudia zo zdravotníctva* [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete: <<https://www.aktuality.sk/clanok/EbdPJQ6/viac-slovenskych-medikov-ano-ale-500-je-vela-hovoria-ludia-zo-zdravotnictva/>>.
- [19] DÔVERA ZDRAVOTNÁ POISŤOVŇA. 2022 *Vyššie 40 dôvodov pre poistenie v Dôvere* [online].[cit. 15.4.2022]. Dostupné na internete: <<https://www.dovera.sk/poistenec/preco-byt-v-dovere>>.
- [20] EDELMAN. *Edelman Trust Barometer 2022*. [online]. 2002. [cit. 20.3.2023]. Dostupné na internete:https://www.edelman.com/sites/g/files/aatuss191/files/2022-01/2022%20Edelman%20Trust%20Barometer%20FINAL_Jan25.pdf.
- [21] EURÓPSKA KOMISIA. *Overview*. Dostupné na internete:<https://health.ec.europa.eu/ehealth-digital-health-and-care/overview_en>.
- [22] EURÓPSKA KOMISIA. *Zdravotný profil krajiny 2021 Slovensko*. Dostupné na internete:<https://health.ec.europa.eu/system/files/2022-01/2021_chp_sk_slovak.pdf>.
- [23] EURÓPSKA KOMISIA: *Verejné zdravie: Zlepšenie zdravie pre všetkých občanov EÚ*. Dostupné na internete:< https://publications.europa.eu/resource/cellar/8f7733f2-c652-11e5-a4b5-01aa75ed71a1.0012.04/DOC_1>.
- [24] EUROSTAT. 2022. *Preventive health care expenditure statistics*. Dostupné na internete:<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?-title=Preventive_health_care_expenditure_statistics>.
- [25] EUROSTAT. 2022. *Preventive health care expenditure statistics*. Dostupné na internete:<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?-title=Preventive_health_care_expenditure_statistics>.
- [26] EUROSTAT. 2023 *Fertility rates by age*. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_frate/default/table?lang=en>.
- [27] EUROSTAT. 2023 *Life expectancy by age and sex*. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_mlexpec/default/table>.
- [28] EUROSTAT. 2023. *Causes of death – standardised death rate by NUTS 2 region of residence*. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/HLTH_CD_ASDR2/default/table?lang=en>.

- [29] EUROSTAT. 2023. Migration and migrant population statistics. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics>.
- [30] EUROSTAT. 2023. Statistic explained. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Mortality_and_life_expectancy_statistics#Life_expectancy_at_birth>.
- [31] EUROSTAT. 2023. *Treatable and preventable mortality of residents by cause and sex*. Dostupné na internete:<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_cd_apr/default/map?lang=en>.
- [32] FOYER GLOBAL HEALTH. 2023. *Rankings of world's best healthcare systems in 2022*. Dostupné na internete:<<https://www.foyerglobalhealth.com/blog/the-best-healthcare-systems-in-the-world/>>.
- [33] GLOBSEC. 2022. *Exkluzívne dáta: Slovensko opäť na chvoste. Spomedzi krajín V4 je naše zdravotníctvo najmenej pripravené na budúce výzvy v sektore* [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete:<https://www.globsec.org/what-we-do/press-releases/exkluzivne-data-slovensko-opat-na-chvoste-spomedzi-krajin-v4-je-nase>.
- [34] HSIAO, W. – HELLER, P. 2007. *What Should Macroeconomists Know about Health Care Policy?* Dostupné na internete:<<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp0713.pdf>>.
- [35] HUNKOVÁ, M. 2016. *Holandská skúsenosť: Pripoistenie robí ľudí zodpovednejšími* [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete:<[https://www.trend.sk/trend-archiv/holandska-skusenost-pripoistenie-robi-ludi-zodpovednejšími](https://www.trend.sk/trend-archiv/holandska-skusenost-pripoistenie-robi-ludi-zodpovednejшими)>.
- [36] INEKO. 2022 *Nemocnicou roka 2022 Ústredná vojenská nemocnica v Ružomberku a opäťovne nemocnica v Košiciach-Šaci* [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete:<https://kdesaliecit.sk/nemocnica-roka>.
- [37] INŠTITÚT FINANČNEJ POLITIKY. 2021.*Projekcia verejných výdavkov na dlhodobú starostlivosť*. Dostupné na internete:<https://www.mfsr.sk/files/archiv/31/LTC_manual.pdf>.
- [38] IOM. 2022 *Migrácia na Slovensku* [online].[cit. 15.4.2022]. Dostupné na internete:<<https://www.iom.sk/sk/migracia/migracia-na-slovensku.html>>.
- [39] LAZOROVÁ, I. 2022. *Vyjadrenie sa k navrhovanej úprave miezd sestier a pôrodných asistentiek* [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete:<<https://www.sksapa.sk/aktuality-a-oznamy/vyjadrenie-sa-k-navrhovanej-uprave-miezd-sestier-a-porodnych-asistentiek.html>>.
- [40] MINISTERSTVO FINANCIÍ 2022. *Hľadanie zdrojov pre zdravotníctvo*[online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete:<<https://www.mfsr.sk/sk/financie/hodnota-za-peniaze/blogy-uhp/2022/novy-podadresar/novy-podadresar-2.html>>.

- [41] MINISTERSTVO PRÁCE SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY. 2023. *Nezamestnanosť vo februári klesla vo všetkých krajoch* [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete:<<https://www.employment.gov.sk/sk/>>.
- [42] MINISTERSTVO VNÚTRA. Ročenky. Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v Slovenskej republike. Dostupné na internete: <<https://www.minv.sk/?rocenky>>.
- [43] MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2022. *Aktualizácia Strategického rámca starostlivosti o zdravie pre roky 2014-2030*. Dostupné na internete:<<https://www.health.gov.sk/Zdroje?/Sources/Sekcie/IZP/Aktualizacia-strategicky-ramec-starostlivosti-o-zdravie-2014-2030.pdf>>.
- [44] MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA SR. 2013. *Vestník 15-26-2013*: Dostupné na internete:<https://www.health.gov.sk/Zdroje?/Sources/dokumenty/vestniky_mz_sr/2013/vestnik-15-26-2013.pdf>.
- [45] MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA SR. 2013. *Strategický rámec starostlivosti o zdravie 2014 – 2030*. Dostupné na internete:<https://www.vzbb.sk/sk/podujatia/2014/nhp_slovakia.pdf>.
- [46] MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA. 2023 *Poplatky v zdravotníctve*: [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete:<<https://www.health.gov.sk/?poplatky-v-zdravotnictve>>.
- [47] MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA. 2023 *Usmernenie k uplatňovaniu minimálnejho preddavku*. [online].[cit. 15.4.2022]. Dostupné na internete:<<https://www.health.gov.sk/?Minimalne-poistne-1-1-2023>>.
- [48] MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA. 2023 *Zvyšovanie plátov zdravotníkov v prehľadných tabuľkách* [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete:<<https://www.health.gov.sk/Clanok?zdravotnici-platy-2023>>.
- [49] MURGAŠ, M. 2011, *Fackovacím panákom je pacient* [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete: <http://www.hospodarskyklub.sk/hddennik/index.cgi?2001.1.8+Domace+10>.
- [50] NÁRODNÉ CENTRUM ZDRAVOTNÍCKYCH INFORMÁCIÍ. 2020. *Zdravotnícka ročenka 2020*[online].[cit. 15.4.2022]. Dostupné na internete: <https://www.nczisk.sk/Documents/rocenky/2020/Zdravotnicka_rocenka_Slovenskej_republiky_2020.pdf>.
- [51] NÁRODNÉ CENTRUM ZDRAVOTNÍCKYCH INFORMÁCIÍ. 2022. *Sieť poskytovateľov zdravotnej starostlivosti Slovenskej republiky v Roku 2021* [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete:<<https://www.nczisk.sk/Aktuality/Pages/Siet-poskytovatelov-zdravotnej-starostlivosti-Slovenskej-republiky-v-roku-2021.aspx>>.
- [52] NÁRODNÉ CENTRUM ZDRAVOTNÍCKYCH INFORMÁCIÍ. 2023 *Pracovníci v zdravotníctve*: [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete:<https://www.nczisk.sk/Statisticke_vystupy/Tematicke_statisticke_vystupy/Pracovnici_zdravotnictve/Pages/default.aspx>.

- [53] NÁRODNÉ CENTRUM ZDRAVOTNÍCKYCH INFORMÁCIÍ. 2023. *Ezdravie* [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete:< <https://www.ezdravotnictvo.sk/sk/esluzby>>.
- [54] ODVRATITELNEUMRTIA.SK: <https://www.odvratitelneumrtia.sk/#3c>.
- [55] OECD. 2021. *Doctors* [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete:<<https://data.oecd.org/healthres/doctors.htm>>.
- [56] OECD. 2021. *Health care quality indicators* [online].[cit. 15.4.2022]. Dostupné na internete:<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HEALTH_HCQI>.
- [57] PAŽITNÝ, P. 2012 *Prečo Zajac stále nemá konkurenciu* [online].[cit. 15.4.2022]. Dostupné na internete: <<http://www.hpi.sk/2012/03/preco-zajac-stale-nema-konkurenciu/>>.
- [58] PAŽITNÝ, P. 2021 *Rozdiel v platbe štátu za svojich poistencov pre rok 2022 je medzi SR a ČR priepastný*[online].[cit. 15.4.2022]. Dostupné na internete: <<https://mediweb.hnonline.sk/zdn/nazory/12104307-rozdiel-v-platbe-statu-za-svojich-poistencov-pre-rok-2022-je-medzi-sr-a-cr-priepastny>>.
- [59] SČÍTANIE OBYVATEĽOV DOMOV A BYTOV: <https://www.scitanie.sk/>.
- [60] SITA. 2022. *Priemerný vek pediatrov na Slovensku je 59 rokov, v mnohých okresoch nemá kto liečiť a deti sa nevedia dostať k zdravotnej starostlivosti* [online].[cit. 9.12. 2022]. Dostupné na internete:<<https://sita.sk/vzdravotnictve/priemerny-vek-pediatrov-na-slovensku-je-59-rokov-v-mnohych-okresoch-nema-kto-liecit-a-deti-sa-nevedia-dostat-k-zdravotnej-starostlivosti/>>.
- [61] SITA. 2023. *V úplatkoch v zdravotníctve patríme k lídrom EÚ a viacerí pacienti sú tiež prekvapení, za čo všetko si lekári pýtajú peniaze* [online].[cit. 9.12. 2022]. Dostupné na internete:<<https://sita.sk/vzdravotnictve/v-uplatkoch-a-daroch-v-zdravotnictve-patrim-k-lidrom-v-eu-a-viaceri-pacienti-su-prekvapeni-za-co-vsetko-si-lekari-pytaju-peniaze/>>.
- [62] SPOLOČNOSŤ VŠEOBECNÝCH LEKÁROV SLOVENSKA. 2022. *Výška súčasných platieb za poistencov štátu je katastrofálna, musí dosiahnuť aspoň 4,5 percenta, inak bude zdravotníctvo fatálne paralyzované* [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete: <<https://svls.sk/vyska-sucasnych-platieb-za-poistencov-statu-je-katastrofalna-musi-dosiahnut-aspon-45-percenta-inak-bude-zdravotnictvo-fatalne-paralyzovane/#:~:text=Pre%20rok%202023%20ide%20o,je%20a%C5%BE%20o%2043%25%20viac.>>.
- [63] STANFORD CENTER ON LONGEVITY. *Sleep* [online].[cit. 1.2. 2023]. Dostupné na internete: <<https://longevity.stanford.edu/research-update-on-sleep/>>.
- [64] SVETOVÁ ZDRAVOTNÍCKA ORGANIZÁCIA. 2020. Regionálny úrad pre Európu. *Zdravie 2020 Európsky politický rámec na podporu vládnych a spoločenských aktivít pre zdravie a prosperitu*. Dostupné na internete: <https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/who-brozura-zdravie-2020-sk-verze-.pdf>.

- [65] ŠAMÍROVÁ, M. 2016. Zdravý životný štýl [online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete: <https://www.npz.sk/sites/npz/Stranky/NpzArticles/2013_06/Faktory_ovplyvnujuce_zdravy_zivotny_styl.aspx?did=3&sdid=25&tu-id=0&>.
- [66] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Priemerný mesačný zárobok zamestnanca v hospodárstve SR v 4. štvrťroku za rok 2022*: Dostupné na internete: <<https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/products/>>.
- [67] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2017. *Hlavné trendy populačného vývoja v roku 2016*. Dostupné na internete: <<https://slovak.statistics.sk/ExportPdf2/PdfExportSrvlt?Document=8e0c2dfb-4b54-4938-808f-2b9e6ca9292a>>.
- [68] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2021. *Obyvateľstvo a migrácia*. Dostupné na internete: <https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/themes/demography/population/about/!ut/p/z0/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8ziA809L-ZycDB0NLJzCjAw8zf2CDL0DA929Xcz1C7ldFQEBola3/>.
- [69] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2022. *Zomretí podľa mesiaca úmrtia, veku, pohlavia a príčiny smrti*. Dostupné na internete: <https://datacube.statistics.sk/#/view/sk/VBD_SK_WIN2/om3801mr/v_om3801mr_00_00_00_sk>.
- [70] TASR. 2021 *Neboli splnené požiadavky na úpravu miezd sestier a pôrodných asistentiek* [online].[cit. 9.12. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.lekarne.sk/denna-sprava/SKSaPA-Neboli-splnene-poziadavky-na-upravu-miezd-sestier-a-porodnych-asistentiek-53876.html>>.
- [71] TASR. 2021. *Zisk zdravotných poisťovní sa má po novom regulovať. Protiústavné, reaguje Dôvera* [online].[cit. 9.12. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.trend.sk/spravy/zisk-zdravotnych-poistovni-ma-novom-regulovat-protiustavne-reaguje-dovera>>.
- [72] UNION ZDRAVOTNÁ POISŤOVŇA. 2022. Viac ako 70 zdravotných benefitov od Unionu. [online].[cit. 9.12. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.union.sk/vyhody-pre-poistencov/>>.
- [73] UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE. 2022. *Školné a poplatky spojené so štúdiom na Univerzite Komenského v Bratislave v akademickom roku 2022/2023*. Dostupné na internete: <https://uniba.sk/fileadmin/ruk/legislativa/2021/Vp_2021_27_Priloaha.pdf>.
- [74] ÚRAD PRE DOHLAD NAD ZDRAVOTNOU STAROSTLIVOSŤOU. *Správa o stave vykonávania verejného zdravotného poistenia za rok 2016*, Dostupné na internete: https://www.udzs-sk.sk/wp-content/uploads/2021/04/sprava-o-stave-VZP_2016-1.pdf.
- [75] ÚRAD PRE DOHLAD NAD ZDRAVOTNOU STAROSTLIVOSŤOU. *Správa o stave vykonávania verejného zdravotného poistenia za rok 2017*, Dostupné na internete: <https://www.udzs-sk.sk/wp-content/uploads/2021/04/Sprava-o-stave-vykonavania-verejneho-zdravotneho-poistenia-za-rok-2017-1.pdf>.

- [76] ÚRAD PRE DOHLAD NAD ZDRAVOTNOU STAROSTLIVOSŤOU. *Správa o stave vykonávania verejného zdravotného poistenia za rok 2018*, Dostupné na internete:https://www.udzs-sk.sk/documents/14214/21128/Spr%C3%A1va+o+stave+VZP+za+rok+2018_web.pdf.
- [77] ÚRAD PRE DOHLAD NAD ZDRAVOTNOU STAROSTLIVOSŤOU. *Správa o stave vykonávania verejného zdravotného poistenia za rok 2019*, Dostupné na internete:https://www.udzs-sk.sk/wp-content/uploads/2021/04/Sprava-o-stave-vykonavania-VZP-za-rok-2019_web-1.pdf.
- [78] ÚRAD PRE DOHLAD NAD ZDRAVOTNOU STAROSTLIVOSŤOU. *Správa o stave vykonávania verejného zdravotného poistenia za rok 2020*, Dostupné na internete:https://www.udzs-sk.sk/wp-content/uploads/2021/08/SSV-VZP_2020_final.pdf.
- [79] ÚRAD PRE DOHLAD NAD ZDRAVOTNOU STAROSTLIVOSŤOU. *Správa o stave vykonávania verejného zdravotného poistenia za rok 2021*, Dostupné na internete: <<https://www.udzs-sk.sk/wp-content/uploads/2022/06/Sprava-o-stave-vykonavania-VZP-za-2021.pdf>>.
- [80] ÚRAD VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA. 2020. *Program Zdravie 2020* [online].[cit. 9.12. 2022]. Dostupné na internete: <https://www.uvzsr.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=1688%3Aprogram-zdravie-2020&catid=125%3Amedzinarodna-spolupraca-a-eu&Itemid=111>.
- [81] VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÁ POISŤOVŇA. 2022. *Benefity* [online].[cit. 14.4.2022]. Dostupné na internete: <<https://www.vszp.sk/benefity/>>.
- [82] WORLD HEALTH ORGANISATION. 2000. *Health systems: Improving Performance*. Dostupné na internete: <<https://www.who.int/about/governance/constitution>>.
- [83] World Health Report 2000: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/health-financing/whr-2000.pdf?sfvrsn=95d8b803_1&download=true>.
- [84] WORLD POPULATION REVIEW. *Life Expectancy by Country 2023*. [online]. [cit. 9.12.2022]. Dostupné na internete :<https://worldpopulationreview.com/country-rankings/life-expectancy-by-country>.
- [85] ZACHAR, D. 2013 *Reformné procesy v zdravotníctve – obdobie rokov 2000-2012*[online].[cit. 20.2.2023]. Dostupné na internete: < <http://www.hpi.sk/2013/04/reformne-procesy-v-nbsp-zdravotnictve-obdobie-rokov-2000-2012/>>.

Esej rigorózneho práca na tému:

Využívanie informačno-komunikačných technológií ako súčasť determinantov ekonomického rastu malých a stredných podnikov na Slovensku

Use of Information and Communication Technologies As Part of Economic Growth Determinants of Small and Medium-Sized Enterprises in Slovakia

Mgr. Monika KUBJATKOVÁ*

Abstract

In our rigorous thesis we address the issue of ICT and their use in small and medium-sized. The aim of the rigorous thesis is to describe, evaluate and verify the use and impact of ICT in small and medium-sized enterprises in Slovakia. The thesis is divided into theoretical and practical parts. In the theoretical part, we focus on theoretical foundations for the creation of the information society, the characteristics and development of ICT, their impact on the economic growth of small and medium-sized enterprises and the definition of small and medium-sized enterprises. The objective of the theoretical part is to describe the current state of the subject studied. The practical part presents our verification of the impact of ICT in enterprises. We chose a questionnaire survey method to examine their use in the enterprise and we evaluated the results obtained. The objective of the final part of the thesis is to assess the results obtained and to propose solutions to existing problems.

Keywords: *Information and Communication Technologies, economic growth, small and medium enterprises, information society*

Úvod

Využívanie informačno-komunikačných technológií sa stalo neodmysliteľnou súčasťou bežného života každého jednotlivca. Informačno-komunikačné technológie majú nezastupiteľný prínos v oblasti zdravotníctva, v bankách, v školstve, na úradoch, v doprave, v priemysle, v kultúre, v oblasti vedy a výskumu a v neposlednom

* Mgr. Monika Kubjatková, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: krcmarikova.monika@gmail.com

rade v ekonomike každej krajiny. Spolu s rozvojom ľudskej spoločnosti vznikali nové a rozvíjali sa už existujúce technológie, ktoré nám v značnej miere uľahčujú každodenný život. Vzhľadom na ich cenovú dostupnosť a potenciál sa jedná o masovo rozšírené technológie, ktoré zaznamenali rozmach najmä na prelome 80. a 90. rokov 20. storočia a ich význam neustále narastá. Zavedenie osobných počítačov, neskôr internetu a využívanie technológií mobilnej komunikácie predstavoval zlom vo vývine spoločnosti. Ovplynul najmä spoločenskú a ekonomickú sféru života a samotné fungovanie podnikov. Ekonomicky rozvinuté krajiny sveta sa pretransformovali z industriálnej spoločnosti na spoločnosť informačnú. Najcennejším tovarom sa stáva informácia, duševnú prácu nahrádza informatizácia výrobných procesov a informačný sektor zamestnáva oveľa viac pracovníkov. Hoci si to niekedy neuvedomujeme, prvky informatizácie sú prítomné všade okolo nás. Technológie nám pomáhajú takmer pri všetkých činnostiach, uľahčujú nám prácu a život. Dnes sú považované za úplnú samozrejmosť a nevyhnutnosť pre fungovanie celej spoločnosti, vrátane všetkých oblastí hospodárskeho života krajiny.

Informačno-komunikačné technológie

Pojem informačno-komunikačné technológie ako prvý použil Alvin Toffler vo svojom diele Tretia vlna. Nahradil tak pojem informačné technológie, ktorý pôvodne označoval počítače a všetky elektronické zariadenia na spracovávanie informácií. Komunikácia medzi jednotlivými zariadeniami prebieha v súčasnosti najmä prostredníctvom internetu a mobilných sietí, čo viedlo k vzniku pojmu informačno-komunikačné technológie. Informačno-komunikačné technológie patria medzi najdynamickejšie sa rozvíjajúce oblasti, kedy tradičné technológie zanikajú a vznikajú nové. Tomuto trendu sa musia prispôbiť aj podniky, kde sa prostriedky informačno-komunikačných technológií stali nevyhnutnou súčasťou ich podnikania.

Nezastupiteľné postavenie v ekonomike každej krajiny majú malé a stredné podniky. V rámci rozvinutých ekonomík sú považované za najpružnejšiu, najprogressívnejšiu a najefektívnejšiu kategóriu podnikov, a preto sú opodstatnene považované za najdôležitejšiu súčasť ekonomiky. Ich zastúpenie z celkového počtu podnikateľských subjektov na Slovensku predstavuje až 99,9%. Podniky sú pomocou informačno-komunikačných technológií prepojené so zákazníkmi, odberateľmi, dodávateľmi, orgánmi štátnej správy a stávajú sa závislými na ich využívaní pri realizácii obchodných vzťahov. Je nespochybniteľné, že technológie zefektívňujú prácu všetkých podnikových činností. Umožňujú rýchly prístup k informáciám a pružnú komunikáciu. Okrem toho prispievajú k vyššej efektívnosti riadiacich procesov podniku, informovanosti o podniku, zníženiu nákladov, zlepšovaniu ekonomických výsledkov, vyššej efektívnosti fungovania podniku, konkurencieschopnosti podniku

a hospodárskemu rastu. Umožňujú podnikom hľadať riešenia a pomáhať pri rozhodovaní na všetkých úrovniach.

Aby bol podnik úspešný a konkurencieschopný, musí pravidelne investovať do informačno-komunikačných technológií. Pravidelné investície prispievajú k zdokonaľovaniu výrobných procesov a procesov riadenia podniku. Oproti veľkým podnikom majú malé a stredné podniky výhodu v tom, že sú flexibilnejšie a dokážu pružnejšie reagovať na zmeny. Sú rýchlejšie pri zavádzaní nových technológií, ktoré sú cenovo dostupnejšie a spojené s nižším rizikom. Sú to investície, ktoré sa mu neskôr vrátia. Podnik, ktorý dokáže pružne zareagovať na zmeny v informačnej oblasti, získava konkurenčný náskok pred ostatnými podnikmi. Možno teda konštatovať, že dnes je založenie a existencia podniku bez podpory informačno-komunikačných technológií nemysliteľná. Vplyvom konkurenčného prostredia je na podnik vyvíjaný tlak k nepretržitému hľadaniu možností ako znižovať náklady, tvoriť pridanú hodnotu a získať zákazníkov, ktorí mu umožnia získať konkurenčnú výhodu a udržať si ju. Jednou z možností je využívanie informačno-komunikačných technológií, ktoré zahŕňajú aj elektronický obchod. Elektronické obchodovanie si vyžaduje vstup na internetové trhy, prepojenie počítačov prostredníctvom internetu, mobilných a telekomunikačných sietí. V súčasnosti je internet považovaný v podnikoch za samozrejmú, a to najmä kvôli jeho dostupnosti, kvalite pripojenia a cene. Elektronická komunikácia a obchodovanie predstavujú pre podnik spôsob, ako prekonať geografickú vzdialenosť medzi obchodnými partnermi a časové rozdiely, znižovať náklady, urýchľovať získavanie, vybavovanie zákaziek a realizáciu platieb. Podniky sú pri dosahovaní ekonomického rastu a udržaní konkurencieschopnosti závislé na využívaní a riadení informačno-komunikačných technológií. Ich potenciál je determinovaný schopnosťou riadiť informačno-komunikačné technológie a investovať do nich, čo následne ovplyvňuje rast produktivity práce a zvýšenie celkovej konkurencieschopnosti ekonomík.

Využívanie informačno-komunikačných technológií v podnikateľskej praxi ovplyvňuje vybavenie podniku technológiami. Prostriedky informačno-komunikačných technológií (IKT) využívajú všetky podniky bez ohľadu na svoju veľkosť. Počítače, tlačiarne, telefóny, faxy a iné multifunkčné zariadenia sú neodmysliteľnou súčasťou každého podniku. Odlišujú sa len v tom, do akej miery sú závislé na ich využívaní.

Využívanie IKT v slovenských podnikoch sme skúmali v rámci riešenia výskumných problémov a podkladové údaje sme získali z dotazníkového prieskumu. Dotazníkový prieskum bol realizovaný v období od 20. 2. 2022 do 30. 3. 2022. Prieskumný súbor predstavoval dostupný výber subjektov. Do prieskumu boli zahrnutí respondenti pracujúci v podnikoch na území Slovenskej republiky. Do dotazníkového prieskumu sa zapojilo 244 respondentov. Podniky boli podľa počtu

zamestnancov rozdelené na štyri skupiny. Do prvej skupiny patrili podniky s počtom zamestnancov 1 až 9 ako skupina mikropodniky, do druhej skupiny podniky s počtom zamestnancov 10 až 49, čo predstavuje malé podniky, do tretej skupiny podniky s počtom zamestnancov 50 až 249, ktorá charakterizuje stredné podniky a do štvrtej skupiny podniky s počtom zamestnancov 250 a viac, ktorá je charakterizovaná ako veľký podnik.

Za najdôležitejší finančný cieľ každého podniku sa považuje maximalizácia trhovej hodnoty a dosahovanie zisku. Podľa Bielika patria medzi najdôležitejšie charakteristiky hospodárenia podniku výnosy a náklady, na základe ktorých je možné určiť výsledok hospodárenia podniku, teda výšku zisku alebo straty. Na základe viacerých zrealizovaných výskumov možno teda konštatovať, že implementácia informačno-komunikačných technológií do podniku mala pozitívny vplyv na ich výnosy. Podľa našich zistení zaznamenalo pozitívny vplyv na zvýšenie výnosov až 92 % respondentov.

Podľa výsledkov empirického prieskumu, ktorý bol zameraný na vplyv robotizácie, automatizácie a digitalizácie na trh práce SR v súvislosti s implementáciou nových technológií do podniku, 82,5% podnikov, ktoré sa zúčastnilo na prieskume, očakáva pozitívne zmeny pre podniky a vyššie zisky. Na základe zrealizovaných výskumov možno teda konštatovať, že implementácia informačno-komunikačných technológií do podniku mala pozitívny vplyv na ich výnosy. Naše výsledky korešponujú aj so štúdiami, ktoré boli realizované Európskou komisiou. V Akčnom pláne pre podnikanie 2020 poukázala na skutočnosť, že žiadny podnik nemôže prosperovať bez lepšieho využívania informačno-komunikačných technológií. Tie malé a stredné podniky, ktoré prijali nové technológie, rástli dva až trikrát rýchlejšie v porovnaní s tými, ktoré ich neprijali. Kľúčové zistenia štúdie spoločnosti Boston Consulting Group o výhodách IKT pre MSP viedli k záverom, že bez ohľadu na domovskú krajinu, podnikatelia, ktorí skoro prijímali technológiu zvýšili svoje ročné zisky o 15 % rýchlejšie, ako ich konkurenti. Prechod malých a stredných podnikov na digitalizované podniky môže poskytnúť podporu pre oživenie ekonomiky. Podľa tejto štúdie, ak by 15 % malých a stredných podnikov na trhoch, ktoré zaostávajú v implementácii technológií a 30 % podnikov, ktoré ich využívajú len mierne, prijali pokročilé a moderné nástroje, mohli by svoje celkové výnosy zvýšiť o 570 miliárd Eur a prispieť tak k vytvoreniu viac ako šesť miliónov nových pracovných miest.

Možnosť, ako môžu podniky zvyšovať svoje výnosy, je viacero. Jeden zo spôsobov ako môže podnik dosiahnuť vyššie výnosy je zvyšovanie výkonov, teda výrobou a predajom väčšieho množstva výrobkov alebo predajom väčšieho objemu tržieb. To znamená, že keď budú podniky implementovať nové technológie, budú môcť viac vyrábať a budú zvyšovať výnosy podniku. Zvyšovanie výnosov je možné dosiahnuť implementáciou technológií, ktoré sú účelovo zamerané na riešenie

úloh, ktoré brzdia podnik v jeho ďalšom rozvoji. Malé a stredné podniky často váhajú s implementáciou nových technológií. Podľa Euractiv je dôvodom absentujúca expertíza a pracovná sila na ich zvládnutie. Riešením pre MSP, ktoré chcú prijať technologickú zmenu, by sa mali spojiť s existujúcimi lokálnymi alebo regionálnymi sieťami IT expertov, ktorí s nimi môžu zdieľať osvedčené postupy a uľahčenie prijímania nových technológií prostredníctvom jasného regulačného rámca zo strany tvorcov politik a Európskej únie, ktorý bude navrhnutý v spolupráci s podnikateľmi.

Rýchly a nepretržitý rozvoj technológií prispieva podnikateľským subjektom k zefektívneniu pracovných procesov, zvyšovaniu produktivity a tým aj konkurencieschopnosti. Aby sa prispôbili malé a stredné podniky tomuto trendu, museli aj oni začať s aplikáciou a využívaním moderných technológií. Dnes už len ťažko nájdeme podnik, ktorý by nevyužíval informačno-komunikačné technológie. Podľa našich zistení najväčší prínos z ich implementácie do podniku zaznamenali respondenti v zrýchlení administratívnych procesov a znižovaní chybovosti. Dôležitú úlohu pri ich využívaní však zohrávajú schopnosti a zručnosti jednotlivca využívať a pracovať s modernými technológiami. Tieto zručnosti sa označujú ako digitálna kompetentnosť a znamená sebaisté a kritické využívanie digitálnych technológií. Dôležitú úlohu pri ich využívaní však zohrávajú schopnosti a zručnosti jednotlivca využívať a pracovať s modernými technológiami. Tieto zručnosti sa označujú ako digitálna kompetentnosť a znamená sebaisté a kritické využívanie digitálnych technológií. Spomedzi všetkých respondentov v našom prieskume z kategórie malé a stredné podniky sa vyžaduje u 86, 63 %. Digitálna kompetentnosť sa stala nevyhnutnou súčasťou na všetkých úrovniach riadenia a vykonávania pracovnej činnosti. Podľa prieskumu Institute for Business Value v spolupráci s Oxford Economics predstavujú podľa 61% manažérov základné počítačové a technické zručnosti najžadanejšie požiadavky na spôsobilosť pracovníkov. Štúdiu digitálnych zručností sa venovala aj inštitúcia McKinsey Global, podľa ktorej bude narastať dopyt po technologických zručnostiach až o 50 %. Od zamestnancov sa vyžadujú digitálne zručnosti, ktoré im umožňujú ovládať online aplikácie alebo nástroje nových technológií pri práci.

Rozvoj digitálnej ekonomiky prináša so sebou aj zmeny, ktoré súvisia s riadením malých a stredných podnikov. Tieto zmeny sa týkajú všetkých súčastí podniku, vrátane ľudského kapitálu. Mnohé podnikové procesy prechádzajú do digitálneho sveta a modernizujú sa aj pracovné podmienky, čo si vyžaduje aj rozvoj znalostí a zručností pracovníkov. Digitálne gramotný jednotlivec dokáže rýchlejšie a jednoduchošie využívať nové technológie a nástroje, čo vedie k zlepšovaniu odborných vedomostí a zručností a eliminácii rizika bariér, ktoré by mu mohli prekážať pri práci. Deming uvádza, že ak budú požiadavky na digitálne zručnosti aj naďalej rásť alebo budú rásť ešte rýchlejším tempom ako v súčasnosti, zamestnanci aj študenti pred vstupom na trh práce budú musieť neustále prispôbovať svoje zručnosti

a schopnosti požiadavkám trhu počas celého svojho pracovného života. Táto skutočnosť významne ovplyvňuje a v budúcnosti ovplyvní systém vzdelávania a odbornej prípravy. Odborná literatúra zameraná na technologický vývoj naznačuje, že pokrok v oblasti umelej inteligencie a výpočtovej kapacity počítačov by mohol ovplyvniť úlohy, ktoré sú vykonávané väčšinou pracovníkov na rôznych pozíciách. Technológie by mali byť v podniku implementované z dôvodu uľahčenia práce zamestnancom a nielen preto, že sa jedná o aktuálny trend. Dôležité však je zamestnancom vysvetliť význam prijatých riešení, ich dôkladné zaškolenie a získať si ich podporu pre nové technológie, aby mohli priniesť očakávaný efekt.

Na základe výsledkov zrealizovaných výskumov možno konštatovať, že podniky majú záujem o implementáciu nových technológií. Pri tejto snahe sa však stretávajú s rôznymi bariérami, na ktoré narážajú a ktoré im túto snahu komplikujú. Dôvod, prečo respondenti uviedli ako najväčšiu bariéru nedostatok vlastných finančných zdrojov môže byť, že malé a stredné podniky majú menšiu kapitálovú silu, nemajú k dispozícii dostatočný majetok na ručenie v dôsledku čoho im banky odmietajú poskytovať úver. Mikropodniky, malé a stredné podniky majú podmienky poskytnutia úveru prísnejšie ako veľké podniky alebo podniky, ktoré majú dlhšiu existenciu, platia vyššie úroky a banky od nich požadujú aj vyššie záruky. Malé a stredné podniky na Slovensku sú financované najmä z vlastných zdrojov v prípade, že ich majú alebo ak ich nemajú, najčastejšie úverom a lízingom. Táto situácia ich núti bojovať s deficitom kapitálu, ktorý je potrebný na prežitie alebo zabezpečenie rozvoja firmy. Veľké podniky sú schopné si svoje procesy digitalizovať samostatne a môžu si dovoliť prijímať nové technológie bez pomoci štátu, kým malé a stredné podniky zápasia s nedostatkom finančných zdrojov a nevedia sa adaptovať na zmeny, ktoré priniesli veľké firmy, čo následne vedie k strate ich postavenia. Napriek tomu, že ceny informačno-komunikačných technológií mali v posledných rokoch klesajúcu tendenciu, stále platí, že vysoké náklady na ich nákup patria medzi najväčšie bariéry pre ich implementáciu. Zaostávanie Slovenka v oblasti digitalizácie a implementácie technológií je v malých a stredných podnikoch príčinou poklesu digitálnej konkurencieschopnosti a prepadu v indexoch DESI, kde sa Slovensko nachádza na 22. mieste z 27. miest.

Snaha o zlepšenie tohto stavu viedla k vzniku projektu Liga pre digitálny rast z dielne Slovenskej aliancie pre inovatívnu ekonomiku (SAPIE), ktorého súčasťou je Plán obnovy ako príležitosť pre digitalizáciu malých a stredných podnikov. Pre malé a stredné podniky to predstavuje jednu z najväčších príležitostí, ako transformovať svoje podnikanie a zvýšiť konkurencieschopnosť pomocou financovania cez Plán obnovy a odolnosti. Na rozdiel od klasických eurofondov ponúkajú možnosť zapojenia sa všetkých firiem zo všetkých regiónov Slovenska. Práve malé a stredné podniky majú k dispozícii len obmedzené zdroje a vyznačujú sa vyššou citlivosťou na existenciu rôznych netrhových bariér. Významnou bariérou, ktorej

čelia malé a stredné podniky pri implementácii nových technológií, je schopnosť ľudí pracovať s prijatými technológiami, teda naplno využívať ich možnosti pri zvyšovaní produktivity práce. Napriek tomu, že implementácia moderných technológií môže zlepšiť fungovanie spoločnosti a podporiť hospodársky rast, Slovensko sa v tomto smere nachádza na chvoste medzi krajinami EÚ. Veľkou prekážkou je okrem toho aj nedostatok IT špecialistov, ktorí podľa štúdie predstavujú na Slovensku len niečo vyše 4%. Nielen Slovensko čelí tomuto problému, ktoré sa snažia riešiť zlepšením vzdelávania IT odborníkov alebo prilákaním zahraničných špecialistov. Podľa výsledkov prieskumu spoločnosti Industry4UM považuje 74% podnikov koncepciu Priemysel 4.0 za nevyhnutnosť pre budúce fungovanie. Jej implementácia sa však v roku 2020 spomalila v dôsledku náročného hospodárskeho prostredia, ktoré brzdilo investície a chýbajúca odborná príprava zamestnancov. Slovensko vyvíja neustále úsilie o rozšírenie digitálneho hospodárstva, hoci jeho výkonnosť je pod priemerom EÚ. Medzi najväčšie bariéry patrí rýchlo sa meniace trhovú prostredie a relatívne nízka úroveň digitálnej intenzity v podnikoch. Zásadnou bariérou zostáva obmedzený prístup k financovaniu a finančným nástrojom na investície do nových technológií a nedostatočná informovanosť o nich.

Zmeny, ktoré so sebou prináša 4. priemyselná revolúcia sa odrazili aj na pracovnom trhu. Najzásadnejšie úlohy tejto revolúcie patria využívaniu internetu a digitalizácia, ktoré sa stali neodmysliteľnou súčasťou fungovania podnikov. Digitalizácia mení pracovný život, pracovnú silu a pracovné zvyky zamestnancov. Nástup moderných informačno-komunikačných technológií vyvoláva vznik nových možností na pracovnom trhu v spojení so vznikom nových pracovných pozícií. Rastúci trend implementácie moderných technológií do podnikov ako je robotizácia, umelá inteligencia, internet vecí, big data, cloud computing, technológia 5G spôsobuje, že podiel ľudskej práce je čoraz viac nahradený technológiou. Rutinne opakujúce sa úlohy a činnosti prevezmú stroje a ľudia sa budú zameriavať na tvorivé činnosti pracovné miesta. Stúpajúce využitie a implementácia technológií sa spája zároveň s obavou zamestnancov, ktorí ich považujú za likvidátora ich pracovného miesta. Podľa respondentov zo skupiny manažérov, ktorí sa zúčastnili na našom prieskume, nedošlo k výraznému vzniku a zániku pracovných miest v žiadnom z podnikov. Najväčší podiel respondentov uviedlo, že nezaznamenali zmeny v zamestnanosti. Detailný prehľad získaných údajov sme uviedli v tabuľke. Podľa prieskumu globálnych spoločností bude automatizácia a nové technológie viesť ku vytvoreniu nových pracovných miest a predpokladajú, že 60% súčasných pracovných miest môže byť vďaka digitalizácii nahradených počítačmi alebo robotmi. Na Slovensku by malo byť v budúcnosti zautomatizovaných až 33 % pracovných miest. Počet používaných robotov neustále stúpa a Slovensko patrí v oblasti robotizácie k lídrom.

Záver

Informačno-komunikačné technológie sú dnes už neodmysliteľnou súčasťou každého podniku. Zabezpečovanie podnikateľských činností bez ich využívania je už takmer nemožné a ich využitie je bezpodmienečnou podmienkou už pri založení a vzniku podniku a jeho ďalšieho fungovania. Implementácia najnovších technológií dokáže zefektívniť a urýchliť výrobné procesy, kontinuitu výrobných procesov, znížiť náklady podniku a zlepšiť pracovné podmienky. Digitálna doba spojená s rozvojom internetu, automatizáciou výroby a robotiky výrazne ovplyvnila ekonomiku každej krajiny. Nástup robotizácie a automatizácie umožnil malým a stredným podnikom zvýšiť ich výstup a efektivitu práce, a tým aj ich konkurencieschopnosť. Vďaka automatizácii a robotizácii dokážu preraziť na trhu, ktoré by boli pre nich inak nedostupné. Medzi hlavné odporúčania v oblasti implementácie informačno-komunikačných technológií do malých a stredných podnikov patrí podpora vzdelávania, predovšetkým na rozvoj digitálnych zručností zamestnancov, podpora v oblasti IT zručností v spojitosti s využívaním a ovládaním moderných technológií a kurzov pre ďalšie vzdelávanie na rozvíjanie zručností pre prácu s novými technológiami. Zo strany zamestnávateľov zohráva dôležitú úlohu motivácia ku vzdelávaniu zamestnancov, aby dokázali pružne reagovať a meniace sa požiadavky vyplývajúce z implementácie nových informačno-komunikačných technológií.

V oblasti vysokého školstva patrí medzi odporúčania spolupráca univerzít a vysokých škôl s podnikmi, ktorá by umožnila uspokojovať potrebu na požadované zručnosti. Smerovanie podnikov k rýchlejšej digitalizácii vedie nielen k zlepšeniu ich ziskov, ale aj k ich rastu a rastu pracovných miest. Európska komisia poukázala v Akčnom pláne pre podnikanie 2020 na skutočnosť, že žiadny podnik nemôže prosperovať bez lepšieho využívania informačno-komunikačných technológií. V pláne zdôraznila, že práve malé a stredné podniky môžu rásť dva až trikrát rýchlejšie vďaka prijatiu a implementácii moderných technológií.

Literatúra

- [1] BUGHIN, J. a spol. 2018. Skill shift: Automation and the future of the workforce. [online]. [cit. 2023-22-02]. Dostupné na internete: <<https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/skill-shift-automation-and-the-future-of-the-workforce>>.
- [2] EUR-LEX. 2003. Odporúčanie Komisie zo 6. mája 2003 o definícii mikropodnikov, malých a stredných podnikov[online]. [cit. 2021-07-16]. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32003H0361>>.

- [3] EURÓPSKA KOMISIA. 2021. Index digitálnej ekonomiky a spoločnosti (DESI) 2021 Slovensko. [online]. [cit. 2023-27-02]. Dostupné na internete: < <https://www.mirri.gov.sk/sekcie/informatizacia/jednotny-digitalny-trh/index-digitalnej-ekonomiky-a-spolocnosti/index.html>>.
- [4] EURÓPSKA KOMISIA. 2018. Oznámenie komisie Európskemu parlamentu, Rade a Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov o akčnom pláne digitálneho vzdelávania. [online]. [cit. 2023-25-02]. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:52018DC0022>.
- [5] KEŠELOVÁ, D. a spol. 2022. Vplyv robotizácie, automatizácie a digitalizácie na trh práce v SR: výsledky empirického prieskumu. Bratislava: IVPR, 2022. 50 s.
- [6] KING, M. – MARSHALL, A. – ZAHARCHUK, D. 2016. Facing the storm: Navigating the global skills crisis. [online]. [cit. 2023-26-02]. Dostupné na internete:< <https://www.ibm.com/downloads/cas/LBMPMLMJ>>.
- [7] KORCOVÁ, Z. 2004. IKT V MALÝ CH A STREDNÝ CH PODNIKOCH. [online] . [cit. 2021-07-07]. Dostupné na internete: <<http://www.slpk.sk/eldo/mvd2004/korcova.pdf>>.
- [8] KVAŠŇÁK, L. 2014. Slovensko patrí k lídrom automatizácie, no s robotmi netreba súperiť. [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné na internete:< <https://www.trend.sk/trend-archiv/slovensko-patri-lidrom-automatizacie-robotmi-netreba-superit>>.
- [9] LESÁKOVÁ, Ľ. 2008. Vplyv globalizácie na malé a stredné podniky. In Ekonomický časopis. [online]. 2008. roč. 56, č. 6, [cit. 2021-05-26]. Dostupné na internete: <<https://www.sav.sk/journals/uploads/0920145306%2008%20Lesakova.pdf>>. ISSN: 2729-7470.
- [10] MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2020. KDE SI Slovensko? Postavenie Slovenskej republiky v Digital Economy and Society Indexe (DESI): Analytický komentár. [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné na internete:< https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2019/09/kDE-SI-Slovensko_analyticky-komentar.pdf>.
- [11] SITA. 2021. IT špecialisti sa o nedostatok práce báť nemusia. Profesia hlási najvyšší počet ponúk v histórii. [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné na internete:< <https://sita.sk/it-specialisti-sa-o-nedostatok-prace-bat-nemusia-profesia-hlasi-najvyssi-pocet-ponuk-v-historii/>>.
- [12] SLOVAK BUSINESS AGENCY. 2019. Analýza potrieb MSP v kontexte agendy inteligentného priemyslu a špecificky vo vzťahu k potrebe ľudských zdrojov do roku 2020/2030. [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné na internete: < https://www.sbagency.sk/sites/default/files/analiza_potrieb_msp_v_kontexte_agendy_inteligentneho_priemyslu.pdf>.

- [13] STOFFA, J. – STOFFOVÁ, V. 2017. Terminológia informatiky a IKT. Trnava: TYPI Universitas Tyrnaviensis, 2017. 252 s. ISBN 978-80-568-0065-2.
- [14] ŠRENKEL, L. 2016. Malý, stredný alebo mikro podnik – veľkostné kritériá. [online] . [cit. 2021-07-16]. Dostupné na internete: <<https://www.podnikajte.sk/podpora-podnikania/maly-stredny-mikro-podnik>. >.
- [15] WERNGREM, P. 2013. Malé a stredné podniky potrebujú prijať technológie na podporu rastu. In Euractiv. [online]. 2013, [28.2.2023]. Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/opinion/male-a-stredne-podniky-potrebuju-prijat-technologie-na-podporu-rastu-021797/>>.
- [16] XAVIER LOBO, G. – LANNOO, R. 2013. Oznámenie Komisie – Akčný plán pre podnikanie 2020 – Opätovné stimulovanie podnikateľského ducha v Európe: stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru. Brusel: Európska komisia, 2013. 10 s.

Esej rigoróznejšej práce na tému:

Sociálna ekonomika podporujúca sociálny rozvoj v regiónoch

Social economy supporting social development in the region of the Žilina

*Mgr. Simona MATEJČÍKOVÁ LUTIŠANOVÁ**

Abstract

The social economy is an important part of the business and employment of people with disabilities. With its scope, it can provide higher chances to those people who would otherwise find it very difficult to find employment. The main goal of social entrepreneurship is not to generate profit, as is the case with classic entrepreneurship, but to create jobs for disadvantaged people. It is an intention that refers to the European-American humanitarian tradition in helping the weak. The aim of the essay is to map the operation of social enterprises in the Žilina Higher Territorial Unit. The contribution uses classic scientific research methods such as the search for sources and information, analysis and synthesis of the text. We found that only in the Žilina self-governing region, approximately 100 social enterprises operate, which are given in all districts. Enterprises offer work for more than 700 people.

Keywords: *social entrepreneurship. social enterprise. social economy. Žilina self-governing region*

Úvod

Cieľom eseje je analyzovať sociálne podnikanie a jeho možnosti, ako aj dnešné kontúry v Žilinskom samosprávnom kraji. V Žilinskom samosprávnom kraji je sociálne podnikanie považované za dôležitý aspekt hospodárskeho a spoločenského rozvoja. Sociálne podnikanie je forma podnikania, ktorá sa zameriava na riešenie sociálnych, environmentálnych alebo iných spoločenských problémov prostredníctvom podnikateľskej činnosti. V kraji je podpora sociálneho podnikania vnímaná

* Mgr. Simona Matejčíková Lutišanová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: simona.matejcikova@azet.sk

ako prostriedok na dosiahnutie inkluzívneho a udržateľného hospodárskeho rastu, sociálnej súdržnosti a rozvoja miest a regiónov.

Samotný kraj disponuje rôznymi iniciatívami a programami, ktoré podporujú rozvoj sociálneho podnikania. Jednou z nich je podpora vytvárania a rozvoja sociálnych podnikov prostredníctvom finančných nástrojov, ako sú dotácie, granty, pôžičky alebo záruky. Tieto finančné nástroje môžu pomôcť sociálnym podnikom s rozvojom ich podnikateľských aktivít, ako aj s riešením sociálnych a environmentálnych problémov v regióne.

Sociálna ekonomika podporujúca sociálny rozvoj v regióne Žilinského samosprávneho kraja

Janák (2010) konštatuje, že história sociálnych podnikov je predovšetkým spájaná so samotným rozvojom demokratickej spoločnosti, odkedy sa ľudia podieľali na prospechu spoločnosti rovným dielom. Základnými hodnotami bola rovnosť, vzájomná pomoc a solidarita.

Termín sociálna ekonomika sa po prvýkrát v ekonomickej literatúre objavil pravdepodobne v roku 1830. V tomto roku francúzsky liberálny ekonóm Charles Dunoyer uverejnil Traktát o sociálnej ekonomike, v ktorom obhajuje morálny prístup k hospodárstvu (Sociálna ekonomika na Slovensku 2023).

Matoušek a kol. (2023) upozorňujú na dva impulzy, ktoré sú veľmi dôležité pre rozvoj sociálnej ekonomiky vo Francúzsku v 60-tych rokoch 20. storočia. Prvým impulzom bol rozvoj miestnych podnikateľských aktivít so sociálnymi cieľmi, ktorý reagoval na niektoré trendy vývoja sociálneho myslenia v západnej Európe. Tie boli zjavné už od 60. rokov. Medzi najvýznamnejšími smermi možno menovať dôraz na sociálne včlenenie osôb so zdravotným hendikepom, vrátane ich integrácie do zamestnaneckého života. V oblasti sociálnej práce v tomto období prebieha de-inštitucionalizácia ústavnej starostlivosti a diskusia o humanizácii prostredia pre ľudí s postihnutím. Dochádza k posilňovaniu úlohy občianskeho sektora i občianskych komunít pri začleňovaní týchto osôb, ktoré sa neskôr stávajú aj základnou ideou sociálnej ekonomiky.

Legislatívne vymedzenie sociálneho podniku nachádzame v zákone č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike. Ten v § 5 vraví:

- (1) „Sociálnym podnikom je subjekt sociálnej ekonomiky,
 - a) ktorý vykonáva sústavne, samostatne, vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť hospodársku činnosť,

- b) *ktorého hlavným cieľom je dosahovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu,*
- c) *v ktorom k dosahovaniu pozitívneho sociálneho vplyvu prispievajú tovary alebo služby, ktoré vyrába, dodáva, poskytuje alebo distribuuje, alebo k nemu prispieva spôsob ich výroby alebo poskytovania,*
- d) *ktorý, ak*
 - 1. *zo svojej činnosti dosiahne zisk, použije do jedného roka odo dňa schválenia riadnej účtovnej závierky, ktorou bol preukázaný kladný výsledok hospodárenia príslušného účtovného obdobia, viac ako 50 % zo zisku po zdanení na dosiahnutie hlavného cieľa podľa písmena b),*
 - 2. *časť zisku rozdeľuje podľa Obchodného zákonníka, rozdeľuje ju podľa postupov a pravidiel, ktoré nenarúšajú hlavný cieľ podľa písmena b),*
- e) *ktorý do spravovania svojej hospodárskej činnosti zapája zainteresované osoby.*

(2) Sociálny podnik, ktorému bol priznaný štatút registrovaného sociálneho podniku, je registrovaným sociálnym podnikom“.

Rovnaký zákon vymedzuje aj sociálnu ekonomiku:

§ 3 „Sociálnou ekonomikou je súhrn produktívnych, distribučných alebo spotrebiteľských aktivít vykonávaných prostredníctvom hospodárskej činnosti alebo ne-hospodárskej činnosti nezávisle od štátnych orgánov, ktorých hlavným cieľom je dosahovanie pozitívneho sociálneho vplyvu.“

Cieľom sociálneho podnikania je dosahovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu prostredníctvom naplňovania verejného záujmu cez poskytovanie spoločensky prospešnej služby, a to prostredníctvom poskytovania služieb na podporu regionálneho rozvoja a zamestnanosti.

Hlavným cieľom sociálneho podnikania je zriadenie prevádzky integračného sociálneho podniku, definovaného ako verejnoprospešný podnik, ktorého pozitívnym sociálnym vplyvom je podpora zamestnanosti prostredníctvom zamestnávania znevýhodnených osôb alebo zraniteľných osôb, prostredníctvom zriadenia konkrétneho typu prevádzky na území Žilinského kraja, ktorá bude poskytovať služby, alebo tovary (VÚC Žilina 2020).

Sociálna ekonomika je dôležitá pre svoj prínos v rôznych aspektoch spoločnosti.

Prvým dôvodom je inkluzívny rast a rovnomerné rozdelenie prosperity. Sociálna ekonomika sa zameriava na dosiahnutie ekonomického rastu, ktorý je spravodlivý a inkluzívny. Tým prispieva k rozdeľovaniu prosperity medzi rôznymi spoločenskými skupinami a znižuje nerovnosti v spoločnosti. Podporuje podnikanie a tvorbu pracovných miest, najmä pre znevýhodnené skupiny obyvateľstva, ako sú dlhodobo nezamestnaní, osoby so zdravotným postihnutím, mladí ľudia či ľudia so slabšími ekonomickými príležitosťami.

Druhým dôvodom je sociálna súdržnosť a podpora komunity. Sociálna ekonomika sa zameriava na posilnenie sociálneho kapitálu a záväzku voči spoločnosti. Podniky sociálnej ekonomiky často zohľadňujú potreby a záujmy miestneho spoločenstva a pôsobia na miestnej úrovni. Prinášajú pridanú hodnotu komunite, vrátane podpory spoločenských, kultúrnych a environmentálnych iniciatív, a prispievajú k udržateľnému rozvoju miest a regiónov.

Tretím dôvodom je inovácia a udržateľnosť. Sociálna ekonomika je často spojená s novými spôsobmi podnikania, ktoré riešia sociálne, environmentálne a ekonomické výzvy. Podniky sociálnej ekonomiky často inovujú v oblastiach, ako sú obnoviteľná energia, environmentálna ochrana, zdravotnícka starostlivosť, vzdelávanie a ďalšie sociálne oblasti. Prinášajú nové riešenia a prístupy, ktoré sú udržateľné z hľadiska ekonomickej, sociálnej a environmentálnej perspektívy.

Dohnalová a kol. (2015) vymedzuje v sociálnej ekonomike tzv. trojaký prospech alebo triple bottom line v anglickom znení Profit, People and Planet. Je prospech, ktorý zahŕňa sociálnu, ekonomickú a environmentálnu oblasť. Sociálny prospech znamená, že subjekty sú zakladané a vedené demokraticky, na riadení podniku sa podieľajú zamestnancami, ale aj brigádnicami/dobrovoľníkmi. Medzi hlavné ciele podnikov patrí dosiahnutie verejného prospechu, to znamená uspokojenie spoločnosti alebo špeciálnej skupiny ľudí, ako napríklad zdravotne indisponovaných osôb.

Celkovo je sociálna ekonomika dôležitá, pretože prispieva k inkluzívnemu rastu, sociálnej súdržnosti, inovácii a udržateľnému rozvoju. Podniky sociálnej ekonomiky majú potenciál posilniť spoločenský a ekonomický rozvoj miest a regiónov, zlepšovať životy ľudí a prispievať k udržateľnej budúcnosti pre spoločnosť ako celok.

Žilinský samosprávny kraj je jedným zo samosprávnych krajov na Slovensku. Nachádza sa na severozápade krajiny a je jedným z najrozvinutejších a najľudnatejších krajov v rámci Slovenskej republiky. Jeho hlavným mestom je Žilina, ktorá je centrom administratívneho, kultúrneho, hospodárskeho a dopravného života v kraji.

Rozloha o kraja je 6 804 km² a je obklopený okresmi Tvrdošín, Námestovo, Dolný Kubín, Ružomberok, Martin, Kysucké Nové Mesto a Žilina. Na jeho území sa

nachádzajú dve veľké pohoria – Západné Tatry na severozápade a Veľká Fatra na juhozápade, čo robí z tohto kraja atraktívnu destináciu pre turistiku a rekreáciu.

Žilinský kraj je známy svojou rozvinutou priemyselnou základňou, kde dominuje automobilový priemysel, elektrotechnický priemysel, strojárstvo a drevospracujúci priemysel. Mesto Žilina je domovom mnohých zahraničných a domácich firiem, ktoré zabezpečujú pracovné príležitosti pre obyvateľov kraja.

Kraj je dôležitým dopravným uzlom s dobre vyvinutou cestnou a železničnou sieťou. Žilina je spojená s ostatnými časťami Slovenska rýchlostnou cestou a železnicou, čo z nej robí dôležité centrum pre obchod a logistiku.

Žilinský kraj je tiež známy svojimi bohatými kultúrnymi pamiatkami. Na jeho území sa nachádzajú mnohé historické a kultúrne pamiatky, ako napríklad hrad Strečno, Oravský hrad, Martinský hrad a mnoho ďalších. Kultúrna scéna kraja je bohatá na rôzne festivaly, podujatia a kultúrne podujatia, ktoré prilákajú návštevníkov z rôznych častí krajiny. Samotný kraj je aj miestom s krásnou prírodou a je miestom pre milovníkov aktívneho oddychu. Okrem toho je tu aj mnoho prírodných jazier, vodopádov, jaskýň a termálnych kúpeľov, kde môžu návštevníci relaxovať a užívať si prírodné krásy kraja.

V lete 2022 zamestnávali sociálne podniky v Žilinskom samosprávnom kraji približne 700 znevýhodnených zamestnancov. Celkový počet sociálnych podnikov v uvedenom termíne pre Žilinský kraj je 100, čo znamená, že v priemere každý sociálny podnik zamestnával približne sedem pracovníkov so zdravotným znevýhodnením. V júli 2022 minister práce a sociálnych vecí Milan Krajniak podpísal v Žiline memorandum o spolupráci medzi Implementačnou agentúrou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR a Úradom ŽSK. (TASR 2022)

Minister pri tejto príležitosti uviedol, že pre dobrý charakter štátu je nevyhnutná pomoc rodinám, sociálne slabším a znevýhodneným. Sociálnu ekonomiku, ktorej bytostnou súčasťou je rodinné podnikanie, považujeme za jeden z princípov slovenskej ekonomiky. „Chceme, aby práve významná podpora sociálne slabším potvrdzovala charakter štátu, v akom chceme žiť“, povedal minister pri tejto príležitosti.

Hlavným významom memoranda je bližšia spolupráca a vzájomná pomoc pri rozvoji sociálneho podnikania a sociálnej ekonomiky na území kraja. Predsedníčka kraja Erika Jurinová pri tejto príležitosti uviedla, že je nutné aj sociálne znevýhodnených ľudí zamestnať a vytvoriť podmienky pre rovnosť šancí na trhu práce. Implementačná agentúra ministerstva práce potvrdzuje, že je to práve sociálne podnikanie, ktoré umožňuje zamestnať sa aj zdravotne znevýhodneným osobám (TASR 2022).

Miesto podnikania sociálnych podnikov je dané podľa okresov nižšie. Vidíme, že najviac sociálnych podnikov nájdeme v okresoch Žilina a Martin.

Tabuľka 1 Sídlo podnikania sociálnych podnikov v ŽSK podľa okresu

	Okresy					
	Bytča	Čadca	Dolný Kubín	Kysucké Nové Mesto	Liptovský Mikuláš	Martin
Počet	1	5	5	3	7	29
	Námestovo	Ružomberok	Turčianske Teplice	Tvrdošín	Žilina	
Počet	7	8	1	2	32	

Zdroj: (MPSVaR SR 2022)

Záver

Región Žilinského samosprávneho kraja je veľmi významným turistickým, ako aj priemyselným centrom Slovenska. V kraji nachádzame veľké množstvo kultúrnych, ako aj prírodných pamiatok. Pre lepšiu súdržnosť v spoločnosti, ako aj pre vyššiu ekonomickú silu kraja, sú v kraji využívané sociálne podniky. Tých je v súčasnosti okolo 100 a zamestnávajú 700 zdravotne či inak znevýhodnených osôb.

Literatúra

- [1] DOHNALOVÁ, M. – DEVEROVÁ L. – LEGNEROVÁ K. – POSPÍŠILOVÁ T. 2015. LIDSKÉ ZDROJE V SOCIÁLNIICH PODNICÍCH. PRAHA: WOLTERS KLUWER.187 S., ISBN 978-80-7552-060-9.
- [2] JANÁK, D. Š. 2010. Historie sociální práce a sociálního podnikání (studijní opora), Vysoká škola podnikání, a. s.. Ostrava.
- [3] MATOUŠEK, O. a kol. 2003. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál, ISBN 978-80-736-7502-8.
- [4] MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2022. Sociálna ekonomika. [Online]. [Cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/praca-zamestnanost/socialna-ekonomika/>.
- [5] SOCIÁLNA EKONOMIKA NA SLOVENSKU. 2023. Čo je sociálna ekonomika [Online]. [Cit. 2023-04-10]. Dostupné na internete: <https://socialnaekonomika.sk/co-je-socialna-ekonomika/index.html>.

- [6] TASR. 2022. Krajniak: V sociálnych podnikoch v ŽSK pracuje 700 znevýhodnených ľudí. [Online]. [Cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.teraz.sk/najnovsie/krajniak-v-socialnych-podnikoch-v-zsk/647797-clanok.html>.
- [7] VÚC Žilina. 2020 Náš Kraj. [Online]. [Cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://www.zilinskazupa.sk/nas-kraj/zakladne-informacie/>.
- [8] Zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Esej rigorózneho práca na tému:

Manažérstvo vzdelávania pri aplikácii online vzdelávania na vysokých školách

Management of Education in the Application of Online Learning in Higher Education Institutions

*Mgr. Lucia MAGYAROVÁ**

Abstract

In this, we are dealing with a problem of education management in the application of online education at universities. We discuss the theoretical foundations of learning management, define online learning as one form of distance education and characterize in more detail the areas related to both the digitization of teaching and the digitization of learning. The thesis contains the main outputs of selected parts of our rigorous thesis.

Keywords: *education management, online education, higher education institutions, digital transformation of education, digital technologies*

Úvod

Rýchly rozvoj nových informačných a komunikačných technológií a digitálna transformácia spoločnosti nenechajú nedotknutú ani oblasť vzdelávania. Výrazne ovplyvňujú aj vzdelávacie procesy a vytvárajú nové podmienky pre vzdelávanie.

Vysokoškolské vzdelávanie je ústredným a tradičným miestom pre vytváranie nových znalostných ekonomík pre 21. storočie a digitálne technológie sú kľúčovými prostriedkami na realizáciu tohto potenciálu. Vychádzajúc zo súčasnej domácej i zahraničnej odbornej literatúry o danej problematike, zadefinujeme manažérstvo vzdelávania v prepojení na online vzdelávanie pri zohľadnení digitálnej transformácie vysokých škôl a vzdelávania, pričom skúmame úlohy manažérstva vzdelávania pri vytváraní nových vzdelávacích modelov, vhodných pre vzdelávanie študentov 21. storočia.

* Mgr. Lucia Magyarová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: llapok@gmail.com

Manažérstvo vzdelávania

V odbornej literatúre neexistuje jednotne akceptovaná definícia manažmentu a manažérstva, pretože ich vývoj výrazne ovplyvnia rôzne disciplíny, ako je napríklad ekonómia, sociológia, politológia. Poukazujú na to aj definície autorov, významných predstaviteľov manažmentu a vzdelávania, ktorí svoje názory predložili vo forme vlastných definícií.

Veľká skupina autorov delí svoje definície manažmentu z pohľadu jeho činnosti. Ďalšia skupina autorov vymedzuje podstatu manažérstva vzdelávania s použitím synonyma pojmu manažmentu ako rozhodovanie, často riadenie, s ktorým vyjadrujú jeho kvalitu a obsah.

Riadenie je na základe nášho pohľadu jedna z najdôležitejších činností manažérstva vzdelávania, nakoľko usmerňuje chod vzdelávacej inštitúcie a vzdelávacieho procesu. Jeho základom je usmerňovanie ľudí so zameraním na dosiahnutie cieľa. Funkcia manažmentu je v odbornej literatúre charakterizovaná ako činnosť, ktorú tvorí obsah samotného procesu riadenia. Medzi základné funkcie riadenia patrí plánovanie, organizovanie, riadenie ľudských zdrojov, vedenie a kontrolu. (Jankelová, 2022/1)

Kľúčovým faktorom efektívneho riadenia školy je predovšetkým kvalitný manažér s potrebnými vedomosťami, skúsenosťami a schopnosťami, aby vedel realizovať manažérske činnosti. Efektívny manažér vysokoškolskej vzdelávacej inštitúcie je podľa nášho pohľadu, v súlade so skúmanou oblasťou manažérstva, v prvom rade lídrom, ktorý je plne zapojený do objasňovania vzdelávacích stratégií pre každého, podporuje začlenenie a rozmanitosť poskytovaných služieb a v rámci vzdelávacej inštitúcie buduje dynamický, funkčný kolektív. Musí byť zručný v podpore technologických zmien a transformácie firemnej kultúry, aby vzdelávacia inštitúcia dosiahla udržateľnú digitálnu transformáciu, čo výrazne uľahčuje výchovno-vzdelávaciu prácu pedagógov a podporuje aj online formu dištančného vzdelávania.

Inovácie a dostupnosť nových technológií rýchlym tempom menia aj smerovanie vzdelávania. Nahrádzajú alebo vytláčajú existujúce vzdelávacie modely tým, že prerušujú fungovanie zaužívaných vzdelávacích modelov. Najprv ich vylepšujú a potom poskytujú nové. Inovácie nahrádzajú existujúce metodológie, spôsoby prenosu vedomostí a otvárajú nové alternatívy vzdelávania. (Lesáková, 2021/6)

Kým tradičný prístup k riadeniu vychádza z úlohy manažmentu nastavovať ciele zhora nadol, budovať hierarchiu, presadzovať pravidlá, kontrolovať ľudí, udržiavať stabilitu a dosahovať výsledky, súčasný prístup zdôrazňuje potrebu neustálych zmien, inovácií, prispôsobovania sa, proaktivity, hľadania odlišností a jedinečnosti. (Jankelová, 2022/1)

Vývoj digitálnych infraštruktúr charakterizuje kombinácia riadenia zdola nahor a zhora nadol, pretože kľúčovým aspektom digitálnych infraštruktúr je súhra možností na úrovni používateľa a vzájomne prepojených technológií. (Bygstad, 2022/4)

Najúspešnejšie vzdelávacie systémy budú podľa štatistických údajov tie, ktoré sa dokážu prispôsobiť novým technológiám a ponúknu svojim študentom prístup k digitálnej infraštruktúre. Neustály rozvoj digitálnych a online vzdelávacích príležitostí, ktoré sú prítomné aj v systéme vysokoškolského vzdelávania, vyzýva manažérstvo vzdelávania, aby prispôbili stratégie a vyučovacie formy vzdelávacej inštitúcie novým trendom, ktoré úzko súvisia s technológiami a digitalizáciou.

Manažéri v 21. storočí pôsobia v podmienkach zásadných zmien spoločnosti. Dosahovanie úspechu, plnenie cieľov organizácie a získanie, resp. udržanie konkurencieschopnosti v znalostnej spoločnosti vyžaduje nové stratégie, ktoré musia zohľadniť faktor trvalo udržateľného rozvoja, prvky nových technológií, štvrtú priemyselnú revolúciu a s ňou spojenú digitalizáciu a robotizáciu. (Jankelová, 2022/1)

Nové vzdelávacie modely a alternatívy vzdelávania prinášajú nové výzvy pre vysokoškolské vzdelávacie inštitúcie. Nové výzvy v prvom rade vyžadujú vyrovnanie sa s novým prístupom, založenom na stratégii, ktorá využíva kultúrne, pracovné a technologické zmeny digitálnej transformácie. V odbornej literatúre sú vyššie uvedené zmeny označené za primárne indikátory digitálnej transformácie, ktoré úzko súvisia s hlavným cieľom vytvorenia nového vzdelávacieho modelu, ktorým je vytvorenie digitálneho vzdelávacieho priestoru a jeho neustále zdokonaľovanie. (Grajek, 2019/5)

Manažérstvo vzdelávania pri novom spôsobe riadenia, ktorý ovplyvňuje digitálnu transformáciu vzdelávacej inštitúcie, by malo plniť nasledujúce úlohy:

- premýšľať o svojich inštitucionálnych strategických prioritách ako o súbore veľkých, nových a dôležitých výziev, ktoré sa týkajú aj širšieho ekosystému vysokoškolského vzdelávania,
- vytvoriť a prijať novú tzv. „veľkú stratégiu“, ktorá môže poskytnúť súdržný princíp, definovať víziu, pomôže zväziť zdroje vzdelávacej inštitúcie a zamerať sa na priority,
- vziať do úvahy digitálnu transformáciu, v rámci ktorej môžu posunúť plnenie strategických cieľov vysokej školy (vzdelávacie ciele) na vyššiu úroveň,
- plniť strategické ciele prebudovaním inštitucionálnej kultúry, modernizáciou praktík pracovnej sily a aplikáciou nových technológií na riadenie vysokoškolského vzdelávania.

Dobre vykonaná modernizovaná vzdelávacia stratégia umožňuje vysokoškolským inštitúciám dosiahnuť ich ciele, ktorými sú v rámci novej stratégie nové, flexibilnejšie a relevantnejšie vzdelávacie príležitosti a ďalšie kvalifikačné programy, ktoré môžu prilákať novú populáciu študentov, čím môže dôjsť aj k posilneniu vysokoškolského vzdelávania.

Online vzdelávanie na vysokých školách

Online vzdelávanie je pomerne nový spôsob vzdelávacieho procesu, ktorý sa rýchlo rozvíja a postupne uberá čoraz viac priestoru tradičným prezenčným metódam vyučovania.

Charakteristika dištančného verzus online vzdelávania vyzdvihuje pozornosť na rozmanitosť používania uvedených pojmov nielen v našej bežnej, každodennej komunikácii, ale aj vo vzdelávaní, pričom sa stretávame s ich rôznym chápaním, a často aj s ich chybným pochopením a používaním, preto je nevyhnutné ozrejmiť a vysvetliť rozdiel týchto dvoch pojmov a hlavne ich obsah, ktorý nechápe ani mnoho pedagógov. (Pšenáková, 2022/2)

Online vzdelávanie (online angl. slovo, v preklade znamená zapojený do siete), je definované ako forma dištančného vzdelávania. Vyjadruje proces pôsobenia pedagóga na žiakov vo virtuálnom priestore, pričom sa vysvetľovanie učiva, zadávanie inštrukcií, diskusie, poskytovanie spätnej väzby a ďalšie vzdelávacie aktivity realizujú výlučne prostredníctvom prenosu dát cez internet. Študenti v reálnom čase (synchronne) alebo z nahratých materiálov v posunutom čase (asynchronne) participujú na vzdelávaní. (Strenáčiková, 2020/3)

Nakoľko digitálna technológia je vo veľkej miere prítomná aj v procese vzdelávania, vyvinuli sa rôzne formy dištančného vzdelávania, ktoré odrážajú znaky využitia rôznych digitálnych vyučovacích a vzdelávacích technológií. Formy dištančného vzdelávania a (Tabuľka 1) sú charakteristické tým, že sú navzájom pospájané, vzájomne sa v niektorých znakoch dopĺňajú a v niektorých praktikách prekrývajú, majú spoločné aj odlišné znaky, každý z nich je v niečom lepší, v niečom horší a je ťažko vytvoriť medzi nimi hierarchiu. V podstate sa spájajú a tvoria akoby jeden celok – dištančné vzdelávanie. (Pšenáková, 2022/2)

Tabuľka 1 Porovnanie a charakteristika vzdelávacích metód a ich foriem

Metóda a ich formy vzdelávania		Charakteristika metódy a formy vzdelávania				
		Vyučovanie prebieha v priestoroch vysokej školy	Vyučovanie prebieha vo virtuálnom prostredí	Vyučovanie prebieha v reálnom čase	Výučba a vzdelávanie si vyžadujú infraštruktúru digitálnych technológií	Výučba a vzdelávanie si vyžadujú digitálnu podporu
Prezenčná metóda vzdelávania		x		x	x	x
Díštančná metóda vzdelávania	Tradičná výučba					
	Online výučba	asynchrónna		x		x
		synchrónna		x	x	x
		online kurzy v stanovenom čase		x	x	x
		hybridné učenie	x	x	x	x
	Mentoring	x	x		x	x
	Video alebo audio kurzy		x		x	x
	Konferencie v reálnom čase		x	x	x	x
	E-learning		x		x	x
	M-learning		x		x	x
Blended learning	x	x	x	x	x	

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe publikácie PŠENÁKOVÁ, I. Desatoro online výučby. s. 14–27

Všetky znázornené metódy a formy, okrem tradičnej formy dištančného vzdelávania, ktorá sa aplikovala vo vzdelávaní v začiatkoch jeho vývoja ešte v minulom storočí, majú prvky digitálneho vyučovania a učenia, hoci vzdelávanie v priestoroch školy s vylepšenými technológiami majú minimálnu integráciu technológií. Ďalších desať foriem sa vo veľkej miere spolieha na digitálne a online vyučovanie a vzdelávanie, čo znázorňuje aj Tabuľka 1.

Efektívny prechod na online vzdelávanie si vyžaduje dva kľúčové typy podpory, a to zvýšenie hodnoty online vzdelávania prostredníctvom lepšieho chápania pedagogickej hodnoty namiesto technológií zo strany vzdelávacej inštitúcie a zvýšenie kompetencií pedagógov v online vzdelávaní, vrátane ich znalosti konkrétnych zručností založených na technológiách. (Nilson, 2021/10)

Manažérstvo vzdelávania pri strategickom plánovaní nového vzdelávacieho modelu musí zohľadniť niekoľko oblastí na zlepšenie digitálneho vzdelávania. Na zlepšenie digitálneho vzdelávania je potrebné analyzovať a hodnotiť sedem kľúčových aspektov, ktoré zahŕňajú nasledujúce oblasti:

- a) digitálne vzdelávacie technológie,
- b) vyučovací spôsob,
- c) podporné služby,
- d) organizačná stratégia a plánovanie,
- e) rozvoj zamestnancov,
- f) rozvoj študentov,
- g) prekračovanie inštitucionálnych hraníc a partnerstvá. (Martin, 2022/7)

Podpora digitálnej transformácie vyučovania a učenia sa vo vysokoškolskom vzdelávaní si vyžaduje vývoj a používanie inovatívnych nástrojov a formátov

digitálneho vzdelávania. To však nezaručuje udržateľný úspech. Dôležitým faktorom udržateľnosti je rozvoj kultúry digitálneho vzdelávania. (Pfeifer, 2022/11)

Budovanie digitálnej kultúry je potrebné aj na vyriešenie rozdielu toho, ako vníma inštitúcia svoju digitálnu prítomnosť a toho, čo očakávajú študenti. Manažéri musia podporovať otvorenosť voči novým spôsobom myslenia a práce, schopnosť pre efektívnejšie rozhodovanie založené na údajoch.

Podľa svetovej literatúry je celkovo potrebných viac organizačných stratégií na podporu digitálneho vyučovania a učenia. Pri organizácii plánovaných činností a vytváraní štandardov pre vyučovanie a vzdelávanie podľa nového vzdelávacieho modelu by mal manažment vychádzať z postupov založených na výskume. Manažéri musia zvážiť celý rad zásad a noriem, akým je napríklad vyučovacia záťaž, kritériá výučby, výkonové a hodnotiace štandardy.

Nakoľko trh práce sa v budúcnosti zásadne zmení, je veľmi dôležité, aby celý vzdelávací systém bol flexibilný, aby pri vzdelávaní študentov podporoval rozvoj nových kompetencií a pripravil ich na nové požiadavky trhu práce tak, aby boli dostatočne adaptabilní a vedeli sa rýchlo prispôbiť zmenám.

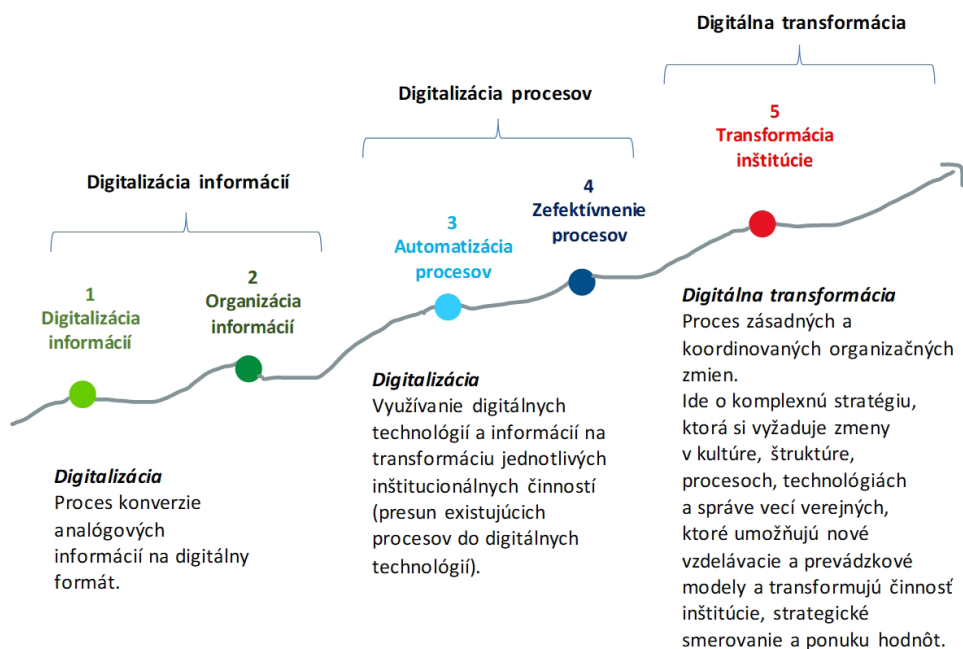
Digitálna transformácia vysokých škôl

Inštitúcie vyššieho vzdelávania už mnoho rokov presúvajú agendy do digitálneho a virtuálneho prostredia, ale nové technológie samy o sebe neprinášajú digitálnu transformáciu. Pravidelne rastúcu prítomnosť digitálnych informácií a procesov často zamieňame za digitálnu transformáciu.

Pojem digitálna transformácia však označuje transformáciu školy ako celku. Proces, počas ktorého sa školy prispôbujú meniacemu sa svetu, digitalizácii, sa nazýva digitálnou transformáciou školy.

Nakoľko digitálna transformácia sa často zamieňa s digitalizáciou, proces digitálnej transformácie sme identifikovali na Obrázku 1.

Obrázok 1 Proces digitálnej transformácie

Zdroj: spracované podľa správy EDUCASE. 2020. Digital Transformation Study

Ako to vyplýva aj z Obrázku 1, digitálna transformácia nie je len o pridávaní novej technológie alebo automatizácii procesov. Ide o využitie údajov a technológií na transformáciu celej inštitúcie. Predstavuje proces organizačných zmien, ktorý si vyžaduje jedinečnú víziu, perspektívu a súbor vodcovských zručností.

Digitálna transformácia vo vysokoškolskom vzdelávaní je definovaná odborníkmi vzdelávacích technológií ako využitie digitálnych technológií na umožnenie významného zlepšenia vzdelávania, zlepšenie skúseností študentov a pedagógov a na vytvorenie nových modelov výučby.

Podľa Stratégie digitálnej transformácie Slovenska 2030 a Programu informatizácie školstva do roku 2030 sa neobmedzuje len na digitalizáciu vzdelávacích procesov a dopĺňanie technologického portfólia, ale vyzýva na implementáciu nových spôsobov učenia a vedenia, podporu kultúrnej zmeny a zosúladenie stratégie, talentu a zdrojov v rámci organizácie.

Digitálna transformácia už prebieha, pričom manažérstvo vzdelávania sústreďuje svoje aktivity hlavne na digitalizáciu procesov na inštitucionálnej úrovni. Podmienkou digitalizácie sú nevyhnutné rôzne druhy návrhov, aby nasadená digitálna transformácia vyučovania a učenia obstála aj v budúcnosti.

Záver

Vychádzajúc z nového prístupu manažmentu a preštudovanej odbornej literatúry danej problematiky môžeme konštatovať, že v 21. storočí, pri zohľadnení digitálnej transformácie spoločnosti, sa od manažérstva vzdelávania očakáva implementácia nového vzdelávacieho modelu do vysokoškolského vzdelávania. Manažérstvo vzdelávania vo veľkých výzvach musí stanoviť ciele, vo veľkej stratégii definovať prístup, a digitálna transformácia poskytne metódy, ktoré umožnia vysokoškolským inštitúciám dosiahnuť ich ciele.

Sme toho názoru, že rozšírenie dištančného vzdelávania v online priestore môže urýchliť vývoj nových digitálnych nástrojov vo vysokoškolskom vzdelávaní. Kľúč k dištančnému vzdelávaniu vidíme v novom prístupe vysokoškolských inštitúcií k budovaniu vzdelávacích systémov pripravených na budúcnosť, pre potreby študentov, spoluprácu s pedagógmi a zohľadneniu ich požiadaviek, vytváraniu partnerstiev a učebných osnov vhodné nielen pre 21. storočie, ale celoživotnému prispôsobovaniu a rozvíjaniu nových schopností študentov.

Literatúra

Knihy:

- [1] JANKELOVÁ, N. a kol. 2022. Manažment. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2022. s. 552. ISBN 978-807676-263-3.
- [2] PŠENÁKOVÁ, I. 2022. Desatoro online výučby. 1. vyd. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. 2022. 68 s. ISBN 978-80-568-0526-8.
- [3] STRENÁČIKOVÁ, M. 2020. Vzdelávanie v čase pandémie. 1. vyd. Košice: EQUILIBRIA, s.r.o. 2020. s.132. ISBN 978-808143-276-7.

Časopisy a zborníky:

- [4] BYGSTAD, B. – a kol. 2022. From dual digitalization to digital learning space: Exploring the digital transformation of higher education. In: *Computers & Education*. ISSN 0360-1315, 2022, vol. 182. [Online]. 2022. s. 182. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0360131522000343>.
- [5] GRAJEK, S. – REINITZ, B. 2019. Getting Ready for Digital Transformation: Change Your Culture, Workforce, and Technology. In: *Educase review*. [Online]. 2019. [20.03.2023]. Dostupné na: <https://er.educause.edu/articles/2019/7/getting-ready-for-digital-transformation-change-your-culture-workforce-and-technology>.

- [6] LESÁKOVÁ, D. 2021. Inovačné modely vzdelávania na vysokých školách. In: *ACADEMIA*. [Online]. s.10-12. Dostupné na: https://www.cvtisr.sk/buxus/docs/ACADEMIA/2021/ACADEMIA___2021_web.pdf.
- [7] MARTIN, F. a kol. 2022. Digital Transformation in Higher Education: 7 Areas for Enhancing Digital Learning. In: *Educase review*. [Online]. 2022. [20.03.2023]. Dostupné na: <https://er.educause.edu/articles/2022/9/digital-transformation-in-higher-education-7-areas-for-enhancing-digital-learning>.

Elektronické zdroje:

- [8] Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky. 2019. Stratégia digitálnej transformácie Slovenska 2030. Stratégia pre transformáciu Slovenska na úspešnú digitálnu krajinu. [Online]. s. 79. Dostupné na: <https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2019/06/Strategia-digitalnej-transformacie-Slovenska-2030.pdf>.
- [9] MŠVVaŠ SR. 2021. Program informatizácie školstva do roku 2030. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. 2021. [Online]. s. 11. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/23246.pdf>.
- [10] NILSON, L. – GOODSON, L. 2021. Online Teaching at Its Best. [Online]. 2. vyd. Wiley. [20.03.2023]. Dostupné na: <https://www.perlego.com/book/2615069/online-teaching-at-its-best-merging-instructional-design-with-teaching-and-learning-research-pdf>. ISBN 9781119765028.
- [11] PFEIFER, R. a kol. 2022. Developing a strategy – learning first with the support of technology. In: Top 10 IT Issues. 2023. [Online]. Dostupné na: <https://er.educause.edu/articles/2022/10/top-10-it-issues-2023-foundation-models>.

Esej rigoróznjej práce na tému:

Posilňovanie sociálneho hľadiska EÚ prostredníctvom európskych fondov a programov

Strengthening the social aspect of the EU through European programs and funds

*Mgr. Martina PAKANOVÁ**

Abstract

The presented work deal with issue of social policy. In the first chapter, we characterized social policy, defined its basic terms and analyzed its formation in the conditions of the Slovak Republic. After defining the basic legal frameworks in the European Union, we defined its financial instrument. Through of the characterization of the European Social Fund and analysis of approved national projects in the program period 2014 – 2020 we assess the gradual strengthening of social policy in the conditions of the Slovak Republic. Among other things, we also characterize the current program period 2021-2027 with regard to its changes. At the end of the thesis, we will define the current problems of the Slovak Republic in the field of social policy and bring proposals and recommendations for their further solution.

Keywords: *social policy, European Social Fund, ESIF, national projects*

Úvod

Riešením otázok ohľadom sociálnej politiky, ktorá predstavuje jednu z ústredných tém európskych debát, sa začali členské štáty zaoberať hlavne po vstupe do Európskej únie. Zámerom členských štátov je neustále zlepšovať životnú úroveň svojich obyvateľov tak, aby potrebovali štátnu podporu v čo najmenej možnej miere. Ak sa opýtame občanov európskych krajín na ich život, zistíme že sú šťastní a spokojní. Niet sa čomu čudovať, v porovnaní so zvyškom sveta, krajiny Európy prekvitajú a žijú v hojnosti, pretože zabezpečujú svojim občanom vysokú úroveň sociálnej ochrany, blahobytu, kvality života a ľudského rozvoja. Mnohí z nich

* Mgr. Martina Pakanová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: pakanova.m@gmail.com

majú však pochybnosti a obavy, ak spomenieme budúcnosť. Radikálne zmeny, ktoré prekonalí členské štáty, ako hospodárska a sociálna kríza, či rýchle dôsledky transformácie, ovplyvnili fungovanie ich každodenného života. Aj keď sa situácia pomaly zlepšuje, členské štáty čelia ďalším hlbokým zmenám a trendom, neustále starnúceho obyvateľstva, novým formám práce a modelom rodiny, digitalizácii, globalizácii či urbanizácii. Nie je jasné, čo je presnou príčinou týchto problémov, no napriek týmto negatívnym trendom, môžeme hovoriť aj o príležitostiach a nových možnostiach, či už na dlhší a zdravší život alebo inovatívnejšiu spoločnosť. Podľa posledných prieskumov Eurobarometra pociťuje väčšina občanov členských štátov v Európskej únii istotu a záruku práve v sociálnej oblasti. Rok 2004, môžeme označiť ako prelomový rok pre Slovensko, v ktorom sa konečne naskytila príležitosť, nielen podieľať sa na politikách Európskej únie, ale aj využívať jej finančné zdroje. Týmto vstupom sa okrem viditeľných výhod prehľadli aj regionálne disparity jednotlivých členských štátov. Európska únia v snahe na ich postupné vyrovnávanie investuje nemalé finančné prostriedky. Cieľom pri riešení týchto disparít je celkové zlepšenie stavu územnej, ekonomickej, ale aj sociálnej súdržnosti. Kľúčovým nástrojom na riešenie európskej sociálnej politiky je Európsky sociálny fond, ako najstarší finančný nástroj zameraný na rozvoj ľudského kapitálu.

Národné projekty financované z Európskeho sociálneho fondu ako ukazovateľ riešenia sociálnych problémov na Slovensku

Európsky sociálny fond je hlavným finančným nástrojom Európskej únie, ktorý svojimi krokmi dbá na dosahovanie stanovených cieľov v rámci sociálnej politiky a na vykonávanie európskeho sociálneho piliera. Vznikol v roku 1957 Rímskou zmluvou na podporu zvýšenia pohybu pracovníkov v rámci Európskej únie a na podporu pracovných príležitostí. Jeho hlavnou úlohou v programovom období 2014 – 2020 je podporovať kvalitu práce so zreteľom na vyššiu úroveň zamestnanosti. Umožniť a zlepšiť všetkým skupinám prístup na pracovný trh, podporovať pracovnú mobilitu a pričínať sa na odbornej príprave a vysokej úrovni dosahovateľného vzdelania. Usilovať sa tiež aj o geografickú mobilitu pracovníkov, nevyhnutnú na trvalo udržateľný rozvoj. Zjednodušiť mladým občanom prechod z obdobia vzdelávania do pracovného života, bojovať proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu. Prispievať k zníženiu rodových rozdielov v spoločnosti a diskriminácie, a to všetko na zachovanie a stmelenie sociálnej, hospodárskej a územnej súdržnosti. Pri plnení vyššie uvedených úloh a v súlade so stratégiou Európa 2020 podporuje členské štáty, ktorým umožňuje prijímať riešenia ich konkrétnych problémov, tvorbou politik a iných činností na vnútroštátnych úrovniach. Európska komisia stanovila v rámci tohto obdobia štyri hlavné tematické ciele. Prvým cieľom je podpora udržateľnosti a kvality zamestnanosti a mobility pracovnej sily, druhým cieľom je podpora

sociálneho začlenenia a boj proti chudobe a diskriminácii, ďalší sa zameriava na investície do vzdelania, školení a odbornej prípravy, ako aj zručností a celoživotného vzdelávania a za posledný cieľ stanovila zvýšenie inštitucionálnych kapacít verejných orgánov a zainteresovaných strán a efektívnosti verejnej správy.

Členské štáty sa zaväzujú dosahovať stanovené tematické ciele prostredníctvom regulácií vo svojich operačných programoch, na ktoré nadväzujú aj národné programy, aby vyčlenili aspoň 20 % z celkových financií fondu na cieľ „podpora sociálneho začlenenia a boj proti chudobe a diskriminácii“. Členské štáty sú povinné vyčleniť konkrétny percentuálny podiel prostriedkov tohto fondu na každý operačný program, a to v závislosti od regiónov, v ktorých bude poskytnutá podpora – rozvinutejšie regióny 80 %, prechodné regióny 70 %, menej rozvinuté regióny 60 %.

Keďže sa pozícia a úlohy Európskeho sociálneho fondu neustále posilňujú a upevňujú, významné miesto zastáva v tomto programovom období aj téma investovania do mladých ľudí. Nariadenie Európskeho sociálneho fondu tiež obsahuje aj časť s názvom Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých, v rámci ktorej sa má prispieť v boji proti nezamestnanosti mladých ľudí. Iniciatíva sa zväčša zameriava na nezamestnané osoby do 25 rokov, ktoré nie sú akokoľvek zapojené do odbornej prípravy či vzdelávania alebo evidované na úrade práce. Je možné rozšíriť túto vekovú kategóriu na osoby do 30 rokov na základe dobrovoľnosti členských štátov. Na účely uvedenej iniciatívy sú podľa Európskej komisie oprávneným územím len tie regióny, ktoré spadajú do úrovne NUTS 2, a v ktorých úroveň mladých do 24 rokov bez práce predstavuje viac ako 25 %. Platí to aj pre regióny rovnakej kategórie, aj keď s tým rozdielom, že miera nezamestnanosti mladých v nich stúpila o viac ako 30 % alebo miera nezamestnanosti mladých bola vyššia ako 20 % v roku 2012.

Systém podpory z Európskeho sociálneho fondu v tomto programovom období zostal rovnaký ako v tom predchádzajúcom, tzn. že finančné prostriedky boli pre-rozdeľované prostredníctvom dvoch operačných programov. Základnými prioritami Operačného programu Ľudské zdroje sú predovšetkým zvýšenie zamestnanosti a podpora mladej časti populácie. Rovnako tak sa chce zamerať aj na pomoc osobám na hranici chudoby a v neposlednom rade aj na vzdelanie a odbornú prípravu marginalizovaných rómskych komunít a ich zamestnanosť. Efektívna verejná správa, čo je v poradí druhý operačný program, prostredníctvom ktorého poskytuje Európsky sociálny fond svoje finančné prostriedky, využije prevažne na skvalitnenie a zefektívnenie fungovania štátnej a verejnej správy Slovenskej republiky, ale aj oblasti súdництва. Oba tieto operačné programy sú zároveň prepojené a ich plánované aktivity sa budú synergicky dopĺňať, pričom ich spoločným cieľom je začlenenie sociálnych aspektov do procesov verejného obstarávania.

Kroky na zlepšenie zamestnanosti Slovenskej republiky a jej ekonomického rastu sú definované v Národnom programe reforiem SR. V súlade s týmto dokumentom

sú stanovené aj strategické činnosti Operačného programu Ľudské zdroje a prostredníctvom stanovených opatrení prispieva k dosiahnutiu národných cieľov v súlade so stratégiou Európa 2020. Slovenská republika pre tento operačný program definovala nasledovné ciele. Prvým je dosiahnutie zlepšenia kvality v základnom vzdelávaní, predovšetkým zvýšiť úroveň zručností a znalostí študentov na 505 bodov, z pôvodných 472 bodov. Ako druhý cieľ stanovila zabezpečiť, aby minimálne 40 % populácie vo vekovej skupine 30 – 34 rokov ukončilo vysokoškolské vzdelanie alebo jeho ekvivalent, podľa posledných údajov z roku 2011 to bolo 23,4 %. Zabezpečiť dosiahnutie podielu pod 6 % ľudí, ktorí predčasne zanechali školskú dochádzku. Dosiahnuť zamestnanosť 72 % slovenskej populácie vo veku 20 – 64 do konca programového obdobia 2020 a posledným cieľom je dosiahnuť, aby populácia Slovenskej republiky ohrozená chudobou a sociálnym vylúčením nepresiahla 17,2 % do konca programového obdobia.

Zameranie Operačného programu Ľudské zdroje odzrkadľuje aktuálne potreby spoločnosti a súčasne reflektuje trendy, ktoré smeruje a ďalej prepája vzdelanie s potrebami pracovného trhu. Slovensko sa zaraďuje ku krajinám, ktoré majú najnižšie investície do vzdelávania v Európe, a to v pomere k jej HDP, pričom práve vzdelaná spoločnosť je kľúčom pre inovačný potenciál krajiny jej dlhodobej perspektívy. Operačný program, okrem Národného programu reforiem SR, definuje aj Pozičný dokument Európskej komisie k Partnerskej dohode na programové obdobie 2014 -2020, ktorý tvorí dialóg medzi Slovenskom a Európskou komisiou. Operačný program ďalej definuje aj globálny cieľ, ktorý je nevyhnutný na oblasť zamestnanosti, sociálne začlenenia a vzdelávania populácie. Je ním podpora rozvoja ľudských zdrojov, celoživotného učenia a plnohodnotného začlenenia sa na trh práce a ich sociálne začlenenie.

Európska komisia schválila Operačný program Ľudské zdroje v roku 2014, na programové obdobie 2014 – 2020, a odvtedy predstavuje pre Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR a Ministerstvo vnútra SR kolektívny programový dokument poskytujúci podporu zo štrukturálnych fondov na oblasti vzdelávania, zamestnanosti, sociálneho začlenenia a podpory zraniteľných skupín na trhu práce. Riadiacim orgánom je Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny SR. Operačný program Ľudské zdroje je štruktúrovaný do niekoľkých prioritných osí – Zamestnanosť, Iniciatíva na podporu mladých ľudí, Vzdelávanie, Sociálne začlenenie a Integrácia marginalizovaných rómskych komunít. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR vystupuje v rámci prioritnej osi 1- Zamestnanosť v pozícii sprostredkovateľského orgánu, ktorého cieľom je smerovať tieto prostriedky na prepojenie potrieb pracovného trhu a vzdelávania, s čím sa spája aj zvyšovanie kvality vzdelávacieho systému na všetkých úrovniach, inkluzívnosti či podpore pedagógov. Okrem prioritnej osi 1 je ministerstvo gestorom aj React-EU, prioritnej osi 8, ktorá bola počas programového

obdobia doplnená na základe iniciatívy Európskej komisie. Táto podpora je určená pre oblasti najviac poznačené pandémiou.

Na základe vykonanej analýzy zisťujeme, že najvyšší objem alokovaných finančných prostriedkov prislúcha prioritnej osi Zamestnanosť. Táto skutočnosť sa odzrkadľuje aj na samotnom počte schválených národných projektov, ktorý je v tejto oblasti najväčší. Najviac z nich sa sústreďuje na investičnú prioritu k zlepšeniu prístupu na trh práce pre dlhodobu nezamestnané a neaktívne osoby, ako aj celková podpora pracovnej mobility. Naopak najmenej alokovaných finančných prostriedkov prislúcha prioritnej osi Iniciatíva na podporu mladých ľudí, a to z pohľadu financovania prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, ktorý sa so svojou jedinou investičnou prioritou sústreďuje na podporu mladých osôb, ktorí nie sú súčasťou žiadneho z procesov vzdelávania ani odbornej prípravy, nie sú zamestnaní a patria medzi ohrozené skupiny.

Z množstva schválených národných projektov podrobených analýze vidíme najväčšiu potrebu riešenia špecifického cieľa, zameraného na zlepšenie podmienok na zosúladienie pracovného a rodinného života, ako súčasť prioritnej oblasti Zamestnanosť, ktorého výsledkom je zvýšenie zamestnanosti, predovšetkým u ženského pohlavia. V programovom období 2014 – 2020 sa v rámci tohto špecifického cieľa realizovalo päť národných projektov, a to „Príspevok na starostlivosť o dieťa vo viac rozvinutom regióne“, „Príspevok na starostlivosť o dieťa v menej rozvinutom regióne“, „Zosúladienie rodinného a pracovného života“, „Rodová rovnosť na pracovisku“ a „Podpora zariadení poskytujúcich starostlivosť o deti do troch rokov“. Realizácia týchto národných projektov priniesla zjednodušenie byrokratickej náročnosti, v rámci legislatívnej úpravy zákona č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, týkajúcej sa preukazovania skutočne vynaložených výdavkov na služby týkajúce sa starostlivosti o dieťa, a okrem iného aj samotnej výšky príspevku na celom území Slovenskej republiky. Finančný príspevok má motivovať aj zamestnávateľov, ktorí podporujú zosúladienie pracovného a rodinného života poskytovaním flexibilných foriem práce. Tento príspevok prislúcha zamestnávateľovi na úhradu časti ceny práce na zamestnanca vykonávajúceho napr. prácu na doma, teleprácu, delené pracovné miesto alebo pracovný pomer na kratší pracovný čas. Okrem samotných príspevkov je nevyhnutné aj zvýšenie povedomia a dôležitosti danej problematiky nielen na strane zamestnávateľov, ale aj samotných zamestnancov. Zosúladienie súkromného a pracovného života sa nezaobíde bez poskytovania kvalitných verejných služieb. Podpora zariadení starostlivosti o deti do troch rokov na nákup pomôcok a hračiek určených pre rozvoj detí má zvýšiť atraktivitu poskytovanej služby.

Napriek aktivitám vykonávaných prostredníctvom národných projektov podporujúcich zosúladienie súkromného a pracovného života, výskumy ukazujú na

Slovensku veľmi nepriaznivú situáciu. Najväčší problém je v účasti detí do troch rokov na inštitucionálnej ranej starostlivosti, ktorý sa pohybuje značne pod priemerom EÚ. Nedostatočný rodičovský príspevok značne ovplyvňuje kvalitu života a núti niektoré rodiny vrátiť sa späť do práce. Avšak z kapacitných dôvodov to v mnohých mestách a regiónoch takéto verejné zariadenia neumožňujú a šťastie sa naskytne len okolo tisícok detí.

Fundamentom na zlepšenie sociálnej politiky v krajine sú finančné nástroje Európskej únie. Tieto nástroje predstavujú spôsob využívania jej zdrojov, nakladanie s nimi, a tiež sú súčasťou viacročných rozpočtov Únie. Slúžia na dosahovanie stanovených cieľov v jednotlivých európskych krajinách a po odsúhlasení programových dokumentov Európskej únie môžu tieto nástroje – fondy, členské krajiny využívať. Vzhľadom na aktuálne a pretrvávajúce problémy v rôznych oblastiach sociálnej politiky prinášame návrhy a odporúčania na jej posilnenie. Návrhy a odporúčania sa týkajú aj efektívneho čerpania európskych štrukturálnych fondov pre lepšiu budúcnosť Slovenska. Jednotlivé návrhy a odporúčania sa týkajú oblasti Zamestnanosti, respektíve riešenia problematiky zosúladienia pracovného a rodinného života, a to nasledovnými spôsobmi:

- rozšírenie flexibilných foriem práce zo strany zamestnávateľov,
- rovnomernejšie rozdelenie využívania pracovného voľna medzi mužov a žien,
- zatraktívnenie otcovskej dovolenky,
- zavedenie pracovného voľna nad rámec zákona pre osoby starajúce sa o príbuzné alebo iné osoby,
- zvýšiť edukáciu súkromného, ale hlavne verejného sektora o dôležitosť zosúladienia pracovného a rodinného života,
- zefektívnenie využívania fondov, predovšetkým na zabezpečenie dostupnejších verejných služieb budovaním zariadení so starostlivosťou o deti.

Okrem posilnenia sociálneho hľadiska obyvateľov Slovenska je dôležitý aj samotný spôsob čerpania finančných prostriedkov Európskej únie. Predchádzajúce programové obdobia ukazujú najmä na existenciu inštitúcií medzi, ktoré sú prerozdeľované jednotlivé kompetencie, čo v konečnom dôsledku prinieslo chaos a nejednotnosť pravidiel a usmernení pri čerpaní finančných prostriedkov, ale aj existenciu mnohých dokumentov. Veľká administratívna náročnosť pri príprave alebo implementácii projektov spolu s nejasným výsledkom, vytvára strach a nechcuť žiadateľov uchádzať sa o tieto finančné prostriedky. Pri malých inštitúciách a organizáciách sú prekážkou aj finančné náklady spojené s prípravou projektu. Zložitosť nastavených procesov vidieť aj v prípade vysokej byrokracie verejného obstarávania. Ďalšou bariérou pri čerpaní finančných prostriedkov sú v niektorých prípadoch aj samotní zamestnanci agentúr. Neadekvátne platové ohodnotenie spôsobuje nedostatočné personálne obsadenie, čo ďalej vedie k dlhému vyhodnocovaniu a kontrolám žiadostí o platbu. Fluktuácia zamestnancov spôsobuje ich

neodbornosť a pochybenia pri zostavovaní výziev. Nové programové obdobie so sebou prináša aj nový spôsob ich riadenia a kontroly. To, či jednotlivé kroky pomôžu pri čerpaní finančných prostriedkov, sa dozvieme až po skončení programového obdobia 2021 – 2027.

Záver

Európsky sociálny fond a celkovo oblasť jeho pôsobenia môžeme s kľudným svedomím označiť za rozsiahlu, pretože okrem finančných prostriedkov zoskupuje aj niekoľko ústredných tém, ktoré vo všetkých sférach rozširujú ľudský kapitál. V poslednom období prešiel viacerými zmenami a v súčasnom programovom období 2021 – 2017, je označovaný ako Európsky sociálny fond Plus. Pandémia Covid-19 spôsobila nápor na zdravotnícky a hospodársky systém členských štátov, čo sa značne odrazilo aj na sociálnej a ekonomickej situácii, na ktorú Európska únia okamžite zareagovala.

Vykonaná analýza ukazuje, že najrozsiahlejšou oblasťou na Slovenku, ale aj v iných európskych krajinách je oblasť Zamestnanosti, a to nielen vzhľadom na počet schválených národných projektov, ale aj na výšku alokovaných finančných nástrojov. Investičnú prioritu Rovnosť medzi mužmi a ženami, konkrétne so špecifickým cieľom Zosúladenie rodinného a pracovného života, hodnotíme za dôležitý vzhľadom na vykonané výskumy a odporúčania Európskej komisie. Podľa správy z r. 2022, Slovensko čelí výrazným rozdielom oproti iným európskym krajinám v poskytovaní formálnej starostlivosti o deti do troch rokov života. Údaje ukazujú, že európsky priemer v jej poskytovaní je niečo okolo 32 %, pričom na našom území nedosahujeme ani 5 %. Na základe uvedených skutočností a analýzy konštatujeme, že tejto oblasti nie je venovaná dostatočná pozornosť ani v rámci schválených národných projektov, a to ani z hľadiska financií. Zvýšenie práce na skrátenej úväzok, práca z domu, kĺzavá pracovná doba či rozšírenie povedomia o iných flexibilných formách práce, ako je napr. stlačenie pracovného týždňa či rozdelenie pracovného dňa v rámci pracovnej oblasti by do veľkej miery prispeli nielen na skombinovanie rodičovských a pracovných povinností, ale v niektorých prípadoch na zlepšenie psychického zdravia, ktorý povedie k lepším pracovným výkonom svojich zamestnancov. Pre rodičovskú participáciu na pracovnom trhu na plnohodnotnej úrovni predstavuje dostupnosť služieb poskytujúcich starostlivosť o deti. Na Slovensku pretrváva ich nedostatočná kapacita, čo núti mnohých rodičov využívať súkromné zariadenia, ktorých ceny sa pohybujú rádovo vyššie na rozdiel od štátnych zariadení, čo je pre domácnosti finančne náročnejšie aj napriek čiastočným štátnym kompenzačným príspevkom. Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR vytvorilo dokument na riešenie predmetného problému v programovom období 2021 – 2027 s názvom Operačný program Slovensko.

Okrem konkrétnych krokov na riešenie sociálnych problémov je dôležité venovať pozornosť aj samotnému spôsobu čerpania finančných prostriedkov z Európskej únie. Skúsenosti z minulých rokov ukazujú vysokú administratívnu záťaž, nejednotnosť pravidiel pre prijímateľov, byrokráciu týkajúcu sa procesov verejného obstarávania či príliš dlhé úkony spojené s vyhodnocovaním a kontrolou čerpaných fondov.

V závere môžeme konštatovať, že národné projekty by sa nerealizovali bez pomoci Európskeho sociálneho fondu, a preto jeho podpora predstavuje pre Slovenskú republiku veľmi významnú úlohu. Jeho finančné prostriedky nielen, že prispievajú k modernizácii našej krajiny, ale odstraňujú vzniknuté regionálne disparity.

Literatúra

- [1] BENČ, V. 2011. *Národný konvent o Európskej únii – Stratégia EÚ 2020 a Slovensko: Moderné Slovensko v modernej EÚ*. Prešov: © Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku a Úrad vlády Slovenskej republiky, 2011. 76 s. ISBN 978-80-89356-33-1.
- [2] BÚTOROVÁ, Z. – GYÁRFÁŠOVÁ, O. 2010. *Občianska participácia: trendy, problémy, súvislosti*. In *Sociológia*. vol. 42. No. 5. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010. ISSN 0049-1225.
- [3] DOLOBÁČ, M. a kol. 2012. *Sociálne právo Európskej únie*. In *Vybrané otázky sociálneho práva Európskej únie*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2012. 298 s. ISBN 978-80-7097-977-8.
- [4] DUDOVÁ, I. 2009. *Európska sociálna politika*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. 202 s. ISBN 978-80-225-2817-7.
- [5] DUDOVÁ, I. – STANEK, V. – POLONYOVÁ, S. 2018. *Sociálna politika*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. 400 s. ISBN 978-80-8168-866-9.
- [6] ĎURANA, RADOVAN – ĎURANA, RICHARD – REPTOVÁ, O. 2009. *Sociálna politika*. In *Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2009. s. 495 – 528. ISBN 80-89345-15-1.
- [7] ĎURANA, R. – KARPIŠ, J. – REPTOVÁ, O. 2007. *Sociálna politika*. In *Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2007. s. 500 – 534. ISBN 978-80- 88935-92-6.
- [8] GEFFERT, R. 2009. *Sociálna politika*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2009. 152 s. ISBN 978-80-7097-740-8.
- [9] GEFFERT, R. 2021. *Sociálna politika včera a dnes*. 1. vyd. Košice: Vydavateľstvo ŠafárikPress, 2021. 186 s. ISBN 978-80-574-0003-5.
- [10] GERBERY, D. 2011. *Potrebuje sociálny štát?: Úvahy (nielen) o verejnej politike*. 1. vyd. Bratislava: Fridrich Ebert Stiftung. 2011. 191 s. ISBN 978-80-89149-16-2.

- [11] JEPSEN, M. – PASCUAL, A. S. 2005. The European Social Model: an exercise in deconstruction. In *Journal of European Social Policy*. London: Copyright © 2005 SAGE Publications, 231-245 s. DOI: 10.1177/0958928705054087.
- [12] KREBS, V. a kol. 2015. *Sociální politika*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 568 s. ISBN 978-80-7478-921-2.
- [13] LINEK, L. – PETRÚSEK, I. 2020. *Sociální stát, nerovnosti, politika*. 1. vyd. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2020. 274 s. ISBN 978-80-7419-302-6.
- [14] MACEK, J. 1946. *Sociální ekonomika: Kurs národního hospodářství*. 1. vyd. Praha: Česká grafická Unie, 1946. 146 s.
- [15] MUNKOVÁ, G. a kol. 2005. *Sociální politika v evropských zemích*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 190 s. ISBN 80-246-0780-8.
- [16] POTŮČEK, M. – RADIČOVÁ, I. 1998. Porovnanie vývoja českej a slovenskej sociálnej politiky po roku 1989. In. *Sociální politika v Čechách a na Slovensku po roce 1989*. 1. vyd. Praha: Karolinum – nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998. 9-27 s. ISBN 80-7184-622-8.
- [17] POTŮČEK, M. – RADIČOVÁ, I. 1998. Srovnávací analýza systému sociální pomoci v České a Slovenské republice po 1989. In. *Sociální politika v Čechách a na Slovensku po roce 1989*. 1. vyd. Praha: Karolinum – nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998. 89-132 s. ISBN 80-7184-622-8.
- [18] RIEVAJOVÁ, E. 2002. *Sociálne zabezpečenie*. Bratislava: Ekonomická univerzita, 1. vyd. 2002. 188 s. ISBN 80-225-1543-4.
- [19] SCHMOGNEROVÁ, B. 2004. *Sociálny model Európskej únie: dnes a zajtra*. 1. vyd. Bratislava: FRIEDRICH EBERT STIFTUNG, 2004. 114 s. ISBN 80-89149-01-4.
- [20] STANEK, V. a kol. 2008. *Sociálna politika*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2008. 375 s. ISBN 978-80-89393-02-2.
- [21] TITMUSS, R. M. 1974. *Social Policy: an introduction*. London: Allen & Unwin, 1974. 160 s. ISBN 0043610188.
- [22] WALKER, A. – NAEGELE, G. 2008. *Social Policy in Ageing Societies: Britain and Germany Compared*. 1. vyd. London: Palgrave Macmillan, 2009. 304 s. ISBN 978-0-230-52098-1.
- [23] WOLEKOVÁ, H. *Sociálna politika*. In Súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1997. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 1997. s. 185 – 196. ISBN 80-967725-1-1.
- [24] BEBLAVÝ, M. 2012. *Sociálna politika*. [online]. 2012. [cit. 15.03.2022]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/311569587_Socialna_politika>.
- [25] BEDNÁRIK, R. 2012. *Slovenská sociálna politika po vstupe SR do Európskej únie*. [online]. Bratislava: Slovak Journal of Political Sciences. Volume 12. No. 4. 2012. [cit. 17.02.2022]. Dostupné na internete: <http://sjsps.fsvucm.sk/Articles/2012_4_1.pdf>.

- [26] BURYOVÁ, I. 2019. *Sociální politika: Distanční studijný text*. [online]. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, 2019. [cit. 16.02.2022]. Dostupné na internete: <https://repozitar.cz/repo/37669/buryova-socialni_politika_2019.pdf. ISBN 978-80-7510-365-9>.
- [27] EUROPEAN COMMISSION. *2022 Country Report – Slovakia*. [online]. 2022. [cit. 05.01.2023]. Dostupné na internete: <https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/2022-european-semester-country-report-slovakia_en.pdf>.
- [28] EUROPEAN COMMISSION. *EU Programme for Employment and Social Innovation (EaSI)*. [online]. 2022. [cit. 14.07.2022]. Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1081>>.
- [29] EUROPEAN COMMISSION. *PROGRESS axis of EaSI*. [online]. 2022. [cit. 14.07.2022]. Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1082&langId=en>>.
- [30] EUROPEAN COMMISSION. *EURES axis of EaSI*. [online]. 2022. [cit. 14.07.2022]. Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1083&langId=en>>.
- [31] EUROPEAN COMMISSION. *2022 Erasmus+ Programme Guide*. [online]. 2022. [cit. 05.01.2023]. 441 s. Dostupné na internete: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2022-12/Erasmus%2BProgramme-Guide2023-v2_en.pdf>.
- [32] EUROPEAN COMMISSION. *Microfinance and Social Entrepreneurship axis of EaSI*. [online]. 2022. [cit. 14.07.2022]. Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1084&langId=en>>.
- [33] EUROPEAN COMMISSION. 2021. *The European Pillar of Social Rights Action Plan*. [online]. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné na internete: <<https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/en/>> ISBN 978-92-76-30755-6.
- [34] EUROPEAN COMMISSION. 2021. *Priorities for 2021-2027*. [online]. 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/priorities/>.
- [35] EUROPEAN COMMISSION. 2021. *Program SURE*. [online]. 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/financial-assistance-eu/funding-mechanisms-and-facilities/sure_en>.
- [36] EUROPEAN COMMISSION. 2022. *Report from the Commission to the European Parliament and The Council on the implementation of the Recovery and Resilience Facility*. [online]. 2022. [cit. 11.07.2022]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/com_2022_75_1_en.pdf>.
- [37] EURÓPSKA KOMISIA, *ESF+ v partnerstve*. [online]. [cit. 10.07.2022]. <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/sk/esf-v-partnerstve>. Dostupné na internete: <[social-fund-plus/sk/esf-v-partnerstve](https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/sk/esf-v-partnerstve)>.

- [38] EURÓPSKA KOMISIA, 2013. *Priority na roky 2014 až 2020*. [online]. 2013. [cit. 10.07.2022]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/regional_policy/sk/policy/how/priorities/2014-2020/>.
- [39] EURÓPSKA KOMISIA, 2014. *Európsky sociálny fond*. [online]. 2014. [cit. 17.05.2022]. Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=sk>>.
- [40] EURÓPSKA KOMISIA, 2017. *Európsky pilier sociálnych práv*. [online]. 2017. [cit. 12.05.2022]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_sk>.
- [41] EURÓPSKA KOMISIA, 2010. *Európa 2020: Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu*. [online]. Brusel. 2010. [cit. 12.05.2022]. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=celex%3A52010DC2020>>.
- [42] EURÓPSKA KOMISIA. 2020. *REACT-EU, politika súdržnosti po roku 2020 a ESF+*. [online]. 2022. [cit. 05.01.2023]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/QANDA_20_948>.
- [43] HOFFMANN, H. 2021. Európsky sociálny fond. In. *Informačné listy o Európskej únii – 2022*. [online]. 2021. [cit. 10.07.2022]. Dostupné na internete: <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/53/europsky-socialny-fond-plus>>.
- [44] KOREŇ, M. 2012. *Euofondy na roku 2021 až 2027: Koľko, kam a na aké priority?*. [online]. Bratislava: EURACTIV.sk. 2021. [cit. 05.12.2022]. Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/linksdossier/eurofondy-na-roky-2021-az-2027-kolko-kam-a-na-ake-priority/>>.
- [45] LAŠTÚFKOVÁ, Ľ. 2005. *Aktívna politika na trhu práce*. [online]. Bratislava, 2005. [cit. 16.02.2022]. Dostupné na internete: <<https://www.epi.sk/odborny-clanok/Aktivna-politika-trhu-prace.htm>> ISSN 2644-4674.
- [46] MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Viacročný finančný rámec EÚ*. [online]. [cit. 10.07.2022]. Dostupné na internete: <<https://www.mfsr.sk/sk/medzinarodne-vztahy/europske-zalezitosti/rozpocet-europskej-unie/viacrocny-financny-ramec-eu/viacrocny-financny-ramec-eu.html>>.
- [47] MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2020. *Partnerská dohoda Slovenskej republiky na roky 2021-2027*. [online]. 2020. [cit. 13.7.2022]. 27 s. Dostupné na internete: <https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2020/12/Ozn%C3%A1menie-Partnersk%C3%A1-dohoda-n%C3%A1vrh_final4.pdf>.
- [48] MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2021. *Plán obnovy – cestovná mapa k lepšiemu Slovensku*. [online]. 2021. [cit. 13.7.2022]. 809 s. Dostupné

- na internete: <<https://www.planobnovy.sk/site/assets/files/1019/kompletny-plan-obnovy.pdf>>.
- [49] MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2021. *Program Slovensko 2021-2027*. [online]. 2021. [cit. 13.7.2022]. 348 s. Dostupné na internete: <https://www.eurofondy.gov.sk/wp-content/uploads/2022/03/Program_Slovensko_SK_verzia-1.0-1.pdf>.
- [50] MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2021. *Východiskový návrh priorit SR pre politiku súdržnosti na programové obdobie 2021 – 2027*. [online]. 2021. [cit. 13.7.2022]. 76 s. Dostupné na internete: <<https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2019/11/V%C3%BDchodiskov%C3%BD-n%C3%A1vrh-prior%C3%ADt-SR-pre-PS-2021-2027-final-upraven%C3%BD-po-RV.pdf>>.
- [51] MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2022. *Operačný program Ľudské zdroje na programové obdobie 2014-2020 (verzia 10.0)*. [online]. 2022. [cit. 13.6.2022]. 207 s. Dostupné na internete: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/esf/op-ludske-zdroje/revizia-op/revizia-10.0/op-lz_verzia-10-0.pdf>.
- [52] MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2014. *Operačný program potravinovej a základnej materiálnej pomoci*. [online]. 2014. [cit. 13.6.2022]. Dostupné na internete: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/esf/op-ludske-zdroje/revizia-op/revizia-10.0/op-lz_verzia-10-0.pdf>.
- [53] MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Vyzvania pre národné projekty*. [online]. [cit. 25.12.2022] Dostupné na internete: <<https://www.employment.gov.sk/sk/esf/programove-obdobie-2014-2020/narodne-projekty/>>.
- [54] MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2021. *Operačný program Efektívna verejná správa na programové obdobie 2014-2020 (verzia 5.0)*. [online]. 2021. [cit. 13.6.2022]. 166 s. Dostupné na internete: <<http://www.reformuj.sk/wp-content/uploads/2014/11/Opera%C4%8D-n%C3%BD-program-Efekt%C3%ADvna-verejn%C3%A1-spr%C3%A1-1va-5.0.pdf>>.
- [55] NÁRODNÁ AGENTÚRA ERASMUS+. 2022. *Tlačová správa – Konferencia Vízie Erasmus+*. [online]. 2022. [cit. 13.6.2022]. Dostupné na internete: <https://www.erasmusplus.sk/erasmus_2021_2027/doc/tlacove_spravy/TS_VizieErasmus+.pdf>.
- [56] RADIČOVÁ, I. 2003. *S.O.S.: Sociálna Ochrana na Slovensku*. [online]. 1. vyd. Bratislava: Nadácia S.P.A.C.E. (Centrum pre analýzu sociálnej politiky), 2003. [cit. 13.02.2022]. Dostupné na internete: <<https://archiv.vlada.gov.sk/old.uv/data/files/7196.pdf>> ISBN 80-88991-17-X.

- [57] RADIČOVÁ, I. 1998. *Sociálna politika na Slovensku*. [online]. 1. vyd. Bratislava: Nadácia S.P.A.C.E. (Centrum pre analýzu sociálnej politiky), 1998. [cit. 13.02.2022]. Dostupné na internete: <<https://archiv.vlada.gov.sk/old.uv/data/files/7195.pdf>>. ISBN 8096740377>.
- [58] ÚRAD VLÁDY SR. 2020. *Partnerská dohoda SR na roky 2014 -2020 (verzia 2.0)*. [online]. Bratislava. 2020. [cit. 10.07.2022]. Dostupné na internete: <<https://www.partnerskadohoda.gov.sk/zakladne-dokumenty/>>.
- [59] NARIADENIE EP A RADY (EÚ) č. 1304/2013 z 17. 12.2013 o ESF a o zrušení nariadenia Rady (ES) č. 1081/2006. [online]. 2013. [cit. 10.07.2022]. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1304>>.
- [60] NARIADENIE EP A RADY (EÚ) č. 2021/1057 z 24.6.2021, ktorým sa zriaďuje ESF+ a o zrušuje nariadenie (EÚ) č. 1296/2013. [online]. 2021. [cit. 10.07.2022]. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32021R1057>>.

Esej rigorózneho práca na tému:

Postavenie Číny vo svetovej ekonomike a jej iniciatíva One Belt One Road

China's position in the world economy and its One Belt One Road Initiative

Mgr. Peter PARMA*

Abstract

In the thesis, we deal with the issue of the position of the People's Republic of China in the world economy, its economic position and current initiatives, such as One Belt One Road, New Silk Road, and their economic importance in the global world with an emphasis on activities in relation to the countries of Central and Eastern Europe. We analyze in more detail and present what the history is and what potential opportunities this initiative presents. We find out what activities must be continued in order for the initiative to be successful. We examine various aspects of the given topic the most likely possible progress. The result of solving the given issue are various recommendations, which are currently the most likely alternative for the positive development of cooperation between the People's Republic of China and the European Union.

Keywords: *China in the world economy, One Belt One Road initiative, New Silk Road, economic growth*

Úvod

Čína je aj obrazne vo svete ekonomiky krajinou vychádzajúceho slnka a v modernom svete je to krajina rastúceho vplyvu. Táto krajina už desaťročia priťahuje pozornosť laickej aj odbornej verejnosti. Úspechy Číny v hospodárskej reštrukturalizácii a krajiny, ako celku, nenechá nikoho ľahostajným. Dokonca, niektoré krajiny také tempo rozvoja desí. Tak či onak, celý svet sústredene sleduje vývoj Číny už dlhší čas a uvedomuje si, že zmeny, ktoré sa v tejto krajine odohrávajú sú úžasné. V práci skúmame ekonomický význam Číny v globálnom svete s dôrazom na aktivity vo vzťahu ku krajinám strednej a východnej Európy.

* Mgr. Peter Parma, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: peter.parma@gmail.com

Výzvy čínskej ekonomiky

Aby Čína posilnila svoje väzby s vonkajším svetom, otvorila dvere zahraničným investíciám, a už od začiatku sa snažila získať výhodu vytvorením špeciálnych ekonomických zón zriadených od roku 1978 v pobrežných regiónoch krajiny. Okrem toho boli zrušené kedysi monopolné práva ministerstva zahraničného obchodu a medzinárodnej spolupráce a teraz má každé obchodné podnikanie právo priamo obchodovať s vonkajším svetom. Čína sa pripojila k Medzinárodnému menovému fondu, Svetovej banke a k Svetovej obchodnej organizácii, výsledkom čoho bolo rýchle začlenenie ČĽR do svetovej ekonomiky a dolárová hodnota čínskeho exportu sa radikálne zvýšila. Pri analýze čínskej ekonomiky veľa odborníkov zastáva názor, že jeho úspechy boli spôsobené predovšetkým systematickým a stabilným rozvojom krajiny a zároveň dávajú do popredia nadvládu autoritárskeho režimu. Je známe, že akékoľvek ekonomické reformy v každej krajine majú jej obyvateľstvo, z tohto dôvodu nie sú obzvlášť populárne. Keby bola Čína štátom s demokratickým režimom potom by s najväčšou pravdepodobnosťou medzi obyvateľstvom čoskoro začali pozičné hnutia smerujúce k reformám. V krajine však vládne autoritársky režim umožňujúci dosiahnuť rýchle a radikálne zmeny a neuveriteľné pozitívne výsledky. Práve z tohto dôvodu je téma nášho výskumu veľmi dôležitá najmä v dnešnej dobe, keď sa postupne udiali rôzne uvoľňujúce reformy, ktoré však na druhej strane pribzdili nové udalosti vo svetovej politike, ako napríklad stret najväčších ekonomických mocností v polootvorenom konflikte pri hraniciach EÚ.

Cieľom práce bolo preto študovať vplyv vývoja čínskej ekonomiky na svetový hospodársky rast. V súlade s účelom práce sú riešené tieto úlohy:

- zvážiť teoretické základy zahraničných ekonomických interakcií medzi krajinami;
- študovať podstatu a štruktúru svetovej ekonomiky v súčasnej fáze;
- zvážiť črty hospodárskej spolupráce medzi krajinami, s trendmi vo svetových ekonomických vzťahoch;
- študovať ekonomické charakteristiky Číny;
- posúdiť vplyv čínskeho hospodárstva na svetové hospodárstvo;
- zvážiť modernú politiku a hospodárstvo Číny;
- študovať ekonomické reformy Číny;
- nové možnosti pre Čínu, ako sprostredkovateľa obchodu, medzi sankciami uzavretými hospodárstvami;
- sankcionované štáty, ako nový trh;
- pokračovanie v úsilí vytvoriť samostatný bankový systém, ktorý je nezávislý od západného bankového systému;
- analyzovať všeobecné postavenie Číny vo svetových ekonomických vzťahoch.

Predmetom štúdia práce bola čínska ekonomika a jej dopad na svetovú ekonomiku a predmetom výskumu je vývoj ekonomiky Číny. Hlavná výskumná metóda používaná pri písaní tejto práce, bola systémová analýza. Bola použitá logika, teoretické a analytické metódy výskumu. Praktický význam spočíva v aplikácii údajov získaných z tejto štúdie na ďalšie použitie pri plánovaní možných krokov a prípravu možných scenárov, ako príprava pri prípadnej spolupráci na okamžitú odpoveď. S hlbším štúdiom tejto témy získaných skúmaním článkov, odbornej literatúry, reportov štatistických úradov a rôznych organizácií a agentúr na to môžeme získať potrebný prehľad.

Na dosiahnutie tohto cieľa boli stanovené tieto úlohy:

- načrtnúť hlavné etapy v histórii vzniku a vývoja pôvodnej Hodvábnej cesty a identifikovať hlavné smery obchodu pozdĺž nej a dôležitosť týchto tradícií, pre novú spoluprácu;
- V období 1979 – 1983 sa v ČĽR uskutočnil veľký experiment na testovanie životaschopnosti a účinnosti nových metód priemyselného manažmentu, kde vyskúšali psychologický efekt, ako sa zmení prístup robotníkov a manažmentu, ak budú hospodáriť podobným spôsobom ako v trhovom hospodárstve. Toto smerovanie vytvorilo podmienky „čínskeho ekonomického zázraku“ a neskoršie potrebu rozšírenia trhu. Skúsime z histórie pochopiť spôsob súčasného zmýšľania čínskych ekonómov a manažérov;
- identifikovať znaky ekonomických interakcií, ktoré sa uskutočnili pomocou nových iniciatív ČĽR;
- zistiť, ako sa realizuje projekt vytvorenia ekonomického zabezpečenia Novej hodvábnej cesty;
- určiť, ako prebieha hospodárska spolupráca ČĽR s krajinami, ktoré sa zúčastňujú na projekte Novej hodvábnej cesty;
- identifikovať úlohu Ázijskej banky pre investície do infraštruktúry pri realizácii projektu One Belt, One Road;
- ako ovplyvňuje situáciu zavedenie nutnosti colného konania a platenia DPH, pre všetky zásielky z tretích krajín do EÚ od 1.7.2021. Je lepšie vytvoriť colné sklady v EÚ, alebo dohodnúť hneď zahrnutie týchto poplatkov už pri platobných transakciách?

Na získavanie údajov sme použili tradičnú analýzu dokumentov. Dokumentárna analýza umožňuje získavanie dát z už existujúcich dokumentov bez toho, aby sme museli klásť otázky ľuďom prostredníctvom rozhovorov, dotazníkov alebo sledovať ich správanie. Dokumenty už nemusia byť len hmotné materiály, ale čím ďalej tým viac sú dostupné elektronicky na verejne dostupných webových stránkach v rôznych bežných formátoch, v ktorých boli zaznamenané skutočnosti, alebo myšlienky. Zvyčajne myslíme na položky, ako sú novinové články, záznamy vládnej politiky, letáky, zápisnice zo stretnutí, skenované písomnosti a knihy prevedené

do elektronickej formy. Tieto listiny môžu odhaliť veľa o ľuďoch a organizáciách, ktoré ich vytvorili, a o sociálnom kontexte, v ktorom vznikli. Niektoré sú voľným dielom a sú voľne prístupné, zatiaľ čo iné môžu byť utajované, dôverné, alebo inak neprístupné verejnosti. Skúmali sme všetky dostupné materiály na túto tému a všetko čo s tým môže súvisieť. Pri písaní tejto práce boli použité zdroje a štatistické analýzy z dôveryhodných internetových spravodajských článkov, vedeckých článkov, kníh zaoberajúcou sa touto témou a knihy zaoberajúce sa všeobecnou teóriou hospodárskej politiky a ekonomickou teóriou vo všeobecnosti. Priebežne sme ukladali získané údaje a po pozbieraní určitého množstva informácií sme periodicky použili na pokračovanie výskumu. Časový horizont zbierania použitých dát sa začína od začiatku roku 2021, až do roku 2023. Prvé štatisticky presnejšie dáta použité v práci pochádzajú z roku 1931.

Najväčší problém, s čím sa často stretávame pri danej téme, je neustála zmena podmienok. Náš možný predpoklad sa priebežne stal skutočnosťou a prinášala ďalšie možné scenáre, ktoré sa možno potvrdili, prípadne nabrali rýchly obrat úplne iným smerom. Tieto získané údaje sme ďalej spracovali kvantitatívnou obsahovou analýzou, skúšali sme sa zamerať na podstatu informácií a použili zároveň porovnávaciu metódu zo všetkých ostatných dostupných zdrojov, z čoho najspoľahlivejších, ktoré sú všeobecne uznávané aj renomovanými médiami. Porovnaním rôznych prameňov z rovnakého časového obdobia v podstate aj sami overujeme dôveryhodnosť týchto informácií. Nová hodvábna cesta a Ázijská banka pre investície do infraštruktúry sú z historického hľadiska pomerne novými iniciatívami vlády ČĽR. Aj teraz sa aktívne pracuje na tvorbe a implementácii nových plánov a programov, ktoré prispievajú k rozvoju ázijsko-pacifického regiónu v rámci iniciatívy «One Belt, One Road». Výsledky spolupráce medzi Čínou a krajinami zapojenými do tohto medzinárodného projektu sa v reálnom čase odrážajú na spravodajských portáloch po celom svete, hlavne pri súčasnom dianí, keď si postupne každý štát musí vybrať stranu v dôležitých politických a hospodárskych otázkach a vznikajú či zanikajú možnosti spolupráce. Dôvod vysokých úspor a rýchleho rastu je v Číne efektívnejší, ako v iných rozvojových krajinách, kde tiež rastú príjmy a klesá pôrodnosť. To naznačuje, že za vysokou mierou úspor v Číne stoja ďalšie, hlbšie faktory, tie ktoré odrážajú vzorce historickej životnej úrovne a možno jednoducho vyplýva z národnej povahy, ktoré sa vryli do zmýšľania jednotlivcov cez tisíce rokov histórie. Číňania síce prakticky nemajú volebné právo, no svojej vláde veľmi dôverujú. Podľa prieskumov väčšina Číňanov vyjadrila dôveru svojej vláde a verí, že ich vláda pracuje v prospech celej krajiny. S takou vysokou úrovňou dôvery je čínska vláda a podniky schopné prijať a implementovať prísne politiky, ktoré podporujú úspory a ekonomický rast. Navyše, napriek tomu, že ekonomická nerovnosť v Číne každým rokom rastie, chudobní ľudia tam vnímajú svoju osobnú situáciu ako prechodnú. Stále si pamätajú kultúrnu revolúciu a považujú sa za

šťastne prežívajúcich spoločnú tragickú históriu, čo podporuje ich kolektívnu túžbu obetovať sa v záujme obnovy krajiny. V Číne nie je nič hanebné na chudobe, ak si myslíte, že vaše deti alebo vnúčatá budú bohatí a úspešní ľudia. Naopak, podobne ako v povojnovom Nemecku sa považuje za vec cti tvrdo pracovať v ťažkej situácii, na ktorú sa neskôr bude spomínať ako na prechodné historické obdobie. V Číne si ľudia, podľa dostupných informácií najmä na vidieku, celkom ochotne povedia koľko zarábajú, preto vedia koľko zarábajú ich susedia. Okázalé míňanie sa stáva menej dôležité, keď už každý vie, aký je váš príjem. Samozrejme už Číňania čoraz častejšie kupujú nové luxusné autá a oblečenie od módných návrhárov, ale zároveň národná myšlienka má zvíťaziť nad nepriazňou osudu a myšlienky na verejné demonštrácie sú pomerne menšie. Ľudia si v mysli jasnejšie predstavujú príbehy tvrdej práce a svojho ekonomického hrdinstva, ktoré budú jedného dňa rozprávať svojim vnúčatám. S vysokou mierou úspor sa však spája množstvo problémov. Podľa štatistík od roku 1994, keď Čína prežila vysokú mieru inflácie, úroveň úspor prevyšovala úroveň investícií. To spôsobovala štrukturálne nerovnováhy v čínskej ekonomike a najmä v posledných desaťročiach sa úroveň agregátnej spotreby znížila hlavne v dôsledku zníženia spotreby domácností. Čína pravdepodobne ušetrí v najbližších rokoch rovnako veľa. Keď sa však dostane k moci ďalšia generácia, tento trend sa pravdepodobne zmení. Deti narodené v dnešnej dobe sa nebudú pozerat' na svoj život z hľadiska ťažkostí, ktoré Čína zažila. Ako tieto zmeny napredujú, ohromná túžba ušetriť čo najviac peňazí a tolerovať vládnu stratégiu vysokých úspor sa postupne začne vytrácať.

Vďaka vždy šikovne a správne zvolenému cieľu si však Čína udržiava vysokú mieru hospodárskeho rastu. Zahraničné hospodárske vzťahy sa v súčasnosti považujú za základný predpoklad a ako jeden z najdôležitejších faktorov úspešného rozvoja hospodárstva krajiny na ceste reforiem. Vo všeobecnosti je ČĽR známa, ako priaznivé a atraktívne investičné prostredie pre zahraničné podnikateľské subjekty, pričom sa táto skutočnosť ešte neustále zlepšuje. Predošlé plní výhodu pri podpore rozvoja a rekonštrukcie existujúcich podnikov, ktoré by mali byť čoraz viac vtiahnuté do medzinárodnej spolupráce. Náš výskum ukazuje, že verejná politika otvorenosti vonkajšiemu svetu je dlhodobá, rozsiahla a neustále sa prispôbujúca. Na dosiahnutie užšieho prepojenia medzi Čínou a svetovou ekonomikou a zvýšenie miery aktívneho vplyvu vonkajších faktorov na priebeh hospodárskeho rozvoja bola vytvorená špeciálna ekonomická zóna, kde sa plánuje rozvoj ekonomiky zameranej na zahraničný trh, prilákanie zahraničných surovín v čo najväčšom rozsahu a na tomto základe sa rozvoj exportnej výroby zrýchľuje vysokým tempom. Čína už dlhodobo dúfa, že realizácia týchto plánov môže nielen stimulovať rozvoj pobrežných oblastí, ale tieto iniciatívy by mali mať automaticky vplyv aj na rozvoj vnútrozemských oblastí. Na dosiahnutie týchto cieľov však potrebuje rozsiahlu logistiku, ktorá prepraví potrebné suroviny a hotové výrobky na miesto určenia včas

a efektívne. Práve preto iniciatíva Číny, ako One Belt One Road, New Silk Road a snahy o vytvorenie svojho vlastného bankového systému, ktorý je momentálne už na veľmi vysokej úrovni, svedčí o jej skutočnej stimulujúcej úlohe pri sociálno-ekonomickej transformácii krajiny.

Zároveň však vzniklo množstvo problémov a ťažkostí. Politika prilákania a využívania možností trhu sa preto musí neustále a promptne upravovať v závislosti od dosiahnutých výsledkov, aby sa odstránili konkrétne dôvody, ktoré obmedzujú účinné využívanie infraštruktúry a bránia aktívnej činnosti zahraničných podnikateľov v Číne. Je preto charakteristické, že politika ČĽR v tejto oblasti sa časom stáva selektívnejšou, pokiaľ ide o formy a povahu technológií, oblastí ich uplatňovania a aktívne kroky na vytvorenie kvalitatívne nového organizačného a právneho mechanizmu cielenej podpory prioritných projektov z vnútroštátneho hľadiska. V tejto súvislosti Čína prikladá rastúci význam posilneniu systému štátnej regulácie zahraničného podnikateľského kapitálu s cieľom podriadiť svoje aktivity smerom k stratégii modernizácie hospodárstva krajiny.

Analýza trhu v modernej Číne a existujúcich problémov uvedených v rigorózne práci nám umožňuje vyvodiť nasledujúce závery:

Využívanie zahraničného kapitálu je stimulom pre oživenie hospodárstva a zvýšenie zamestnanosti pracovných zdrojov, vedie k zvýšeniu počtu nových podnikov vybavených moderným vybavením a technológiami. Plány čínskej strany prilákať zahraničný kapitál sú zároveň v súlade s ekonomickými záujmami zahraničných investorov a tvoria tak objektívne predpoklady a hlavné smery dostatočne aktívneho prílevu zahraničného kapitálu do ČĽR v budúcnosti. Štát zohráva vedúcu úlohu pri rozvoji a implementácii stratégií hospodárstva. S pomocou finančných, daňových, colných a iných mechanizmov bude štát schopný prilákať nové trhy do prioritných odvetví hospodárstva a oblastí krajiny, ktoré sú dôležité z hľadiska hospodárskeho rozvoja. Dôslednosť a kompetencia štátnych orgánov, ktoré kontrolujú a regulujú činnosť zahraničných podnikateľov, do značnej miery závisí od schopnosti predchádzať krokom, ktoré poškodzujú krajinu a podriaďujú spoluprácu so zahraničným kapitálom záujmom rozvoja národného hospodárstva. Mechanizmus prilákania záujmu menších aj väčších firiem k spolupráci s ČĽR pokrýva takmer celý arzenál moderných právnych foriem medzinárodnej investičnej a výrobnnej spolupráce. V každom prípade je teda výber optimálnej formy prilákania určený viacerými okolnosťami vrátane priemyselnej príslušnosti navrhovaného spoločného projektu, povahy prenášanej zahraničnej technológie, ako aj technologickej úrovne a kapacity obchodovania partnera. V praxi sú však hranice medzi rôznymi formami zapojenia aj najmenších klientov často relatívne. Spoločný podnik sa v Číne považuje za najúčinnnejšiu formu vytvárania hodnoty pre hospodárstvo. S procesom zlepšovania čínskej politiky zaznamenáva výrazný nárast

úlohy vyšších foriem spoločných podnikov so zodpovedajúcim znížením relatívne jednoduchých a krátkodobých typov spolupráce. Je potrebný flexibilný a integrovaný prístup k výberu foriem a smerov investičnej spolupráce so zahraničným kapitálom, hľadanie optimálnej stratégie v tejto oblasti si vyžaduje kombináciu rôznych spôsobov a metód prilákania zahraničného kapitálu, moderného vybavenia, technológií a skúseností s riadením. Úspech Číny je do značnej miery spôsobený vytvorením priaznivého investičného prostredia. ČĽR sa snaží zabezpečiť dlhodobú politickú a hospodársku stabilitu a základné právne podmienky zodpovedajú aspoň priemeru na medzinárodnej úrovni. Práve preto sa v Číne vytvára akýsi viacúrovňový systém preferenčných investičných oblastí. Čína má flexibilnú politiku prilákania zahraničnej investície. Kombináciou využívania stimulačných opatrení s určitými obmedzeniami, ktoré dopĺňajú administratívnu kontrolu aktívnym využívaním hospodárskych stimulov a pák, sa čínska strana snaží ovplyvniť územné a odvetvové umiestnenie výroby podľa miestnych podmienok a povahy materiálneho a technického obsahu.

Investičné prostredie Číny sa však ešte musí zlepšiť. Vytvorenie priaznivého investičného prostredia nie je jednorazovým opatrením, ale zložitým a zdĺhavým procesom, ktorý si vyžaduje pravidelné preskúmanie existujúcich podmienok na základe získaných skúseností a zmenených okolností. V tejto súvislosti by podľa výskumu získaných informácií a súčasných podmienok mali prijať okrem už spomenutých aj nasledujúce opatrenia:

- Zlepšiť investičné prostredie v každej provincii pomocou miestnych výhod a s použitím regionálnej politiky vyvinúť účinné metódy na prilákanie investorov;
- Zvýšiť verejné investície do infraštruktúry a urýchliť jej výstavbu;
- Prehĺbiť reformu systému riadenia podnikov so zahraničnými investíciami, zvýšiť efektívnosť práce, radikálne zmeniť systém viacnásobnej podriadenosti, viacstupňového posudzovania a potvrdzovania, ako aj ďalších zložitých formalít;
- Posilniť budovanie trhov, zlepšiť trhový systém a čo najskôr rozvíjať trhy s kapitálom, zariadeniami, výrobnými prostriedkami a pracovnou silou. Vybudovať trhový systém s bohatými zdrojmi a nepretržitými komunikačnými a dopravnými kanálmi, v ktorých je možné vzájomne dohodnúť rôzne regulačné mechanizmy;
- Zvýšiť právnu transparentnosť a zverejniť interné predpisy, ktoré spĺňajú požiadavky skutočnej situácie a zrušiť ostatné, ktoré nepodliehajú zverejneniu;
- Pokračovať v nových iniciatívach „One Belt One Road“, „New Silk Road“ a zapojiť krajiny strednej a východnej Európy napriek zápornému postojom niektorých západoeurópskych krajín.

Hlavným prameňom hospodárskeho rastu je dosiahnutá otvorenosť ekonomiky založená na aktivite zahraničného kapitálu, preto by mali ďalej pokračovať v politike daňových stimulov ako hlavného opatrenia na prilákanie zahraničných investícií, prijať osobitné zákony a predpisy pre podniky, ktoré používajú pokročilé technológie a zariadenia, ako sa súčasne zamerať na vývoz väčšiny svojich výrobkov. S cieľom posilniť úlohu štátnej politiky vo vzťahu k zahraničnému kapitálu pri prilákaní preferovaných zahraničných pokročilých typov zariadení a technológií využívať kombináciu daňových stimulov s čiastočným prístupom na domáci trh. Je potrebné zabezpečiť, aby vytváranie a rozvoj priemyslu nových a špičkových technológií spĺňali hlavné smery štátnej politiky v oblasti zavádzania nových zariadení a technológií a dostávali štátnu podporu pri poskytovaní personálu, vybavenia a materiálov. Pokračovať v dlhodobom rozvoji infraštruktúry, zvýšenia domácich investícií a prijať flexibilnejšie opatrenia s cieľom prilákať investície na dodatočné financovanie stavebných prác, ktoré sa vynaložili na prípravu lepšieho prostredia pre investorov. Môžu sa napríklad použiť také formy stimulov investícií, ako sú nezávislé prijatie a splatenie zahraničného úveru, prilákanie zahraničného kapitálu na určité obdobie pomocou bankového alebo komerčného úveru a vydávanie cených papierov. Táto okolnosť si vyžaduje, aby rozhodovacie orgány na všetkých úrovniach v procese sústavného štúdia a riešenia nových problémov, neustále posilňovali a zlepšovali právne predpisy o zahraničných investíciách.

Záver

Ak zhrnieme hlavné výsledky nami vykonanej štúdie, treba poznamenať nasledovné. Čína dosiahla nevídané výsledky rozvoja ekonomiky a hospodárstva za svoju históriu. Posledných 20 rokov bola ešte viac podporovaná spolupráca s ostatnými ekonomikami, medzi nimi aj s EÚ, čo bolo už aj skôr súčasťou štátnej politiky otvorenia sa vonkajšiemu svetu a Čína doteraz silne vsádza na prílev nových možností obchodovania a prílív investícií do krajiny s cieľom rozširovať ekonomiku. V tomto období šikovne menila smer manažovania krajiny podľa aktuálnych podmienok, čo nielen kompenzovalo do určitej miery nedostatok finančných zdrojov, ale prispelo aj k prilákaniu moderného vybavenia, technológií a skúseností s riadením a vytvorení mnohých podnikov na svetovej úrovni. Rôzne ťažkosti, ktoré vznikajú v procese získavania a využívania zahraničných investícií, nám umožňujú hovoriť o určitej vnútornej nesúdržnosti, preto by sa Čína mala naďalej snažiť o riešenie problémov vznikajúcich v procese ich získavania, využívania a úplne skončiť obmedzovaním zahraničnej ekonomickej činnosti. Naopak, potrebuje sa zaoberať s jej ďalším rozvojom založeným na neustálom hľadaní najefektívnejších foriem a metód medzinárodnej investičnej spolupráce a zlepšovaní štátnej politiky v tejto oblasti. V súčasnosti by mali venovať vysokú pozornosť kvalite, efektívnosti

a optimalizácii štruktúry investícií. ČLR viac potrebuje veľké zahraničné investície s vysokou úrovňou poskytnutého vybavenia a technológie. Vzhľadom na potenciál čínskeho trhu má každá investícia v Číne dobré vyhliadky aj z pohľadu krajín strednej a východnej Európy.

Literatúra

Knihy:

- [1] BALÁŽ P. – SZÖKEOVÁ S. – ZÁBOJNÍK Stanislav: ČÍNSKA EKONOMIKA nová dimenzia globalizácie svetového hospodárstva (Bude XXI. storočie storočím Číny?). Bratislava: Sprint dva 2012. 279 s. ISBN 978-80-89393-89-3.
- [2] BOULNOIS, L 2005. *Silk Road: Monks, Warriors & Merchants*. 1. vyd. Hong Kong: Odyssey Books. 2005. 575 s. ISBN 978-962-217-721-5.
- [3] CIBÁKOVÁ, V. a kol. 2010. *Ako písať záverečnú prácu + CD*. 1.vyd. Bratislava: crr.sk, 2010. 45 s., príl. ISBN 978-80-970272-5-4.
- [4] CHRISTOPH. B. 2000. *Southern Silk Road: In the Footsteps of Sir Aurel Stein and Sven Hedin*. 2. vyd Bangkok: Orchid Press, 2006. 154 s. ISBN 978-974-830-4397.
- [5] ELISSEEFF, V. 2000. *The Silk Roads: Highways of Culture and Commerce*. 3. vyd. New York: Berghahn Books. 2000. 352 s. ISBN 978-157-1812-22-3.
- [6] HABÁNIK, J. – DUDOVÁ, P. – FABUŠ, M. a kol. 2012. *Hospodárska politika vybrané kapitoly*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2012. 273 s. ISBN 978-80-89393-87-9.
- [7] HANSEN, V. 2012. *The Silk Road: A new history*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 2012. 320 s. ISBN 978-0-1902-1842-3.
- [8] KOVÁČ, V. 2010. *Hospodárska politika Európskej únie*. 1. vyd. Bratislava: Merkury, 2010. 204 s. ISBN 978-80-89458-04-2.
- [9] KUZMINA, E. E. – MAIR. V.H. 2008. *The Prehistory of the Silk Road*. Philadelphia, 1. vyd. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 2008. 264 s. ISBN 978- 0-8122-4041-2.
- [10] PRNO, I. 2008. *Investičná a inovačná politika*. 1.vyd. Bratislava: Merkury, 2008. 218 s. ISBN 978-80-89143-85-6.
- [11] ROSSABI, M. 2014. *From Yuan to Modern China and Mongolia: The Writings of Morris Rossabi*. 1. vyd. Leiden & Boston: Brill. 2014. 421 s. ISBN 978-90-04-28529-3. s. 129.
- [12] TÁNCOŠOVÁ, J. a kol. 2015. *Ekonomía. Druhé prepracované vydanie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 347 s. – ISBN 978-80-8168-294-0.
- [13] VOLNER, Š. 2011. *Politológia I. (učebný text)*. 1.vyd. Bratislava: crr.sk, 2011. 206 s. ISBN 978-80-8137-009-0.

- [14] WOOD, F. 2004. *The Silk Road: Two thousand years in the heart of Asia*. 1. vyd. Berkley: University of California Press, 2004. 270 s. ISBN 978-0-5202-4340-8.

Elektronické zdroje:

- [15] AFRICAN LAW & BUSINESS. 2018. *Chinese company wins Nigeria rail contract* | *ALB Article*. [online]. africanlawbusiness.com. 2018. [cit. 2022-10-06]. Dostupné na internete: <https://www.africanlawbusiness.com/news/8236-chinese-company-wins-nigeria-rail-contract>.
- [16] AL JAZEERA. 2019. *China's economy 70 years on: By the numbers* | *Poverty and Development* | *Al Jazeera*. [online]. aljazeera.com. 2019. [cit. 2022-04-17]. Dostupné na internete: <https://www.aljazeera.com/economy/2019/10/1/chinas-economy-70-years-on-by-the-numbers>.
- [17] ASIAN INFRASTRUCTURE INVESTMENT BANK. 2021. *Annual meeting of the Board of Governors*. [online]. Summary-of-Proceedings.pdf. 2021. [cit. 2021-01-09]. Dostupné na internete: <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/board-governors/.content/index/_download/Summary-of-Proceedings.pdf> s.89.
- [18] ASIAN INFRASTRUCTURE INVESTMENT BANK. 2021. *Members of the Bank – AIIB*. [online]. aiib.org. 2021. [cit. 2021-01-26]. Dostupné na internete: <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/members-of-bank/index.html>.
- [19] AZAM, A. 2021. *Biden is being influenced by Trump's ,China, China, China' mantra – CGTN*. [online]. news.cgtn.com. 2021. [cit. 2021-06-12]. Dostupné na internete: <https://news.cgtn.com/news/2021-05-11/Biden-is-being-influenced-by-Trump-s-China-China-China-mantra-10aE0Xm0rll/index.html>.
- [20] BALDING, C. 2018. *Why Democracies Are Turning Against Belt and Road*. [online] foreignaffairs.com. 2018. [cit. 2023-01-13]. Dostupné na internete: <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-10-24/why-democracies-are-turning-against-belt-and-road>>.
- [21] BALÍKOVÁ, Marie. *Obsahová analýza*. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy TDKIV* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003. [cit. 2013-05-13]. Dostupné na internete: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001586&local_base=KTD.
- [22] BARRAL, M. 2019. *The Silk Road: the route for technological exchange that shaped the modern world*. [online]. bbvaopenmind.com. 2019. [cit. 2021-10-05]. Dostupné na internete: <https://www.bbvaopenmind.com/en/technology/innovation/the-silk-road-the-route-for-technological-exchange-that-shaped-the-modern-world/>.

- [23] BINANCE ACADEMY. 2022. Čo sú *forwardové* a *futures kontrakty*? | *Binance Academy*. [online]. academy.binance.com. 2022. [cit. 2022-12-17]. Dostupné na internete: <https://academy.binance.com/sk/articles/what-are-forward-and-futures-contracts>.
- [24] BLANCHARD, JEAN-MARC F. 2021. *Belt and Road Initiative (BRI) Blues: Powering BRI Research Back on Track to Avoid Choppy Seas* | *Springer-Link*. [online]. link.springer.com.2021. [cit. 2021-03-02]. Dostupné na internete: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11366-020-09717-0>.
- [25] BRF – XINHUA, 2017. Full text of President Xi's speech at opening of Belt and Road forum – Belt and Road Forum for International Cooperation. [online]. beltandroadforum.org. 2021. [cit. 2021-12-06]. Dostupné na internete: <http://www.beltandroadforum.org/english/n100/2018/0306/c25-1038.html>.
- [26] BUSINESS REFERENCE SERVICES. 2015. *The influence of Chinese economic growth on Central Asian countries*. (Business Reference Services, Library of Congress.) [online]. loc.gov. 2015. [cit. 2022-04-22]. Dostupné na internete: <https://www.loc.gov/rr/business/asia/CentralAsia/china.html>.
- [27] *V4: Pasca stredného príjmu alebo sklený strop?* – euractiv.sk. [online]. euractiv.sk. 2015. [cit. 2021-01-28]. Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/news/v4-pasca-stredneho-prijmu-alebo-skleny-strop-023891/>.
- [28] CEIC. 2022. *China Foreign Exchange Reserves, 1989 – 2023* | *CEIC Data*. [online]. ceicdata.com. 2022. [cit. 2022-02-27]. Dostupné na internete: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/china/foreign-exchange-reserves>.
- [29] CFR. 2022. *Timeline: U.S.-China Relations*. [online]. cfr.org. 2022. [cit. 2022-12-01]. Dostupné na internete: <https://www.cfr.org/timeline/us-china-relations>.
- [30] CFR weekly newsletter, 2020. *China's Approach to Global Governance* | Council on Foreign Relations. [online]. cfr.org. 2020. [cit. 20 Dec. 2022]. Dostupné na internete: <https://www.cfr.org/china-global-governance/>.
- [31] CGTN. 2023. *Expanding demand and opening-up, China's economy off to a good start* – CGTN. [online]. news.cgtn.com. 2023. [cit. 2023-03-01]. Dostupné na internete: <https://news.cgtn.com/news/2023-02-15/Xi-Jinping-s-article-on-economic-work-to-be-published-1hrBXdN3cSA/index.html>.
- [32] CHENXIN, D. 2021. *China's R&D spending rises to record 2.4% of GDP in 2020* – CGTN. [online] news.cgtn.com. 2021. [cit. 2021-08-09]. Dostupné na internete: <https://news.cgtn.com/news/2021-03-01/China-s-R-D-spending-rises-to-record-2-4-of-GDP-in-2020-YhqauWMx2/index.html>.
- [33] CHINESE EMBASSY. 2012. *China's Foreign Trade*. [online]. zw.china-embassy.gov.cn. 2016. [cit. 2022-01-23]. Dostupné na internete: http://zw.china-embassy.gov.cn/eng/zgj/201209/t20120928_6408742.htm.

- [34] CIA – THE WORLD FACTBOOK. 2022. *China – The World Factbook*. [online]. cia.gov. 2022. [cit. 2022-02-22]. Dostupné na internete: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/china/summaries>.
- [35] CHINA THROUGH A LENS, 2019. *Major Achievements in Science and Technology*. [online]. china.org.cn. 2021. [cit. 2022-09-19]. Dostupné na internete: <http://www.china.org.cn/english/features/38306.htm>.
- [36] ČP INVEST. 2014. *Brazílie, Rusko, Indie, Čína: Která země má největší potenciál? | Peníze.cz*. [online]. penize.cz. 2014. [cit. 2023-01-12]. Dostupné na internete: <https://www.penize.cz/akcie/291039-brazilie-rusko-indie-cina-ktera-zeme-ma-nejvetsi-potencial>.
- [37] ČTK – TASR. 2023. *Čínsky mierový plán? Biden ho odmietol, Rusko víta, ale kladie si podmienky – Svet – Správy – Pravda*. [online]. spravypavda.sk. 2023. [cit. 2023-03-01]. Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/658292-cinsky-mierovy-plan-biden-ho-odmietol-rusko-vita-ale-za-svojich-podmienok/>.
- [38] ČTK. 2022. *HNonline.sk – Kupujú až dvadsaťnásobok. Ruská ropa mizne do Číny a Indie*. [online]. hnonline.sk. 2022. [cit. 2022-12-12]. Dostupné na internete: <https://hnonline.sk/finweb/zahranicna-ekonomika/96022592-kupuju-az-dvadsatnasobok-ruska-ropa-mizne-do-ciny-a-indie>.
- [39] ČTK. 2021. *Počet užívateľov internetu v Číne sa blíži jednej miliarde*. [online]. medialne.trend.sk. 2021. [cit. 2023-02-10]. Dostupné na internete: <https://medialne.trend.sk/internet/pocet-uzivatelov-internetu-cine-blizi-jednej-miliarde>.
- [40] DAVIES, G. – GOLDKORN, J. – TOMBA, L. 2016. *One Belt One Road: international development finance with Chinese characteristics*. [online]. Australia: ANU Press, 2016. [cit. 2017-11-27]. Dostupné na internete: <www.jstor.org/stable/j.ctt1rqc934> ISBN 978-1-76046-069-3. s. 245 – 252.
- [41] DEACONS, J. AND DEACONS, G. 2009. *GRAIN | Rules to protect plant varieties in China*. [online]. grain.org. 2009. [cit. 2021-01-27]. Dostupné na internete: <https://grain.org/article/entries/2128-rules-to-protect-plant-varieties-in-china>.
- [42] DEATON, A. 2012. *Franco Modigliani and the life-cycle theory of consumption*. [online]. princeton.edu. 2015. [cit. 2022-01-22]. Dostupné na internete: https://www.princeton.edu/~deaton/downloads/Deaton_Franco_Modigliani.pdf.
- [43] DIGIBIZ. 2021. *Top 10 Largest Manufacturing Countries in the world 2020*. [online] digibizworld.com. 2021. [cit. 2021-12-11]. Dostupné na internete: <https://digibizworld.com/top-10-largest-manufacturing-countries-in-the-world/>.
- [44] DOSAAFARKHANGELSK.RU. 2021. *Chinese economic miracle. China's economic miracle: the secret behind China's economic miracle*. [online]. dosaaafarkhangelsk.ru. 2021. [cit. 2022-04-11]. Dostupné na internete: <https://>

- dosaafarkhangelsk.ru/en/frames/kitaiskoe-ekonomicheskoe-chudo-kitaiskoe-ekonomicheskoe-chudo-v-chem/.
- [45] DUCEUX, J, A. 2019. *A Little History of Chinese Economy*. [online]. cadtm.org. 2019. [cit. 28 Jan. 2021]. Dostupné na internete: <https://www.cadtm.org/A-Little-History-of-Chinese-Economy>.
- [46] ECONOMIC DATABASE. 2023. *China HSBC China Manufacturing PMI(M) Forex – Economic Database*. [online]. aastocks.com. 2023. [cit. 2023-02-15] <http://www.aastocks.com/en/forex/market/dbindepth.aspx?country=1&indicator=2064156>.
- [47] ECONOMIC WORLD. 2012. Medzinárodná deľba práce. [online]. economicworld.eu. 2012. [cit. 2022-01-23]. Dostupné na internete: <http://economicworld.eu/ekonomika/medzinarodna-delba-prace>.
- [48] ENERGIA.SK SITA. 2015. *Čína zlúči dve veľké firmy z oblasti jadrovej energie – Energia.sk*. [online]. energia.sk. 2015. [cit. 2022-12-12]. Dostupné na internete: <https://www.energia.sk/cina-zluci-dve-velke-firmy-z-oblasti-jadrovej-energie/>.
- [49] EXPORT ENTREPRISES SA. 2023. *Chinese foreign trade in figures – Santandertrade.com*. [online]. santandertrade.com. 2023. [cit. 2023-03-03]. Dostupné na internete: <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/china/foreign-trade-in-figures>.
- [50] EUROEKONÓM.SK. 2022. *Hrubý domáci produkt HDP a národohospodárske ukazovatele*. [online]. euroekonom.sk. 2022. [cit. 2022-12-12]. Dostupné na internete: <https://www.euroekonom.sk/ekonomika/narodne-hospodarstvo/zakladne-narodohospodarske-ukazovatele-hdp-a-hnp/>.
- [51] EUROSTAT. 2017. *Pre začiatočníkov:HDP – Čo je hrubý domáci produkt (HDP)? – Statistics Explained*. [online]. ec.europa.eu. 2017. [cit. 2022-12-12]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=446833>.
- [52] FACTS AND DETAILS. 2022. *WATER SHORTAGES IN CHINA | Facts and Details*. [online]. factsanddetails.com. 2022. [cit. 2022-04-13]. Dostupné na internete: <https://factsanddetails.com/china/cat10/sub66/item390.html>.
- [53] FENG, T. 2022. *China's high-tech: 10 trends in next 10 years – CGTN*. [online]. news.cgtn.com. [cit. 2022-02-22]. Dostupné na internete: <https://news.cgtn.com/news/2022-01-04/China-s-high-tech-10-trends-in-next-10-years-16ylAGjmuAg/index.html>.
- [54] FINANČNÁ SPRÁVA SR. 2013. *Dovoz tovaru z tretieho štátu*. [online]. podpora.financnasprava.sk. 2013. [cit. 2021-01-28]. Dostupné na internete: <https://podpora.financnasprava.sk/779408-Dovoz-tovaru-z-tretieho-%C5%A1t%C3%A1tu>.
- [55] FINANČNÉ NOVINY. (2022). *Čína: Výdavky na vedu a výskum na úrovni EÚ – FN Finančné Noviny*. [online]. financnenoviny.com. 2021. [cit. 2022-10-02].

- Dostupné na internete: <<https://financnenoviny.com/cina-vydavky-na-vedu-a-vyskum-na-urovni-eu/>>.
- [56] GARNAUT, R. – GARNAUT, R. – SONG, L. – YANG, Y. 2012. *Twenty years of economic reform*. [online]. library.oapen.org. 2015. [cit. 19 Jan. 2022]. Dostupné na internete: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/33561/459887.pdf> .
- [57] GARNAUT, R. – SONG, L. – FANG, C. 2018. *China's 40 Years of Reform and Development: 1978–2018*. [online] press-files.anu.edu.au. 2018. [cit. 2022-04-17]. Dostupné na internete: <https://press-files.anu.edu.au/downloads/press/n4267/pdf/book.pdf> .
- [58] GED. 2021. *Global superpower rising – the background of China's economic success story in a nutshell – Global & European Dynamics*. [online]. globaleurope.eu. 2021. [cit. 2022-01-05]. Dostupné na internete: <https://globaleurope.eu/globalization/global-superpower-rising-the-background-of-chinas-economic-success-story-in-a-nutshell/>.
- [59] HABITAT INTERNATIONAL. 2012. *Evolution and assessment on China's urbanization 1960-2010: Under-urbanization or over-urbanization?*. [online] sourcedb.igsnr.cas.cn. 2018. [cit. 2021-02-03]. Dostupné na internete: <http://sourcedb.igsnr.cas.cn/yw/lw/201311/P020131126561020654562.pdf>.
- [60] HAYLEY, A. 2023. *China Plans to Use Renewable Energy to Help Boost Oil & Gas Production*. [online]. oedigital.com. 2023. [cit. 2023-03-23]. Dostupné na internete: <https://www.oedigital.com/news/503849-china-plans-to-use-renewable-energy-to-help-boost-oil-gas-production>.
- [61] HEGGELUND, M. G. 2021. *China's climate and energy policy: at a turning point?* | SpringerLink. [online]. link.springer.com. 2021. [cit. 2022-08-20]. Dostupné na internete: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10784-021-09528-5>.
- [62] HISTORY.COM. 2017. *Silk Road – HISTORY*. [online]. history.com. 2021 [cit. 2021-10-01]. Dostupné z internetu: <https://www.history.com/topics/ancient-middle-east/silk-road>.
- [63] HOU, W. J. 2011. *Economic reform of China: Cause and effects – ScienceDirect*. [online]. sciencedirect.com. 2014. [cit. 2022-12-21]. Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0362331911000942>.
- [64] HU, Z. – S. KHAN, M. 1997. *Economic Issues 8 -- Why Is China Growing So Fast?*. [online]. imf.org. 2012. [cit. 2021-03-18]. Dostupné na internete: <https://www.imf.org/EXTERNAL/PUBS/FT/ISSUES8/INDEX.HTM>.
- [65] HUANG, J. – ROZELLE, S. 2018. *(PDF) China's 40 years of agricultural development and reform*. [online]. researchgate.net. 2018. [cit. 2022-10-25]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/326492289_China%27s_40_years_of_agricultural_development_and_reform.

- [66] HUSENICOVÁ, L. – KIRONSKÁ, K. – ŠEBOK, F. – , ŠIMALČÍK, M. – TURCSÁNYI, R. Q. 2019. *Potenciál Novej hodvábnej cesty pre Slovensko*. [online]. ceias.eu. 2019. [cit. 2021-01-23]. Dostupné na internete: https://ceias.eu/wp-content/uploads/2019/01/20190102_BRI_PP_FINAL.pdf.
- [67] CHEN, K. – ZHA, T. 2018. *Macroeconomic Effects of China's Financial Policies*. [online]. nber.org. 2018. [cit. 2022-04-07]. Dostupné na internete: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w25222/w25222.pdf.
- [68] CHINA.ORG.CN. 2021. *Brífing SCIO o výkonnosti Číny v oblasti dovozu a vývozu v rokoch 2020 – China.org.cn*. [online]. china.org.cn. 2021. [cit. 2021-06-20]. Dostupné na internete: http://www.china.org.cn/china/2021-01/15/content_77120520.htm.
- [69] CHLOE. 2022. *Where Are Most Factories Located in China? Industry clusters*. [online]. sourcingarts.com. 2022. [Cit. 2023-01-12]. Dostupné na internete: <https://www.sourcingarts.com/china-industry-clusters/>.
- [70] CHOW, C. G. 2004. *Economic Reform and Growth in China*. [online]. aeconf.com. 2004. [cit. 2022-04-17]. Dostupné na internete: <http://aeconf.com/Articles/May2004/aef050107.pdf>.
- [71] CNBC. 2019. *Critics of China's Belt and Road initiative are 'prejudiced', the country's top diplomat says*. [online]. cnbc.com. 2019. [cit. 2023-01-13]. Dostupné na internete: <https://www.cnbc.com/2019/03/30/critics-of-chinas-belt-and-road-initiative-are-prejudiced-diplomat.html>.
- [72] INTERNATIONAL MONETARY FUND. 2022. *International Financial Statistics – At a Glance – IMF Data*. [online]. data.imf.org. 2022. [cit. 2022-04-20]. Dostupné na internete: <https://data.imf.org/?sk=4c514d48-b6ba-49ed-8ab9-52b0c1a0179b>.
- [73] IMF. 2022. *People's Republic of China and the IMF*. [online]. imf.org. 2022. [cit. 18 Jan. 2022-01-18]. Dostupné na internete: <https://www.imf.org/en/Countries/CHN>.
- [74] INTERNATIONAL MONETARY FUND. 2022. *People's Republic of China and the IMF*. [online]. imf.org. 2022. [cit. 2022-12-09]. Dostupné na internete: <https://www.imf.org/en/Countries/CHN>.
- [75] INTERNATIONAL TRADE ADMINISTRATION. 2022. *Hong Kong & Macau – Market Overview*. [online]. trade.gov. 2022. [cit. 2022-12-20]. Dostupné na internete: <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/hong-kong-macau-market-overview>.
- [76] IQ BLOG. 2017. *When Will China Overtake the US by the GDP? – IQ Option Broker Official Blog*. [online]. blog.iqoption.com. 2017. [cit. 1 Feb. 2022]. Dostupné na internete: <https://blog.iqoption.com/en/when-will-china-overtake-the-us-or-will-it/>.
- [77] IRLE, 2009. *The Changing Structure of Employment in Contemporary China*. [online]. irle.berkeley.edu. 2022. [cit. 12 Feb. 2022]. Dostupné

- na internete: <https://irle.berkeley.edu/files/2009/The-Changing-Structure-of-Employment-in-Contemporary-China.pdf> .
- [78] JIE, Y. – WALLACE, J. 2021. *What is China's Belt and Road Initiative BRI?* | *Chatham House – International Affairs Think Tank*. [online]. [chathamhouse.org](https://www.chathamhouse.org). 2021. [cit. 2021-11-08]. Dostupné na internete: <https://www.chathamhouse.org/2021/09/what-chinas-belt-and-road-initiative-bri>.
- [79] JINPING, X. 2019. [cit. 2022-10-01]. *People's Republic of China: From Mao to now* | *Xi Jinping News* | *Al Jazeera*. [online]. [aljazeera.com](https://www.aljazeera.com). 2019. Dostupné na internete: <https://www.aljazeera.com/news/2019/9/30/peoples-republic-of-china-from-mao-to-now>.
- [80] KHAD, J. – HILL, S. 2023. *The Global Economic Outlook in Five Charts*. [online]. blogs.worldbank.org. 2023. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/global-economic-outlook-five-charts-0>.
- [81] KHAN ACADEMY. 2018. *The Silk Road*. [online]. [khanacademy.org](https://www.khanacademy.org). 2018 [cit. 2021-06-19]. Dostupné z internetu: <https://www.khanacademy.org/humanities/world-history/ancient-medieval/silk-road/a/the-silk-road>.
- [82] KUCHA, G. – LLEWELLYN, J. 2019. *The Second Sino-Japanese War*. [online]. alphahistory.com. 2019 [cit. 2021-06-22]. Dostupné z internetu: <https://alphahistory.com/chineserevolution/sino-japanese-war/>.
- [83] LE, Y. – MACFIE, N. 2020. *TIMELINE: China milestones since 1978* | *Reuters*. [online]. [reuters.com](https://www.reuters.com). 2020. [cit. 2022-04-12]. Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-china-reforms-chronology-sb-idUKTRE4B711V20081208>.
- [84] LEMOINE, F. 2000. *FDI and the Opening Up of China's Economy*. [online]. cepii.fr. 2000. [cit. 2022-04-07]. Dostupné na internete: http://cepii.fr/PDF_PUB/wp/2000/wp2000-11.pdf.
- [85] LEE LAM, S.J. 2018. *Full article: The 21st-century Maritime Silk Road: challenges and opportunities for transport management and practice*. [online]. [tandfonline.com](https://www.tandfonline.com). 2018. [cit. 2022-04-11]. Dostupné z internetu: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01441647.2018.1453562>.
- [86] LIU, G. – LIU, C. 2003. *Potential Expanded Use of Pharmacoeconomics and Outcomes Research in China*. *Pharm Dev Regul* 1, s.169–177. 2003. [online]. [cit. 2022-04-13]. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1007/BF03257376>.
- [87] LIU, H. – GOH, J. 2022. *Emerging business transnationalism in Singapore and China: governance, networks, and strategies*. [online]. www.tandfonline.com. 2022. [cit. 2022-11-21]. Dostupné na internete: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13602381.2022.2136232>.
- [88] MACROTRENDS. 2021. *Dollar Yuan Exchange Rate – 35 Year Historical Chart* | *MacroTrends*. [online]. [macrotrends.net](https://www.macrotrends.net). 2021. [cit. 2022-04-20].

- Dostupné na internete: <https://www.macrotrends.net/2575/us-dollar-yuan-exchange-rate-historical-chart>.
- [89] MACROTRENDS. 2022. *China GDP 1960-2022 | MacroTrends*. [online]. macrotrends.net. 2022. [cit. 2022-04-05]. Dostupné na internete: <https://www.macrotrends.net/countries/CHN/china/gdp-gross-domestic-product>.
- [90] MACROTRENDS. 2022. *China GDP Growth Rate 1961-2023 | MacroTrends*. [online]. macrotrends.net. 2022. [cit. 2022-12-21]. Dostupné na internete: <https://www.macrotrends.net/countries/CHN/china/gdp-growth-rate>.
- [91] MACROTRENDS. 2022. *Historical Population Data | MacroTrends*. [online]. macrotrends.net. 2022. [cit. 2022-06-20]. Dostupné na internete: <https://www.macrotrends.net/countries/CHN/china/population>.
- [92] MCKINSEY & COMPANY. 2021. *Understanding Chinese Consumers: Growth Engine of the World*. [online]. mckinsey.com. 2021. [cit. 2022-05-08]. Dostupné na internete: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/featured%20insights/china/china%20still%20the%20worlds%20growth%20engine%20after%20covid%2019/mckinsey%20china%20consumer%20report%202021.pdf>.
- [93] MERICS. 2015. *Chinese FDI in Europe and Germany: Preparing for a New Era of Chinese Capital | Rhodium Group*. [online]. rhg.com. 2015. [cit. 2021-01-27]. Dostupné na internete: <https://rhg.com/event/chinese-fdi-in-europe-and-germany-preparing-for-a-new-era-of-chinese-capital/>.
- [94] MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. 2022. *Challenges facing socioeconomic development as a result of China's environmental problems, and future prospects*. [online]. mfa.gov.cn. 2022. [cit. 2022-07-12]. Dostupné na internete: <https://www.mfa.gov.cn/ce/cegv//eng/bjzl/t176944.htm>.
- [95] MORRISON, M. W. 2019. *China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States*. [online]. everycrsreport.com. 2019. [cit. 2022-05-05]. Dostupné na internete: https://www.everycrsreport.com/files/20190625_RL33534_088c5467dd11365dd4ab5f72133db289fa10030f.pdf.
- [96] MORRISON, W. M. 2019. *China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States*. [online]. everycrsreport.com. 2019. [cit. 2022-12-09]. Dostupné na internete: https://www.everycrsreport.com/files/20190625_RL33534_088c5467dd11365dd4ab5f72133db289fa10030f.pdf.
- [97] OEC. 2022. *China Exports, Imports, and Trade Partners | OEC – The Observatory of Economic Complexity*. [online]. 2022. [cit. 2023-01-25]. Dostupné na internete: <https://oec.world/en/profile/country/chn/#about-latest-trends>.
- [98] 2023. *China (CHN) Exports, Imports, and Trade Partners | OEC – The Observatory of Economic Complexity*. [online]. 2023. [cit. 23 Jan. 2023]. Dostupné na internete: <https://oec.world/en/profile/country/chn/#about-latest-trends>.

- [99] OWD. 2022. *Share of energy consumption by source, World*. [online]. ourworldindata.org. 2022. [cit. 2022-10-17]. Dostupné na internete: <https://ourworldindata.org/grapher/share-energy-source-sub>.
- [100] PANG, K. 2021. *The New Silk Road – China’s Belt and Road Initiative*. [online]. chinahighlights.com. 2019 [cit. 2022-01-18]. Dostupné z internetu: <https://www.chinahighlights.com/silkroad/new-silk-road.htm>.
- [101] PIONEER LNG. 2018. *LNG vs. LPG – What’s the Difference? – Pioneer LNG*. [online]. pioneerlng.com. 2018. [cit. 2022-12-12]. Dostupné na internete: <https://www.pioneerlng.com/lng-vs-lpg/>.
- [102] POPULATIONPYRAMID.NET. 2020. *Population of China 1975 – 2019*. PopulationPyramid.net. [online]. populationpyramid.net. [cit. 2021-01-06]. Dostupné na internete: <https://www.populationpyramid.net/china/1975/>.
- [103] REGEC, S. 2023. *Čína vyrobila minulý rok 2700 TWh el. energie z obnovitelných zdrojov. – Pravda zostane vždy pravdou. Oto ide. – Blog – Pravda*. [online]. stan021.blog.pravda.sk. 2023. [cit. 2023-03-01]. Dostupné na internete: <https://stan021.blog.pravda.sk/2023/02/14/cina-vyrobila-minuly-rok-2700-twh-el-energie-z-obnovitelnych-zdrojov/>.
- [104] SACKS, D. 2021. *Countries in China’s Belt and Road Initiative: Who’s In And Who’s Out*. [online]. cfr.org. 2021 [cit. 2023-01-13]. Dostupné na internete: <https://www.cfr.org/blog/countries-chinas-belt-and-road-initiative-whos-and-whos-out>.
- [105] SASOL CHINA CHEMICALS LTD. 2022. *Welcome to Sasol China*. [online]. sasol.com.cn. 2022. [cit. 2022-12-10]. Dostupné na internete: <https://www.sasol.com.cn/en/about-us/>.
- [106] SEMANTIC SCHOLAR. 2011. *The “Sichuan Experiment” and the Provincial Origins of ‘Reform and Opening Up’: 1977-1998 | Semantic Scholar*. [online]. semantic scholar.org. 2011. 62b65b1e8899cde32540bfe12c720eb61287f2fb2011 [cit. 2022-04-20]. Dostupné na internete: <https://www.semanticscholar.org/paper/The-%E2%80%9C-Sichuan-Experiment-%E2%80%9D-and-the-Provincial-of-%E2%80%98-Suresh/>.
- [107] SHIKUN, M. 2022. *Why Chinese People Support Their Government – Ma Shikun – CHINA US Focus*. [online]. chinausfocus.com. 2022. [cit. 2022-01-18]. Dostupné na internete: <https://www.chinausfocus.com/society-culture/why-chinese-people-support-their-government>.
- [108] SITA. 2013. *Počet používateľov mobilov v Číne opäť vzrástol – SITA.sk*. [online]. sita.sk. 2013. [cit. 2023-03-05]. Dostupné na internete: <https://sita.sk/pocet-pouzivatelov-mobilov-v-cine-opat-vzrastol/>.
- [109] SILKROAD. 2019. *Currency along the Silk Road – Silk Road*. [online] silk-road.com. 2019 [cit. 2021-01-21]. Dostupné na internete: <http://www.silk-road.com/currency-along-the-silk-road/>.

- [110] SONG, C. 2023. *The History of the Silk Road in China — Routes, Chronology, Causes, and Decline*. [online]. chinahighlights.com. 2023. [cit. 2023-02-10]. Dostupné na internete: <https://www.chinahighlights.com/silkroad/history.htm>.
- [111] SOTAMAYOR, K. 2020. *The One-Child Policy Legacy in China | Blog | Independent Lens*. [online]. pbs.org. 2020. [cit. 2021-02-02]. Dostupné na internete: <https://www.pbs.org/independentlens/blog/the-one-child-policy-legacy-on-women-and-relationships-in-china/>.
- [112] SPICE DIGEST. 2007. *Water Issues in China*. [online]. fsi-live.s3.us-west-1.amazonaws.com. Dostupné na internete: 2013. [cit. 2022-04-14]. <https://fsi-live.s3.us-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/10000shovelswater.pdf>.
- [113] STATISTA. 2022 *China: labor productivity per hour 2021 | Statista*. [online]. statista.com. 2022. [cit. 2022-02-13]. Dostupné na internete: <https://www.statista.com/statistics/878164/china-labor-productivity-per-hour/>.
- [114] STRANGIO, S. 2022. *Vietnam Becomes Asia's Economic Leader as China's Growth Decelerates – The Diplomat*. [online]. thediplomat.com. 2022. [cit. 2022-10-01]. Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2022/09/vietnam-becomes-asias-economic-leader-as-chinas-growth-decelerates/>.
- [115] STRATHERN, P. 1993. *Exploration by land; Silk and spice routes series; 1993*. [online]. en.unesco.org. 2015 [cit. 2021-01-20]. Dostupné z internetu: <https://en.unesco.org/silkroad/sites/default/files/knowledge-bank-article/the%20opening%20of%20the%20silk%20route.pdf>.
- [116] TAN, G. 2021. *The Gist: CPC inventions – CGTN*. [online]. newsus.cgtn.com. 2020. [cit. 2021-01-29]. Dostupné na internete: <https://newsus.cgtn.com/news/2021-06-30/The-Gist-CPC-inventions-11vaZybdYVW/index.html>.
- [117] TANG, Y. 2020. *Research on the Transformation and Upgrading of China's Automobile Industry From the Perspective of Global Value Chain*. [online]. researchgate.net. 2020. [cit. 2023-01-12]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/339588580_Research_on_the_Transformation_and_Upgrading_of_China's_Automobile_Industry_From_the_Perspective_of_Global_Value_Chain.
- [118] TASR, 2021. *Čína uvolnila rodinnú politiku, povolila párom mať až tri deti – Svet – Správy – Pravda*. [online]. spravypavda.sk. 2021. [cit. 2021-01-27]. Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/589749-ci-na-uvolnila-rodinnu-politiku-povolila-parom-mat-az-tri-deti/>.
- [119] TASR, 2021. *Počet používateľov mobilov v Číne opäť vzrástol – SITA.sk*. [online]. sita.sk. 2021. [cit. 10 Feb. 2023]. Dostupné na internete: <https://sita.sk/pocet-pouzivatelov-mobilov-v-cine-opat-vzrastol/>.
- [120] TASR – REUTERS. 2023. *Vývoz americkej ľahkej ropy do Číny*. [online]. e.dennikn.sk. 2023. [cit. 2023-02-10]. Dostupné na internete: <https://e.dennikn.sk/minuta/3218919>.

- [121] TASR. 2019. *HNonline.sk – Nová hodvábna cesta by na východ Slovenska mohla priniesť až desaťtisíc pracovných miest*. [online]. hnonline.sk. 2019. [cit. 2021-01-26]. Dostupné na internete: <https://hnonline.sk/finweb/ekonomika/2011788-nova-hodvabna-cesta-by-na-vychod-slovenska-mohla-priniest-az-desattisic-pracovnych-miest>.
- [122] TASR. 2021. Čína sa vlani stala najväčším obchodným partnerom EÚ | TREND. [online]. trend.sk. 2021. [cit. 2023-01-05]. Dostupné na internete: <https://www.trend.sk/spravy/cina-vlani-stala-najvacsim-obchodnym-partnerom-eu>.
- [123] TASR. 2023. Vývoz americkej ropy do Číny vzrástol na päťmesačné maximum. [online]. teraz.sk. 2023. [cit. 2023-02-10]. Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/ekonomika/vyvoz-americkej-ropy-do-ciny-vzras-to/691331-clanok.html>.
- [124] THE POLICY PLANNING STAFF, OFFICE OF THE SECRETARY OF STATE. 2020. *The Elements of the China Challenge*. [online]. state.gov. 2020. [cit. 2021-01-29]. Dostupné na internete: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/11/20-02832-Elements-of-China-Challenge-508.pdf>.
- [125] THE WORLD BANK GROUP. 2022. *China – COUNTRY CLIMATE AND DEVELOPMENT REPORT*. [online]. openknowledge.worldbank.org. 2022. [cit. 2023-01-25]. Dostupné na internete: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/35ea9337-dfcf-5d60-9806-65913459d928/content>.
- [126] THE WORLD BANK GROUP. 2022. *World Development Indicators | Data-Bank*. [online]. databank.worldbank.org. 2022. [cit. 2022-05-05]. Dostupné na internete: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&country=CHN>.
- [127] THE WORLD BANK GROUP. 2012. *Imports of goods and services current LCU) – China | Data*. [online]. data.worldbank.org. 2021. [cit. 2021-01-27]. Dostupné na internete: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.CN?locations=CN>.
- [128] THE WORLD BANK GROUP. 2012. *Imports of goods and services current LCU) – China | Data*. [online]. data.worldbank.org. 2021. [cit. 2021-01-27]. Dostupné na internete: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.CN?locations=CN>.
- [129] THE WORLD BANK GROUP. 2017. *China | Data*. [online]. data.worldbank.org. 2017. [cit. 2022-04-22]. Dostupné na internete: <https://data.worldbank.org/country/china>.
- [130] THE WORLD BANK GROUP. 2017. *China | Data*. [online]. data.worldbank.org. 2021. [cit. 2021-04-20]. Dostupné na internete: <https://api.worldbank.org/v2/en/country/CHN?downloadformat=excel>.

- [131] TRADING ECONOMICS, 2022. *China GDP – 2022 Data – 2023 Forecast – 1960-2021 Historical – Chart – News*. [online]. tradingeconomics.com. Dostupné na internete: <<https://tradingeconomics.com/china/gdp> [cit. 10 Feb. 2023].
- [132] TRADING ECONOMICS. 2022. *China Balance of Trade – February 2022 Data – 1981-2021 Historical – Forecast*. [online]. tradingeconomics.com. 2022. [cit. 2022-12-28]. Dostupné na internete: <https://tradingeconomics.com/china/balance-of-trade>.
- [133] TRAN, C. – K. – NGUYEN, T. 2014. *Trade and the Silk Road's Impact – Collapse of Han China*. [online]. hanchinawhap.weebly.com. 2014. [cit. 2021-01-28]. Dostupné na internete: <https://hanchinawhap.weebly.com/trade-and-the-silk-roads-impact.html>.
- [134] UNITED NATIONS PUBLICATION. 2022. *China's structural transformation what can developing countries learn?*. [online]. unctad.org. 2022. [cit. 2023-01-12]. Dostupné na internete: https://unctad.org/system/files/official-document/gds2022d1_en.pdf.
- [135] WALLERSTEIN, I. 2018. *The Modern World-System as a Capitalist World-Economy*. [online]. cdn.vanderbilt.edu. 2018. [cit. 2021-11-08]. Dostupné na internete: https://cdn.vanderbilt.edu/vu-my/wp-content/uploads/sites/1414/2014/04/14122105/Session_03_Wallerstein.pdf.
- [136] WANG, F. 2012. *Family Planning Policy in China: Measurement and Impact on Fertility*. [online] mpra.ub.uni-muenchen.de. 2021. [cit. 2021-02-02]. Dostupné na internete: https://mpira.ub.uni-muenchen.de/42226/1/MPRA_paper_42226.pdf.
- [137] WORLD DEVELOPMENT INDICATORS DATABASE. 2022. *Country Profile | WDI Central*. [online]. databank.worldbank.org. 2022. [cit. 2022-05-05]. Dostupné na internete: https://databank.worldbank.org/views/reports/reportwidget.aspx?Report_Name=CountryProfile&Id=b450fd57&tbar=y&d-d=y&inf=n&zm=n&country=CHN.
- [138] WORLD INTEGRATED TRADE SOLUTION. 2021. *China Trade Statistics | WITS*. [online]. wits.worldbank.org. 2021. [cit. 2022-10-06]. Dostupné na internete: <https://wits.worldbank.org/countryprofile/en/chn/>.
- [139] WORLDOMETER. 2022. *China Oil Reserves, Production and Consumption Statistics – Worldometer*. [online]. worldometers.info. 2022. [cit. 2023-01-15]. Dostupné na internete: <https://www.worldometers.info/oil/china-oil/>.
- [140] XIAOLI, O. 2021. *International Capital Conference*. [online]. internationalcapitalconference.com. 2021. [cit. 2021-01-25]. Dostupné na internete: <https://www.internationalcapitalconference.com/speakers/ou-xiaoli>.
- [141] XINHUA, 2020. *China's spending on R&D rises to historic high. | English. news.cn*. [online]. xinhuanet.com. 2020. [cit. 2021-01-29]. Dostupné na internete: http://www.xinhuanet.com/english/2020-08/27/c_139322217.htm.

- [142] YAN, W. 2016. *China's labor market: Shrinking workforce, rising wages – China – Chinadaily.com.cn*. [online]. chinadaily.com.cn. 2016. [cit. 2021-02-10]. Dostupné na internete: https://www.chinadaily.com.cn/china/2016-11/21/content_27444998.htm.
- [143] ZEDONG, M. 2016. *The Cultural Revolution: all you need to know about China's political convulsion | China | The Guardian*. [online]. theguardian.com. 2016. [cit. 2021-01-29]. Dostupné na internete: <https://www.theguardian.com/world/2016/may/11/the-cultural-revolution-50-years-on-all-you-need-to-know-about-chinas-political-convulsion>.
- [144] ZENG, Z. D. 2009. *World Bank Document*. [online]. openknowledge.worldbank.org. 2011. [cit. 2022-04-22]. Dostupné na internete: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/7e894d92-74ae-5f9f-a109-ad1155557234/content>.
- [145] ZHANG, J. 2017. *The Evolution of China's One-Child Policy and Its Effects on Family Outcomes*. [online]. jstor.org. 2017. [cit. 2021-01-25]. K dispozícii na: <https://www.jstor.org/stable/pdf/44133954.pdf>.
- [146] ZHANG, M. – BRADLEY, C. – COLLINS, A. – SAUNDERS, M. 2017. *Economic structural changes in China: challenges and opportunities | International Journal of Economics and Business Research*. [online]. inderscienceonline.com. 2017. [cit. 2022-05-02]. Dostupné na internete: <https://www.inderscienceonline.com/doi/10.1504/IJEER.2017.083314>.
- [147] ZHANG, Y. 2017. *PRODUCTIVITY IN CHINA: PAST SUCCESS AND FUTURE CHALLENGES*. [online]. unescap.org. 2017. [cit. 2022-04-16]. Dostupné na internete: https://www.unescap.org/sites/default/files/chap%201_0.pdf.
- [148] ZHU, J. – XIONG, Y. – LIU, X. – JIN, L. – HE, H. – CUI, H. – LUTSEY, N. – WU, C. – CHU, Y. 2021. *Driving a green future: A retrospective review of China's electric vehicle development and outlook for the future*. [online]. theicct.org. 2021. [cit. 2022-04-27]. Dostupné na internete: <https://theicct.org/sites/default/files/publications/China-green-future-ev-jan2021.pdf>.
- [149] ZIYI, Z. 2021. *20 years in the WTO: How China changed world trade – CGTN*. [online]. 2021. [cit. 2022-01-14]. Dostupné na internete: <https://news.cgtn.com/news/2021-05-17/20-years-in-the-WTO-How-China-changed-world-trade-10I5KjKPLzy/index.html>.

Esej rigorózneho práce na tému:

Návrh efektívneho marketingového mixu vo vybranom podniku služieb

Design of an effective marketing mix in a selected service company

Mgr. Veronika TAKÁCSOVÁ*

Abstract

In our rigorous thesis we deal with the topic Design of an effective marketing mix in a selected service company. As a company we have chosen a taxi service GO Taxi operating in the city of Lučenec. In the beginning of the thesis we discuss the theoretical background necessary to the treatment of the issue. The next part of the thesis is a discussion of the methodology of the rigorous thesis, the procedures, methods and tools used and the characteristics of the company. In the third chapter of our thesis, we analyze the environment in which the firm operates and we also analyze the marketing mix and its elements used by the firm. At the same time, we elaborate on the results of the questionnaire survey, which served us in gaining insights into customers' perceptions of current marketing and also provided the basis for our propositions. The findings from this entire chapter serve us to develop the last – fourth part of the thesis, namely our suggestions and recommendations for a more effective marketing mix for the firm. The conclusion of the thesis provides an evaluation of all our work and a summary of it.

Keywords: *marketing, marketing mix, product, price, distribution, promotion, people, material support, processes, taxi service*

Úvod

Taxislužba je spôsob verejnej dopravy, kde sa ponúka preprava po konkrétnej trase podľa želania zákazníka. Mestá sú čím ďalej tým viac preľudnené a aj požiadavka na takýto druh prepravy neustále rastie. Taxislužby sú v súčasnosti veľmi

* Mgr. Veronika Takáčsová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: verka242@gmail.com

dôležitou zložkou dopravy po celom svete a majú veľké využívanie vďaka ich najväčšej výhode, a to rýchlej dostupnosti. Podnikanie v tejto oblasti sa rozšírilo najmä v poslednom desaťročí, a to z dôvodu poklesu iných možností prepravy, či už autobusovej alebo vlakovej prepravy. Služby sú charakteristické tým, že sú spravidla produkované a spotrebované v okamihu ich poskytovania, a teda zákazník je prítomný v procese poskytovania služby. Služby sú nemateriálne, a preto je potreba poskytnúť zákazníkovi aj potenciálnemu zákazníkovi nejaký impulz, ktorý prispeje k rozhodovaniu výberu danej služby vo vybranom podniku služieb. V podnikoch služieb je preto súhra marketingového mixu veľmi dôležitá a nápomocná k rozhodovaniu zákazníkov pri výbere poskytovanej služby. Pri taxislužbe ide v prvom kroku teda o výber vozidiel, ich označenie, reklamné nástroje. Tieto zložky sú prvým impulzom, ktorý si zákazníci všimnú.

Väčšina firiem sa v rámci svojho pôsobenia zameriava aj na marketing. V dnešnej dobe je to neoddeliteľnou súčasťou podnikania, pokiaľ chce daná firma na trhu uspieť a udržať sa. Marketingový mix je preto nevyhnutnou súčasťou celého procesu vedúceho k dosiahnutiu stanovených cieľov firmy na trhu. Pri správne zvolenej marketingovej stratégii dokáže firma dosiahnuť lepšie zisky a upevniť si pozíciu na trhu, v ktorom pôsobí.

Marketingový mix spoločnosti GO Taxi

Rozhodnutie majiteľky spoločnosti GO Taxi podnikat' v oblasti taxislužby prameňilo z presvedčenia, že dopyt po tejto službe neustále rastie a situácia v meste Lučenec, kde firma pôsobí, je vhodná na vstup v oblasti tohto podnikania. Taxislužba pôsobí so svojou činnosťou od roku 2018 s nonstop prevádzkou, má aktuálne 6 zamestnancov a tri vozidlá na výkon taxi služby. V súčasnosti sa radí medzi najsilnejšiu a najprosperujúcejšiu taxislužbu v meste Lučenec. Firma poskytuje prepravu hlavne v meste Lučenec a okolie, avšak v prípade potreby poskytne prepravu v rámci celého Slovenska a aj do blízkeho zahraničia. V rámci mesta Lučenec využívajú ľudia dopravu najmä do práce, škôl, k lekárovi, či na nákup. V prípade okolia ide o využitie taxislužby najmä z dôvodov slabšej dopravy inou formou, či už autobusovou alebo vlakovou dopravou. V prípade dlhších zákaziek po Slovensku ide najmä o transfery na letiská alebo návštevu lekára.

Víziou spoločnosti je byť konkurencie schopný, dlhodobo udržateľný na trhu, dokázať sa rozširovať a spĺňať očakávania a požiadavky zákazníkov pomocou strategického a operatívneho riadenia, založeného na neustálom sa prispôbovaní podmienkam trhu. Zároveň chce firma dosahovať zabezpečenie optimálnej ziskovosti, spokojnosti zamestnancov a dokázať financovať aj neustály rozvoj firmy. Hlavným cieľom, o ktorého dosahovanie sa firma neustále snaží, je zvýšiť

povedomie o firme, aby sa dokázali neustále prilákať noví zákazníci a zároveň, aby ju pozitívne vnímali aj existujúci zákazníci. Firma chce, nech ju zákazníci vnímajú ako spoľahlivú, dôveryhodnú a najlepšiu spoločnosť pre poskytovanie taxislužby. Ďalšími cieľmi firmy je, aby dokázala byť na trhu konkurencie schopná a najlepšia. Spoločnosť nechce stagnovať, ale chce byť neustále sa rozvíjajúcou, aktívnou firmou, ktorá sa snaží svoje služby neustále zdokonaľovať a zvyšovať ich kvalitu.

V meste Lučenec je v súčasnosti približne 20 taxislužieb. Veľa menších taxislužieb však rýchlo vzniká a zaniká. Medzi najväčšie konkurencie sa radia firmy Hey taxi, Hallo taxi a LC taxi. Tieto firmy sú na trhu dlhodobejšie a majú vybudovanú svoju stabilnú klientelu. Spoločnosť GO taxi je samostatný izolovaný subjekt pôsobiaci na globálnom trhu, ktorým je ovplyvňovaný, teda sú na spoločnosť sústredené aj vonkajšie vplyvy. Vonkajšie vplyvy pôsobiace na firmu môžeme rozdeliť na legislatívne, ekonomické, sociálne a technické prostredie.

Legislatívny proces pre otvorenie a prevádzkovanie taxislužby zahŕňa v sebe viacero úkonov, ako sú: zvolenie formy podnikania, udelenie koncesie, potreba vlastniť alebo mať prenajaté aspoň jedno vozidlo, ktoré spĺňa požiadavky na vozidlo taxislužby, mať vlastné, alebo prenajaté stanovisko taxislužby, byť bezúhonný, mať osvedčenie o odbornej spôsobilosti na vykonávanie taxislužby a mať finančnú spôsobilosť. V prípade podnikania v oblasti taxislužby ide z ekonomického hľadiska najmä o náklady na pracovnú silu, cenotvorbu ponúkaných služieb, úroky pôžičiek komerčných bánk. V rámci sociálneho prostredia vplyva na firmu najmä životný štýl obyvateľov mesta Lučenec. V celom regióne je slabá úroveň cestovných spojov prostredníctvom vlakov, autobusov alebo mestskej hromadnej dopravy. Obyvatelia sú tu a v okolí zvyknutí využívať pomerne často taxislužbu. Preto je potrebné snažiť sa byť neustále k dispozícii a poskytnúť im služby prepravy. Nakoľko celý región však patrí medzi najmenej rozvinuté, musí byť cena stanovená pomerom tohto regiónu. Z technologického prostredia vplyva na firmu hlavne vývoj technológií v oblasti automobilového priemyslu, nakoľko automobily sú prostriedkom, vďaka ktorým firma poskytuje svoje služby. Služby firmy musia byť zákazníkom ponúknuté na automobiloch, ktoré spĺňajú štandardy. Je dôležité, aby boli autá čisté, komfortné, dobre vyzerajúce, nakoľko automobil je prvá vec, ktorú zákazník pri poskytnutí služby vníma. Je to prvá vec, na ktorú sa zákazník pozrie, a preto je dôležité, aby vozidlá, ktorými sa poskytuje služba prepravy boli pravidelne udržiavané.

Na firmu však pôsobí aj interné prostredie, kam patrí hlavne konkurencia. V prostredí, v ktorom firma pôsobí je neustále zaznamenávaný vznik aj zánik taxislužieb. Nakoľko sú podmienky založenia taxislužby oproti minulosti zjednodušené, je veľké riziko vstupu nových konkurentov. Mesto Lučenec a okolité dediny, ponúkajú vhodné podmienky svojou polohou na poskytovanie prepravných služieb.

Konkurenčné podniky sa snažia bojovať o všetkých zákazníkov, ktorí využívajú prepravné služby na dennej báze. Medzi konkurenciou v meste Lučenec funguje „tichá“ dohoda, že sa stabilná klientela nepreberá. Firma však napriek tomu považuje za veľmi dôležité nepoľaviť z ponúkanej kvality služieb a neustále sa snažiť o udržanie spokojnosti si týchto stabilných zákazníkov. Popritom však nemôže zabúdať na prilákanie pozornosti nových zákazníkov, pri ktorých je potenciál, že sa z nich stanú stabilní zákazníci. Zákazníci sú citliví na cenu a môžu ľahko prejsť ku konkurenciám, ktorá je v meste Lučenec pomerne vysoká a zároveň sú nároční aj na kvalitu služieb. Preto musí firma vedieť správne nastaviť pomer poskytovanej kvality pri určených cenách. Firma poskytuje svoje služby prepravy v pomere s konkurenciou za nižšie ceny a zároveň poskytuje kvalitu služieb – prijíma objednávky, chodí načas, dbá na čistotu áut. Firma často robí rôzne akcie, súťaže, kde zákazníci môžu vyhrať poukážky na jazdy zdarma prípadne zľavnené kupóny. Nikto z konkurencie v meste Lučenec neponúka jazdy zdarma ani zľavené poukážky, preto to považujeme za veľmi dobrý marketingový prístup na získanie zákazníkov a zároveň aj udržanie stabilnej klientely.

Nevyhnutnosťou pre dlhodobé udržanie sa na trhu pri silnej konkurencii je využívanie všetkých zložiek marketingového mixu. Treba mať dobre nastavenú cenu, ponúkať kvalitné služby, vedieť zabezpečiť dopravu v čo najväčšom okruhu, mať vytvorenú dobrú reklamu, ponúkať profesionálny prístup vodičov, mať dobré a hlavne bezpečné vozidlá a v neposlednom rade vedenie, ktoré ovplyvňuje a nastavuje všetky možnosti poskytovaných služieb. V súhrne treba teda vedieť zoptimalizovať všetky faktory na dosiahnutie marketingového zámeru.

Taxislužba GO Taxi ponúka prepravné služby v rámci celého Slovenska a blízkeho zahraničia. Ponúkame možnosť prepravy tromi vozidlami. Je možné prepravovať aj batožinu, či psov. Prevádzkovateľ taxislužby ponúka prepravu cestujúcich objednávkovou službou, pričom vozidlo taxislužby zabezpečuje jej riadne a včasné vybavenie a je povinný prepraviť cestujúceho podľa pokynov zákazníka z vopred dohodnutého miesta. Cieľové miesto prepravy je určené prepravovaným cestujúcim. Vodič vozidla taxislužby je taktiež povinný prepraviť cestujúceho, ktorý prejaví záujem o prepravu na stanovišti taxislužby alebo kdekkoľvek na ceste počas jazdy vozidla taxislužby bez cestujúceho, okrem zastávok pravidelnej dopravy. Vodič môže odmietnuť vykonať služby prepravy, ak čas prepravy, cieľové miesto, trasa prepravy alebo iné okolnosti v ňom vzbudzujú obavu o svoje zdravie, bezpečnosť prepravy alebo o vozidlo taxislužby, ďalej v prípade, ak to neumožňuje technický stav a priepustnosť cesty alebo bezpečnosť a plynulosť cestnej premávky na trase prepravy, alebo aj pokiaľ je cestujúci pod vplyvom alkoholu alebo inej návykovej látky, alebo je jeho správanie agresívne, prípadne je ozbrojený. Všetky tieto faktory môžu vzbudiť u vodiča obavu o svoje zdravie, bezpečnosť prepravy a obavy o vozidlo, takže môže odmietnuť poskytnutie služby.

Cena je jedným z najdôležitejších faktorov marketingového mixu, pretože tvorí hlavnú úlohu pri rozhodovaní sa zákazníkov o výbere spoločnosti, ktorá im danú službu poskytne. Z pohľadu firmy je to veľmi citlivá záležitosť, nakoľko stanovenie optimálnej ceny, aby dokázala firma produkovať zisk a zároveň, aby bol zákazník spokojný, je náročný proces. Firma pri stanovení ceny zohľadňovala dva základné aspekty, a to, aby dokázala pokryť všetky potrebné náklady, ktoré sú s jej činnosťou spojené a zároveň dosahovala zisk. Firma uplatňuje flexibilnú cenotvorbu, nakoľko musí vedieť reagovať na situáciu na trhu. Musí dokázať reagovať na ceny konkurencie a zároveň si ponechať vlastnú rentabilitu.

Pri prevádzkovaní taxislužby je veľmi dôležité vedieť naplánovať celý proces dodania služby tak, aby sa tým uspokojili želania zákazníkov, čo znamená, že čas dodania musí byť v súlade s požiadavkou zákazníka. V oblasti podnikania taxislužby je teda veľmi dôležité, aby si zamestnanci – vodiči – dokázali správne rozvrhnúť objednávky od zákazníkov a nedopúšťali sa meškania. Z tohto dôvodu je potrebné si radšej dávať medzi objednávkami časové rezervy v prípade vyskytnutia sa nečakaných prekážok v procese poskytnutia služby, teda najmä v premávke. Služby prepravy sústreďuje firma hlavne v meste Lučenec a blízkom okolí. Z blízkeho okolia sú najvýraznejšie jazdy do obcí, a to: Holiša, Trebeľovce, Rapovce, Buzitka, Veľké Dravce, Panické Dravce, Tomášovce, Vidiná. Veľké využitie je aj v okrese Poltár, nakoľko v tomto meste nie je taxislužba. Zákazníci tam využívajú taxislužbu na prepravu do okolia – Málinec, Cinobaňa, Uhorské. V prípade týchto zákaziek si však musia platiť jazdu z mesta Lučenec. Nakoľko však nemajú iné možnosti prepravy v tomto okrese a spojov autobusových je nedostatok, využívajú taxislužbu pomerne vo veľkej miere. V prípade diaľkových zákaziek sú využívané najmä trasy Bratislava, Vyšné Hágy, Košice, Banská Bystrica, Zvolen. Zo zahraničia najmä Budapešť – letisko a Viedeň. Firma poskytuje aj službu objednania si prepravy na rôzne udalosti, ako sú napr. rozvoz zo svadby, z plesov, firemných večierkov, osláv a podobne.

Firma kladie dôraz aj na kvalitnú reklamu. V rámci propagácie využíva sociálne siete, reklamu – vizitky, letáky, bannery, sponzoring. Reklamou sa snaží o dlhodobé budovanie svojho imidžu, poskytovať ňou informácie o službách, akciách. Pri každej forme reklamy, ktorú firma využíva sa snaží dbať na to, aby boli dodržané jej ciele, a to aby zákazníkov informovala, presvedčila a aby si ju zákazníci zapamätali.

Ako pravidelne platenú reklamu firma využíva stránku Google, kde ľuďom pri zadaní pojmu „taxislužba lučenec“ vo vyhľadávaní cez Google vybehne medzi prvými. Ďalšou formou propagácie, ktorú firma využíva, je reklama prostredníctvom vizitiek, ktoré sa rozdávať zákazníkom a sú k dispozícii v miestnych reštauráciách, baroch. Vizitky má firma vyhotovená v dvoch farebných verziách, a to čiernej

a bielej. Na vizitkách je umiestnené logo firmy, telefónne číslo a odkaz na platformu facebook. Ďalšou formou reklamy sú bannery, ktoré sú umiestnené v meste Lučenec a obciach Divín a Buzitka. Firma využíva aj letáky, ktoré boli rozoslané do schránok obyvateľov mesta Lučenec a v blízkom okolí. Vizuál bannerov je v rovnakom štýle, ako sú vizitky. Ďalšou formou reklamy, ktorú firma využila najmä v jej začiatkoch, bolo vyhotovenie letákov a ich následná distribúcia. Letáky boli vkladané do schránok najmä obyvateľov mesta Lučenec a obcí v blízkom okolí.

Spoločnosť využíva ako formu komunikácie aj nástroj podpory predaja. Má vyhotovené rôzne zľavové kupóny, ktoré dáva na rôzne akcie, ako sú napr. dni obce, plesy, mestské akcie do tomboly. V tejto oblasti komunikácie má zaznamenaný vysoký úspech, nakoľko skoro všetky kupóny, ktoré sa takto dostanú k ľuďom, sú aj využité.

V tejto dobe je neodmysliteľnou zložkou propagácie mať sociálne siete. Firma disponuje zriadenou stránkou na platforme Facebook a Instagram. Na týchto platformách pridáva pravidelné príspevky, informuje svojich sledovateľov o prebiehajúcich akciách, vytvára súťaže, kde môžu vyhrať propagačné materiály firmy, alebo zľavy na prepravu taxislužbou. Taktiež tam pridáva príspevky obsahujúce fotografie áut z rôznych miest, akcií, fotografie k sviatkom – Valentín, Deň žien, Deň detí, Veľká noc, Vianoce a pod. Firma prostredníctvom platforiem Facebook a Instagram využíva aj možnosť platenej reklamy v pravidelných intervaloch propagáciu všeobecne celkovej stránky, oslovuje okruh ľudí do 60 km od mesta Lučenec vo vekovom zložení od 18 do 60 rokov. Spravidla využíva aj platenú reklamu niektorých vybraných príspevkov. Na Instagrame využíva rovnaký druh platenej reklamy, ako na Facebooku.

Firma vlastní tri autá, a každé z nich musí byť podľa zákona o cestnej doprave označené obchodným menom na ľavých dverách v definovaných rozmeroch. Na predných pravých dverách musí byť umiestnený cenník. Cenník sa nachádza aj vo vnútri vozidla taxislužby nalepený na priehradke pred sedadlom spolujazdca. Na každom z vozidiel musí byť umiestnené aj strešné svietidlo s nápisom Taxi. Firma sa reprezentuje používaním ružovo – modrých farieb. Pre tieto farby sa rozhodla z dôvodu odlíšenia od konkurencie a tak vsadila hneď na začiatku na výrazne farebné spojenie modro ružovej a v tomto farebnom prevedení si dala spracovať aj polepy na vozidlá. Firma kladie veľký dôraz na poriadok vo vnútri v autách a zároveň aj z vonka nech sú vždy čisté. Dáva si záležať aj na tom, nech je v autách príjemná vôňa. Nakoľko ide o poskytnutie služby, ľudia využívajúci danú službu vnímajú celé prostredie, kde je služba poskytovaná a preto je dôležité nech v nich toto prostredie zachová príjemný dojem.

Proces poskytnutia služby má jednotlivé aktivity, ktoré na seba logicky nadväzujú. Poskytnutie služby začína telefonicky prijatým hovorom od zákazníka

a dohodnutie si prepravnej služby podľa požiadavky zákazníka. Po dohode o zákazke ide vodič vozidla taxislužby na dané miesto v daný čas, zoberie zákazníka, odvezie ho na ním zvolené miesto, uskutoční sa platba a zákazník odchádza. Všetky tieto činnosti sú počas poskytovania služby veľmi dôležitými a každá z nich zohráva svoju rolu pri vnímaní zákazníkom. Vynechanie ktorejkoľvek činnosti so strany vodiča sa môže odzrkadliť na klesnutí spokojnosti zákazníka s poskytnutou službou. Veľmi dôležitá je komunikácia medzi vodičom a zákazníkom. Nakoľko cesta trvá istý čas, je dôležité, aby sa zákazník počas nej cítil príjemne, k čomu prispieva nadviazanie rozhovoru. Vedenie firmy kladie dôraz na kvalitu a dodávanie poskytovaných služieb. Firma má za to, že je dôležité, ako je služba zákazníkom poskytnutá. Kvalitu služieb môžeme všeobecne definovať aj ako mieru, ktorou poskytnuté služby spĺňajú očakávania zákazníkov. Najväčší dôraz je kladený na čistotu a poriadok vo vozidlách a nemeškanie na dohodnuté zákazky so zákazníkmi.

Vo sfére podnikov služieb sú ľudia jednou z najdôležitejších faktorov marketingového mixu, nakoľko prichádza medzi zamestnancami a zákazníkmi k priamemu styku pri poskytovaní služby. V tejto skupine z pohľadu firmy vystupujú dve základné skupiny, a to zamestnanci a zákazníci. Firma kladie veľký dôraz na spokojnosť zákazníkov a osobný postoj zamestnanca ku každému z nich. Cieľom je dokázať splniť očakávania zákazníkov, ponúknuť im požadovanú kvalitu poskytovaných služieb a vybudovať v nich pocit, že sa radi opätovne vrátia k využitiu firmou ponúkaných služieb. Počas svojho pôsobenia si firma dokázala vybudovať svoju stabilnú klientelu. Ide najmä o zákazníkov, ktorí využívajú služby v dennej báze.

Záver

Určenie vhodnej marketingovej stratégie je jednou z najdôležitejších úloh vedúcich k úspechu firmy. Zároveň však firma musí neustále sledovať sa meniaci trh, na ktorom pôsobí, aby dokázala svoju stratégiu prispôbovať meniacim sa požiadavkám. Je potrebné neustále sledovať a získavať informácie o dopyte, konkurencií a prispôbovať sa im. Dôležitým je však sledovať aj príležitosti, ktoré sú pre firmu ponúknuté a vedieť ich správne využiť.

Firma má svoju marketingovú stratégiu nastavenú pomerne dobre. Firma má za to, že pri jej pôsobení je dôležitá súhra všetkých marketingových prvkov, a to sa snaží aj aplikovať. Ponúka kvalitné služby na trhu v dobre stanovených cenách a snaží sa neustále firmy propagovať a udržať si svoju stabilnú klientelu a zároveň prilákať nových zákazníkov.

Literatúra

- [1] BAVUČÍK, R. – HARANTOVÁ, L. 2016. *Sociální marketing*. Vydavateľstvo Verbum. 2016. 256 s. ISBN 978-80-87500-80-4.
- [2] CIBÁKOVÁ, V. – STRÁŽOVSKÁ, E. 2001. *Podnikanie v službách a obchode*. Bratislava: SOFA. 2001. 163 s. ISBN 80-85752-17-4.
- [3] CIBÁKOVÁ, V. – BARTÁKOVÁ, G. 2007. *Základy marketingu*. Bratislava: Iura Edition. 2007. 224 s. ISBN 978-80-8078-156-9.
- [4] CIBÁKOVÁ, V. – CIBÁK, Z. – RÓZSA, Z. 2014. *Marketing služieb*. Inštitút aplikovaného manažmentu. 2014. 270 s. ISBN 978-80-89600-22-9.
- [5] EGER, L. 2021. *Marketing školy*. Západočeská univerzita v Plzni. 2021. 216 s. ISBN 978-80-261-0487-2.
- [6] CHAPČÁKOVÁ, A. a kol. 2013. *Podnikanie malých a stredných podnikov*. Košice : EQUILIBRIA, s.r.o. 2013. 410 s. ISBN 978-80-8143-076-3.
- [7] KOTLER, P. - KELLER, K. 2013. *Marketing management*. 14 vyd. Praha: Grada Publishing a.s. 2013. 814 s. ISBN 978-80-247-4150-5.
- [8] KUBINSKÁ, L. – POPOVIČOVÁ, A. – VALTER, J. – ŠESTÁKOVÁ, A. 2014. *Reklama 13. Zborník vedeckých štúdií z oblasti histórie a teórie marketingovej komunikácie a reklamy*. Book & Book Publisher. 2014. 123 s. ISBN 978-80-89652-03-7.
- [9] PAPULA, J. a kol. 2017. *Podnikanie a manažment. Korene, podstata, súvislosti a trendy*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o. 2017. 320 s. ISBN 978-80-7552-580-2.
- [10] SMERÁDOVÁ, T. – WEINLICH, P. *Marketing na Facebooku a Instagramu*. 1 vyd. Computer press. 2019. 192 s. ISBN 978-80-271-0787-2.
- [11] VAŠTIKOVÁ, M. 2014. *Marketing služieb – efektívne a moderně*. 2. aktualizované a rozšírené vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. 2014. 272 s. ISBN 978-80-2475-03-78.
- [12] Zákon č. 56/2012 Zb. *o cestnej doprave*.
- [13] Zákon č. 513/1991 Zb. *Obchodný zákonník*.
- [14] Zákon č. 40/1964 *Občiansky zákonník*.
- [15] Zákon č. 455/1991 Zb. *o živnostenskom podnikaní*.

Esej rigoróznei práce na tému:

Nerovnosti v oblasti zdravia

Inequalities in the field of health

Mgr. Lenka ZAJACOVÁ*

Abstract

This rigorous work has a theoretical-empirical character. The aim of this work is to point out inequalities in the field of health within the European Union and in Slovakia. In the first part of the work, we describe the definition of the concepts of health, inequalities and theories that explain the emergence and causes of the emergence of inequalities in the field of health. We deal with the consequences of inequalities in the field of health, as well as tools to mitigate these inequalities. Last but not least, we deal with the current state of the European Union countries in the field of health inequalities. In the second part of the work, we will focus on the questionnaire, where we find out inequalities in the field of health in Slovakia on the basis of certain determinants related to socio-economic status and health behavior.

Keywords: *inequalities in the field of health, health, socio-economic inequalities, health care*

Úvod

Základnou hodnotou pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti je rovnosť. Tá hrá rolu pri hodnotení jednotlivcov pri prístupe k zdravotnej starostlivosti, ale zároveň je aj konceptom nerovností v oblasti zdravia. Jedná sa o rozdiely v zdraví jednotlivcov, ale aj skupín, ktoré je možné napraviť a nie sú nevyhnutné. Nerovnosť v oblasti zdravia preto vedie k zraniteľnosti populácie, ale aj k zvyšovaniu rozdielov vo výsledkoch, ako je príjem, zamestnanosť alebo výška dosiahnutého vzdelania.

Okrem priamych dôsledkov na zdravotný stav alebo strednú dĺžku života môžeme upozorniť aj na ekonomické dopady nerovností v oblasti zdravia. Straty sa

* Mgr. Lenka Zajacová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: nemcikova.leny@gmail.com

dajú vyčíslieť, či už pri úmrtiach alebo pri zlom zdravotnom stave na celom svete. Rovnako straty spájame aj so zníženou produktivitou, ktorá vedie k zníženiu HDP.

Zdravie je označované ako mnohorozmerný jav, na ktorý pôsobia rôzne determinanty. Každý z nich môže pôsobiť spoločne, ale aj samostatne. Navzájom sa môžu zosilňovať alebo oslabovať. Pôsobenie činiteľov na zdravie môže prerásť do dlhodobých problémov, ktoré označujeme ako nerovnosti v oblasti zdravia. Nerovnosti v oblasti zdravia sa považujú za najväčšie sociálne nerovnosti, ktoré evidujeme na individuálnej, ale aj celosvetovej úrovni. Nerovnosti v oblasti zdravia považujeme za ukazovateľ stavu spoločnosti, pretože zdravie jedincov je jeden zo znakov rozvoja a prosperity krajiny.

Spoločnosti tvoria jednotlivci, ktorí sú rozdielni a ktorí nemajú rovnaký prístup k zdrojom. V každej spoločnosti sú zdroje obmedzené, a preto z nich každému členovi spoločnosti nemôže pripadnúť dostatočne veľký, resp. rovnaký diel. Dôsledkom toho ľudia vyvíjajú v spoločnosti nielen aktivity, prostredníctvom ktorých tieto zdroje vytvárajú, ale vzniká aj vnútorné usporiadanie spoločnosti, na základe ktorého sa tieto zdroje nerovnomerne rozdeľujú medzi jednotlivcov i skupiny. Všetky svetové kultúry sa vyznačujú určitým stupňom tejto nerovnosti, a keď postavíme systém nerovností do hierarchie skupín, každá skupina opakovane dosahuje rozdielne ekonomické odmeny a rozdielny prístup k moci v spoločnosti. Nerovnosti sa realizujú vo viacerých sférach života. Základným typom nerovnosti je nerovnosť triedna a statusová, s ktorými súvisí nerovnosť v príjme a majetku, a tiež v moci a prestíži. Nejde pritom o nerovnosť len v získavaní zdrojov, ale i v spôsobe ich použitia, ktorý sa prejavuje ako nerovnosť životných šancí a životných štýlov. Nezanedbateľné nie sú ani nerovnosti podľa pohlavia, etnického pôvodu, ale i zdravia.

Hlavným cieľom práce je zistenie a interpretovanie údajov nerovností v oblasti zdravia v teoretickej rovine a v praktickej rovine nerovností v oblasti zdravia na Slovensku. Nerovnosti meriame prostredníctvom zdravia, zdravotného statusu a sociálno-ekonomického správania. Cieľom výskumu bolo zistiť nerovnosti v oblasti zdravia na Slovensku.

V teoretickej časti práce sa venujeme teoretickým vymedzeniam jednotlivých ukazovateľov a determinantov nerovností v oblasti zdravia. Sústreďíme sa na sociálno-ekonomické determinanty, medzi ktoré patrí sociálno-ekonomický status, pohlavie, vek a podobne.

Nerovnosti v oblasti zdravia

Úvodom tejto kapitoly definujeme pojem zdravie. Podľa Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) môžeme zdravie definovať ako stav komplexnej fyzickej,

duševnej a sociálnej pohody, nielen absencie choroby či slabosti. Takto bolo zdravie vymedzené aj vo výskume ISSP – Zdravie a zdravotná starostlivosť. Vnútroštátna právna úprava hovorí o zdraví ako o stave úplnej telesnej, duševnej a sociálnej pohody, nielen neprítomnosť choroby. Je výsledkom vzťahov medzi ľudským organizmom a sociálno-ekonomickými, fyzikálnymi, chemickými a biologickými faktormi životného prostredia, pracovného prostredia a spôsobu života.

Zdravie spájame aj so subjektívnym hodnotením. Na základe tohto dôvodu je potrebné, aby bolo zdravie definované aj z telesnej, duševnej a sociálnej stránky. Definícia týchto faktorov v súvislosti so zdravím je dôležitá informácia, ponímaná ako trvalý pocit spokojnosti. Zdravotný stav sa na základe subjektívneho hodnotenia skúma ako súčasť pocitov a vedomostí jednotlivcov. Na zdravie sa najčastejšie pozerá tromi spôsobmi, a to zdravie ako absencia zdravotných obmedzení, zdravie indikované subjektívnym vnímaním a zdravie ako absencia choroby .

V literatúrach sa veľmi často subjektívne zdravie objavuje ako indikátor zdravia, nakoľko preukazuje silnú prepojenosť medzi objektívnymi zdravotnými dôsledkami, ako je napríklad úmrtnosť, zdravotné obmedzenia, choroby a podobne. Tieto zistenia platia v rôznych spoločenských a kultúrnych kontextoch a sú dlhodobou platné. Objektívny zdravotný stav je priamoúmerný subjektívnemu zdraviu. Ak má osoba zhoršené subjektívne zdravie, ovplyvňuje to objektívne zdravie. Názory, ktoré subjektívne presvedčajú o zlepšení zdravotného stavu môžu naozaj viesť objektívne k jeho zlepšeniu. Medzi výskumy, v ktorých sa zisťuje zdravotný stav na základe subjektívneho zdravia sú napríklad Výskum európskych hodnôt, Zisťovanie životných príjmov a podmienok EÚ, Európsky výskum zdravia, Európska sociálna sonda. Vzťah medzi subjektívnym a objektívnym zdravím je komplexný. V štúdií v roku 2013 sa snažili potvrdiť hypotézu, nakoľko je subjektívne zdravie konzistentné s objektívnym. Na prieskume sa zúčastnilo 18 000 respondentov z 5 čínskych provincií. Z výsledkov stanovili, že objektívne hodnotenie zdravia dostatočne reflektuje objektívne zdravie. Subjektívne hodnotenie zdravia môže byť použité ako globálne meradlo zdravotného stavu populácie. Subjektívne a objektívne zdravie vykazuje vysokú súbežnú validitu, ale stále medzi nimi môžu byť rozdiely.

Na zdravie osôb má vplyv množstvo faktorov. Od prostredia a okolností závisí, či sú ľudia zdraví, alebo nie. Na ľudí totiž pôsobia determinanty zdravia. Charakterizujeme ich ako podmienky, v ktorých sa ľudia narodia, vyrastú, pracujú, žijú a nakoniec zomrú. Tento systém formuje podmienky každodenného života. Do tohto systému zaraďujeme hospodárske politiky a systémy, sociálne normy, politické systémy, sociálne politiky a sociálne normy. Na zdravie má vplyv aj životné prostredie, kde jedinec žije, jeho vzdelanie, genetika. Medzi determinanty zdravia radíme aj príjmy a výdaje osôb a ich sociálne postavenie. V praxi to znamená, že čím je vyšší príjem a sociálne zázemie, tým je väčšia väzba s lepším zdravím). Podľa

WHO, čím je väčšia medzera medzi bohatými a chudobnými osobami, tým sú väčšie aj rozdiely v zdraví. Zdravie taktiež ovplyvňuje aj prístup osôb k zdravotným službám.

Zdravie v značnej miere ovplyvňuje aj miera a úroveň vzdelania. Podľa štúdie, ktorá bola robená v 90. rokoch 20. storočia a aplikovali ju na osem krajín v západnej Európe, bola úmrtnosť chudobnejších ľudí o 20% až 40% vyššia, ako u ľudí bohatých.

Veľké množstvo definícií nerovností v oblasti zdravia hovorí o prístupoch, v ktorých sa vylučujú alebo zahŕňajú určité prvky, v ktorých sa využívajú rôzne predpoklady alebo výnimky. My uvádzame v nasledujúcom texte najhlavnejšie definície, ktoré hovoria o úžitku pre pracovníkov v oblasti verejného zdravia, ale aj o úžitku pre širšiu verejnosť, nakoľko sú informácie stručné a prípustné.

Aby sme dokázali komplexnejšie definovať nerovnosti v oblasti zdravia, najskôr si uvedieme obširnejšiu definíciou rovnosti v oblasti zdravia, ktorá hovorí o spravodlivosti a príležitosti byť zdravý. *„Rovnosť v zdraví znamená, že každý jedinec by mal mať príležitosť byť čo najzdravší. Tento jav si vyžaduje odstraňovanie prekážok v zdraví, ktorými sú chudoba, diskriminácia, nedostatok prístupu k práci, kvalitné vzdelanie a bývanie, prostredie či zdravotná starostlivosť“*. Pri tejto definícii upozorňujeme na spoločenský aspekt nedostatkov. Táto definícia bola použitá v správe v roku 1990 od WHO, kde bolo uvedené, že nerovnosti v oblasti zdravia vieme definovať ako *„systematické rozdiely v zdravotnom stave medzi rôznymi sociálno-ekonomickými skupinami“*. O takomto type nerovnosti hovoríme ako o nespravodlivom, upravidelnom a sociálne produkovanom. Na základe Komisie pre sociálne determinanty, sú nerovnosti v oblasti zdravia výsledkom nakumulovaného vplyvu pôsobenia zdravotných rizík na ľudí s nižším sociálno-ekonomickým zabezpečením dlhodobo.

Nerovnosti v oblasti zdravia sú v rozpore so základnými sociálnymi spravodlivosťami, nakoľko sa im dá predchádzať. Vychádzajú z výsledkov sociálnych štruktúr či inštitúcií.

Podmienky, v ktorých sa ľudia narodili a vyrastali podmieňujú nerovnaký prístup k zdraviu. Niektoré nerovnosti sa považujú ako ťažko ovplyvniteľné. Jedná sa najmä o biologické a individuálne podmienky. Ďalej pôsobí na človeka množstvo spoločenských faktorov, akými sú ekonomika, demografia či sociálne náležitosti, ktoré pôsobia na určitú kategóriu obyvateľov. Podstatou je však vznik rozdielov postavených na základe ich zdravotného stavu, prístupu k zdravotnej starostlivosti, úmrtnosti, životnému štýlu a postojom k zdraviu pri konaní so zreteľom na zdravie. Základnou príčinou nerovností v oblasti zdravia je nerovnomerné rozdelenie príjmu, moci a bohatstva. Tieto príčiny môžu viesť k chudobe a ovplyvňujú distribúciu

rozšírejších vplyvov na zdravie, ako sú dostupné vzdelanie, dostupná práca či kvalitné bývanie. Taktiež pôsobia na prístupy k sociálnym a kultúrnym službám a príležitostiam v spoločnosti.

Podľa Public Health Scotland (2021) hovorí jeden prístup o tom, že sa dá nerovnostiam v oblasti zdravia predchádzať, ale ich v určitej skupine ľudí úplne odstrániť. Pritom ale dochádza k rozporu sociálnej spravodlivosti. Spoločensky sú určené určité okolnosti, ktoré sú nad kontrolou jednotlivca. Tieto okolnosti robia nevýhody určitým ľuďom a obmedzujú ich šancu žiť zdravší a dlhší život.

Národný inštitút zdravia definuje nerovnosti v oblasti zdravia ako prevalenciu, zvýšený výskyt, vyššiu úmrtnosť, zvýšenú záťaž ochorení a iné nepriaznivé účinky pre zdravie jednotlivca žijúceho v skupine, ktorá má nižší sociálno-ekonomický status. Toto tvrdenie potvrdilo aj WHO, kedy v roku 1990 vyhlásilo, že sociálne nerovnosti v zdraví sú systematické rozdiely v zdravotnom stave medzi rôznymi sociálno-ekonomickými skupinami. Tieto nerovnosti produkuje spoločnosť a nie je možné ich napraviť.

Carter – Pokras a Baquet hovoria, že všetkým nerovnostiam v oblasti zdravia sa dá predchádzať. Závisí to od aktuálnych znalostí, politických rozhodnutí či rôznych ideológií alebo zistení. Podľa viacerých odborníkov sa v minulosti spájalo zdravie len s individuálnou zodpovednosťou. Aktuálne je toto tvrdenie vyvrátené a preto uvádzame aj príklady z rôznych zdrojov.

The Black Report navrhol štyri teórie – artefaktovú, výberovú, behaviorálno-kultúrnu a štruktúrnú) v spojení s príčinami v nerovnosti v oblasti zdravia. Navrhol, že najlepšie vysvetlenie poskytuje štruktúrna teória. Tieto teórie boli spracované tak, aby zahŕňali aj ďalšie súčasti teórie selekcie. Epidemiologické dôkazy, ktoré hovoria o kauzálnych cestách ale tieto nové rozpracovania nepotvrdzujú. Môžeme povedať, že poskytujú dočasné vysvetlenie a náhľad do mechanizmov medzi príčinou a následkom. Štruktúrne teórie preto zostávajú najlepším vysvetlením základných príčin nerovností v oblasti zdravia.

Teória artefaktu sa sústreďuje na súvislosti medzi sociálno-ekonomickou pozíciou a zdravím. Tvrdí, že tieto súvislosti sú spôsobené metodologickými chybami výskumov v spoločnosti a takáto súvislosť by nemala existovať. Zlé merania sociálno-ekonomickej pozície pozostávajú zo zle zvolenej techniky a metódy, ktorá je pri meraní použitá. Tieto zlé merania vedú ku chybám v interpretácii výsledkov štatistických spracovaní, čo môžeme považovať za artefakt (Mc Cartney, Collins, MacKanzie, 2013).

Teória výberu vychádza z predpokladu, že sociálno-ekonomická pozícia je určovaná zdravím. Zdravie v tejto pozícii vystupuje ako faktor, ktorý pôsobí na

sociálno-ekonomický status. Hovorí o pôsobení zdravia na sociálno-ekonomickú mobilitu a spojuje jedincov v sociálno-ekonomickej stratifikácii spoločnosti. Teória výberu rozlišuje osoby na základe horšieho a lepšieho zdravia a na základe uplatnenia na trhu práce a ich ďalšieho smerovania týkajúceho sa sociálno-ekonomickej pozície. Táto teória hovorí o tom, že ľudia s lepším zdravím majú väčšiu šancu k nájdeniu si lepšej práce a partnera s vyšším sociálno-ekonomickým statusom. Osoby s horším zdravím zas charakterizuje ako tých, ktorí majú väčší neúspech pri hľadaní si práce na trhu práce a pri ich celkovej existencii.

Štrukturálna teória hovorí o tom, že príčiny nerovností v oblasti zdravia sú spôsobené účinnosťou spoločenských mechanizmov. Prejavujú sa v sociálno-ekonomickom postavení, ktoré má vplyv na životné podmienky jednotlivcov. Táto teória má materiálny charakter, zameriava sa na vzťah chudoby a zdravia. Zameriava sa na materiálne podmienky, ktoré sú príčinou rozdielov v úmrtnosti a chorobnosti a sú určované sociálno-ekonomickou pozíciou.

Kultúrno-behaviorálna teória charakterizuje dôvody, prečo sa ľudia rôznej sociálno-ekonomickej pozície zaoberajú rôznymi hodnotami zdravia a zdravotného stavu, ktoré neskôr pramenia do nerovností. Nerovnosti v zdraví, ktoré spôsobujú kultúrne podmienené situácie skúmame najmä v správaní sa jednotlivcov, ktorí zastávajú rôzne sociálne pozície. Teória hovorí o tom, že spoločnosť určitým spôsobom formuje životný štýl. Ten je spájaný s pravidelnými lekáorskými prehliadkami, staraním sa o svoje zdravie a svoje telo, cvičením, stravou a celkovou životosprávou. Behaviorálne vysvetlenie zase hovorí o nižších sociálno-ekonomických skupinách, kde sa príliš neaplikujú prvky zdravého životného štýlu. Ide o nedostatok pohybu, zlú životosprávu, alkohol, drogy a podobne. Tieto podmienky sa odrazia na zdraví osôb.

Teória životného cyklu sa sústreďuje na nerovnosti v jednotlivých životných etapách, s ktorými sú spojené zážitky, návyky týkajúce sa zdravia či rôzne udalosti. Orientuje sa na rôzne situácie, ktorými si osoby prechádzajú počas svojho života. Za kľúčové životné obdobia v oblasti zdravia považujeme prenatálne obdobie a detstvo. Vtedy si osoby osvojujú návyky, ktoré ich učí rodič, materská škola a základná škola, alebo iný výchovno-vzdelávací sprostredkovateľ.

Teória životného cyklu hovorí o podmienkach života jednotlivca na zdravie a zdravotný stav. V tejto teórii je dôležité rozdelenie sociálno-ekonomických podmienok, ktoré dokážu postupne spustiť špirálu. To hovorí, že sociálno-ekonomická pozícia v detstve pôsobí na to, aká bude sociálno-ekonomická pozícia v dospelosti, čo potom pôsobí na zdravotný stav alebo sociálne postavenie a mobilitu jednotlivcov.

V tejto teórii poznáme tri modely pôsobenia na zdravie na základe celoživotnej perspektívy:

1. Model latentných (skrytých) efektov – tento model hovorí o tom, že dopad na zdravie majú niektoré biologické alebo vývinové faktory v kritických životných situáciách. Pôsobí na subjektívnu pohodu, bez ohľadu na ostatné životné aspekty.
2. Model životnej trasy – hovorí o pôsobení životnej trasy na zdravotný stav.
3. Kumulatívny model – hovorí o kumulácii nerovnosti v oblasti zdravia a zlých vplyvov na zdravie, ktoré sa vyskytujú počas životného cyklu jednotlivca.

Podľa článku v *The Lancet Public Health* sa jasne vymedzuje percentuálny podiel kritických faktorov, ktoré vplyvajú na nerovnosti v oblasti zdravia. Až 35%, čo je najväčší podiel, hovorí o najkritickejšom faktore zabezpečenia príjmu a sociálnej ochrany, 29% sú životné podmienky a 19% sú faktory ako nedostatočné vzdelanie, malá sebadôvera. Ďalej 10% je prístup k zdravotnej starostlivosti a 7% je nezamestnanosť spolu s pracovnými podmienkami.

Záver

Nerovnosti v oblasti zdravia existujú už veľmi dlho a aj budú existovať. V každej spoločnosti sú tieto nerovnosti na inej úrovni. V tej práci sme sa zamerali na nerovnosti v oblasti zdravia v teoretickej rovine a v praktickej rovine nerovností v oblasti zdravia na Slovensku. Nerovnosti meriame prostredníctvom zdravia, zdravotného statusu a sociálno-ekonomického správania. Z výsledkov hodnotíme stav nerovností v oblasti zdravia na základe výsledkov z dotazníka a teoretických poznatkov.

Prvou výskumnou otázkou bolo, aký je vzťah medzi sociálno-ekonomickými, demografickými charakteristikami, správaním sa súvisiacim so životným štýlom a zdravím. Pre odpoveď na túto otázku sme využili teoretické poznatky práce. Spoločenskovedné teórie vysvetľujúce vznik a reprodukciu nerovností v oblasti zdravia sú zväčša orientované na mezo- alebo i makrosociologickú úroveň analýzy problematiky, pričom aplikujú prístup založený na snahe explikovať tieto nerovnosti na základe objasnenia súvislosti medzi nerovnakým zdravím členov rôznych sociálnych skupín či kategórií obyvateľstva (prípadne i nerovnakým zdravím obyvateľstva rôznych spoločností) a exogénnymi alebo endogénnymi činiteľmi zdravia populácie (akými sú napríklad sociálno-ekonomický status, životná úroveň, životný štýl, zdraviu prospešné alebo škodlivé správanie, fázy životného cyklu atď.). Teórie nerovností v oblasti zdravia možno klasifikovať napríklad na základe kritéria smeru kauzálneho pôsobenia medzi spoločensky danými podmienkami života obyvateľstva a nerovnosťami v oblasti zdravia. Na základe toho rozlišujeme teórie výberu rôzneho zdravia a teórie podmienenosti zdravia spoločensky danými podmienkami

života. Teórie výberu na základe zdravia vychádzajú z predpokladu, že zdravie, resp. zdravotný stav významne ovplyvňuje postavenie ľudí v spoločnosti. Nerovnosti v zdraví sú teda spôsobené tým, že ľudia sú v jednotlivých etapách života na základe svojho rozdielneho zdravotného stavu (ktorý, samozrejme, významne ovplyvňuje aj ich pozícia v spoločnosti) rôzne úspešní vo vzdelávaní, pri získavaní a udržiavaní si profesijného či sociálneho statusu a pod. Na základe týchto skutočností vznikajú a pretrvávajú medzi nimi i nerovnosti v zdraví. Môžeme preto povedať, že vzťahy medzi danými veličinami súvisia so zdravím.

Ďalej môžeme povedať, podľa odpovedí z dotazníka, že jedinci sa snažia si na svoje vlastné zdravie dávať pozor a snažia sa o neho starať. Môžeme povedať, že aktuálne sa jedinci snažia menej fajčiť, aj keď je veľa faktorov, ktoré ich môžu podnecovať k zhoršovaniu svojho zdravia, či už úmyselne alebo neúmyselne. Medzi tieto faktory patrí napríklad fajčenie, zlá životospráva, málo pohybu. Na základe našich zistení však môžeme povedať, že na Slovensku z našej výskumnej vzorky sa ľudia snažia byť fyzicky aktívny, zdravo sa stravovať a dávať si pozor na svoje zdravie. Taktiež chodiť na preventívne prehliadky a dbať na to, aby boli zdraví, aj keď si myslia, že slovenské zdravotníctvo by sa malo zlepšiť a mohlo by sa zlepšiť, lebo nie je dostačujúce.

Čo sa týka rozdielov medzi mužmi a ženami v správaní voči svojmu zdraviu, môžeme povedať, že vo všeobecnosti chodí na preventívne prehliadky viac žien ako mužov. Čo sa týka subjektívneho hodnotenia zdravia, ženy hodnotia svoje zdravie lepšie ako muži, čo vyplýva zo zistení z dotazníka. Významné rozdiely však medzi nimi nebadat'. Obidve kategórie sa snažia sa o svoje zdravie starať. Čo sa týka názoru na zdravie a toho, ako sa o neho osoby starajú, na základe dotazníkov môžeme povedať, že osoby, ktoré sa o svoje zdravie lepšie starajú ho označujú za lepšie.

Čo sa sociálno-ekonomického statusu týka, je dôležitý pre zdravotné správanie a vysvetľovanie nerovností v oblasti zdravia. Môžeme na základe zistení z dotazníka povedať, že osoby, ktoré majú vyšší sociálno-ekonomický status, si môžu zdravotnú starostlivosť zaplatiť v súkromnom sektore. Vedia sa k starostlivosti dostať rýchlejšie, a preto aj na základe zistení môžeme tvrdiť, že by sa nemala rozdeľovať zdravotná starostlivosť, ale pre každého by mala byť rovnaká podľa potreby. Ľudia by nemali zdravotnú starostlivosť zneužívať, ale primerane rozmýšľať, kedy a ako ju využiť.

Na základe nášho dotazníkového výskumu môžeme povedať, že stanovený cieľ práce – zistenie a interpretovanie údajov nerovností v oblasti zdravia v teoretickej rovine a v praktickej rovine nerovností v oblasti zdravia na Slovensku bol naplnený, nakoľko sme interpretovali v teoretickej aj praktickej rovine nerovnosti v oblasti zdravia na Slovensku. Každý na tomto svete sa o svoje zdravie vie starať. Viditeľné

nerovnosti môžeme pozorovať medzi sociálno-ekonomickými skupinami obyvateľstva a taktiež medzi osobami, ktoré sa pravidelne o svoje zdravie starajú a ktoré sa o svoje zdravie nestarajú.

Európska únia, ako aj Slovensko, by malo neustále podnikať opatrenia, aby sa snažili znižovať nerovnosti v oblasti zdravia. Procesy by mali prebiehať na všetkých úrovniach. Krajiny s nízkym príjmom na svete by malo v spolupráci s krajinami s vysokým príjmom rozšíriť prístup k nižším sociálno-ekonomickým vrstvám základnými zdravotnými službami, ale aj intervenciami pre špecifické krajiny.

Literatúra

- [1] ARCAYA, M. et al. 2015. *Inequalities in health: definitions, concepts, and theories*. *Global Health Action* online.
- [2] BRAVEMAN, P. et al. 2011. *When Do We Know Enough to Recommend Action on the Social Determinants of Health?* S. 76.
- [3] KAWACHI, et al. 2010. *Money, schooling, and health*. S. 29.
- [4] KRIEDL, M. 2008. *Mohou rozdíly v laickém chápaní zdraví vysvětlit' rozdíl v subjektivním zdravotním stavu mezi statusovými skupinami?* s. 28.
- [5] KUNST, A. et al. 1994. *The size of mortality differences associated with education level*. (Online).
- [6] MACKENBACH, J. 2003. *Changes in mortality*. (online).
- [7] MATTHEWS, K. 2010. *Are psychosocial factors mediators of socioeconomic status and health connections?* *Annals of the New York Academy of Sciences*. Online.
- [8] WHITEHEAD, M. 2007. *A typology of actions to tackle social inequalities in health*. online.
- [9] WHO. 2021. *Equity*. (Online).
- [10] WHO. 2008. *European Region*. Online.
- [11] WU et al. 2013. *The relationships between self rated health and objective health status*. S. 13.

Informácie a pokyny pre autorov príspevkov

Redakcia prijíma a uverejňuje príspevky v slovenskom, českom a anglickom jazyku. Za originalitu, odbornú i formálnu správnosť príspevku zodpovedá autor. V časopise nie je možné publikovať článok, ktorý už bol uverejnený v inom periodiku. Redakcia si vyhradzuje právo uverejnenia len pôvodných príspevkov, ktoré spĺňajú obsahové a všetky formálne náležitosti vedeckého článku.

Príspevky sa predkladajú:

- jedenkrát elektronicky (e-mailom na adresu: edita.kulova@vsemba.sk)
- a v dvoch tlačенých exemplároch na adresu redakcie časopisu ČasOpis, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava. Príspevky je potrebné odovzdať vo formáte MS Word. Rozsah príspevku je limitovaný na max. 10 strán, pri recenziách a správach je rozsah limitovaný na max. 5 strán predpísaného formátu vrátane grafov, tabuliek a literatúry.

Základné formátovanie

NASTAVENIA STRANY:

- Veľkosť papiera je B5 (ISO) (rozmery šírka 17,59 cm, výška 24,99 cm).
- Okraje stránky musia byť nastavené na 2 cm zo všetkých strán.
- Musí sa zvoliť voľba zrkadlových okrajov.
- Vzdialenosť záhlavia a päty od okraja stránky má byť 1,25 cm.

TEXT:

- Typ písma textu príspevku musí byť Arial s veľkosťou 10 bodov.
- Riadkovanie 1,5.
- Prvý riadok každého odseku má byť odsadený o hodnotu 0,8 cm.
- Za každým odsekom je potrebné nastaviť medzeru 6 bodov.
- Pred každým nadpisom je potrebné vynechať dva prázdne riadky a za každým nadpisom jeden voľný riadok.

OBRÁZKY:

- Musia byť začlenené do textu článku s číslovaním.
- Pred a za obrázkom sa vynecháva jeden voľný riadok.
- Označenie obrázka sa musí začínať skratkou a číslom (Obr. 1), za ktorými sú dve medzery a nasleduje popis obrázka.
- Skratky Obr. a číslo obrázka sú napísané tučnými písmenami.

GRAFY:

- Musia byť začlenené do textu článku s číslovaním.
- Pred a za grafom sa vynecháva jeden voľný riadok.
- Označenie grafu sa musí začínať slovom (Graf 1) a číslom, za ktorými sú dve medzery a nasleduje popis grafu.
- Slová Graf a číslo grafu sú napísané tučnými písmenami.
- Grafy je potrebné uviesť v Exceli, a to aj ako prílohu v elektronickej verzii k rukopisom.

TABUĽKY:

- Musia byť začlenené do textu článku s číslovaním.
- Pred a za tabuľkou sa vynecháva jeden voľný riadok.
- Označenie tabuľky sa musí začínať skratkou a číslom (Tab. 1), za ktorými sú dve medzery a nasleduje popis tabuľky.
- Skratka Tab. a číslo tabuľky sú napísané tučnými písmenami.
- Pod každým obrázkom, tabuľkou i grafom musí byť uvedený zdroj, z ktorého autor údaje čerpal.

ROVNICE:

- Musia byť napísané v editore rovníc Microsoft Equation, ktorý je súčasťou textového editora MS Word.
- Matematické symboly je nutné písať aj vo vnútri textu pomocou editora rovníc.

ANGLICKÝ NÁZOV A ABSTRAKT:

- V každom príspevku musí byť uvedený anglický názov a abstrakt rozsahu 8 riadkov v anglickom jazyku.
- Pod abstraktom je potrebné uviesť kľúčové slová (keywords) v angličtine (viď http://www.aeaweb.org/journal/jel_class_system.html).

LITERATÚRA:

- Uvádzať v súlade s normou STN ISO 690 v abecednom poradí podľa vzoru uvedenom v šablóne.
- Odvolania na literatúru sa označujú v texte metódou mena, dátumu a poradia v zozname literatúry tak, že na príslušnom mieste v texte sa do zátvoriek napíše meno autora, dátum publikovania dokumentu/ číslo podľa toho, ako sú tieto údaje uvedené v abecednom profile v zozname literatúry; napr. (Kotler,2001/14).

Recenzovanie príspevkov:

Recenzovanie príspevkov zabezpečuje redakčná rada. Recenzné konanie voči autorovi príspevku je anonymné.

Príspevky nie sú honorované.

Autori príspevkov:

Mgr. Frederik Bendula, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: frederik.bendula@gmail.com

Mgr. Peter Čuhák, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: cuhakpet@gmail.com

Mgr. Marko Daniš, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: marko@markodanis.sk

Mgr. Michaela Ďurčová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: mich.durcova@gmail.com

Mgr. Anastázia Ferienčíková, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: stazka173@gmail.com

Mgr. Diana Fornerová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: diana.fornerova@gmail.com

Mgr. Michal Gábel, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: michal.gabel@gmail.com

Mgr. Matej Kolenčík, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: matejkolencik@gmail.com

Mgr. Monika Kubjatková, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: krcmarikova.monika@gmail.com

Mgr. Simona Matejčíková Lutišanová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: simona.matejckikova@azet.sk

Mgr. Lucia Magyarová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: llapok@gmail.com

Mgr. Martina Pakanová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: pakanova.m@gmail.com

Mgr. Peter Parma, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: peter.parma@gmail.com

Mgr. Veronika Takácsová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: verka242@gmail.com

Mgr. Lenka Zajacová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: nemicikova.leny@gmail.com

ISSN 1337-9593